

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı
Yayın Nu: 98

OSMANLI BELGELERİNDE ERMENİ İSYANLARI

(1896-1909)

III

ANKARA 2009

Proje Yöneticisi

Doç. Dr. Yusuf SARINAY
Devlet Arşivleri Genel Müdürü

Proje Sorumluları

Doç. Dr. Mustafa BUDAK
Genel Müdür Yardımcısı

Dr. Önder BAYIR
Osmanlı Arşivi Daire Başkanı

Dr. Ahmet Zeki İZGÖER
Yayın İşleri Koordinatörü

Yayına Hazırlayanlar

Dr. Recep KARACAKAYA
Aziz Mahmut UYGUN
Numan YEKELER
Mustafa ÇAKICI
Yılmaz KARACA
Salih KAHRİMAN
Seher Dilber
Ümmihani ÜNEMLİOĞLU

Mizanpaj

Vahdettin ATİK

Baskıya Hazırlayanlar

Murat ŞENER

Salih DUTOĞLU

Baskı: Başbakanlık Basımevi-Ankara

ISBN: 978-975-19-4382-8 (Tk.)

ISBN: 978-975-19-4452-8 (3. c.)

**OSMANLI BELGELERİNDE
ERMENİ İSYANLARI**

(1896-1909)

III

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR	XI

I. BÖLÜM BELGELERİN TRANSKRİPSİYONLARI

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
1	Osmanlı Bankası baskını ve sonrasında İstanbul'da meydana gelen olaylara ilişkin askerî teftiş raporu.....	3
2	Kayseri'ye bağlı Develi Kazası'nın Everek Kasabası'nda Ermeniler tarafından kargaşa ve yangın çıkarıldığı.....	46
3	Bazı Anadolu vilayetlerinde çıkan karışıklığın sebepleri hakkında yapılan tahkikatta tutulan zabıt defteri	49
4	Arak Manastırı'nda üslenen Antranik çetesinin eşkıyalık faaliyetlerinin Rusya konsolosuna da teyid edildiği.....	86
5	Arak Manastırı'nda üslenen Ermeni eşkıya çetesinin kuşatılması	87
6	Bitlis'in Sason ve Talori bölgelerindeki Ermeni şakilere karşı alınacak tedbirler	101
7	Tayhoca ve Endek köyleri civarında Ermeni fedailerle Osmanlı askerleri arasında çatışma çıktığı	105
8	Sason ve Talori'de üslenen Ermeni eşkıyası üzerine mutlaka bir askerî harekât yapılması gerektiği.....	106
9	Erzurum ve Van'da bulunan birçok yerli Ermeninin Sason taraflarına gittiği, Bitlis ve Erzurum Ermenilerinin de yüksek fiyatla silah tedarik ettikleri.....	110

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
10	Ermeni eşkıya reisi Antranik ve yandaşları tarafından Geligüzan Nahiyesi'nin merkezi olan Tapık köyündeki Müslümanların evlerinin zorla tahliye edildiği	111
11	Ermeni Eşkıyasının Kulp, Sason ve Talori'deki eylemleri ve alınması gereken tedbirler	113
12	Ermenilerin Muş'un Laçikan köyüne yaptıkları saldırı	125
13	Ermeni eşkıyanın Sason-Talori-Kulp bölgesindeki eylemleri ve alınan tedbirler	126
14	Talori askerî harekâtının ilk sonuçları	140
15	Talori harekâtı hakkında alınan son bilgiler	144
16	Talori askerî harekâtının sona erdiği	146
17	Van'daki Ermeni şakilerin ele geçirildiği	149
18	Nemrut dağı eteğindeki Şamiran köyünde Ermeni eşkıyasının askerlerle çatıştığı	150
19	Muş'ta Ermeni şakilere ait silahlar ele geçirildiği ve şaki Ant-ranik'in bölgedeki konsoloslara mektuplar gönderdiği	152
20	Bitlis'in Şamiran köyünde askerlerle çatışan Ermeni şakilerin Van gölündeki gemilere binerek kaçtıkları	155
21	Muş'un Hars köyünde toplanan eşkıya ile güvenlik güçleri arasında çıkan çatışma	157
22	Muş Ovasındaki Alikirpon ve Tirit köyleri civarında 10 Ermeni eşkıyasının silahlarıyla birlikte ölü olarak ele geçirildiği ...	160
23	Meşhur Ermeni eşkıya reisi Kigork'un yakalandığı	161
24	Van'da Kobans Kilisesi ile evlerde yapılan aramada çok sayıda cephane ele geçirildiği	163
25	Bahçe kazasında çıkan olaylar ve Cebel-i Bereket sancağına acilen asker gönderilmesi	164
26	Haçin ve Bahçe kazalarında çıkan olayların yatıştırılması için alınan tedbirler	165
27	Cebel-i Bereket ve Haçin'e gönderilecek askerî birliklerin bir an önce sevk edilmesi	167

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
28	Silahlı Ermeni ahalinin Zeytun'da asayışı ihlal etmesi üzerine bölgeye asker gönderilmesi gerektiği.....	168
29	Antakya'da çıkan karışıklığın bastırılması için alınan tedbirler...	169
30	Asayişin sağlanabilmesi için Maraş, Zeytun ve Haleb vilâyetine nizamiye askeri gönderilmesi.....	171
31	Adana, Cebel-i Bereket, Dörtöyl ve Erzin'de Ermenilerin Müslüman ahaliye saldırdıkları.....	173
32	Adana Hadisesi'nden dolayı açıkta kalan yoksulların iaşesi	179
33	Adana Valiliği'nin nizamiye süvarisi ve top talebi	180
34	Adana İngiliz Konsolosluğu'na sığınan üç Ermeni'nin hükûmete teslimlerinin istenmesi	181
35	Adana'da asayişin korunması için gerekli tedbirlerin alınması....	182
36	Adana Hadisesi hakkında çıkan asılsız haberlerin yalanlanması.	183
37	Adana olayları ile ilgili bazı iddialar	185
38	Müslümanların kayırıldığı iddiası	186
39	Adana Hadisesi sonrasında açıkta kalan ahalinin iskân ve iaşesi	187
40	Adana Olayları soruşturması için özel bir Divan-ı Harb-i Örfî heyeti gönderileceği	188
41	Cebel-i Bereket, Bahçe ve Payas Hapishanelerinden firar eden mahkumların yakalanması.....	190
42	Adana Hadisesi'nde ölen ve yaralanan Müslüman ve Gayrimüslimlerin sayısının tespiti.....	192
43	Adana Olayları davasını görecek olan Divan-ı Harb heyetinin İstanbul'dan hareket ettiği	195
44	İngiltere Akdeniz Filosu kumandanı ve Adana İngiliz konsolosunun olaylar hakkında bilgi alması.....	196
45	Lazkiye'ye sığınan Kesebli Ermenilerin memleketlerine iadesi ve Cebel-i Bereket mutasarrıfı ile İslahiye mal müdürü haklarındaki soruşturma.....	198
46	Adana Hadisesi'nin sorumlularının araştırılmasında tarafsız davranılması.....	199

No:	Belgenin Konusu	Sayfa
47	Adana Hadisesi ile ilgili Ermeni ve Avrupa basınında çıkan asılsız haberler	200
48	Adana Hadisesi tertipçilerinden Adana Murahhasası Muşeh'in yakalanması	201
49	Adana Hadisesi'ni soruşturmak üzere bir heyet görevlendirilmesi	202
50	Olaylardan sonra Dört Yol'un genel durumu ve mutasarrıfın görevden alınması	203
51	Adana Hadisesi'nin soruşturulmasında özel bir heyetin görevlendirilmesi	205
52	Ermeni komite ve gazetelerinin asılsız iddiaları ve mutasarrıf hakkında tahkikat başlatılması	208
53	<i>İtidal</i> gazetesi yazarı Hüseyin Fikri Efendi'nin Adana Olayları ile ilgisi	209
54	Adana'da bulunan Tahkik Heyeti ve Divan-ı Harb'in Ermenice bilen bir tercüman talep ettiği	210
55	Adliye Müfettişi Artin Efendi'nin Adana'ya gitmesi	211
56	Adana Murahhasası fırarî Muşeh'in eşkal bilgileri	211
57	Truşak Komitesi'nin <i>Yeni Gazete</i> 'ye gönderdiği telgraf ve Adana Hadisesi'nin bir an evvel yatıştırılması için alınan tedbirler	212
58	Mersin'deki Fransız zırhlısı kumandanı ve Fransız Konsolosu'nun Adana'ya geldiği	214
59	Ermeni gazetelerinde ve Avrupa basınında Adana Hadisesi hakkında çıkan asılsız haberlere karşı tedbir alınması	215
60	Bir İngiliz amiralin İçel'deki İngiliz maden şirketini ziyareti ve Adana Hadisesi zanlısı olarak tutuklananların miktarı	217
61	Adana'ya gönderilecek iki mebusun harcırahlarının ödendiği	218
62	Ermeni Patrik Kaymakamlığı'nın Adana Olayları sonrasındaki durum ile ilgili iddiaları	219
63	Adana Olayları davasına bakmak üzere ikinci bir Divan-ı Harb kurulması teklifi	221

II. BÖLÜM

BELGE FOTOKOPİLERİ.....	223
BELGE REFERANSLARI.....	493
İNDEKS	497

KISALTMALAR

A. MKT. MHM	Sadâret Mektubî, Mühimme Kalemi
bkz.	Bakınız
DH. MKT	Dahiliye Mektubi Kalemi
DH. MKT. PRK	Dahiliye Mektubi Kalemi Perakende Evrakı
HR. SYS	Hariciye Nezâreti Siyasî Kısım
Y. EE	Yıldız Esas Evrakı
Y. MTV	Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı
Y. PRK. ASK	Yıldız Perakende Askerî Maruzat
Y. PRK. BŞK	Yıldız Perakende Mâbeyn Başkitâbeti
Y. PRK. DH	Yıldız Perakende Dahiliye Nezâreti
Y. PRK. KOM	Yıldız Perakende Komisyonlar Maruzatı
Y. PRK. UM	Yıldız Perakende Umumî

I. BÖLÜM
BELGELERİN
TRANSKRİPSİYONLARI

1

OSMANLI BANKASI BASKINI VE SONRASINDA İSTANBUL'DA MEYDANA GELEN OLAYLARA İLİŞKİN ASKERİ TEFTİŞ RAPORU

Osmanlı Bankası baskını sırasında ve sonrasında İstanbul'un Hasköy, Kasımpaşa, Galata, Beyoğlu, Samatya, Bahçekapı, Karagümrük, Salmatomruk, Eyüp ve Fener semtlerinde meydana gelen olaylar, olaylarda ölen ve yaralananların miktarı, bunlar hakkında Ermeniler tarafından verilen abartılı rakamlar, ele geçirilen silahların cins ve sayıları, tutuklananlar ve görevlerini kötüye kullanan polis ve jandarmalar hakkında yapılan işlemlere dair Askerî Teftiş Komisyonu tarafından hazırlanan ayrıntılı rapor

Telgrafnâme

Zabtiye Nezâreti'ne

C. Celal Bey Hanı'ndan humbaralar atılması üzerine oranın haricen taht-ı nezâretde tutulması ile iktifa olunması bunun fâillerini cür'etlendirerek şakâvetin devamına ve tahassungâh olan sair emâkinde dahi bu gibi harekâtın şiddetlenmesine sebep olacağından ve vukuâtın bu gece behemehâl her tarafda basdırılması farîzadan bulunduğundan bâ-irade-i seniyye verilen talimât mücebince bankadan mâadâ gerek Celal Bey Hanı'nın ve gerek emsali mahallerin lede'l-icab muâvenet-i askeriyeye dahi bi'l-müracaa serî'an basılarak derûnlarındaki cânîlerin derdestlerine mübâderet kılınması ve peyderpey icraâtdan malumât verilmesi Encümen-i Vükelâ kararı ve irâde-i kat'îye-i seniyye-i Şehriyârî mücebince tavsiye olunur.

Fî 14 Ağustos sene [1]312

Sadırazam

Rif'at

Aslına mutabıktır.

(Mühür)

**

Teftiş-i Umumî-i Askerî Komisyonu

Hasköy ve Kasımpaşa cihetleri vukuâtı hakkındaki tahkikât-ı ubeydânemizi mübeyyin olarak 22 Ağustos sene [1]312 tarihiyle mütecâsir-i takdimi olduğumuz mazbata-i ubeydânemizde Hasköy Ermeni maktûllerinin yüz doksan beş ve Kasımpaşa'dakilerin yüz seksen gösterilmiş olduğu ve bu bâbda ziyade ta'mîkât icrasına vaktin müsaadesi olmamış idüğü arz u beyân olunmuş idi. Ahîren icra olunan tedkikât ve ta'mîkâtdan anlaşıldığına göre Hasköy'de zuhur edip Ermeni zannıyla Feriköy Kabristanı'na sevk olunan maktûlînden yalnız yüz otuz dokuzunun yerli ve taşralı olarak Ermeni Kilisesi defterinde mukayyed ve bâkî elli altı nefer maktûlün Ermeni Kilisesince meçhûl bulundukları tahakkuk etmekle bunların diğer mezâbıt-ı mütekaddimimizde dahi arz u beyân olunduğu üzere İslâm olarak Kürd ve saire olup kıyafet müşâbehetinden ve sünnetsizlikden ve acele kaldırılmakdan tefrîk edilememiş oldukları anlaşılmış ve Kasımpaşa'da vukuât gününden beri İslâm'dan leffen takdim kılınan müfredât defterinde esâmîsi mukayyed yetmiş beş kişi mefkûd ve nâ-bedîd olup bunların dahi hâdisede katl ve na'sları Ermeni zannolunarak Ermeni maktûlîniyle beraber Feriköy Kabristanı'na nakledilmiş olduğu ve bunların mikdarı lede't-tenzîl vukuâtında katlolunan Ermenilerin mikdarı yüz beşe tenezzül eylediği ve bunların da kısm-ı a'zamı taşralı olduğu ve sair cihetlerde dahi Ermeni gösterilen maktûlînden bir haylisinin İslâm olup esbâb-ı ma'rûzaya mebnî tefrîk olunamayarak kaldırılmış olacakları ve bu vechile sehven Ermeni maktûllerinin mikdarı ziyade ve İslâm telefâtı az gösterilmiş olduğu müstebân olmuş ve Hasköy'de vuku'a gelen tahribâtın ı'zâm olunduğu derecede olmayıp cam ve çerçeve ve tek tük kapı kırılmasından ibaret ve tamiri cüz'î masârıfa mütevakkıf lâ-şey hükümünde olduğu dahi cümle-i tahkikât-ı ahîre-i memlûkânemizden bulunmuş olmakla arz u beyân-ı keyfiyete ictisâr kılındı. Ol bâbda ve kâtibe-i ahvâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emr ve'l-ihsân efendimizindir.

Fî 28 Rebûlevvel sene [1]314 ve fî 25 Ağustos sene [1]312

Nâzır-ı Hey'et-i Tahkikiye

Azâ

İsmail Hakkı bin Mehmed Şerif

Hasan Tahsin bin İbrahim

Azâ
Es-Seyyid Mehmed Rif'at bin İzzet

Azâ
İshak Cevdet

Azâ
İsmail Hakkı bin Hasan Rıza

Azâ
Muzaffer

Azâ
Hasan Sadi ibn-i Ali Sâib

Azâ
Ahmed Rüşdü

Azâ
Osman Fevzi ibn-i Ebülhayr

**

Teftiş-i Umumî-i Askerî Komisyonu
Aded: 923

Geçen Ağustos'un on dördüncü Çarşamba günü ve onu müteâkib günlerde Dersaadet'in mahâll-i muhtelifesinde Ermeni anarşistlerinin îkâ'ına mütecâsir oldukları şûriş ve onun netâyic-i tabiiye ve zaruriyesinden olan telefât ve yağma ve tahribât gibi ahvâl-i müessifenin kemâl-i hakkâniyet ve bî-tarafî ile tahkik ve teftişi hakkında şeref-sâdır olan irâde ve fermân-ı ma'-delet-unvan-ı cenâb-ı Hilâfet-penâhîlerine imtisâlen evvel emirde hey'et-i memlûkânemizden reis-i sâni paşa kullarıyla sekiz azâ bendeleri vukuâtın cereyângâhı olan Galata, Beyoğlu, İstanbul, Kasımpaşa ve Hasköy cihetlerine azîmetle icra-yı tahkikât etdikden sonra şeref-sânih olan irâde-i seniyye-i tâcdârîleri üzerine be-tekrar hey'et-i ubeydânemizden ikişer-üçer azâdan mürekkeb dört kol tertib ve defaâtle mahâll-i mezkûreye i'zâm ve ahîren komisyonun fahrî azâlığına tayin buyurulan paşalardan Ferik Woods ve Ziçini ve azâ-yı munzamma sıfatıyla bu işe memur buyurulan Ferik Blunt Paşalar dahi vukuâtın cereyângâhı olan sâlifü'l-arz mahâll-i muhtelifeye giderek bizzat vukuât mahallerini görmek ve milel-i muhtelifeye mensub ahali ve tüccar ve sairenin ifadâtını istimâ' eylemek arzusunu beyân etmelelerine mebnî müşârunileyhime hey'et-i mezkûreden birer-ikişer azâ bi't-terfîk bu suretle dahi tedkikât tekrar kılınarak ve izaha muhtac görülen mevâd ve ahvâl hakkında Zabtiye Nezâreti ve Şehremaneti ve sair devâir-i resmiye ile de bi'l-muhabere tayin-i hakikat edilerek istihsâl olunan malumâtın bervech-i âtî mevki be-mevki ve suret-i sarîhada arzına cür'et kılındı.

Beyoğlu Ciheti

İşbu bin üç yüz on iki senesi Ağustos'unun on dördüncü Çarşamba günü sabahleyin saat dörtde Dolabderesi'nde Arabacı Agop nâmında bir Ermeni'[ni]n kuşağı arasında sakladığı bir aded humbara düşüp patlayarak civarında bulunan Rum milletinden Kasab Nikoli ile merkûm Agop yaralanmıştır. Humbara patladığını müteâkib merkûm Agop derdest olunarak teskere ile Galatasaray'na getirilmiş ve üzerinde henüz atılmayan bir humbara ile iki aded revolver bulunmuş ve bunları iki Mecidiye ücretle Hasköy'de tuğla harmanında sâkin İzmidli Toros ile Sivaslı Ohannes'den aldığı ve merkûmânla köprü başında birleşerek Şeyhülislâm efendinin arabasına atmak üzere kavl ü karar etmişler ise de üzerinde taşıdığı mezkûr iki humbaradan biri kazâen düşerek patladığı ve bu suretle efkâr-ı mefsedetlerinin meydana çıktığı ve merkûm Agop ise hâdiseden mukaddem telef edilen tüccardan Ermeni Karagözyan'ın dört nefer kâtillerinden henüz derdest ve tevkif olunmayan dördüncüsü bulunduğu anlaşılmıştır.

Beyoğlu Mutasarrıflığı'ndan gösterilen lüzum ve Aziziye Karakolhânesi Kumandanlığı'ndan verilen emir üzerine ikinci kafil olarak İtfâiye Birinci ve İkinci Taburları kolağalarından Mustafa ve Ahmed Efendiler kumandasıyla saat altıyı çeyrek geçerek Beyoğlu Kışla-i Hümayûnları'ndan hareketle Galatasaray'na gitmekde bulunan yüz elli nefer asâkir-i şahaneleri üzerine Beyoğlu'nun ötesinde bulunan Haleb Çarşısı önünden geçerken bir Ermeni tarafından bir aded el humbarası atılmış ve merkûm müdafaa ve firar kaydına düşmüş ise de meydan verilmeyerek Kolağası Ahmed ve Mülâzım-ı Sâni Mehmed Efendiler tarafından bi'l-mukabele mecrûhan tutularak mutasarrıflığa teslim edilmiş ve bu humbara yalnız askerden bir neferin cüz'ice ayağından mecrûhiyetine sebep olmuştur.

Müteâkiben asâkir-i şahanelerinin Galatasaray pîşgâhına muvâsalat ve mutasarrıflık dairesine duhûle mübâşeret ettiği ve nısfı kadarı daire-i mezkûreye girdiği sırada daire-i mezkûre ittisâlinde Avusturya tebaasından bulunan saatçı ve hakkâk dükkânlarının üstündeki Ermeni Sarıyan'ın terzi dükkânından asâkir-i merkûme üzerine bir aded humbara atılarak askerden yirmi beş mecrûh ile ol anda bir ve on iki saat sonra Gümüşsuyu Hastahâne-

si'nde dahi bir ki cem'an iki nefer şehid olmuş ve Polis efrâdından Çankırılı Ali Efendi dahi derhal vefat ederek Komiser-i Sâni Fevzi ve Komiser-i Sâlis Tahsin ve Ali ve Polis efrâdından Ali ve Mehmed Ali ve Jandarma Mülâzımı Ahmed Efendiler ile li-ecli'l-maslaha daire-i mutasarrıfıye gelmekde ve yoldan mürûr eylemekde bulunan ahali-i İslâmiye'den yirmi dört kişi mecrûh düşmüş ve yalnız bu humbara üç kişinin telefine ve elli dört kişinin de mecrûhiyetine sebep olmuş ve bunların müdâvât-ı ibtidâiyesi mahsusen celb olunan ve Şehremaneti'nde müstahdem bulunan Fransa tebaasından Doktor Mösyö Margely tarafından icra olunmuştur.

Ağustos'un on beşinci Perşembe günü saat sekizde bir Ermeni Kulekapısı'nda Yazıcı Sokağı'nda Bekçi Hüseyin Ağa'yı revolver kurşunuyla cerh ederek Tekyekapısı cihetine doğru firara tasaddî etmiş ve tesadüf eden Kol Memuru Mülâzım Salih ve Polis Çavuşu Hakkı Efendiler taraflarından teslim olması teklif olunmuş ise de bu teklife iki el revolver atarak silahla cevap vermesi üzerine asâkir-i şahaneleri tarafından mukabeleten ve meyyiten elde edilmiştir.

Ağustos'un on altıncı Cuma günü selâmlık resm-i âlisinden avdetle Beyoğlu tarîkıyla Kışla-i Hümayûnlarına gitmekde olan Bahriye İtfâiye Tabur-ı Hümayûnları Galatasarayı ve Mutasarrıflık Dairesi karşısında ve köşe başında kâin Teodoridis'in eczahânesi önünden mürûr ederken mezkûr eczahânenin üst katından asker üzerine bir aded humbara atılmış ise de dükkânın taraçasına ilişerek yere düşmeksizin havada patlaması hasebiyle bir gûnâ zarar ve hasara bâdî olmamıştır. Mezkûr humbara endâhtını müteâkib eczahâne basılarak mütecâsirleri olan ve eczacı-i merkûmun hademesinden bulunan Sivaslı Murat ve Karabet'in derdestlerine teşebbüs olunmuş ise de memurîn-i zâbitaya müdafaa ve mukabelede bulunmalarına mebnî bunlardan Murat meyyiten ve Karabet mecrûhan derdest edilmiştir.

Ağustos'un on sekizinci Pazar gecesi saat üçde Tepebaşı'nda gezmekde bulunan asâkir-i şahane kolu üzerine mevki'-i mezkûrda kâin Venedik Sokağı'nda Bahriye ferikânından Doktor İlyas Paşa'nın yirmi sekiz numaralı apartmanının müste'ciri Almanya Devleti tebaasından Mösyö Welderikan Kruger'in taht-ı isticârında bulunan otelden bir aded humbara atılmış ise de

patlamaksızın açıldığından bir gûnâ zarar îkâ' etmemiş ve mütecâsirleri olan mezkûr apartman hademesinden Agop ve Sogomon¹ ve Bogos nâm Ermeni şerîrleri mezkûr kola memur İtfâiye İkinci Taburu zâbitânından Yüzbaşı Hakkı ve Mülâzım Mehmed Efendiler taraflarından hayyen derdest edilmişlerdir.

Hâdisenin mebde'i olan mezkûr Çarşamba günü hissolanun lüzum ve Beyoğlu Mutasarrıflığı'ndan suret-i mahsusada Beyoğlu Kışla-i Hümâyûnları'na gönderilen Alaybeyi Hafız Sabri Bey'in ifade ve talebi üzerine kışla-i mezkûrda bulunan İtfâiye Taburu'ndan iki yüz neferin verilecek emre muntazıran hâzır bulundurulması Ferik Mustafa Paşa kullarından emrolunmuş ve mutasarrıflığın tertibi vechile bidâyeten birinci kafilé olarak Kaymakam Nazmi Bey kumandası ve mûmâileyh Hafız Sabri Bey refakati ile elli nefer saat altıda ve Kolağası Mustafa ve Ahmed Efendiler kumandasıyla da ikinci kafilé olarak yüz elli nefer asâkir-i şahanelerinin dahi saat altıyı çeyrek geçerek yani bir çeyrek sonra Galatasaray'na celb olunduğu lede't-tahkik anlaşılmıştır. Hâdise günü Beyoğlu cihetindeki kuvve-i zâbita mikdarı merkezi dahi dahil olduğu ve Kalyoncu ve Emin Camii ve Aynalıçeşme ve Tepebaşı ve Tekye ve Humbaracı ve Bostanbaşı misillü sekiz mevki'e münkasım bulunduğu hâlde yirmi bir çavuş ve yetmiş üç nefer polisden ve elli dört nefer jandarmadan ibaret bulunmuştur. Vazifesini suistimâl eden Polis neferi Mehmed Abdullah Efendi ile Jandarma Birinci Taburu'nun Birinci Süvari Bölüğü efrâdından Çankırlı Mustafa muahharan merci'ince taht-ı tevkife alınmıştır.

Galata Ciheti

Ağustos'un on dördüncü Çarşamba günü saat yedi sularında Ermeni anarşistlerinden dördü setre pantolon ve şapkalı ve diğerleri millî elbise iktisâ eden yirmi üç nefer eşhâs-ı muzırza zâbita memurlarına hissetdirmeksizin üç neferi para getirir gibi arkalarında küfe bulunduğu hâlde birer-ikişer Bank-ı Osmanî'ye duhûl ile en sonra girenler kapıda nevbet bekleyen iki nefer jandarma üzerine ateş ederek telef etdikden ve kapıcı Hırvat'ın üzerine

¹ Metinde "Somogon" şeklinde geçmektedir.

birkaç el revolver atarak bunu da bodruma kaçırdıktan ve Reji Dairesi'nden muâvenetine koştan Jandarma Mülâzımı Mehmed Ağa ile diğer iki nefer jandarmayı da telef ettikten sonra bankanın kapısını kapamış ve bu sırada nerdübân üstüne çıkarak kapıya doğru mütemâdiyen şiddetli ateşe başlamışlardır. Anarşistler bu suretle kapıyı kapamağa muvaffak olduktan sonra tahkîm için yakınında buldukları Mecidiye torbalarını dahi kapının arkasına yığmışlar ve bir takımı da alt katda ve nerdübân başlarında tesadüf ettikleri eşhâs üzerlerine revolver ve humbara atarak ve ortalığı velveleye vererek banka derûnunda kalan memurîn ve sair eşhâs içeri odalara ve yukarı katlara kaçırmışlar ve memurînden bir kısmının üst katdaki ittisâl kapısından Reji Dairesi'ne savuşduklarını hisseden erbâb-ı fesad muahharan mezkûr kapıyı dahi kapayarak dahilinde yüz yirmi altısı memurînden ve on dördü ashâb-ı mesâlihden olmak üzere yüz kırk kişiyi taht-ı tehdidlerine alarak banka dahilinde mahsûr bırakmışlardır.

Bu sırada erbâb-ı fesad bankanın her tarafına yayılarak caddeye nâzır pencerelerden bilâ-tefrîk her sınıf halk üzerine esliha ve humbara endâhtına ve izhâr-ı şakâvete başlamış ve banka dahilinde mahsûr kalan ve üst katda bulunan memurînden Başdirektör Muâvini Mösyö Auboyneau ansızın zuhur eden bu gürültünün ne olduğunu anlamak için aşağıya inmek üzere nerdübân başına geldikde bir elinde revolver ve diğer elinde bir humbara tutan ve üstü başı temiz setre pantolonlu ve başı şapkalı elsine-i ecnebiyeye âşinâ bir şahıs karşısına çıkarak kendisini tehdid ve aşağı inmesine mümâna'at göstermiş ve mûmâileyhin vuku bulan ısrarı üzerine orta katda beyinlerinde mükâleme-ye karar verilerek ber-mûceb-i karar muhâvere-i âtiye cereyân ve diğer erbâb-ı fesad ise diğer taraflarda icra-yı ateşe ve izhâr-ı bağı ve şakâvete devam eylemiştir.

Muâvin-i mûmâileyhin esbâb-ı şakâvete dair vâki olan istîzâhına cevaben şahs-ı merkûm kelâma âğâz ile: "Banka memurîniyle akçesine ve defterlerine bir gûnâ zarar kasdında bulunmadıklarını ve ancak kendileri Ermeni komitesi tarafından bazı metâlîbi hâvî umum süferâyâ verilen notaya muvâfakat cevabı gelinceye kadar nümâyîş icrasına memur olduklarını ve kırk sekiz saate kadar taleplerine muvâfakat cevabı verilmediği takdirde birlikde

getirdikleri cephâne ile içindekilerle beraber bankayı ber-hevâ edeceklerini" söylemiştir."

Mükâleme ve muhâvere-i vâkı'a bir hayli müddet tereddüd ve devam ile neticesinde mûmâileyh Mösyö Auboyneau'nun vuku bulan teklifi üzerine diğer bir refikiyle kendisinin dışarıya çıkarak kendilerinin ifadât-ı mesrûde-lerini atebe-i ulyâ-yı mülûkânelerine arz etmesi taht-ı karara alınmış ve bu- nun üzerine mûmâileyh Mösyö Auboyneau pencereye yaklaşarak hâli anlat- mak istemiş ise de bankayı dışarıdan hasr ve tazyik altına alan asâkir-i şaha- neleri tarafından kurşun atıldığından ba'dehû müsaade istihsâlini müş'ir as- ker kumandanına hitaben Türkçe olarak yazılan bir pusula bir ipe merbûtan pencerenin birinden aşağıya sarkıtılmışdır.

Müracaat-ı vâkı'aya bir buçuk saat sonra cevap gelmesi üzerine ber- mûceb-i karar-ı sâbık Mösyö Auboyneau li-maslahatin bankada bulunup mahsûr kalan Mâbeyn-i Hümayûn-ı Mülûkâne kâtiblerinden Âkil Bey kulla- rı refakatiyle çıkmak teşebbüsünde bulunarak bu bâbda rüesâ-yı merkûmâna müracaat eylemiş ise de kapının açılması bilâhare kendilerinin telef edilme- leri gibi bir tehlikeye sebep olacağını mülâhaza ederek evvelki kararlarından nükûl etmelerine mebnî bir hayli müzâkerelerden sonra pencereden çıkmala- rına rû-yı rıza göstermişler ve bu suretle mûmâileyhimâ Mösyö Auboyneau ile Âkil Bey kulları alt pencerelerin birinden sarkarak ve bir neferin omuzu- na basarak muâvenet-i askeriye ile dışarıya çıkmışlardır.

Gerek arz olunan muhâvere ve mükâlemenin ve gerekse intizâr olunan cevabın müddet-i güzêrânı zarfında bankanın her tarafını istila ve şiddetle ateşe devam eden anarşistler bir cihete sığınmış ve saklanmış olan memurîn beyninde ihtilâtı dahi men' etmiş ve üst katda mahsûr kalan memurînin ahvâlini anlamak üzere müsaade talebinde bulunan İkinci Direktör Mösyö Wülfing'in gerçi yukarıya çıkmasına muvâfakat göstermişler ise de yanına daima kendilerinden birini terfîk etmişlerdir.

Bu esnada mûmâileyh Mösyö Wülfing'in nezdinde kalıp ahvâl ve akvâlinde reis-i fesede olduğu anlaşılan bir şahıs o gün öğle vakti umum süferâyâ bir nota göndererek kendilerinin bankaya gelmelerini ve mukadde- mâ talep olunan ıslâhâtın icrasını taahhüd eylemelerini teklif etdiğini ve bu

teklif ve davete muhalefet ederlerse bankayı hey'etiyle ber-hevâ edeceklerini tekrar beyân ve süferânın bu teklifi kabul ile geleceklerinden emin bulunduğunu da ityân eylemiştir.

Muhâvere esnasında Mösyö Wülfing tarafından her ne kadar nesâyih-i lâzime icra olunmuş ise de asla ve kat'â te'sir etmemesi üzerine mûmâileyhin reis-i fesedeye hitaben "Kırk sekiz saat zarfında bu kadar halk ne ile ta'ayyüş edeceklerdir?" sualine mukabil merkûm bir hayli müddet ihtiyar-i sükût ile düşündükden sonra hemen kalkarak yukarı katda bulunan bankanın lokantasına gidip bir mikdar ekmek ile katık getirmiş ve odada mevcut bulunan memurîn ile birlikde yemiştir.

Bu sırada mûmâileyh Mösyö Wülfing odası ittisâlindeki teneffüs odasında bulunan banka memurlarından İspiraki Paşa'nın mahdûmu Kostopulos Efendi dışarıdan atılan bir kurşunla yaralanması üzerine şapkaklı anarşistlerden birisi mezkûr odaya girip ve göğsünü açıp kendisinin birkaç yerden yaralı olduğunu göstermiş ve memur-ı mûmâileyhe makam-ı tesellîde yarasının ehemmiyetsiz olduğunu söyleyerek pencereden dışarıya bir humbara atmıştır.

Bidâyet-i şakâvetden yani gündüz saat yediden Mösyö Auboyneau'nun avdet ettiği gece saat üçe kadar sekiz saat zarfında anarşist rüesâsından her biri birkaçar defalar mûmâileyh Mösyö Wülfing'in yanına giderek kendi taleblerine muvâfakat olunacağını söylemekde devam etmişlerdir.

İşte banka dahilinde suret-i cereyânı yukarıdan beri arz u beyân olunan şûriş ve şiddet-i şakâvete akşamüstü saat on buçuk râddelerinde bir dereceye kadar sükûnet gelmiş ve gece saat üçde Banka Direktörü Mösyö Edgar Vincent refakatinde muâvini Mösyö Auboyneau ile Rusya Sefâreti Baştercümanı Mösyö Maksimof ve Yâverân-ı hazret-i Şehriyârîlerinden Mirlivâ Vehbi Paşa ile makam-ı Sadâ[re]t Yâveri Kaymakam Muzaffer Bey bulunduğu hâlde vürûd ederek anarşistlerin reisini pencereye istemişler ve reis-i merkûm yalnızca pencereye takarrübden çekindiği cihetle içeride bulunan Direktör-i Sâni Mösyö Wülfing ile Tercüman Panceri Bey'i tarafeynine alarak birlikde pencereye gitmişlerdir.

Mûmâileyhim sokakda bulundukları hâlde cereyân eden muhâvere ve mükâleme sırasında Rusya Sefâreti Tercümanı mûmâileyh Mösyö Maksimof fesede-i merkûmeye şiddetkârâne hitab ü itâb ile yalnız hayatlarının te'min olunabileceğini söylemiş ve rüesâ-yı fesede bir çeyrek kadar beynlerinde icra-yı müzâkere ile rû-yı muvâfakat göstermeyenleri dahi irzâ edilerek silahları yedlerinde kalmak şartıyla ber-vech-i zîr sâlimen çıkarılmaları esbâbına teşebbüs edilmiştir.

Fesede-i merkûmenin adem-i emniyet beyân etmeleri ve asâkir-i şaheneden bir kordon teşkiliyle bu suretle mahfûzan götürülmesini talep eylemeleri hasebiyle bu bâbdaki irâde-i seniyye-i cenâb-ı tâcdârîleri hey'et-i ma'rûza tarafından Aziziye Karakolu'nda bulunan Ferik Mustafa Paşa kullarına tebliğ olunmuş ve bankadan rıhtıma kadar asâkir-i şahanelerinden bir kordon bi't-teşkil hey'et-i ma'rûza dahi birlikde bulunduğu ve güruh-ı fesede on dört kişiden ibaret olduğu ve her bir arabada rehin makamında memurînden birisi bulunduğu hâlde arabalar ile sâlimen rıhtım kenarında beklemekte bulunan istimbota sevk ve nakl edilmiş ve buradan dahi direktör-i mûmâileyhin kendi nâmıyla be-nâm olan ve İngiliz harb bandırasını keşîdeye me'zûn bulunan Vincent isimindeki kotrasına götürülmüştür.

Merkûmûn anarşistlerin bankadan nakl ü ihrac olunduklarını müteâkib içerde mahsûr kalan ashâb-ı mesâlih ile memurînin arzu edenleri ve içlerinde bir de yaralı olanları çıkarılıp mahfûzan mesken ve me'vâlarına gönderilmiş ve anarşistlerden mecrûh ve maktûl düşenler dahi verilen karar üzerine Rusya Hastahânesi'ne irsâl ve bunların metrûkâtından bankada kalan ve bi't-taharrî elde edilen dinamit ile memlû kırk sekiz aded humbara ile on bir kilo dört yüz gram dinamit barutu ve beş deste dinamit kapsülü ve yirmi beş dinamit fişengi ve bir kutu humbara kapsülü ve yüz aded revolver fişengi ve on kutu revolver kapsülü Tophâne'den bu iş için getirilen Miralay Arif Bey'e teslimen Tophâne-i Âmire'ye isbâl kılınmış ve bankanın muhafazasına da bir yüzbaşı kumandasıyla altmış nefer asâkir-i şahane tayin edilmiştir.

Erbâb-ı fesadın bankaya duhûllerinden hurûclarına kadar güzerân eden sekiz saat zarfında Jandarma Mülâzımı Mehmed Ağa ile Jandarma Çavuşu Hasan ve nefer Mehmed ve İsmail ve Rum milletinden birisi telef

olmuş ve banka memurlarından Kostopulos Efendi ile jandarmadan Onbaşı Salih ve diğer iki nefer ve beş polis ve iki Rum ve iki Yahudi mecrûh olmuş ve bu vak'a beş kişinin telefine ve on iki kişinin mecrûhiyetine bâdî olup fesededen dahi birisi reisleri olduğu hâlde dört maktûl ve beş mecrûh vuku bulmuştur.

Bankanın bu suretle Ermeni fesedesini tarafından istila olunarak taarruz ve şakâvete ibtidâr etdiklerini berây-ı maslahat Beyoğlu mutasarrıfının nez-dinde bulunan Aziziye Karakolu'na memur Ferik Mustafa Paşa kulları istih-bâr eder etmez derhal civarında bulunan Şişhane Karakolu'na şitâb ederek bir mikdar asker tertib ve bankaya sevk ve tesrîb etmiş ve müteâkiben Aziziye Karakolhânesi'ne avdetle bura mevcudundan dahi üç kol irsâl edilerek bankanın etraf-ı erba'ası taht-ı tarassud ve ablukaya aldırılmışdır ki müşâ-runileyh kullarının banka vukuâtını Beyoğlu Mutasarrıflığı'nda haber almasıyla avdet ederek Şişhane ve Aziziye Karakolhânelerinden asker kolları tertib ve tesrîb eylemesi beyninde güzerânı tabî olan zamandan dolayı asâkir-i şahaneleri silah patlaması hîninde bankaya yetişemeyip bir saat sonra mahall-i vak'aya vâsıl olduğu tebeyyün etmiştir. Bankadaki şûrişin bir an akdem izâlesi maksadıyla mukabilinde bulunan ve bankaya hâkim ve nâzır olan Terkos Su Kumpanyası İdarehânesi'ne bir mikdar asker idhali lüzumu hiss olunmuş ve müdürîyetine müşârunileyh Mustafa Paşa kulları tarafından Tabur Kâtibi Nuh Naci Efendi ile haber gönderilerek istihsâl-i muvâfakatlerine çalışılmış ise de bazı a'zâr ve bahaneler serdiyle imrâr-ı vakt edildiği ve muvâfakat gösterilmediği anlaşılmıştır.

Bankanın Civarı

Cereyân-ı vukuât delâletiyle anlaşıldığına göre Ermeni fesad komitesinin cümle-i tertibâtından olarak Ağustos'un on dördüncü Çarşamba günü Bank-ı Osmanî'nin kendi taraflarından istilasıyla beraber buradan ilk silah sesini işiden ve mücâvir han ve hâne ve mağaza ve dükkânlara evvelce tahassun eden fesede dahi derhal izhâr-ı şakâvete ve silah ve humbara atarak icra-yı taarruza başlamış ve bu cihetde şûrişin müte'addid noktalardan başlaması üzerine mağaza ve dükkânlar kapanarak ve ortalık karışarak herkes kaçışmağa mecbur olmuştur.

Yevm-i mezkûrda dahillerine kapanarak anarşistlerin ateş ettikleri mahaller ise Voyvoda Karakolhânesi karşısında kâin İzmirliyan ve Nora-dokyan ve Fransa tebaasından Mösyö Lorando Hanlarıyla Karaköy'de kâin Büyük Yeni Han ve Galata'da Aleksiyadi ve Küçük Millet Hanları ve Yeraltı Camii ittisâlindeki Yeni Han ve banka karşısında bulunan Terkos Su Kumpanyası İdarehânesi'yle Society Ottoman Unity Bankası ve Bank-ı Osmanî sırasındaki Baltacı Hanı ve Kapiçi'nde köşe başında bulunan Ermeni Arakel'in attâr dükkânı ve kezâlik Kapiçi'nde ve Haffâflar Sokağı'ndaki Yem-nici Muşlu Ohannes'in dükkânı ve mevki'-i mezkûrda kâin Yenişehirli So-kağı'nda Ermeni Menakalyan'ın demirci mağazası ve Kömürcü Sokağı'ndaki Suşehirli Haçik'in kahvehânesi ve Kireçkapısı'nda yüz yetmiş numaralı Ermeni kahvehânesiyle ittisâlindeki aşçı dükkânı ve kezâlik Kireçkapısı'nda kâin Ermeni Kigork ile Nikoli'nin kahvehâneleri ve eski Fransız Gümrüğü ebniyesi ve yüz altmış üç numaralı Ermeni Kalust'un kahvehânesiyle arpacı dükkânı ve orada bulunan Ermeni Ohan'ın ve Yağhâne Sokağı'ndaki Ermeni Nikoğos'un dükkânları ile Ermeni Markar'ın kahvehânesi ve Mumhâne'de Yenikapı İskelesi'nde İtalya tebaasından Andrea ile ittisâlinde Avusturya tebaasından Bahçivanoğlu'nun dükkânları ve Karaalikaptan Sokağı'nda Ermeni Serop'un ve Kapiçi'nde Döşemeci Sokağı'nda Ermeni Bedros ve Bogos'un kahvehâneleri ve Kapiçi'nde üç yüz numaralı gâvsâlecî Ermeni Agop'un ve Galata'da Bayezid Camii ittisâlindeki Ermeni Fesçi Tatyos'un ve Topçu-lar Caddesi'nde Ermeni Tütüncü Toros'un ve Avrupa Tiyatrosu altındaki Ermeni Fesçi Kirkor'un dükkânları ile Bayezid Sokağı'nda Serkis'in kahvehânesi ve mezkûr sokakdaki Attâr Ermeni Mıgırdıç'ın ve Kurukahveci Ermeni Avadis'in ve Meyhâneci Serkis'in ve yirmi beş numaralı Ermeni Melkon'un ve Kafesçi Sokağı'nda Attâr Ermeni Ohannes'in dükkânları ve Ermeni Kili-sesi yanında bulunan Ermeni Arakel'in hânesi ve Kemeraltı Caddesi'nde ve Angel'in fabrikası köşesinde kâin Attâr Ermeni Avadis'in dükkânlarından ibaretdir.

İşbu emâkin-i müte'addide ve mesrûdeye tahassun ederek bankadan silah sesine intizâr eyleyen Ermeni erbâb-ı fesadı hemen bir anda denilecek gibi bir zamanda vehleten izhâr-ı şakâvetle bilâ-tefrîk mârrîn ve âbirîne es-

liha ve humbara ile taarruza başlaması azîm bir velveleyi bâdî ve bekâr yata-
ğı ve kalabalık olan bu civarda bu suretle ansızın taarruza giriftâr ve dehşete
dûçâr edilen halk beyninde galeyanı ve etraf ve civarınca dahi heyecanı mü-
eddî olduğundan halk birbirine karışmış ve herkes eline geçirebildiği eşya
ile nefsinî müdafaaya ve eşkıyanın kapandıkları mağaza ve han ve hâne ve
dükkân kapılarını kırarak ve sokakda zî-medhal olduğu şübhe edilen Erme-
nileri takib ederek müte'arrızların vücudlarını izâleye kıyâm eylemiş ve
asâkir-i şahaneleri yetişinceye kadar arbede ve iğtişâş devam etmiş ve bu
arbedede telef ve mecrûh olanların mikdarı merbûtan takdim kılınan cedvel-i
mahsusunda gösterilmiştir.

Arz u tafsil olduğu üzere şûriş ve şakâvetin şu suretle def'aten ni-
kât-ı muhtelif ve müte'addideden başlaması ve buralarda sokakların çok ve
dar ve karışık olması hasebiyle Voyvoda Merkez-i Zâbitası kuvve-i mevcu-
desiyle tedâbîr-i mümkinneyi ittihâz ve icraya ve kalabalığı ve galeyanı ref'
ve izâleye çalışmış ise de izdiham ve galeyana galebe edememiştir.

Yevm-i mezkûrda Galata cihetindeki kuvve-i zâbita mikdarı Voyvoda
ve Arab Camii ve Azapkapısı Karakolhânelerine münkasım olduğu hâlde altı
çavuş ve otuz altı polis neferinden ve kırk nefer jandarmadan ibaret bulun-
muştur.

Bankanın istilasını müteâkib civardan dahi şûrişin başgöstermesi üze-
rine Aziziye ve Şişhane Karakolhâneleri kuvve-i askeriyesinin mütebâkî
mevcudu bir taraftan lâzım gelen noktalara gönderilmiş ve müteâkiben Ga-
latasarayı'ndan celb olunan iki yüz nefer itfâiye efrâdıyla Mecidiye Kışla-i
Hümâyûnları'ndan gelen seksen nefer piyade ve Tophâne-i Âmire ve Topçu
Kışla-i Hümâyûnları'ndan vürûd eden yüz kırk nefer piyade ve süvari topçu
asâkiri dahi nikât-ı lâzımeye ve mevcut kolları takviyeye gönderilerek bir
taraftan kalabalığı dağıtarak galeyanı teskine ve bir taraftan dahi silahla
taarruz ve tecavüzde bulunan eşkıyayı istisâl ve tenkîle çalışılmıştır.

Mezkûr karakolhâneler ile mahâll-i ma'rûzadan vürûd eden asâkir-i
muhtelif ve mevcudu beş yüz elli nefere bâliğ olmuş ve maamâfih peyderpey
celb olunan asâkir-i şahanelerinin son kısmının mahall-i vak'aya muvâsalat-
ları bidâyet-i şûrişden iki saat sonra mümkün olabildiğinden izâle-i izdiham

ve galeyan ve teskin-i şûriş ve heyecan saat on birde yani bed'inden üç saat sonra ancak mümkün olabilmektedir. Yevm-i mezkûru takib eden Perşembe gecesi dahi şûrişden dolayı telef olanların belediye ma'rifetiyle ale'l-acele kaldırılarak bunlar kısmen Şişli ve kısmen dahi Hapishâne-i Umumiye'ye ve oradan Balıklı Mezarlığı'na naklolunmakla bir taraftan dahi takib ve tevkifi lâzım gelen şübhelilerin derdestleriyle iştigâl olunmuş ve bunların asâkir-i şahanelerine ve askerinin dahi onlara mukabelesi sebebiyle gece esnasında ara sıra muhtelif mahallerde silah sesleri devam etmiştir.

İşte beyne'l-ahali hâdis olan heyecan ve galeyanın ve ayak takımından teşekkül eden izdihamın netâyic-i tabiiyesinden olarak münhasıran erbâb-ı fesadın ihtifâ ile taarruz ettiği mağaza ve dükkân ve oda ve hanlarda kapı ve pencere misillü bir mikdar tahribât vuku bulduğu ve bunların bir kısım eşyası dahi ahz u gasb edildiği anlaşılmış ve husus-ı mezkûru nâtik olan iki kıt'a defter mahfûz bulunmuştur.

Hâdis-i mezkûre hengâmında ahaliden bir kısmının sopalarla şûrişe müdahale etdirildiği ve polisden muâvenet gördüğü bazı bedhâhân taraflarından dermiyân edilmiş ise de burada bulunup cereyân-ı vak'ayı yakından gören mu'teberân-ı ecânibin imzaları altında olarak vermiş ve mahfûz bulunmuş olan varakalarda bu misillü ayak takımına muâvenet şöyle dursun bilakis polis tarafından haklarında şiddet gösterildiği ve ellerinde görülen sopa ve baston ve saire misillü şeyler alınarak denize atıldığı ve sokak ortalarında tesadüfen kalan ve ne yapacağını bilemeyip şaşırarak her sınıf halka ve bilhassa saklandıkları yerlerden püskürdülen Ermenilerin bile hayatlarını muhafaza ile insaniyetkârâne muâvenetde bulunarak ve hatta bazı arabaların üstüne kendileri binerek bunları tehlikeli mıntikalardan dışarıya çıkarmak üzere birlikde gitdiği tasdik ve itiraf edilmiştir.

Tahkikât icrası sırasında Galata'da en ziyade yağma ve tahribe dâhil olan hanların bazı odalarına gidilip ekseri ecnebi olan sahiblerinin zabtolutan ifadeleri ber-vech-i âtî nakl ü arz olunur:

Galata'da Karantinahâne Sokağı'nda kâin Köçeoğlu Hanı'nın ikinci katında müste'cir bulunan İngiltere Devleti tebaasından Henry Ridley Vapur Kumpanyası'nın memuru Walter Pence vukuâtın ertesi Perşembe günü ala-

franga saat on ikide mezkûr sokakda bir lokantaya gidip ta'âmdan sonra avdet etmekde iken sokakdaki gürültünün zuhuru üzerine mağazalarına giremeyip hânesine gitdiğini ve ferdâsı gün mağazasına geldiğinde kapının önünde li-ecli'l-muhafaza beş-altı asker bulunmasından nâşi içeriye giremeyip İngiltere Kançılaryası'na müracaatla oradan aldığı memurla Aziziye Karakolhânesi'ne gelip kendisini tanıtdıktan sonra terfîk olunan bir zâbitle mağazasına geldiğinde birbiri içinde olarak üç odadan ibaret olan dairesindeki yazıhâne ve dolab gibi şeylerin bazı mahalleri kırılıp içindeki evrak odalar derûnuna dökülmüş ise de mevcut olan demir kasa açılmayıp yalnız yazıhânedan yetmiş lira kadar bir meblağın ahz olunduğunu ve kâffe-i zâyîâtın bir kıt'a defterini dava etmek üzere avukata i'tâ eylediğini ifade ve mağazanın bir köşesinde kalmış olan ve masa ayağı gibi şeylerden ibaret olan sopaları ve odasının o hâlini musavvir bir kıt'a fotoğraf resmini irâe etmiştir. Mezkûr mağaza sahibinin refîki bulunan Mösyö Rowel Cuma günü hana gelirken hanın kapısının yakınında mezkûr hanın hammallarından dördünün asâkir-i şahaneye teslim olup Aziziye Karakolhânesi'ne gitmekdelerken tahlîslerini arzu etmiş ise de karakolhânedeki zâbitin kendisi kefalet etdiği takdirde salıverileceklerini ifade etmesi üzerine Mösyö Rowel bunlar kendi adamları olmayıp hana mensub olduklarını bi'l-beyân merkûmûnu karakolhâneye terk ile avdet etmiş ve işbu mağazanın müste'ciri bulunan Walter Pence ve Mösyö Rowel'in ifadelerine göre mezkûr hanın üçüncü katında müste'cir dava vekillerinden ve Ermeni milletinden Arsasyan Efendi vukuâtından üç gün evveline değin her gün odasına gelip gitdiğini gördüğü hâlde mezkûr üç gün zarfında merkûma tesadüf etmediğini ilâve-i makâl eylemiştir.

Ve yine mezkûr hanın birinci katında müste'cir İngiltere Devleti tebaasından tüccar komisyoncusu Mösyö Maktamar vak'anın mebbe'-i zuhuru olan Çarşamba günü Gambeta Lokantası'nda ta'âm etmekde iken Bank-ı Osmanî'de humbara atılmağa başlaması üzerine derhal lokantanın kapıları kapanıp kendisi içeride kalmış ve bir çeyrek saat sonra kapıyı açıtırıp odasına avdetle biraz oturduktan sonra sâkin bulunduğu Makriköyü'ne gitmiş ve Perşembe günü de İstanbul'a gelmeyip yevm-i mezkûrda handa gürültü olduğunu işitmiş olmakla ferdâsı Cuma günü İstanbul'a gelip hana giderken

sefârethâne memurlarından Mösyö Thomson ve Mösyö Maximilian'a tesadüfle beraberce mağazaya geldiklerinde dolab ve masaların bazıları devrilmiş ve bazıları kırılmış olduğunu ve bunlar miyânında demir kasanın altındaki ahşab dolab dahi kırılıp içinde bulunan demiryol hisseleriyle konşimento ve kambiyal ve bono gibi evrakın alındığını ve akçeğe dair bir gûnâ zâyîât olmadığını ve zâyîâtın bir kıt'a defterini İngiltere Konsülatosu'na i'tâ eylediğini söylemiştir.

Galata'da Demircibaşıyan Hanı'nda Vapur Ajansı Mösyö Heleson ve Thomson'ın ifadelerine nazaran bunlardan Heleson Çarşamba günü mahall-i mezkûrda bir vukuât olmadığını ve Perşembe günü de mağazaya gelmediğini ve Mösyö Thomson ise alafranga saat dokuzda hanın kapısını açıtırıp kendi odasının kapısını açarak içeriye girip lüzumlu evrakı alarak çıkıp gitdiğini ve ferdâsı Cuma günü öğle vakti mağazasına geldiğinde sefârethâne memurlarından Mösyö Maximilian ile diğer bir memurun bulunduklarını görmekte birlikte muayeneye başladıkları gibi netice-i muayenede yazıhânesinin gözleri kırılmış ve bir dürbün ile kendisince kıymetli addolunan bazı me'âdin numunelerinin zâyî olmuş olduğunu gördüğünü ve daha ne gibi zâyîât vuku'a geldiğini bilmediğini ve akçece bir gûnâ zâyîât olmadığını ve odalarının anahtarı kendilerinde olmayıp daima odada yatıp kalkmakta bulunan Ermeni odacıda bulunduğunu ifade etmiştir ve yine mezkûr handa üst katda üç numaralı odada Devlet-i Aliyye tebaasından Hamburg Fabrikaları Komisyoncusu Ermeni Kem Sacyan Artin Efendi Çarşamba günü öğle vakti odasından çıkıp Şafak Lokantası'nda yemek yemekde iken vukuâtın zuhuru üzerine lokantanın kapıları kapanmış olduğundan akşam saat ona kadar orada kalmış ve hâsıl olan sükûnet üzerine Nişantaşı'ndaki hânesine ve Pazar günü de Kınalıada'ya gidip bir hafta sonra Pazartesi günü odasına avdetinde mevcud bulunan masa ve dolab gibi şeylerden bazıları kırılıp ortaya dökülmüş bulunduğunu ve mevcud demir kasaya dokunulmamış ise de yazıhâne içindeki üç yüz Frangın zâyî olduğunu ve odanın pencere ve kapıları kırılmayıp odacı tarafından açık bırakıldığını ve merkûmun odada yatıp kalkdığını ifade etmiştir.

Köçeoğlu Hanı tahtındaki mağazanın müste'ciri bulunan İngiltere Devleti tebaasından Vapur Kumpanyacısı Camnik Çarşamba günü yazıhâ-

nesinde aybaşı hesabâtını görmekte iken sokakda işitdiği gürültü üzerine mağazanın hana açılan kapısından mezkûr hana girmiş ve han kapısının kapalı olduğunu görünce tekrar mağazasına dönüp sokağa çıkmış ve bu sırada mağazanın demir kepenkleri Ermeni hammalı tarafından kapandığından hânesine gitmiş olduğunu ve Cumartesi günü mağazasına avdetinde yazıhânesinde bulunan kendisinin iki yüz lirası ile Ermeni hammalının altmış lirası ki cem'an iki yüz altmış liranın ve dükkânca bazı eşyanın zâyî olduğunu ve bir kıt'a defterini konsülatoya takdim etdiğini ifade eylemiştir.

Yine mezkûr han tahtında mukim Devlet-i Aliyye tebaasından ve Rum milletinden Gâvsâle Tüccarı Pitaris vak'anın ertesi Perşembe günü mağazasında bulunmadığı cihetle kapalı olduğundan esna-yı şûrişde demir kanadların şikestile muhtelifü'l-cins bin liralık emvâli zâyî olduğunu beyân etmiştir.

Galata'da Sarıoğlu Hanı tahtında bulunan İngiltere Devleti tebaasından Mösyö Starck vukuâtın mebde'-i zuhuru olan Çarşamba günü alafranga saat bire kadar mağazasında bulunmuş ve ondan sonra hânesine gitmiş olmasıyla yazıhânesinde iki yüz lira ile kendi ismine mahsus birçok markalı mektub zarflarının ve daha bazı eşyasının zâyî olduğunu ve bir kıt'a müfredâtlı defterini dahi konsülatoya verdiğini ve üç asker mağazada bulunup bunlardan birinin kağıdları karıştırdığını gördüğünü ifade etmiştir.

Galata'da Küçük Millet Hanı'nın ikinci katında Almanya Devleti tebaasından Sigorta Kumpanyası Ajansı Mösyö Helpink Çarşamba günü alafranga saat üç buçukda hanın kapısı zorlanıp kırılmadığından ittisâlindeki kahvenin penceresi parmaklığından içeriye giren ahaliden üç-beş kişi kendi dairelerinin kapısını kırarak duhûl etdiklerini ve bunlardan ikisinin iktisâ etdikleri elbisenin zâbit elbisesine müşâbih olduğunu ve bunlardan biri ceblerini karışdırıp para cüzdanını alarak dışarıya çıkıldıklarını ve müteâkiben başı sarıklı ve cübbeli, Kasımpaşa'da aşçı olduğunu beyân eden bir adamın: "Paralarını al da seni hânene götürüyüm." demesi üzerine mevcut akçesini alarak kemâl-i emniyetle ve merkûmun delâletiyle hânesine gitdiğini ve yazıhânesinden otuz lirası zâyî olduğunu ifade eylemiştir.

Yine mezkûr hanın ikinci katında oturan Yunan Devleti tebaasından Avukat Mösyö Apostolidi verdiği ifadede Çarşamba günü alafranga saat

üçde han dahilinde bir gürültü olduğunu işidir işitmez birbiri içinde olan odalarının demir kapılarını kapayarak netice-i hâle intizâr etmekde iken dış kapısının kırılmakda olduğunu işidince bi'z-zarur iç kapısını açıp muhâcim-leri içeriye kabul etmekle ve hîn-i duhûllerinde "Ermeni var mı?" deyu sual-lerine "Yok!.." cevabı verilmekle bunlardan asker kıyafetli birisi revolver aramak bahanesiyle yazıcı Sokrati'nin cebine elini sokarak sekiz yüz sekiz kuruşu hâvî olan cüzdanını almış olduğunu ve yine bunlardan esmerü'l-levn bir diğeri Voyvoda Karakolhânesi'nde yazıcı bulunduğunu ve uzun boylu olan birisi dahi "Ben polisim... Korkmayınız." dediğini ve bir diğeri dahi Mösyö Helpink'i beraber alıp hânesine îsâl eden ve Kasımpaşa'da aşçı olduğunu söyleyen suhte kıyafetli adam idüğünü ve işbu muhâcimlerden Voyvo-da'da olduğunu beyân eden şahsın kim olduğunu tanıyabildiği gibi yazıcısı da cebinden parasını alan zâbit kıyafetli adamı görse tanıyacağını ve şahs-ı merkûm kendilerini diğerlerin taarruzundan muhafaza ettiklerini ve muhâ-cimler yirmi-otuz kadar adam olup odada bulunanların üzerlerini taharrîf edenler onlar idüğünü ve kendi zâyîâtı dahi bir takım gümüş kaşık, çatal ile beraber yirmi lira da nakid ki min-haysü'l-mecmû' elli-elli beş liradan ibaret olacağını ve bunlar gitdikden sonra ahaliden bir Arnavud'un kendilerini sâli-men hânelerine îsâl ettiğini beyân etmiştir.

Yine bu hanın zemin katında İngiltere Devleti tebaasından hâzır ta'âm tüccarı Arthur Anter üç aded mağazasından bir hayli eşyasının gasb edildiğini ve demir kasasının şikestile nakid ve mücevherât olarak bin lira kadar zâyîâtı olduğunu ve esna-yı şûrişde hanın taraçasına birkaç kişi ile beraber iltica etmiş olduğundan bir topçu zâbiti bunları taraçadan indirip mağazasını sual ile mağazasına girenlerin ellerinden aldıkları üç-dört parça gümüş çatal, kaşıklarını kendisine teslim ve iade etmiş ise de zâbita tarafından görülür ve sirkat zannedilir mülâhazasıyla kabul etmeyip yine kendisinde hıfz edilmesini söylemiş olduğundan zâbit-i mûmâileyh on iki gün sonra tekrar mağazası-na gelip mezkûr kaşık ve çataları getirip teslim eylediğini ve mûmâileyhin biraz Fransızca bildiğini ve görürse tanıyacağını ve bu zâbit olmasaydı vak'a gecesi hanın taraçasında kalmağa mecbur olacağını ve zâyîâtının bir kıt'a defterini konsülatoya verdiğini ve hanın abdesthânesine gizlenmiş olan Al-manyalı bir Yahudi'yi hücum eden ahali orada öldürdüklerini gördüğünü

ifade etmiş ve işbu hanın diğer odalarında bazı gûnâ hasarât vâki olduğu işidilmiş ise de derecesi ta'ayyün edememiştir.

Kezâlik Galata'da Aleksiyadi Hanı'nın zemin katıyla birinci ve ikinci ve üçüncü katında bulunan mağaza ve odalardan zemin katındaki bakkal dükkânıyla üst katlarda bulunan odalardan birden yirmiye kadar numaralarla murakkam odaların bir takımının kapıları açık bulunmak ve bir takımının dahi kırılmak suretiyle içerilerine muhâceme edenler bir-iki odanın demir kasa ve çekmeceleriyle dolab ve yazıhânelerini kırıp evraklarını dağıtmak ve ellerine geçen eşyayı almak gibi bir takım ahvâle cür'et etdikleri görülmüş ve ashâbının dûcâr oldukları zâyîâtın birer kıt'a defterlerini tâbi oldukları konsülatolara verdikleri ifadelerinden anlaşılmıştır.

Yine Galata'da Mahkeme ve Mertebânî Sokaklarının köşesinde vâki İngiltere tebaasından Avukat Mösyö Henry Pires vukuâtın bidâyet-i zuhuru olan Çarşamba günü alafranga saat üçde kayıkçı, kömürcü ve hammal gibi bir takım adamların ellerinde sopa ve demir çubukları olduğu hâlde sokaklarda gezmekte olduklarını görmüş ve dörde çeyrek kala yazıcısı ile beraber Tünel başına kadar gidip orada Ferik Blunt Paşa kullarına tesadüfle görüş-
dükden sonra tekrar odasına avdetinde bir gürültü olduğunu işiderek odasının üstündeki taraçaya çıkıp aşağıya bakmakda iken beşe on dakika kalarak bulunduğu hanın üst tarafında ve kendi odası cihetindeki köşe başında bulunan kahvehâne kapısının kırıldığını gördüğünü ve o sırada asker veya jandarma olduğunu bilemediği iki-üç kişinin kendisine hitaben "Geri çekil, yoksa ururuz." dediklerini ifade ve kahvehânenin kapısı kırılıp içeri girilerek orada tecemmu' etmiş olan sekiz Ermeni'yi katletdiklerini içlerinden fûrceyâb-ı firar olan bir Ermeni'den işitmiş olduğunu ve kendisi de merkûmûndan ikisinin kahvehânenin önünde yarısı kahvehâne içinde ve yarısı sokakda olarakurulmuş olduklarını gördüğünü beyân etmiş ve bu muhâcimler oradan çıkıp sokağın diğer cihetinde ve odasının karşısındaki mücellid dükkânına hücum etmişler ve ba'dehû karşısındaki iki numaralı Tünel Hanı'nın kapısını kırmışlar ise de mahall-i mezkûrda ne gibi ahvâl cereyân ettiğini ve tahribâtta bulunduklarını bilemediğini söylemiş ve kendisi avukat olduğu cihetle ifadât-ı vâkı'asını imza etmekden istinkâf eylemiştir.

İki numaralı Tünel Hanı'nın ikinci katında mukim İngiltere Devleti tebaasından Lancaster Sigorta Kumpanyası memuru, oraya hücum edenler odasında bulunan yazıhâne ve dolabları şikest ile bir takım hasarât etmişler ise de demir kasaları kırmadıklarını ve oda hammalları pencereden firar edip kendisi dahi orada bulunmadığını ve hasarât-ı vâkı'anın bir kıt'a defterini konsülatoya verdiklerini ifade ederek imza etmekden imtinâ' eylemiştir.

Yine bu hanın birinci katında oturan Boşnakyan'ın yazıcısı Patesta ifadesinde mûmâileyh alaturka sekiz buçuğa kadar kendisi orada bulunup ba'dehû Boşnakyan Efendi'nin iki çocuğu ile beraber çıkıp hânesine gitdiğini ve sekiz gün sonra odaya geldiği zaman kapıyı kırık olmadığı hâlde açık bulunduğunu ve zâyîâtça bir şey yoksa da yazıhânenin gözlerindeki kağıdlar çıkarılıp yırtıldığını ve bir asma saat ile bir şemsiye ve bir seccadenin alındığını ve demir kasayı kırmak istemişler ise de kırmadıklarını ifade etmiş ve bu sırada odaya giren ve Boşnakyan Efendi'nin dayısı olduğunu söyleyen bir Ermeni ilâve-i makâl olarak yazıcı Patesta hizmetkâr olup demir kasanın altındaki ahşab dolab derûnunda vuku bulan zâyîâtın oda sahibi Boşnakyan Efendi'den sual olunması lâzım geleceğini dermiyân eylemiştir.

Romanya Devleti tebaasından olup Romanya Vapur Kumpanyası'nın Galata'da Köçeoğlu ve Demirciyan Hanlarının karşılarında bulunan idarehânesinde sandikkâr olan Mösyö Valasi ifadesinde mezkûr Çarşamba günü mağazada bulunduğu sırada bir polis komiseri gelip bir şey olup olmadığını sual ve bir nevbetçi bırakacağını beyân etmiş ve kendisi bir şey olmadığını söylemesiyle bir nevbetçi bırakarak gitmiş olduğunu ve ferdâsı gün alafranga saat on ikide sokakda bir gürültü olmasıyla birçok hammalların toplanıp karşiki hanın kapısını zorlamakda olduklarını görüp bir fenalık olacağını anlayarak polislere haber gönderdiğini ve iki-üç polis gitmiş ise de toplanan halkın kalabalık olması cihetiyle bunları dağıdamayıp asker gelmek için haber gönderilerek asker gelinceye kadar Köçeoğlu Hanı'nın üst ve orta katlarında tabanca atılmağa başladığını ve bu sırada kendisi odasına çekilip pencereden bakmakda iken askerlerin kendisine "Geri çekil, kurşun atılıyor." demeleriyle geri çekilip kalabalığın hanın içerisine girip girmediklerini göremediğini ifade eylemiştir.

Kireçkapısı'nda kâin İngiltere tebaasından Mösyö Bond'un fabrikasına Ağustos'un on dördüncü günü dokuz Ermeni kapanıp bunlardan ikisi fabrikanın amelesinden bulunmuş ve bunlardan Matyos'un üstünde bir revolver ile bir mikdar fişenk bulunup ertesi gün yani Ağustos'un on beşinci günü ba'de'z-zuhr sokaklar sopalı yağmagerlerle memlû olduğu hâlde mezkûr fabrikanın penceresinden bir revolver atılması üzerine der-akab asker yetişip içeriye girmekle gerek mukabeleten ateş eden asâkir-i şahaneleri ve gerek demir çubuklara sarılmış olan halk tarafından beş Ermeni itlâf edilmiş ve bu demir çubuklardan kanla mülemma' bir tanesi fabrika sahibi tarafından gösterilmiştir. Merkûm Matyos ise teslim olmağa razı olmayıp bir köşede iki saat mukâvemet etdikden sonra katlolunmuş ve bu esnada ahali-i İslâmiye'den birkaç kişi mecrûh olmuş ve dama kaçmış olan bir Ermeni dahi polise teslim olmuştur. Sopalar ellerinde birçok yağmagerlerin Üsküdar'dan beri tarafa geçmiş oldukları şâyi' olmuş ise de Şirket-i Hayriye'den olunan tahkikat bu şâyi'anın asl u esası olmadığını isbat etmiştir.

Galata'da kâin Hâzır Elbiseci Stein mağazasının Direktörü Mösyö Angel Ferik Zîçini Paşa kullarına hitaben verdiği mümzâ mektubunda Ermeni anarşistlerinin Osmanlı Bankası'na hücum etmelerini müteâkib kılıç ve revolverle müsellah Ermeniler üzerine halkın hücum etdiklerini ve polis ve asâkir-i şahaneleri efrâdının halkı dağıtmağa ve sokakdan geçenleri mehmâ-emken kurtarmağa sa'y ü gayret ve hatta bir arabaya râkib olan üç kişiyi iki polis kurtarıp Beyoğlu'na kadar kendilerine refakat etdiklerini ve Ahmed Efendi isminde bir polis komiserinin Ermeni anarşistlerinden mecrûh bulunan üç kişiyi halkın hücumundan tahlîs ile hastahâneye nakleylediğini re'ye'l-ayn müşahede ettiğini beyân etmiştir.

Mâbeyn-i Hümâyûn-ı Cenâb-ı Mülûkâneleri mimarlarından ve Almanya tebaasından Mösyö Jasmond ifade-i tahrîriyesinde Ermeniler tarafından şûriş ikâ' olunduğu Ağustos'un on dördüncü Çarşamba günü Hendesehâne-i Mülkiye'de dersini verdikten sonra Büyükdere'ye avdet etmek üzere takriben saat alafranga on sularında Galata Köprüsü'ne çıkıp vapurun hareketine intizâren Haliç vapurlarının köprüye yanaşdığı noktada tevakkuf etmekde iken sopalar ellerinde iki takım ahalinin Galata tarafından İstanbul'a doğru

yürümekde olduğunu ve o esnada İstanbul cihetinden Galata'ya gelmekde olan bir devriye kolunun zâbiti bunları durdurup tahminen sekiz-on kişinin elindeki sopaları bizzat alarak denize atıldığını ve ba'dehû mezkûr ahali gürültüsüzce İstanbul tarafına gittikleri gibi devriye kolunun dahi Galata'ya geçdiğini müşahade eylediğini beyân etmiştir.

Ağustos'un on beşinci yani hâdisenin ikinci Perşembe günü saat sekizde Galata'da Perşembepazarı'nda ve hamamın karşısında kâin Fransa tebaasından Mösyö Manon'un mağazasıyla Gümrük Sokağı'nda Yani Sofipoli'nin ve eski gümrük karşısındaki Ermeni Apik Uncuyan ve Simonyan'ın Hanlarından ve Kireçkapısı'nda İngiltere tebaasından Mösyö Bond'un demir fabrikasından ve Rıhtım Caddesi'nde Karantina Sokağı'nda bulunan Abud Efendi'nin hanıyla Mumhâne Caddesi'nde kâin Rusya tebaasından Ermeni Ayvazyan ve Yunan tebaasından Mavrokordato'nun dakîk mağazalarından derûnlarına tahassun eden Ermeni anarşistleri tarafından bilâ-tefrik gelip geçen ahali ve gezen asâkir-i şahane kolları üzerine silah endâhtıyla taarruz ve yeniden şûriş ikâ'ına tasaddî edilmiş ve diyânet ve milliyete dokunur galîz tabirler ve şetmlerle halkın heyecana gelmesine çalışmışlar ise de bunların cümlesi asâkir-i şahaneleri tarafından hayyen ve meyyiten elde edilerek ve ahalinin müdahale ve galeyanına meydan verilmeyerek üç saat zarfında yani saat on birde şûrişe nihayet verilmiş ve asayiş iade edilmiştir.

Ağustos'un on yedinci Cumartesi günü akşamüstü saat on buçukda bankanın muhafazasında bulunan asâkir-i şahanelerinin ta'âm etmekde bulunmalarından bi'l-istifade bankanın odabaşısı ve hammalları tarafından ve taraçasından mukarrerâtları vechile verilen bir işaret-i mahsusa üzerine Voyvoda Karakolhânesi karşısında bulunan Fransa tebaasından Mösyö Makridi'nin ve mezkûr caddede Mösyö Elbik'in ve Banka Caddesi'nde kâin Vitali hanlarından ve Perşembepazarı'nda Cevizli Han derûnunda Avusturya tebaasından Mösyö Joze'nin mağazasıyla Tünel civarındaki Kamondo Hanı'ndan ve Karaköy'de Avusturya tebaasından Mösyö Tering'in mağazasından ve Galata'da kâin Ermeni Manukyan Hanı'yla Banka Caddesi'nde Vitali Hanı'nın arka tarafında bulunan Almanya tebaasından Mösyö Bomonti'nin bira fabrikasından ve Karaköy'de Halil Paşa Hanı'nın etraf-ı erba'asıyla Galata'da Yeni Camii civarındaki Zincirli Han'ın sokağında altmış numaralı saatçi Er-

meni Naftayan'ın dükkânının üst katından ve mezkûr sokakda bulunan Ermeni Dikran'ın kahvehânesinden ve Perşembepazarı'nda Saatçiler Caddesi'nde kâin Fransa tebaasından Mösyö Vitalis'in mağazasıyla Balıkpazarı'nda Kıryani'nin kırk dört numaralı mağazasından ve Balıkhâne civarında Ermeni Mıgırdıç ve Oset'in mağazalarından ve Havyar Hanı'yla Komisyon Hanı'nın köşe başındaki mağazadan ve Hallaçyan Hanı'ndan ve Sıvacıyan Hanı'nın altındaki mağazadan ve Abud Efendi Hanı'yla Selanik Hanı'ndan ve Demir Han'dan ve Zincirli Han ile Köprübaşı'nda ve Aziziye Karakolhânesi karşı sıralarında bulunan manavın ittisâlindeki sandalyeci dükkânından mütehas-sın erbâb-ı fesad tarafından asker ve ahali ve karakolhâneler üzerine silah atarak taarruz ve tecavûze başlamışlar ve halkı yeniden galeyana ve ortalığı heyecana getirmeğe çalışmışlar ise de asâkir-i şahaneleri tarafından şûrişin tevessü'üne ve ahalinin müdahalesine meydan verilmeyerek ve tahassun ettikleri emâkin basılarak eşkıya-yı merkûmenin hayyen ve meyyiten cümlesi derdest olunmak suretiyle iade-i sükûn edilmiştir.

Fındıklı Ciheti

Hâdisenin birinci yani Ağustos'un on dördüncü Çarşamba günü akşamüstü saat onda mavnalarla kömür amelesinden ve ayak takımından yirmi yedi kadar Ermeni erbâb-ı fesadı mavnalarla Fındıklı cihetine çıkarak Fındıklı ve Salıpazarı semtine yürümüş ve bağteten halk üzerine silah atarak taarruzla İslâm mahallelerine hücum etmek ve buraca da bir şûriş îkâ' eylemek azm ü kasdında bulunmuşlar ve Fındıklı'da cami karşısında bulunan bir Ermeni dahi dükkânından silah atarak bunlara iştirak eylemiş ise de yarım saat zarfında yetişen asker ve polis tarafından önü alınmış ve burada arbedenin suret-i cereyânıyla vuku'u melhûz olan mecrûh ve telefât mikdarına dair bundan ziyade tafsilât istihsâli kâbil olamamıştır.

Galata'da Boğazkesen Ciheti

Bu cihetde hâdisenin bidâyetinde sükûn ve asayiş ber-kemâl olduğu hâlde ertesi yani Ağustos'un on beşinci Perşembe günü saat sekizde Tophane cihetinden elinde büyük bir bıçak olduğu ve etrafa taarruz ve tecavûz eylediği hâlde koşarak gelmekde olan tulumbacı kıyafetinde bir Ermeni anarşisti o

civarca hayli heyecana ve izdihama sebebiyet vermiş ise de merkûm kimseye zarar îkâ'ına kâdir olamayarak Kadi[r]iye Tekyesi'yle Defterdar Yokuşlarının Boğazkesen Caddesi'yle telâki ettiği nokta kurbünde her sınıf halk tarafından karşılanarak ve takib olunarak itlâf edilmiş ve bu hâl bu civarca da bazı Ermeni dükkânlarının az çok zâyiât ve tahribâta uğramasına bâdî olmuştur.

Ber-vech-i ma'rûz telef edilen müfsid-i merkûmun lâşesi memurîn-i aidesi tarafından kaldırılmazdan mukaddem tesadüfen o sırada mahall-i mezkûrdan geçmekte olan ve seyirci kabîlinden olarak birçok halkın ictimâ ettiğini gören İtalya Devleti sefiri merkûmu bî-günah olduğu hâlde halkın telef ettiğini gördüğünü iddia eylemiş ve bi't-tesadüf beş nefer refakatiyle bir hizmet-i mahsusadan Tophâne'ye avdet ederken oradaki kalabalığı dağıdan Dördüncü İstihkâm Taburu'nun Dördüncü Bölüğü Mülâzım-ı Evveli Fazıl Efendi'ye mütehevvirâne bir tavırla muamele-i tahkiriye ve tekdiriyede bulunmuş ise de sefir-i müşârunileyhin vak'anın vuku'undan sonra yani zâbit-i mûmâileyh ile hemen aynı zamanda oraya vâsıl olduğu ve zâbit-i mûmâileyhin tesadüfen ifa ettiği bu hizmet şâyân-ı takdir bulunduğu hâne ve dükkânları mahall-i mezkûra mücâvir bulunan ve cereyân-ı hâli bidâyetinden beri müşahede eyleyen İslâm ve Hıristiyan'dan bir hayli kesânın ifade ve şhadât-ı memhûreleriyle mertebe-i sübûta varmış ve şu hâle nazaran sefir-i müşârunileyhin vak'ayı görmüşçesine iddia ve rivayeti ve bir zâbit hakkında bi-gayrı hakkın revâ gördüğü muamele-i haysiyet-şikenânesi şaibe-i sehv ve hatadan sâlim görülememiştir.

Samatya Ciheti

Ağustos'un on dördüncü Çarşamba gecesı saat bir buçuk râddelerinde Samatya civarında Merhaba Köşesi'nde Hâzır Elbiseci Tanaş'ın mutasarrıf olduğu hânedede müste'cir bulunan kuyumcu esnafından Mihrtad ve dayısı kezâlik Kuyumcu Cilacısı Ohannes'i tanıyamadığı haricden gelmiş iki Ermeni ile hâne dahilinde ayak üzerinde görüşüp bir şey ta'dâıyla meşgul iken merkûm Tanaş odaya gireceği sırada bahçede bulunan Mihrtad vâlidesi öksürmekle der-akab haricden gelen Ermeniler ellerindeki beyaz beze sarılı şeyi alarak bahçeden mürûrla sokağa çıkıp karşıdaki arsa ortasından gitmiş-

ler ve Tanaş bunların kimler olduğunu merkûm Mihrtad'dan sual edince Mihrtad "Onları sen bilmezsin, sonra sana söylerim." diyerek müteâkiben "Ben seni severim. Sen bu gece çoluk çocuğunu al da ya Makriköyü'ne veya deniz aşırı bir mahalle git. Çünkü yarın burada Samatya'da bir büyük gürültü olacak. Sana acırım, aman durma git." demiş ve kendisi de vâlikesini diğer bir mahalle göndereceğini ihtar etmiş ve Tanaş bu gelen adamların kimler olduklarını ve niçin geldiklerini tekrar sual etmesine cevaben Mihrtad "Nasıl gelmesinler?!.. Ben onlara aylık veriyorum ve zâbitleriyim." diyerek sabah saat ikide tekrar geleceklerini beyân etmiş ve bunun üzerine merkûm Tanaş hânesine avdetle oradan derhal hafıyyen komşusu bulunan Yüzbaşı Emin Efendi'ye giderek keyfiyeti ba'de'l-ihbar oradan Samatya Komiser-i Sâni Cevdet Efendi'ye müracaatla keyfiyeti ber-tafsil hikâye etmesiyle Cevdet Efendi işbu muhbiri hemen bi'l-istishâb Polis Müdürü Hüsnü Efendi'ye giderek orada dahi muhbir-i merkûmun ifadesi alındıktan sonra mezkûr hânenin basılmasıyla Mihrtad'la refikinin derdest ve Bâb-ı Zabtiye'ye i'zâm olunması hakkında mûmâileyh Hüsnü Efendi tarafından verilen emir üzerine mezkûr hâne gece saat yedi-sekiz râddelerinde basılarak merkûmân ile muahharan gelmiş olan Mihrtad'ın biraderi Osep derdest ile merkeze ve ba'dehû Bâb-ı Zabtiye'ye gönderilmiş ve bunların Bâb-ı Zabtiye'de vuku bulan isticvâblarından ertesi gün zuhur eden hâdisе hakkında bir gûnâ malumât almak mümkün olamayıp ancak beş gün sonra merkûm Mihrtad'ın bulunduğu mahalle vukuâtı hakkında bazı itirafâtta bulunduğu lede'l-muhabere Zabtiye Nezâreti'nin tezkire-i cevabiyesinden anlaşılmıştır.

Polis Müdürü Hüsnü Efendi'nin verdiği emir üzerine sabah Mihrtad'ın hânesine gelecek olan iki Ermeni'yi derdest etmek için Tanaş'ın hânesine iki polis ile bir jandarma gözcü konulmuş ve o gece Mihrtad'ın hânesi taharrî olunamayıp Cuma gecesi saat üç buçukda taharrî olundukda bahçedeki mahzeni penceresinde bir revolver ile bir kutu fişenk ve bir kutu kapsül bulunduğu gibi Cumartesi günü dahi tekrar taharrî olunarak bahçe duvarının üzerinde ve kiremitlerin altında beze sarılı bir aded humbara çıkarılmış ve bunların zuhuru üzerine Mihrtad'ın vâlikesinin "Eyvah şimdi oğlum gitdi." dediği yine merkûm Tanaş'ın ifadesinden anlaşılmıştır.

Çarşamba günü sabah saat yarımında Ermeni Muhtârı Mihran Samatya Polis Merkezi'ne gelerek Sulumanastır civarında Düğmeci Kapriel ve Kuyumcu Dellâlî Misak'ın hânelerine ve zükûra mahsus Sulumanastır Ermeni Mektebi'ne bir takım Ermeni fesedesinin kapanarak bir fenalık çıkaracaklarını beyân ve bir takım Ermeni kadın ve çocuklarının bohçalarla tramvay merkezine ve şimendifer istasyonuna doğru gitmekte olduklarını ihbar etmiş ve mûmâileyh Cevdet Efendi dahi işbu malumât üzerine hemen nizâmiye karakoluna uğrayarak Binbaşı Hacı Hasan Efendi ile Jandarma Mülâzımı Mehmed Ağa ve Polis Mustafa ve Ali Efendilerle dört jandarmayı ve Ermeni kethüdâsını bi'l-istishâb Düğmeci Kapriel'in hânesine giderek merkûmu lede's-sual vâlidesi Kapriel'in ale's-sabah işine gitdiğini ifade etmiş ise de Cevdet Efendi kapıyı açıtırıp içeri girerek merkûm Kapriel'in helada muhtefî olduğunu görmüş ve oraya niçin ihtifâ etdiği sualine cevaben "Benim bir şeyden haberim yok. Dün akşam kahvede yarın Sulumanastır karmakarışık olacak dediler... Üzerimde silah var mı?... " dediğini ve kendisi derdest olunarak merkeze gönderildikten sonra hânesi taharrî olunmayıp oradan Kuyumcu Dellâlî Misak'ın müste'cir bulunduğu hâneye gidilip kapının açılması teklif olundukda bir takım şütûm-ı galîza irâdıyla kapının açılmayacağını ve İngiliz sefiri cenâbları gelmedikçe kendilerine teslim olunmayacaklarını ve çekilip gitmelerini ityân ve bu arada pencereden birçok evrak-ı muzırta atarak saat altıdan evvel cevap vermeyeceklerini ve âmirleri ve kumandanları tarafından bu yolda emir verildiğini beyân ve imtinâ' ve ta'annüdde ısrar etmeleriyle atılan evrak toplanıp Bâb-ı Zabtiye'ye gönderilmiş ve Cevdet Efendi bir çilingir celbiyle kapıyı açdırmağa teşebbüs etmiş ise de Misak'ın "Çekil git. Şimdi kanını dökerim." demesi üzerine çilingir korkarak avdet etmiştir.

O esnada Samatya Nizâmiye Karakolu'nda yetmiş bir nefer piyade askeriyle polis merkezinde üç komiser ve on yedi polis efrâdı ve iki jandarma zâbitiyle on nefer piyade jandarma ve bir yüzbaşı ile iki mülâzım refakatinde yirmi beş süvari askeri mevcut olup Misak'ın hânesiyle icab eden yerlere tarassud noktaları konularak devriye kollarının adedi tezyîd olunmuş ve Binbaşı Hacı Hasan Efendi, Misak'ın bu ısrarı üzerine cebren kapıyı açıtırıp bunları tutmak ve hâneyi aramak lüzumunu beyân etdiği hâlde Cevdet Efen-

di işi polis müdürüne yazmış olduğundan oradan cevap almadıkça bir şey yapamayacağını söylemesiyle zarurî işe teşebbüs olunmamış ve Çarşamba günü sabahleyin mektebe toplanan talebeye kilisenin zangoçu tarafından mektebin tatil olduğunu ifade ile hânelerine iade edilmiş ve mektebin kapıları iç tarafından kapadılmış olduğu tahkikâtan anlaşılıp yevm-i mezkûrda mektebde mütehasın olanlara da müracaat edildikde Misak tarafından bir adam gelmedikçe teslim olmayacaklarını ve cevap vermeyeceklerini ityân etmiş olmalarıyla be-tekrar vuku'-ı hâl merkez kumandanlığıyla Bâb-ı Zabtiye'ye bildirilmiş olduğundan saat dörtde Yüzbaşı Mehmed Bey ve Mülâzım Kadri ve Esad ve Feyzi Efendiler refakatiyle otuz nefer süvari askeri mahall-i vak'aya vusûl bulup hemen icab eden mahallere vaz' olunmuş ve o vakit Polis Meclisi Reisi Hüseyin Hüsnü Efendi ile on bir süvari jandarması ve Mülâzım Ali Efendi ve serkomiserlerden Hasan Efendi ile dört nefer polis vürûd ederek mûmâileyh Hüseyin ve Binbaşı Hacı Hasan ve Cevdet Efendiler lüzumu kadar polis ve jandarma efrâdını istishâb ile Misak'ın hânesine azîmet etmişler ise de yine kapı açılmayıp karakola avdet olunmuştur.

Saat altı buçukda Polis Meclisi Reisi Hüseyin ve Samatya'da Tabur Binbaşısı Hacı Hasan Efendiler bir mikdar asâkir-i şahane ve polis ve jandarmayı ve Bekçi Hüseyin'i müstashiben tekrar Misak'ın hânesine azîmetle teslim olmalarını teklif etmekle beraber Misak'ın hânesine muttasıl bulunan tehî hânenin kapısı açdırılıp Cevdet Efendi ile bir-iki jandarma ve polis içeriye girmekdeler iken Misak'ın hânesinden humbara ve revolver endâhtına mübâşeret edilmiş olmakla atılan humbara ve kurşunlardan asâkir-i şahane-den bir nefer ve Kanun Ali Efendi ve Rum Muhtârı Yanko yaralanmış ve bu humbara işareti üzerine sair mahallerden ve mektebden dahi humbara ve revolver endâhtına mübâşeret olunarak asâkir-i şahaneleri ve jandarma tarafından silahla mukabele olunmuş ve bu müsâdeme esnasında Leblebici Köşesi'ndeki Yaymacı Simon'un hânesinden atılan humbaralardan bir jandarma onbaşısıyla Nalband Şükrü şehid olmuş ve bir jandarma neferiyle on bir yaşlarında bir muhacir çocuğu yaralanmıştır.

Saat yedi buçuk râddelerinde Bâb-ı Seraskerî'den İtfâiye Taburu'ndan Yüzbaşı Naşid ve Mülâzım Şükrü Efendilerin refakatinde elli dört nefer ve Bâb-ı Zabtiye'den on bir jandarma piyade neferi dahi gelip mütehasın olan

erbâb-ı fesad humbara ve revolver endâht etdikçe asâkir-i şahaneleri ve jandarma tarafından mukabele olunarak bu hâl saat on buçuğa kadar devam etmiştir.

Akşam saat on ikide Kanun Kaymakamı Ali Bey kumandasıyla Yüzbaşı Rüşdü ve Mülâzım Akif Efendiler ile kırk beş neferden ibaret bir müfreze-i askeriye dahi vâsıl olmuştur.

Samatya Taburu merkezine ictimâ eden Alaybeyi Hacı Kadri ve Hüseyin Dâim ve Kanun Kaymakamı Ali Beyler ve Polis Meclisi Reisi Hüseyin Hüsnü ve Samatya'da Nizâmiye Binbaşısı Hacı Hasan ve Samatya Serkomiseri İsmail Efendiler ile Üçüncü Daire-i Belediye Tanzîfât Memuru Timur ve Yüzbaşı Rüşdü Beylerin netice-i müzâkerâtı olarak gece saat üç buçukda Alaybeyi Hacı Kadri Bey ve Polis Meclisi Reisi Hüseyin Efendi ve Binbaşısı Hacı Hasan ve Yüzbaşı Rüşdü Bey ve Timur Bey ve Samatya Komiser-i Evveli İsmail Efendi ve Üçüncü Komiser Ali Efendi ve bir kanun çavuşu ve Ermeni Papası Karabet Efendi ve Ermeni Muhtârı Mihran ve Ermeni Kilisesi azâsından Parsih Efendi ile üç amele ve kırk beş nefer asâkir-i şahane kilisenin havlusuna bi'd-duhûl icab eden mahaller tutularak mektebde mütehasın erbâb-ı fesada icra-yı nesâyih edilmekte iken bunlar tarafından atılan tabanca ve humbaralardan beş nefer asâkir-i şahane ile icra-yı nesâyih eden merkûm Papas Karabet Efendi'nin mecrûhiyetinden mâadâ bir netice hâsıl olmadıktan başka diğer mahallerden dahi birçok humbara ve silah endâhtını müstelzim olmuş ve bu cihetle asâkir-i şahane geri alınarak karakolda icra kılınan müzâkerede ale's-sabah tekrar işe başlanmasına karar verilmiş ise de bu karara muhalif olarak gece saat yedi buçukda Polis Müdürü Hüsnü Efendi vâsıl olduktan sonra be-tekrar erbâb-ı fesadın mütehasın oldukları mahallerden Misak'ın hânesine vuku'-ı müracaatlarına karşı yine her taraftan humbara ve revolver endâhtına başlanmış ve bu hâl sabah saat bire kadar devam etmiştir.

Saat on birde Misak pencereden görünerek "Arkadaşlarımın kâffesiuruldu. Ben teslim olacağım." deyu bağırıp kapıyı açarak memurîne teslim olmuş ve bu hâne taht-ı tarassuda alınmış ve Misak tahassun ettiği zaman hânenin üst katlarına birkaç kadın ve çocuk toplanmış olduğundan kazâen

kurşun isabetiyle mezkûr çocuklardan biri cerîhadâr olup iki saat sonra vefat etmiştir.

Oradan Yaymacı Simon'un tahassun ettiği hâne ittisâlindeki Makruhi Kadın'ın hânesine gidilerek mütehassın bulunan erbâb-ı fesad dahi urulup içeri girilerek maktûl olanlar çıkarılmış ve çatı arasına ihtifâ eden iki şakî dahi hayyen derdest edilmiştir. Ba'dehû mektebe gidilip buradakilere de pek çok nasihat edildiği hâlde ısgâ etmeyip ateş dahi etmediklerinden mektebin kapısı şikest ve içeriye duhûl ile mütehassın olanlardan biri maktûl bulunmuş ve diğerlerinin firar etmiş oldukları anlaşılmıştır ve saat dörde kadar şüpheli mahaller taharrî edilerek igtîşâş teskin edilmiştir.

İhtilalin yevm-i teskini olan mezkûr Perşembe günü taharrî olunan mahallerde ve erbâb-ı şûriş yedlerinde zuhur eden revolver ve fişenk ve muhtelif cinsde humbaralar ile muahharan eyyâm-ı muhtelifede Sulumanastır Kız Mektebi'nde otuz altı humbara ve iki revolver ile sair mahallerde elde edilen humbara ve fişenk ve revolverler peyderpey Tophâne-i Âmire'ye ve hayyen derdest edilen erbâb-ı fesaddan üç kişi dahi Bâb-ı Zabtiye'ye gönderilmiştir.

İşbu vak'a esnasında bir jandarma onbaşı ile ahali-i İslâmiye'den bir adam ve Rum milletinden ve taife-i nisâdan olup Çarşamba gecesi Yaymacı Simon'un ittisâlindeki hânedeki bulunan gebe kadını doğurtmak için celb edilen ebe kadının on dört yaşlarında bulunan kızı atılan kurşunlardan kazâen maktûl ve bir kanun çavuşu ile altı nefer asker ve iki jandarma neferi ve ahali-i İslâmiye'den bir bekçi ile on bir yaşlarında bir çocuk ve bir Ermeni papas ve Rum Muhtârı Yanko ve bâlâda mezkûr kızın vâlidesi Rum milletinden bir ebe kadın mecrûh olmuş ve Ermenilerden hânelerde ve şûriş dahilindeki sokaklarda bâlâda mezkûr bir çocukla beraber kırk yedi kişi maktûl olmuş ve Küçük Balıklı Mezarlığı'na irsâl ve defnedilmiştir.

Yağma olunan hâne ve dükkânlara gelince, Manav Hampar'ın dükkânındaki yüz elli kuruşluk meyve zâyî olmuş ve Eskici Terzi Karnik'in dükkânına sipariş olunan on liralık eşyanın zâyî olduğu kendisi tarafından iddia olunmuş ise de bunun mübâlağa olduğu muhtârın ifadesinden anlaşılmış ve şûriş mahalline karîb Kocamustafapaşa'da baraka hâlindeki dört dükkân de-

rûnunda bulunan yaymacı eşyası zâyî olmuş ise de bir gûnâ kıymet ve ehemmiyeti olmadığı ve ashâbı ise şûrişden evvel dükkânlarını kapayıp gitmiş oldukları tahkik olunmuştur. Hânelere gelince, bunların adedi on dört olup ekseri müste'cir ve fakir bulundukları gibi bunların bir takımları erkekleriyle savuşmuş olduğu ve bir takım nisâ dahi hânelerinde kalmış ise de müste'cirlerden yalnız bir kişi katlolunup başkaca telefât ve zâyîât olmadığı ve buradaki zâyîâtın nihayet elli-altmış lira kıymetinde olacağı Ermeni muhtârının ifadesinden anlaşılmış ve işbu yağmanın esbâb-ı vuku'u ise bidâyet-i şûrişde şehid ve mecrûh olan bekçi ve Nalband Şükrü ile muhacir çocuğunun mahallât-ı İslâmiye arasından geçirilmeleri üzerine ahali-i İslâmiyece hâsıl olan heyecandan münba'is olduğu tahkikât-ı vâkı'adan müstebân olmuştur.

Bahçekapısı ve Civarı

Ağustos'un on dördüncü Çarşamba günü saat yedi râddelerinde Galata'dan humbara ve revolver sesleri işidilmesi üzerine köprü cihetinde dükkânı bulunanlarla mârrîn ve âbirîn havf u telaşa düşerek dükkânlar kapanmağa ve herkes kaçışmağa başladığı sırada Galata'dan bir cemm-i gafırın koşarak ve yekdiğerini çiğneyerek gelmesi ve Rüsûmat Dairesi'nden iki el silah atılması ve bir takım Ermeni hammallarının ellerindeki demir balya kancalarla daire-i mezkûrenin deniz tarafındaki tahta perdeyi tahrib ederek Eminönü'ne doğru yürümesi ve ne taraftan geldikleri anlaşılamayan Ermeni erbâb-ı fesadının ahali üzerine taarruz etmesi o civarda bulunan ahaliyi galeyana getirmesiyle herkes Ermeni erbâb-ı fesadına karşı müdafaa-i nefis kaydına düşüp ellerine geçen sopa ve saire ile bi'l-mukabele bundan hudûs eden mudârebe ve mukâtele asâkir-i şahane ve jandarma efrâdı yetişinceye kadar devam etmiş ve bu karışıklıkta Rüsûmât Dairesi dahilinde meçûlül'ism on ve Eminönü'nde dört Ermeni itlâf edilmiş ve Ermeni'den beş ve İslâm'dan iki kişi mecrûh olmuştur.

İşbu şûrişin zuhuru akîbinde Cisir-i Cedîd Komiseri Ahmed ve Jandarma Yüzbaşı Şakir ve Bahçekapısı Karakolu Zâbiti Yüzbaşı Halil Efendiler refakatlerinde bir mikdar polis ve jandarma ve asâkir-i şahaneleri bulunduğu hâlde mahall-i vak'aya gelmiş ve bunları müteâkib Merkez Komiseri Mehmed ve müteferrikadan Komiser-i Sâlis diğer Mehmed ve Sadeddin Efendi-

ler refakatlerinde birer nefer polis bulunduğu hâlde gelip bir saat sonra dahi Bâb-1 Seraskerî'den Yüzbaşı Kâmil Efendi maiyyetinde yirmi nefer asâkir-i şahaneleri vürûd ederek tecemmu' eden ahali dağıdılmış ve müsebbib-i vukuât olan Ermenilerin maktûlleri polis ma'rifetiyle arabalara tahmîlen Bâb-1 Zabtiye'ye sevk olunmuş ve vukuâtın men'-i tevessü'ünü müstelzim tedâbîre teşebbüs olunarak tahminen gündüz saat dokuzda iade-i asayiş olunduğu tahkikât-ı vâkı'adan anlaşılmıştır. Yevm-i mezkûrda saat dokuz râddelerinde Uncuyan Apik Efendi arkasında birkaçı setre pantolonlu ve diğeri şalvarlı olarak on bir Ermeni ile Celal Bey Hanı'ndan çıkınca han kapısı mu'tâdından iki saat evvel kapanmış ve handa yatmaları mu'tâd olmayan oda sahiblerinden yirmi kadar Ermeni o gece handa kalmış ve yevm-i mezkûrun akşamı yani Perşembe gecesi saat dörtte mezkûr handa tahassun eden Ermeni erbâb-ı fesadı sokakdan geçen asker kolu üzerine humbara ve revolver endâht olunması üzerine Bahçekapı Karakolu zâbiti bir mikdar askerle mahall-i vukuâta şitâb ederek derhal mezkûr han abluka edilmiş ve müteâkiben Cîsr-i Cedîd Komiseri Ahmed ve Merkez Serkomiseri Mehmed ve Sadeddin Efendiler yetişip bir-iki saat sonra Bâb-1 Seraskerî'den gönderilen Kaymakam Emin Bey kumandasında bir yüzbaşı ile yirmi nefer vürûd ederek erbâb-ı fesad polis ma'rifetiyle teslim olunmaları teklif ve nesâyih-i lâzime icra olunmuş ise de ısgâ etmeyip derdestleri için hanın kapısına takarrüb olundukça revolverle ateş etdiklerinden hanın arka cihetindeki kapısı kırılarak içeriye girilip mütehasssın bulunan yirmi altı şakî derdest edilmiş ve üç posta olarak Bâb-1 Zabtiye'ye sevk olunarak iki postası sâlimen îsâl olunmuş ise de Polis Arif Efendi'ye teslimen dört nefer askerle sevk olunan üçüncü posta Osmanlı Bankası Şubesi önünde ahaliden hammal va kayıkçı ve rençber makûlesi yüz kişi kadar bir gûruh tarafından basılarak yedi kişiden ibaret olan eşkıyanın dördü katl ve üçü cerh olunarak maktûl ve mecrûh olarak arabalara tahmîlen Bâb-1 Zabtiye'ye götürülmüş ve hanın önüne tecemmu' eden ahali dağıdılarak gece saat dokuzda iade-i asayiş olunmuş ve hanın içerisi taharrî olup taraça üzerinde bulunan bir gümüş saatle Ermeniyü'l-ibare bazı mektublar ve humbara ve parçaları Bâb-1 Zabtiye'ye gönderilip hanın yalnız Apik Efendi'ye aid olan altı odası anahtarları bulunamadığından ta-

harrî olunamamış ve ertesi Perşembe günü handa muhtefî bulunan üç Ermeni dahi derdest olunmuştur.

Ağustos'un on beşinci Perşembe günü saat tahminen beşte Galata ve Beyoğlu cihetlerinde atılan silahlardan teheyhüc edip köprüden İstanbul tarafına geçerek her tarafa kaçışmağa başlayan ahaliye ve oralardan mürûr eden asker kolları üzerine bazı han ve mağazalarda muhtefî bulunan Ermeni fesedesî tarafından silah atılmağa başlanmakla şûriş yeniden zuhur edip evvelâ Mısırhoğlu Hanı'nın Yeni Cami kapısına nâzır olan pencerelerinden revolver endâht olunmuş ve der-akab Polis Müdürü Hüsnü Bey ve Hey'et-i Tahkikiye Reisi Hüsnü Efendi ve Kaymakam Emin Bey ve Karakollar Müfettişi Hüseyin Dâim Bey ve mahalli zâbitası yetişip mezkûr hanın içindeki fesedeye teslim olunmaları teklif ve nesâyih-i lâzıme icra olunmuş ise de ısgâ etmeyip silahla mukabele etdiklerinden ve atdıkları silahlardan hanın kapısına yanaşmak mümkün olamadığından hanın arka kapısı şikest olunarak içeriye girilmiş ve mütehassın bulunan altı kişiden dördü meyyiten ve biri hayyen derdest olunarak biri dahi taraçanın üstünden kendini aşağıya atarak telef olmuş ve bu karışıklıkda Yeni Cami havlusunda Tütüncü Ağya başından mecrûh olmuştur.

Yevm-i mezkûrda saat altı buçukda Haraçcı ve Fındıklıyan Hanlarında mütehassın Ermeni fesedesî ahali ve asker üzerine kurşun endâht etmeleriyle derhal asâkir-i şahane ile sâilü'l-arz memurîn-i zâbita mahall-i vak'aya yetişerek olunan teklif üzerine Haraçcı Hanı'ndan fesedenin üçü teslim olunmuş ve altısı firara çalışırken derdest ve Haraçcı Hanı'nda dahi beş kişi tevkif olunarak on dördü Bâb-ı Zabtiye'ye gönderilmiştir.

Yevm-i mezkûrda saat sekizde Fincancılar Yokuşu'nun alt başında kâin Yusufyan Hanı önünden mürûr eden asker kolu üzerine hanın üst katında mütehassın Ermeni fesedesî tarafından silah atılmakla derhal kol tarafından mezkûr han ve sokak muhafaza altına alınıp Mercan Mevkii Polis Çavuşu Mehmed Efendi celb ile mezkûr handa üç Ermeni ve birkaç revolver ve fişenk tutularak Bâb-ı Zabtiye'ye gönderilmiştir.

Yevm-i mezkûrda Balıkpazarı'nda fırına muttasıl kurukahveci dükkânında muhtefî üç Ermeni fesedesî tarafından ahali üzerine iki humbara atıl-

makla ahali galeyana gelip merkûmûnun ikisi itlâf olunmuş ve biri firar etmiş ve bu arbedede ahaliden bir Rum ve bir Ermeni mecrûh olmuştur.

Yine yevm-i mezkûrda Sultanhamamı karşısında Meziki Eczahânesi'nin üstünden jandarma noktası üzerine iki el silah atılmakla mütecâsiri derdest olunmuş ve bahriye çavuşlarından birini cerh eden bir Ermeni galeyana gelen ahali tarafından katlolunmuştur.

Yevm-i mezkûrda Sirkeci Şimendifer İstasyonu'nun arka cihetinde kavun karpuz sergilerinde hammal ve küfeci ve manav ve bunlara mümâsil eşhâs ile amele ve saireden oralarda bulunan Ermeniler miyânında bağteten mudârebe ve mukâtele zuhur edip Ermenilerden on iki kişi ile bir Rum katl ve bir Ermeni ile bir Bulgar mecrûh olmuş ve maktûlîn ve mecrûhîn Bâb-ı Zabtiye'ye naklolunmuştur.

Ahalinin müdafaa-i nefis için kullandıkları sopalar bahsine gelince; bunlardan zâbıta tarafından derdest olunarak Bahçekapısı Karakolu'nda mahfûz olan kırk altı adedinden ikisi düz baston ve kusuru adi deynek ve budakları kesilmiş odundan ibaret görülüp şekli vâhidde veya tornadan çekilmiş ve suret-i mahsusada tehyi'e edilmiş olmadıkları anlaşılmıştır. Tahtakale'de ve Uzunçarşı'daki tornacılar müracaat ve bu yakınlarda kimsenin siparişiyle tornadan sopa çekip çekmedikleri sual olundukda Temmuz ve Ağustos aylarında çekmiş oldukları kazma ve kürek ve saire saplarını Sakız Rıhtımını ameliyâtı için İtalya tebaasından Vâlîde Hanı'nda mukim Mösyö Alisko'ya ve Haydarpaşa Şimendifer İdaresi'ne teslim etmiş oldukları ve ahalinin bunlardan sopa almadıkları tahakkuk etmiştir.

Yağma edilen dükkânlar bahsine nakl-i kelâm olununca; Eminönü'nde Dişçi Bonife'nin dükkânı altındaki bodrumda Tütüncü Sivaslı Serop vak'a'nın zuhurunda dükkânını açık bırakarak savuşmakla tütünleri yağma edilmiş ve kendisi şübheli takımdan olduğundan zâbıta ma'rifetiyle memleketine gönderilmiştir. Haseki Hamamı karşısında Saatçi Kırkor Makholyan'ın dükkânını Perşembe günü zuhur eden vukuâtıdan galeyana gelen ahali açmağa çalışırken Mülâzım Necib Efendi yetişip dükkânın nehbine meydan vermemiş ve bir nokta vaz' ederek üç gün bekletildikten sonra sahibine teslim olunmuştur. Bahçekapısı'nda otuz dört numara[1] dükkânda mukim Saatçi

Dikran Devenciyan'ın dükkânının kapısı bazı serseriler tarafından açılarak konsül saatlerinden on kadarı alınmış ise de dördü o anda zâbıta tarafından bi'l-istirdâd sahibine ve dördü ba'dehû bulunarak Bâb-ı Zabtiye'ye teslim ve yalnız ikisi serseriler tarafından şikest olunmuş ve dükkânın camekânları içindeki mücevherâta ve sair zî-kıymet eşyaya dokunulmayıp dükkân-ı mezkûr Bekçi Süleyman ma'rifetiyle bekletirilmiştir. Rusya tebaasından Yosaf Bacanof vak'anın ikinci günü edevât-ı camekânıyla Sarraflar Hanı kapısında bulunduğu sırada bazı serseriler camekânını yağma ve kendisini itlâf etmek istemişler ise de komşuları bulunan Şerbetçi Hacı Mehmed ve Fesçi Hacı Salih kendisini ve eşyasını kurtarmışlardır. Mezkûr hanın kapısı ittisâlinde Rusya tebaasından Bıçakçı Gürcü Aleksandri'nin açıkda bıraktığı camekândan ahali bazı bıçaklar almışlar ise de der-akab süvari kolu yetişip bir takımı istirdâdla sahibine teslim olunmuştur. Hocapaşa'da Tramvay Caddesi'nde numarasız dükkânda mukim Kurukahveci Kemahlı Haçik ve Vartan vak'anın ikinci günü esna-yı iğtişâşda dükkânlarına kapanmakla galeyana gelen serseriler tarafından katlolunmuş ve bazı eşyası yağma edilmiştir. Yine Hocapaşa civarında Nevbethâne Çeşmesi karşısında sekiz numaralı dükkânda mukim Attâr Mıgırdıç Kebabcıyan'ın dükkânı açılarak bazı eşyası alınmış ise de bir takımı Saka Mehmed ve refiki Halil nezdinde bulunmakla istirdâd ve merkûmân dahi Bâb-ı Zabtiye'ye i'zâm olunmuştur.

Şûrişin zuhurunda Cisir-i Cedîd Polis Komiserliği Dairesi'ndeki mevcud bir komiser ile dört mevki'e münkasım on beş nefer polis ve Tahtakale dahil olduğu hâlde bir yüzbaşı ile on beş mevki'e münkasım elli üç nefer jandarmadan ibaret olup Bâb-ı Zabtiye'den berây-ı muâvenet Merkez Serkomiseri Mehmed ve müteferrikadan Komiser-i Sâlis Sadeddin Efendilerle üç nefer polis ve Bâb-ı Seraskerî'den Yüzbaşı Kâmil Efendi kumandasıyla yirmi ve Kaymakam Emin Bey kumandasıyla ve Yüzbaşı Şükrü ve Mülâzım Necib Efendiler refakatiyle diğer yirmi ve Bahçekapısı Karakolu'nda Nizâmiye Yüzbaşısı Halil Efendi ve iki mülâzım ile otuz altı ki cem'an yetmiş altı nefer asâkir-i şahaneleri mahâll-i mezkûreye sevk ve îsâl olunmuştur.

Tahtakale cihetlerine gelince; Çarşamba günü Galata ve Bahçekapısı taraflarında zuhur eden vukuâtın cihet-i mezkûre ahali dahi heyecan ve

galeyana gelip o semte dahi bazı Ermeni anarşistleri tecavüz etdiklerinden şûriş oraya da sirayetle itfâ ve adem-i tevessü'üne zâbitaca çalışılmış ise de ahalinin kesreti ve mahallâtın dağınıklığı sebebiyle şûriş dört saat kadar devam etmiş ve Ermeni'den yirmi üç ve Rum milletinden iki kişi maktûl ve İslâm'dan bir ve Ermeni'den sekiz kişi mecrûh olmuştur.

Tahtakale Polis Komiserliği Dairesi dahilinde şûrişin zuhurunda bir komiser ile üç mevki'e münkasım on altı polis efrâdıyla beş nefer jandarma mevcud olup Bâb-ı Zabtiye'den Komiser-i Sâlis Cernal ve Tevfik Efendiler ile iki nefer polis ve Bâb-ı Seraskerî'den Kaymakam Hacı Galib Bey kumandasıyla Nişancı ve İtfâiye Taburlarından kırk nefer asâkir-i şahaneleri sevk ve Bahçekapısı Karakolu'ndan dahi muâvenet olunmuştur.

Ağustos'un on beşinci Perşembe günü zuhur eden iğtişâsın te'sirâtı Nûr-ı Osmaniyye cihetine dahi sirayet etmesiyle Mahmudpaşa ve Çemberlitaş'da ve bazı hanlarda yedi Ermeni ile bir İslâm mecrûh ve bir Ermeni maktûl olmuştur.

Salmatomruk ve Karagümrük Ciheti

Ağustos'un on dördüncü Çarşamba günü Fatih Komiserliği idaresinde bulunan mevâki'de bir gûnâ vukuât olmayıp Perşembe gecesi saat iki râddelerinde Balat cihetinde Hammamî Muhyiddin Mahallesi'nde Hammal Serkiz ile Kömürcü Artin ahali üzerine revolver endâht ederek firar etmekte ideler iken zâbita tarafından derdestle Bâb-ı Zabtiye'ye i'zâm olunmuş ve ertesi Perşembe günü Salmatomruk sâkinlerinden Kapık'ın arkasında boş bir boyacı sandığı olduğu hâlde Ermeni mahallesinde sokaklar arasında dolaşmakda olduğu Edirnekapısı Karakolu'na memur Mülâzım Ahmed Efendi tarafından görülüp hâli dâ'î-i şübhe olmakla bi't-tevkif isticvâb olundukda mahalle-i mezkûre sâkinlerinden Ermeni Kahveci Merik ile diğer Kahveci Kirkor taraflarından Ermeni mahallelerini dolaşıp Cuma gecesi Karagümrük Kiliyesi'ne toplanmalarını ve Salmatomruk Polis Merkezi'yle mahallât-ı İslâmiye'ye hücum olunacağını ihbar etmeğe memur olduğunu ve Kahveci Merik'in hânesinde elli aded martini tüfengi bulunduğunu beyân etmesiyle kendisi Salmatomruk Polis Merkezi'ne i'zâm ve vuku'-ı hâl Fatih Serkomiserliği'ne iş'âr olunarak bunun üzerine Bâb-ı Zabtiye'den verilen emir üzerine merkûm

Merik ve Kunduracı Kirkor'un derdesti ve martini tûfengi bulunan hânenin taharrîsi için Fatih Merkezi'ne memur Şemsi Efendi ile Fatih Nizâmiye Karakolu Binbaşı Yusuf ve Yüzbaşı Haydar Efendiler maiyyetinde on altı nefer asâkir-i şahaneleri saat on buçuk râddelerinde Salmatomruk'a azîmet etmekte iken Karagümrük'de asâkir-i şahane neferâtından birinin yaralandığı mahall-i mezkûr Nizâmiye Karakolu Yüzbaşı İsmail Efendi tarafından gelmekte olan posta neferinin ifadesinden münfehim olmakla tebdil-i istikâmet olunarak Karagümrük Merkezi'ne şitâb olunmuş ve ahalinin dağıdılmasıyla bir gûnâ uygunsuzluk olmaması için mûmâileyh yüzbaşıya tenbihât verilmekte iken Salmatomruk'dan birçok silah sesleri işidilmesiyle oraya müteveccih olup yarım saat sonra muvâsalat olunmuş ve ondan evvel Edirnekapısı Karakolu'ndan Mülâzım Ahmed Efendi kumandasıyla altı nefer asâkir-i şahane ve civardaki devriye kolları ve süvari müfrezesi mahall-i vak'aya yetişmiş ise de ahalinin kesreti ve silah atılan hânelerin dağınkılığı hasebiyle şûriş iki saat sonra teskin olunmuş ve bu cihetdeki şûrişin müsebbibleri merkûm Kahveci Merik ve Kirkor ve İpekkozacı² Ağya ve Basmacı Ohannes ve İpyan ve Sandıkçı Haçik ve Eczacı Ağya olduğu anlaşıp esna-yı arbedede tesadüfen oradan geçmekte olan talebe-i ulûmdan Ömer Efendi ve asâkir-i şahanelerinden bir nefer mecrûh ve Ermenilerden otuz sekiz kişi maktûl ve dört kişi mecrûh olmuştur.

Şûrişin zuhurunda Salmatomruk ve Karagümrük Polis Merkezlerinde iki komiser ve iki çavuş ile on beş nefer polis ve bir zâbitle on beş nefer jandarma mevcut olup ber-vech-i ma'rûz Binbaşı Yusuf ve Yüzbaşı Haydar ve Mülâzım Ahmed ve Süvari Mülâzımı Hüsameddin Efendiler maiyyetiyle otuz nefer asâkir-i şahaneleri dahi sevk olunmuş ve mahall-i mezkûrda şûriş vuku bulacağı evvelce haber alınıp cihet-i askeriyyeye haber verilmiş olmakla asâkir-i şahaneleri vürûduna değin polis ve jandarma azlığından ve kalabalığın kesretinden ihtirâzen işe karışmamış olduğundan bu esnada otuz beş hâne ile dokuz dükkânın yağma edildiği rivayet olunmakda ise de bu yağmalara delil olarak Ermeni bulunan mahalle bekçisi tarafından iki hânenin vak'adan iki gün sonra yağma ve eşyaları arabalarla naklolunduğu beyân

² Metinde "İpekçi kozi" şeklinde geçmektedir.

olunarak kendisi bekçi olduğu hâlde buna mâni olmaması veya zâbıtaya ihbar-ı keyfiyet eylememesi bu rivayetde mübâlağa olduğunu göstermiştir.

Karagümrük'de ber-vech-i ma'rûz vuku bulan şûriş dahi Kahveci Bedros ve Serkiz tarafından atılan silah üzerine zuhur etmiş ve asâkir-i şahaneleri tarafından olunan mukabelede merkûm Bedros mecrûh ve Serkiz maktûl olmuş ve bundan başka telefât ve tahribât olmamıştır.

Eyüb Ciheti

Mebde'-i vukuât olan Çarşamba günü Eyüb cihetinde asayiş ber-ke-mâl iken yevm-i mezkûr akşamı yani Perşembe gecesi saat bir râddelerinde Otakçılar ve nâm-ı diğerle Nişanca Ermeni Mahallesi'nde birkaç el silah atılması üzerine mahalle-i mezkûrenin açık ve kır olması hasebiyle her taraftan tecemmu' eden ahalinin Ermeni hâneleri üzerine hücum ettikleri Eyüb Karakolhânesi'nden istihbâr olunmasıyla Mülâzım-ı Evvel Hüseyin Efendi ve bir polis refakatleriyle beşer neferden iki kol i'zâm ve Otakçılar Karakolhânesi'nden dahi bir kol i'zâmı mezkûr karakolhâneye iş'âr olunmuş ve işbu kolların sevkini müteâkib Çömlekçiler Karakolhânesi'nden Eyüb Karakolu'na gelen malumâtta Akarçeşme'de kâin fırının ahali tarafından basıldığı haber verilmesiyle Yüzbaşı Osman Efendi, Mülâzım Mehmed Efendi ile üç nefer alarak mezkûr fırına vusûlünde ahali dağılmış ve fırındaki Ermenilerin dördü maktûl ve üçü bazı mahallerde muhtefî bulunup bunlar polise teslim olunmuş ve bu esnada Otakçılar'a sevk olunmakda olan ânîfü'l-arz piyade askeriyle Münzevi Kışlası'ndan Binbaşı Hayri Efendi refakatiyle vürûd eden süvari müfrezesi dahi vâsıl olarak kalabalık dağıdılmış ve lâzım gelen kollar bi't-tertib muhafaza-i asayişe dikkat olunmuş ise de ertesi Perşembe günü mezkûr fırının ahali tarafından tekrar basıldığı haber alınarak mahalline giddikde akşamdan tahlîs ve polise teslim edilmiş olan üç fırıncı Ermeni dahi maktûl bulunmuştur.

Bu vukuâtın zuhurunda Eyüb ve Otakçılar Merkezlerinde iki komiser ve üç çavuş ve on polis ile bir zâbit ve on nefer jandarma mevcut olup sevk olunan asâkir-i şahane mikdarı ânîfen arz olunmuştur.

Fener Ciheti

Ağustos'un on beşinci Perşembe günü saat on râddelerinde Fenerkapısı'yla Balat arasında ve Fener'e karîb mahalde İngiltere Devleti tebaasından Thomson'un taht-ı tasarrufunda bulunan ve Erzurumlu Haçator'un taht-ı idaresinde bulunan tiftik ve yapığı tefrîkine mahsus kârgir mağaza merbûtâtından olan hânedan Fener Meydanı'na doğru birkaç el silah atılması üzerine etraftan kayıkçı ve sair esnafdan bazı eşhâs o tarafa koşmağa başlamış ve der-akab Fener Karakolu'ndan Mülâzım-ı Sânî Arif Efendi refakatine dokuz nefer alarak mahall-i vak'aya yetişmiş ve o sırada devriyede bulunan kollar iltihak ederek ahalinin tecavüzâtına meydan verilmemiş ve mezkûr mağaza ve hânedan mütehassın Ermenilerden hânedekiler sokakdaki asâkir-i şahanelerine de silah atmağa mücâseret etdiklerinden lâzım gelen nikâta asker vaz' olunarak mukabele-i bi'l-misl icrasıyla beraber mahalli polisleri dahi kapıyı şikest ile toplanan ahali ile içeriye bi'd-duhûl mukâvemet eden Ermenilerden dördü orada katlolunduğu gibi biri dahi haricde ahali tarafından itlâf ve yedisini derdest olunarak bâkisi firar etmiştir.

Vukuât zuhurunda Fener Komiserliği'nde bir komiser ile sekiz polis ve üç jandarma mevcut olup ber-vech-i ma'rûz zuhur-ı vak'ada Mülâzım Arif Efendi kumandasıyla yetişen dokuz neferden başka yarım saat sonra Unkapanı Karakolu'ndan ve Bâb-ı Seraskerî'den kırk beş nefer Piyade ve Süvari Miralay Nuri Bey refakatinde yirmi nefer süvari mahall-i vak'aya yetişmiş ve gece saat ikide hâdiseye hitâm verilerek asayiş iade edilmiş ve bu vak'ada Fener ile bazı mülhakâtında on bir Ermeni maktûl ve altı Ermeni mecrûh bulunarak Bâb-ı Zabtiye'ye naklolunmuştur.

Şehzâdebaşı Ciheti

Şehzâdebaşı'yla Süleymaniye cihetleri sırf İslâm mahallâtı olduğundan Ermeniler oralarda bir yere tahassun etmemişler ise de mücerred o taraflarda kol ve müfreze bulunmayacağını zanneylediklerinden ve ahali-i İslâmiye'yi heyecana getirmek maksadıyla Çarşamba günü bir takım Ermeniler Kantarcılar'dan Kemeraltı'na doğru silah atarak gelmekte oldukları o civar ahali tarafından görülmesiyle üzerlerine bi'l-hücum on ikisi Süleymaniye'de Ayşe-

kadın Hamamı'nın arkasında ve oradan firar eden ikisi Vefa'da Akarçeşme'-de itlâf olunmuş ve bundan hâsıl olan heyecan üzerine Küçükpazar, Ayazmakapısı, Keresteciler, Kantarcılar, Taşkasap, Langa, Yeşiltulumba, Haseki, Vefa, Direklerarası, Saraçhanebaşı, Hasanpaşa Hanı, Deveoğlu Yokuşu mevkilerinde dahi Çarşamba ve Perşembe günleri Ermeni'den on dokuz ki cem'an otuz üç maktûl ve on dört mecrûh bulunmuş ve daire-i belediyeden ihzâr olunan arabalarla Bâb-ı Zabtiye'ye gönderilmiştir. Vukuât-ı mezkûre mahallerine en yakın bulunan askerî karakollarından ve polis merkezlerinden gidilmiş ise de vukuât mahalleri pek müteferrik olduğundan mütecâsirlerden kimse bulunamamış ve buralarda bir gûnâ tahribât ve yağma vuku bulmamıştır.

Şehremini Ciheti

Şehremini Komiserliği'ne mülhak Topkapı'da Ağustos'un on beşinci Perşembe günü Eyüb'de vâki Uncuyan'ın tuğla harmanında beytûtet eden Eskici Ankaralı Canik başını tıraşla Arnavud kıyafetine girerek Ermeni hânelerine ihbarâtda bulunduğu sırada derdest olunarak komitenin seyyar fedailerinden olduğunu ifade etmiş olduğu gibi Topkapı sâkinlerinden Ohannes dahi nazar-ı dikkati câlib suretde dolaşmakda iken komite adamlarından olduğuna dair üzerinde varaka zuhur etmiş ve Topkapı haricinde Takyeci Mahallesi'nde sâkin Vartan ve Artin geçen seneki şûrişde "Yaşasın Ermenistan" diye feryad edip nasılsa firara yol buldukları hâlde bu kere meydana çıkıp oralarda gezmekde ve İzmid civarında Armaşlı serseri güruhundan Karabet tebdil-i kıyafet ve sıfatla İslâm mahallâtını tecessüsde ve yine Takyeci Mahallesi sâkinlerinden Samatyalı Kirkor civar hâneleri dolaşıp âlât-ı câriha dağıtmakda olduğu görülmüş ve Topkapı sâkinlerinden Arabgirli Filibos'un üzerinde bir asker tezkiresi ve Topkapı'da Attâr Eğinli Ohannes'in dükkânında bir tabanca ve bir Winchester fişengi ve bir Rus beğlik tüfengi fişengi ile bir mikdar barut zuhur etmiş ve Edirnekapısı sâkinlerinden Sultan Bayezid'de demircilik eden Kigork tebdil-i kıyafetle Topkapı civarında ve karakol-hâne etrafında dolaşmakda iken derdest olunarak Truşak nâm Ermeni Cemiyet-i fesadiyesi reisi bulunan Uncuyan Apik Efendi'nin emriyle kol ve karakolları teftişe memur olduğunu ifade etmiş ve Topkapı'da Kehhâlbağı'nda

sâkin serseri güruhundan Leon ve yine mahall-i mezkûr sâkinlerinden ve İslâm'dan Remzi vak'a günü Ermenileri kiliseye toplamak için mahallâtı dolaşmakda iken tevkif olunup ellerinde barut lekeleri ve mendilinde barut görülmüş olmakla Topkapı civarında bir vukuât zuhuru istidlâl olunduğundan mütecâsirîn-i merkûmûn derdestle Bâb-ı Zabtiye'ye sevk olunmuş ve oraca vukuât zuhuruna meydan verilmemiştir.

Kasımpaşa Ciheti

Ağustos'un on dördüncü Çarşamba günü saat yedi râddelerinde Ermeni anarşistlerinin Osmanlı Bankası'nı basmalarıyla oradan ve Galata'nın sair mahallerinden atılan humbara ve silah seslerinin işidilmesi üzerine Kasımpaşa'da Çarşıboyu'nda Zincirlikuyu ve Uzunyol ve Cami-i Kebîr ve Bitpazarı civarlarındaki Ermeniler dükkân ve odalarını kapayarak birdenbire ahalinin üzerine hücum ile ahali-i İslâmiye'den beş kişi katletdiklerinden oralarda bulunan Kürd ve Acem ve kayıkçı ve Kıbtî ve saireden mürekkeb ahali ellerine geçen sopa ve kazma ve kürek sapı ve tahta parçası gibi şeylerle müdafaa ve mukabeleye başlayarak halkın kesretine ve daire-i şûrişin vüs'atine nazaran bir komiser ve çavuşla on nefer polis ve bir zâbit ile iki onbaşı ve on nefer jandarmadan ibaret olan mevcud ile teskin-i şûriş ve iade-i asayiş mümkün olamayacağı anlaşıldığından mahalli Polis Komiseri Hüseyin Efendi tarafından Bahriye İtfâiye Kumandanı Ferik Mehmed Paşa kullarına vuku bulan müracaat üzerine bir çeyrek sonra ve muahharan peyderpey vürûd ile yüz kırk nefere iblâğ edilen asâkir-i bahriye-i şahaneleri kollara taksim ve refakatlerine birer polis ve birer jandarma terfîk ile kollar çıkarılarak izâle-i şûrişe ve teskin-i heyecan-ı ahaliye sa'y ü gayret olunmuş ise de sokakların darlığıyla intizamsızlığı ve halkın kesreti sebebiyle ancak gece saat bir buçukda iade-i asayişe muvaffak olunabilmiştir.

İşbu hâdisede Müslim ve gayr-ı müslim telefâtın mikdarı yüz altmış dokuza bâliğ olup bunlardan bidâyeten İslâm oldukları anlaşılan beş kişinin na'sı Cami-i Kebîr'e kaldırılıp defnolunmuş ve küsûr yüz altmış dört maktûl gece vakti izâle-i dehşet için acele ile ve tefrîke vakit bulunmaksızın daire-i belediye arabalarıyla Şişli Ermeni Mezaristanı'na nakl ve bilâ-tefrîk defn olunduğundan içlerinde bir hayli İslâm ve ale'l-husus kıyafetçe müşâbehet-

leri olan ve ekserî sünnetsiz bulunan Kürd na'şî bulunduğ u anlaşı lıp hammal Kürdlerden yetmiş altı ki ş i dahi vukuât gününden beri mefkûd ve nâ-bedîd olduklarından bunların maktûlîn-i merkûme miyânında bulunmaları kaviyen muhtemeldir. Kasımpaşa ca tahribât olmayıp kurukahveci ve aşçı ve atâr ve yemenici misillü altmış kadar dükkân ve bekâr odalarındaki ufak tefek ve değ ersiz eş ya yağ ma edilmiş ve bunların da muahharan kıs m-ı küllî si elde edilerek ashâbına iade edilmiş ve yağ magerliğ e cür'etlerinden ş übhe edilen elli beş şahıs zâbı ta ma'rifetiyle taht-ı tevkife alınarak Beyoğ lu Mutasarrıf- lığ ı'na i'zâm olunduğ u tahkik kılınmış ır.

Vak'anın ikinci Perşembe günü yine Galata cihetinde patlayan humba- ra üzerine Kasımpaşa'da sunûf-ı muhtelifeden mürekkeb iki yüz kadar eşhâ- sın Yeniçeş me'de Ermeni mahallesine taarruz etmek üzere tecemmu' etmek- de oldukları Bahriye İtfâiye Kumandanı müşârunileyh Mehmed Paşa tarafın- dan haber alınmasıyla bir mikdar asâkir-i ş ahanelerini bi'l-istishâb mahall-i tecemmu'a ş itâb ile eşhâs-ı merkûmeye dağılmalarını tenbih ve dağılmayıp da taarruz etdikleri hâlde bilâ-tereddüd aleyhlerinde isti'mâl-i silah olunaca- ğ ını ihtar etmesiyle bir günâ vukuât meydan verdirilmeyerek kalabalık da- ğ ılmış ve ondan sonra Kasımpaşa'da vukuât zuhur etmemiş dir.

Hasköy Ciheti

Ağ ustos'un on dördüncü Çarşamba günü saat yedi râddelerinde Galata ve İstanbul cihetlerinden bî-vakt milel-i muhtelifeye mensub oralı ahalinin peyderpey gelerek Ermeni anarş istlerinin Galata'da Osmanlı Bankası'na hü- cum etdiklerini ve ötede beride silah atmakda olduklarını ilân ve iş â'a etmiş- lerse de o gün bu cihetde asayiş devam edip ancak akşam saat bir buçukdan sonra Çarşıboyu'nda Ermeni milletinden Kurukahveci Karahisarlı Kerih'in dükkânını yağ ma etmek üzere tecemmu' etmiş olan milel-i muhtelifeden bir takım eşhâs mahalli Merkez Komiseri Hüseyin Efendi tarafından dağıdılıp içlerinden iki şahıs dahi tevkif ile polis merkezine avdet olunmakda iken Yenimahalle ve Bademlik ve Çıksalın cihetlerindeki Ermeni hâneleriyle Tönbekici Avadis'in hânesinde ihtifâ ve mezarlıkda ictimâ eden Ermeni fe- sedesi tarafından ahali üzerine endâht edilen revolverden bir bahriye onbaşı- sıyla Topçu Mektebi hademesinden birinin mecrûh edilmesi ve silah sesle-

rinin çoğalması üzerine ahali beyinde büyük bir heyecan zuhura gelerek o aralık haricden gelen ve Hasköy tuğla harmanlarında çalışan amele ve ham-mal ve kayıkçı ve sair esnafdan ve Kürd ve Yahudi misillü sunûf-ı muhteli-feden mürekkeb olarak toplanan bir cemm-i gafir ellerine geçen adi sopa ve kazma ve kürek sapı ve sandalye ayağı gibi şeylerle müdafaa-i nefse kıyâm ve yekdiğerine karşı müdafaa ile uğraşan bunca halkın bir kısmı dahi ve ale'l-husus Yahudiler, Ermeni hânelerine hücum etmişler ve mahalli polis komiseri oradan yarım saatlik mesafede olan çarşıda bulunduğu hâlde bu hâdiseyi istihbâr edince merkezde mevcut bir çavuş ve on iki nefer polis ile mahall-i vak'aya şitâb etmiş ve bir saat sonra Kasımpaşa'dan peyderpey vürûd eden yüz otuz nefer râddesinde asâkir-i bahriye ve kırk nefer asâkir-i berriye-i şahaneleri inzimâm ederek def'-i şûriş ve men'-i gârete sa'y ü ik-dâm olunmuş ise de toplanan kalabalığın kesretine göre kuvve-i mevcude-i askeriye'nin adem-i kifâyeti ve daire-i iğtişâşın Yenimahalle ve Bademlik ve Çıksalın ve Hasköy mahallâtını ihâta etmesiyle sokakların dar ve gayr-ı muntazam ve mahallin ârızalı ve vaktin gece olması hasebiyle şûrişin derhal önü alınamayıp on iki saat kadar devam ile ertesi Perşembe günü saat üç râddelerinde ancak iade-i asayiş mümkün olabilmıştır.

Bu cihetde vuku bulan yüz seksen maktûlden ikisi İslâm oldukları bi-dâyeten anlaşılmağa İslâm kabristanına ve yüzü yerli ve yetmiş sekizi gure-bâ ve bekâr olan yüz yetmiş sekizi dahi bilâ-tefrîk ve aceleten kaldırılıp Ermeni addiyle arabalara tahmîlen Şişli Mezarlığı'na nakl ve defn olunmuş ve Kasımpaşa Ciheti Vukuâtı bahsinde bast u arz olunan esbâbdan dolayı bun-lar miyânında bir hayli İslâm maktûlîni bulunması dahi muhtemel bulunmuş ve Humbarahâne Hastahânesi'ne gönderilen sekiz mecrûhun dahi yedisi İslâm ve biri Yahudi idüğü tahkik kılınmıştır.

Yağma ve tahribâta gelince; daire-i şûrişi teşkil eden Hasköy ve Yeni-mahalle ve Bademlik ve Çıksalın mahallâtı dahilinde mahfûz müfredât def-teri mücebince dört yüz yirmi Ermeni hânesiyle elli beş dükkân tahribâta uğramış ve eşyaları gâret edilmiş ve tahribâtın ekseri kapı ve cam ve çerçeve şikestinden ve mâil-i inhidâm bazı hânelerin tahta kaplamalarının sökülme-sinden ibaret olup icra-yı tamirlerinin yirmi-otuz bin kuruşla husûle gelebi-leceği bi'l-müşahede tahmin edilmiş ve eşya-yı mağsûbenin kısm-ı küllîsinin

Yahudiler yedinde bulunduğu bir takımlarının gece sokağa atılıp elde edilmesinden istidlâl olunmuş ve bunlar zuhu[r] eden ashâbına redd ü iade olunmuşdur.

Tahribe uğrayan hânelerin tamirât-ı lâzımesinin icrası için taraf-ı eş-ref-i cenâb-ı mülûkânelerinden Ermeni milleti nâmına olarak Patrik Kaymakamlığı'na inâyet ve ihsân buyurulan bin iki yüz liradan tesviye kılınmakta olduğu ve tamirâtın derdest-i itmâm bulunduğu icra kılınan tedkikât ve muayeneden anlaşılmıştır.

Esna-yı şûriş[d] iki bini mütecâviz Ermeni halkı Hasköy Ermeni Kilisesi'ne tahassun ve iltica ederek iade-i asayişde meskenlerine iade olunmuş ve avdetlerinden birkaç gün sonra kilise dahilinde yirmi bir revolver ile haricdeki kilise lağımı mecrasından beze sarılı beş aded humbara bulunarak memurları ma'rifetiyle merci'ine takdim kılınmıştır.

Hükûmet-i Seniyyeleri cânibinden Ermeni zarar-dîdelerine evvelce yevmiye bin beş yüz ve bu günlerde yedi yüz kıyye nân-ı aziz ve me'kûlât-ı saire i'tâ edilmekde ve esbâb-ı istirahatleri ber-kemâl bulunmakta olmasıyla atebe-i ulyâ-yı cenâb-ı Padişahîlerine takdim kılınmak üzere arz-ı şükran ve mahmîdet zımnında bir kıt'a mahzar-ı umumî temhîr sadesinde bulundukları görülmüştür.

Mezarlıklar

Şûriş esnasında mevâki'-i muhtelifede maktûl olanların ber-vech-i ma'rûz def'aten İslâm oldukları anlaşılanlarından mâadâsı belediye arabalarıyla ve belediye ve zâbıta memurları ma'rifetleriyle Şişli ve Küçük Balıklı Mezarlıklarına nakl ve açılan mezarlara defnolunarak Şişli'de medfûn olanların mikdarı beş yüz doksan iki ve Küçük Balıklı'dakilerin adedi altı yüz altmış ki cem'an bin iki yüz elli ikiye bâliğ olduğu gerek Ermeni mezarcılarının ifadesinden ve gerek Zabtiye Nezâreti'yle Şehremaneti'nden alınan malumâtдан anlaşılmış ve muayene olunan mezarların dahi ancak bu kadar na'sı istî'âb edebileceği mevcut resimleriyle mesâhalarından münfehim olmuş ve definleri sıhhat-i umumiyenin muhafazası nokta-i nazarınca takayyüdât-ı fenniyeye muvâfık olup Küçük Balıklı'da bu cihetçe görülen bazı noksanlar dahi ikmâl etdirilmiştir.

Mahâll-i mezkûrede Ermeni anarşistlerinin sebebiyet verdikleri vukuât-ı ma'rûzanın zuhur etdikleri eyyâmda tesadüfen Tarabya ve Kandilli ve Bebek ve Çengelköyü mahallâtında birer vukuât olmuş ise de bunlardan Tarabya Vukuâtı İkinci Fırka-i Hümayûnları Divan-ı Harbince derdest-i rü'yet olup diğerleri ise Ermeni anarşistlerinin îkâ' etdirdikleri hâdise ile münasebet ve irtibâtları olmayarak her vakit zuhur edebilen vukuât-ı adiyeye ve şahsiyeden olduğu ve aid oldukları mehâkimce rü'yet olunmuş ve olunmakda bulunmuş oldukları tahkik kılınmıştır.

İşte Ermeni hâdisesi hakkında olan tahkikât-ı ubeydânemizin ber-vech-i bâlâ ayrı ayrı arzına ve ma'rûzât-ı memlûkânemize ta'alluku olup mecrûh ve telefât-ı umumiyenin ve derdest olunan esliha ve mühimmât ve edevât-ı muharribe ve buna müteferri' eşya-yı sairenin ve milel-i muhtelifeden taht-ı tevkife alınan ve mahkum veya tahliye edilen eşhâsın ve hükûmetçe memleketlerine gönderilen Ermeni serserilerinin ve tahkikât-ı ma'rûzaya esas olan her nev' evrakın ve vazifelerini suistimâl eden ve mevkûf ve taht-ı istintâkda bulunan polis ve jandarma ve sairenin makâdîrini ve meşrûhâtı esâmîsini mübeyyin olarak merbûtan altı aded cedvelin takdimine ictisâr kılınmış olmakla ol bâbda ve kâtibe-i ahvâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emr ve'l-ihsân efendimizindir.

Fî 20 Cumâdelevvel sene [1]314 ve fî 15 Teşrîn-i Evvel sene [1]312

(Tahkik Hey'eti'nde yer alan 22 kişinin mühürleri)

[27 Ekim 1896]

Y. PRK. KOM, 9/21

2

KAYSERİ'YE BAĞLI DEVELİ KAZASI'NIN EVEREK KASABASINDA ERMENİLER TARAFINDAN KARGAŞA VE YANGIN ÇIKARILDIĞI

Kayseri'ye bağlı Develi Kazası'nın Everek Kasabası'nda Ermeniler tarafından çıkarılan kargaşa ve yangında toplam 29 kişinin öldüğü, 14 kişinin yaralandığı, 10 bini aşkın kişinin heyecanına sebep olan kargaşanın yatıştırılması hususunda ihmali görülen kaza kaymakamının görevden alınmasının istendiği

*Fî 5 Cumâdelâhire sene [1]314 ve fî 30 Teşrîn-i Evvel
sene [1]312 tarihiyle Dahiliye Nezâreti'nden mevrûd tezkirenin suretidir.*

Devletli efendim hazretleri

Kayseriye Sancağı'na merbût Develi Kazası'nın Everek Kasabası'nda hâdisе zuhuruyla bu esnada ahali-i İslâmiye'den iki ve Ermenilerden on iki kişinin maktûl ve bazı büyütn muhterik olduğu hâlde iade ve idâme-i asayiş edildiği Ankara Vilâyet-i Celîlesi'nin iş'ârından müstefâd olmasıyla harîkın ne sebeble ve nereden zuhura geldiği ve hâdiseye kangı tarafdаn sebebiyet verildiği istifsâr ve heyecan husûlüne meydan verilmemesi dahi tenmîk ve izbâr kılınmış idi. Vilâyetden bu hususa dair cevaben keşîde kılınan şifreli telgrafnâme hâdisenin suret-i zuhur ve cereyânı hakkında tavzîh-i hakâyıkı mutazammın bulunmuş olmasıyla bir suretinin li-ecli malumât Tesrî'-i Mua-melât Komisyonu ifadesiyle cânib-i âlî-i nezâret-penâhîlerine leffen takdimi[n]e ibtidâr kılındı. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehül-emrindir.

**

*Fî 6 Cumâdelâhire Sene [1]314 ve
fî 31 Teşrîn-i Evvel sene [1]312 Tarihiyle Mevrûd Muhabere-i Sâmiye Sureti*

Devletli efendim hazretleri

4 Cumâdelâhire sene 1314 tarihli ve üç bin üç yüz kırk dört numaralı tezkire-i devletlerine cevabdır. Kayseriye dahilinde Everek Kasabası'nda zuhur etmiş ve derhal basdırılmış olan harîk ve hâdisе hakkında Ankara Vilâyeti'nden evvelce vürûd eden telgrafnâmelerin sureti leffen savb-ı devletlerine irsâl kılınmakla icab-ı hâlin icrasına himmet buyurulması siyâkında tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

**

Ankara Vilâyeti'nin

18 Teşrîn-i Evvel sene [1]312 tarihli telgrafnâmesi suretidir.

Kayseriye Sancağı'na tâbi Develi Kazası'nın merkezi olan Everek Kasabası'nda harîk zuhur etdiği ve mikdar-ı kâfi asker yetiştirilmez ise bir

vukuât zuhur edeceği kaza-i mezkûr kaymakamlığından şimdi bildirilmekle mutasarrıf bey ve kumandan paşa ile bi'l-müzâkere tabur ağası ve otuz zabtiye süvarisi ve zaten o kazaca malumât-ı kâmileleri bulunan redif miralayıyla elli nefer piyade askeri ve icra-yı tahkikât ile derhal avdet etmek üzere polis memuru i'zâm kılındığından telgraf olmaması hasebiyle şimdilik izahât-ı kâfiye alınamadığından polis memurunun avdetinde ber-tafsil arz-ı keyfiyet olunacağı ma'rûzdur. Fermân.

Vali
Tevfik

Vilâyet-i mezkûrenin

19 Teşrîn-i Evvel sene [1]312 tarihli telgrafnâmesi suretidir.

Dünkü telgrafnâme-i çâkerîde arz edildiği vechile Everek Kasabası'na i'zâm kılınan tabur ağasıyla polis memuru ve kaymakam-ı kazadan şimdi alınan muharrerâta nazaran kasaba-i mezkûrede bir hânedan ateş zuhuruyla arbede vukû'a geldiği İslâm ve Ermeniler tarafından silah endâht olunarak on iki nefer Ermeni maktûl ve iki İslâm mecrûh ve on üç hâne muhterik olduğu ve Kayseriye'den gönderilen kuvve-i askeriye ve zabtiyenin müdahaleleriyle derhal basdırıldığı ve saye-i kudret-vâye-i cenâb-ı Padişahî'de kasaba-i mezkûrece sükûn ve asayiş tamamıyla iade edildiği ve hâneleri muhterik olanlar münasib mahallere yerleştirilerek terfih-i hâllerine bakıldığı ve muhafaza-i asayişe fevkalâde dikkat ve itina ile tekrar vukuâta meydan verilmesi için tedâbîr-i müessire ittihâz olunduğu ve vak'anın zuhuruna sebebiyet verenlerin mahkemece tahkikâtına bakıldığı ma'rûzdur. Fermân.

Ankara Valisi
Tevfik

Ankara Vilâyeti'nden

meb'ûs 22 Teşrîn-i Evvel sene [1]312 tarihli telgrafnâmenin suretidir.

C. 21 Teşrîn-i Evvel sene [1]312. Bi'l-isti'lâm Kayseriye Mutasarrıflığı'ndan ahîren müdekkikâne icra edilen tahkikât neticesini hâvî alınan telgrafnâmelerin hulâsa-i müfâdına göre ateş zuhur eden hâne Hıristiyan hânesi

olup hâdisede İslâm'dan iki vefeyât dört mecrûh, Ermenilerden yirmi yedi vefeyât ve on mecrûh vuku bulduğu ve birer-ikişer odalı ve birbirine muttasıl yirmi dört hâne yandığı ve vak'anın zuhuruna erbâb-ı fesaddan Yazmacı Ohannes'le teb'îd olunan eşhâsdan üç Ermeni'nin İslâm kıyafetine girip her biri bir köşeden "Ermeniler camii basdı" ve "İslâm kalmadı." deyu feryad etmeleri ve o sırada Ermenilerin damlardan atdıkları taşlardan müteessiren Şerife nâmında bir hatunun fevt ve bir çocuğun mecrûh olması ve çarşıda Tevekkül oğlu Ahmed'in Kel Artin oğlu Karabet [ile] kavga ederek yekdiğelerini kama ile cerh eylemeleri sebebiyet verip nısfından ziyadesi Ermeni olarak on binden mütecâviz ahalinin hâsıl ettikleri heyecan ittihâz olunan tedâbîr üzerine teskin olduğu bildirilmiş ve kaymakam-ı kazanın hâdisenin teskini hakkında mübâlâtsizliği ahalinin nefretini mûcib olduğundan oradan kaldırılması lüzumu ilâve olunmuş ve saye-i satvet-vâye-i cenâb-ı Padişahî'de tekerrür-i vukuâta meydan vermeyecek suretde tedâbîr-i müessire ittihâz ve asayiş tamamıyla iade ve te'min edilmiş olmakla icra-yı icabı ma'rûzdur. Fermân.

[12 Kasım 1896]

HR. SYS, 2804/2

3

BAZI ANADOLU VİLAYETLERİNDE ÇIKAN KARIŞIKLIĞIN SEBEPLERİ HAKKINDA YAPILAN TAHKİKATTA TUTULAN ZABIT DEFTERİ

Van, Bitlis, Erzurum, Diyarbakır, Mamuretülaziz, Sivas vilayetleriyle Harput, Malatya, Hınımansur, Arapgir, Urfa, Ayntab, Maraş, Birecik, Rumkale, Siverek, Lice, Silvan, Nusaybin, Maden, Palu, Muş, Siird, Garzan, Hizan, Çermik, Mahmudi, Hamidi, Alpak, Şatak, Müküs, Erciş, Karçıkan, Adilcevaz, Bargiri, Gevaş, Erzincan, Bayburd, Tercan, Hınıs, Kiğı, Refahiye, Suşehri, Karahisar, Hafik, Amasya, Divriği ve Zeytun kazalarında çıkan karışıklıkların sebepleri ve kaynakları hakkında yerinde inceleme yapmak üzere görevlendirilen heyet tarafından tutulan zabıt defteri

*Anadolu vilâyât-ı şahanesindeki
iğtişâşât-ı mündefî'aya müte'allik zabıt cerîdesidir.*

*Anadolu vilâyât-ı şahanesinden bazılarında vuku'a gelmiş olan
iğtişâşâtın zuhur ve esbâbı hakkında tutulan zabıt cerîdesini hâvîdir.*

Geçen Teşrîn-i Sâni'de Pierre Salvator isminde Latin rahibi ve yanında on bir Latin bulunduğu hâlde Haleb Vilâyeti'ne tâbi Maraş Sancağı dahilinde Yenice kale nâm karyeden Maraş'a götürürler iken terfîk olunan asâkir tarafından itlâf edildiği iddia olunmakda olduğu cihetle Fransa Sefâreti tarafından suret-i gayr-ı resmîyede tayin olunan Ataşemiliter Mösyö Vialar hâzır olduğu hâlde tahkikât-ı mukteziye icra etdikden sonra Anadolu vilâyât-ı şahanesinde ser-zede-i zuhur olan iğtişâşât-ı malumeden dolayı musâb olanların derece-i musâbiyetlerini ve mevâdd-ı saireyi tahkik ve tedkik etmek üzere Van, Bitlis, Erzurum, Diyarbakır, Mamuretülaziz, Sivas Vilâyetlerine azîmet-i memlûkânemiz emr u fermân-ı hümayûn-ı cenâb-ı Hilâfet-penâhî muktezâ-yı âlisinden olup ancak ataşemiliter henüz Maraş'a vâsıl olmamış ve mûmâileyh gelmeksizin icra-yı tahkikâta mübâşeret olunması dahi muvâfık-ı hâl ve maslahat görülememiş olduğundan mûmâileyhin vürûdunda icra-yı tahkikâta mübâşeret olunmak ve bu bâbdaki zabıt defteri ayrıca tanzim kılınmak üzere Zeytun ve Maraş'da vuku'a gelen iğtişâşâtın sebep ve menşe'i hakkında dahi tahkikât ve tedkikât icrasını muvâfık-ı sadakat ve ubûdiyet bilip gerek Maraş ve Zeytun'da ve gerek vilâyât-ı mezkûre-i şahanede icra edeceğimiz tahkikâtı mübeyyin zabıt cerîdesidir.

Fî 6 Nisan sene [1]312, Yevm-i Cumartesi

Abd-i Memlûkleri
Dersaâdet Mustantık Azâsından
Es-Seyyid Mehmed Emin

Abd-i Memlûkleri
Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî'den
Kaymakam
Abdurrahim Nafiz bin Osman

Abd-i Memlûkleri
Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî'den
Miralay
Sadık El-Müeyyed

Abd-i Memlûkleri
Beyoğlu Mustantık Azâsından
Zirak Ohannes Torosyan

Fransa Sefâreti ataşemiliteri henüz Maraş'a muvâsalat etmediği cihetle Pierre Salvator hakkındaki tahkikâta ibtidâr olunamadığından bugün Zeytun ve Maraş İğtişâsâtı hakkındaki tahkikâta ibtidâr olunarak Maraş Mutasarrıfı Abdülvehhab Paşa'dan bu meselelere dair Mutasarrıfîyet ile Haleb Makam-ı Vilâyeti ve Kaymakamlık'la ve Dersââdet beyinde cereyân eden muhaberât evrakı talep ve yegân yegân mütâlâa ve tedkik olundu.

Evrak-ı mezkûrenin mühim addolunanlarından on dört adedinin nüsha-i musaddakaları alındı. İşbu muhaberât evrakının hâkî olduğu maddelerden nazar-ı dikkat-i memlûkânemizi celb eden hususât ber-vech-i zîr arz ve tezbîr olunur. Şöyle ki:

Evvelâ; Zeytun ve Fırnız ve civarında fesad ve ihtilâlin gün be-gün kesb-i şiddet ve vehâmet eylemesi üzerine Maraş Mutasarrıfı'ndan mahâll-i mezkûreye asker sevki lüzumu mükerreren Haleb Vilâyeti'ne iş'âr edildiği hâlde vilâyet-i müşârunileyhâdan mevcut ile idare-i maslahat olunması yolunda tebligât ve vesâyâ ile iktifâ olunması.

Sâniyen; fesad ve ihtilâlin günden güne tevessü'ü Maraş mutasarrıf ve kumandanı paşalar ile kaymakamların nezdlerinde kuvve-i kâfiye mevcut olmamasından ve kuvve-i kâfiye i'zâmı için mâ-fevklerine mütemâdiyen müracaat etmek mecburiyetinde bulunmalarından neş'et eylemesi.

Sâlisen; Haleb İngiltere konsolosunun Maraş'daki ehl-i fesada talimât vermiş olması.

Râbi'an; Maraş'da üç defa vukuât olup her üçünde dahi müte'addî Ermeni ehl-i fesadı olduğu ve vekâyi'-i mezkûre bilâ-sebebe veyahud pek adi bir sebeble ihdâs edildiği ve Katolik Murahhasası Avadis Efendi teskin-i heyecana yardım etmek üzere mutasarrıf paşa tarafından davet olunduğu hâlde icabet etmeyip murahhasahânede ehl-i fesad ile müzâkerede bulunması ve kapanmış olan dükkânları açdırmayacağını söylemesi maddeleridir.

Bendeleri

Dersââdet Mustantık Azâsından

Es-Seyyid Mehmed Emin

Bendeleri

Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî'den

Miralay

Sadık El-Müeyyed

Bendeleri
Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî'den
Kaymakam
Abdurrahim Nafiz bin Osman

Bendeleri
Beyoğlu Mustantık Azâsından
Zirak Ohannes Torosyan

8 Nisan sene [1]312, Yevm-i Pazartesi

Bugün dahi hükûmet konağına azîmet olunarak Zeytun ve Maraş İğti-
şâşâtı hakkında cereyân eden muhaberâtıdan birçok evrak daha mütâlaa olun-
duğu gibi fesad ve ihtilâl sebeb olan bazı Ermeni maznûnlarının ifadât-ı
mazbûtaları ve hükûmet-i mahalliyenin sa'y ü gayretiyle elde edilen muzır
mektublar kırâet ve tedkik kılındı.

Bunların meâllerine nazaran bu havalide nâire-i ihtilâl ve fesadı ileri
götürmek için bir komite mevcut olduğu ve Maraş ile Zeytun ehl-i fesadının
müttehidü'l-efkâr oldukları ve gerek Zeytun ve havalisi ve gerek Maraş hâdi-
selerinin ehl-i fesad ve avenesi tarafından tasavvur ve tasmîm üzerine gayet
feci suretde icra olduğu ve cemiyet-i fesadiyenin birer şubesi dahi Haleb
ve Ayntab'da bulunduğu anlaşılmıştır.

Abd-i Memlûkleri
Dersâdet Mustantık Azâsından
Es-Seyyid Mehmed Emin

Abd-i Memlûkleri
Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî'den
Kaymakam
Abdurrahim Nafiz bin Osman

Abd-i Memlûkleri
Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî'den
Miralay
Sadık El-Müeyyed

Abd-i Memlûkleri
Beyoğlu Mustantık Azâsından
Zirak Ohannes Torosyan

Fî 9 Nisan sene [1]312, Yevm-i Salı

Bugün dahi hükûmet konağına bi'l-azîme mesâil-i mezkûre hakkında
olan bakıyye-i evrakı kırâet ve mütâlaa ile bunlardan on adedinin suret-i mu-
saddakaları ahz olundu.

Vukuât-ı ahîre esnasında musâb olanların derece-i musâbiyetleri ile ihrâk olunan büyütlük ve emâkinin bir kıt'a defterinin Maraş'da müteşekkil Komisyon-ı Mahsus'undan ahzı tezekkür olunarak lâzım gelenlere iş'âr-ı keyfiyet kılındı.

Bundan mâadâ Zeytun Vukuâtı hakkında mütâlâa olunan evrak-ı resmîyeye nazaran fî 2 Teşrîn-i Evvel sene [1]311 tarihinde Ermeni eşkıyası tarafından Zeytun kaymakamının hânesine kurşun endâht olunduğu ve 7 Teşrîn-i Evvel sene [1]311 tarihinde Zeytun'da alenen ilân-ı isyan vuku'a geldiği ve 18 Teşrîn-i Evvel sene [1]311 tarihinde dahi Kışla-i Hümâyûn Ermeni eşkıyası tarafından istila olunmuş olduğu hâlde ancak 16 Teşrîn-i Sâni sene [1]311 tarihinde bir mikdar asâkir-i şahane Hamidiye Köprüsü nâm mahalle sevk olunup 25 Teşrîn-i Sâni sene [1]311 tarihinde Mustafa Remzi Paşa'nın taht-ı kumandasında olarak kuvve-i kâfiye sevk ve i'zâm kılındığı anlaşılmıştır. Binâenaleyh Zeytun eşkiasının ilân-ı isyan etdikleri tarih ile kuvve-i kâfiyenin Zeytun'a sevk tarihi beyinde uzun müddet mürûr eylemiş ve bu ise câlib-i nazar-ı dikkat görülmüştür.

Dersaadet Mustantık Azâsından
Kulları

Es-Seyyid Mehmed Emin

Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî'den
Kaymakam Kulları

Abdurrahim Nafiz bin Osman

Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî'den
Miralay Kulları

Sadık El-Müeyyed

Beyoğlu Mustantık Azâsından
Kulları

Zirak Ohannes Torosyan

Fî 10 Nisan sene [1]312, Yevm-i Çarşamba

Dördüncü sahifenin nihayetinde ahzı tezekkür olunduğu beyân olunan defter Komisyon-ı Mahsus tarafından henüz irsâl olunmadığı cihetle bir an evvel tanzim ve irsâli lüzumu mezkûr komisyona tekrar ihtar olundu.

Dersaadet Mustantık Azâsından
Kulları

Es-Seyyid Mehmed Emin

Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî'den
Miralay Kulları

Sadık El-Müeyyed

Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî'den
Kaymakam Kulları
Abdurrahim Nafiz bin Osman

Beyoğlu Mustantık Azâsından
Kulları
Zirak Ohannes Torosyan

Fî 11 Nisan sene [1]312, Yevm-i Perşembe

Bâlâda beyân olunan defter komisyon-ı mahsusunca tanzim olunmak-
da olduğu haber verildiği gibi mahallâtıdan ayrıca taleb olunan defâtir dahi
peyderpey vârid olmakda olmakla bunların vürûdunda cümlesi dosyada hıfz
olunacaktır. Ancak Fransa Sefâreti Ataşemiliteri Mösyö De Vialar Maraş'a
vürûd ettiği cihetle Pierre Salvator hakkındaki tahkikâta mübâşeret olunmak
lâzım geldiğinden Maraş ve havalisinde vuku bulan iğtişâşât için bu kadar
tahkikât ile iktifâ olunması zarurîdir.

Kulları
Es-Seyyid Mehmed Emin

Kulları
Sadık El-Müeyyed

Kulları
Abdurrahim Nafiz bin Osman

Kulları
Zirak Ohannes Torosyan

Mamuretülaziz Vilâyeti'ne muvâsalatla iğtişâşdan evvel ve sonra ge-
rek Mâbeyn-i Hümayûn-ı Mülûkâne ile Bâbîâlî'den şeref-vârid olan ve gerek
makam-ı vilâyetden mülhakâta yazılan kâffe-i evrak mütâlâa ve yegân yegân
tedkik olundu. Evrak-ı mezkûrede câlib-i nazar-ı dikkat elfâz ve ibarâta tesa-
düf olunamadığı gibi müteyakkızâne ve mütabassırâne hareket olunması hak-
kında şeref-sâdır olan irâdât-ı mütevâliye-i seniyye dahi vakt ü zamanıyla
mülhakâta ta'mim ve tebliğ olunduğu anlaşılmıştır.

Evrak-ı mezkûre ve tahkikât-ı vâkı'aya nazaran vilâyet-i müşâruniley-
hâ dahilinde başlıca Harput ve Malatya ile Arabgir ve Hısnımansur Kazala-
rında iğtişâşât vuku'a gelip tebaa-i Müslime ve gayr-ı müslimenin nüfus ve
ebniye ve emvâlce hasarâtı dosyada mahfûz cedvelde gösterilmiştir.

Her yerde iğtişâşât Ermenilerin bilâ-sebebe veyahud pek adi bir sebebe
ile dükkânlarını kapayarak kilise ve sair kârgir mahallerde ictimâ ile yoldan
geçen ahali-i Müslime'ye kurşun ile taarruzâtında bulunmalarından neş'et et-

miş ve her iğtişâş vuku bulan mahallerde humbara ve esliha-i saire-i nâriye zuhur etmesi iğtişâşâtın kasden vuku'a getirildiğine delâlet etmekde bulunmuşdur.

İğtişâşâtın zuhur edeceği hükûmet-i mahalliye tarafından hissölunarak tedâbîr-i lâzımeye teşebbüs olunmuş ise de o esnada kuvve-i kâfiye-i askeriye mevcut olmadığı cihetle Ermenilerin bir vakitden beri göstermekde oldukları evzâ' ve harekât-ı nâ-becâsından ve İstanbul Vak'ası'ndan zaten müteessir olan Ekrâdin taarruzât-ı mezkûreden haberdâr olup külliyyet üzere kasabâta vâki olan hücumları güç hâl ile bir dereceye kadar def' olunabilmiştir.

Fî 20 Mayıs sene [1]312

Kulları
Es-Seyyid Mehmed Emin
Kulları
Abdurrahim Nafiz bin Osman

Kulları
Sadık El-Müeyyed
Kulları
Zirak Ohannes Torosyan

Vilâyet-i müşârunileyhâ dahilinde ser-zede-i zuhur olan iğtişâşâtdan başlıcalarının esbâb ve mahiyeti hakkındaki tafsîlât dahi ber-vech-i âtî arz olunur. Şöyleki:

Harput Vak'ası

Geçen Teşrîn-i Evvel'in yirmi altıncı Perşembe günü saat onda Harput kurbünde bulunan Kesrik karyesinde sâkin Ermeni mu'teberânından Yağcıyan Kirkor nâmında birinin hânesinden endâht olunan kurşunlardan biri ulemeden İstanbulluzâde Mustafa Efendi'nin ayağına ve diğeri Bekir Efendizâde İsmail Efendi'nin eline ve biri dahi Vertetilli³ Ali Efendi'nin koluna tesadüf ederek cerh etmiş ve zaten yedinci sahifede dahi arz olunduğu üzere Ermenilerin bir gûne lüzum ve münasebet olmadığı hâlde Harput Kasabası'nda dükkânlarını kapayarak hâne ve kiliselerine tahassun etmeleri ve oralardan yoldan geçenlere silah atmaları Müslümanları iğzâb ile efkâr ve hissiyât-ı

³ Metinde "Vertefil" şeklinde geçmektedir.

umumiye-yi galeyana getirmiş olduğundan bi'z-zarur ahali-i İslâmiye tarafından mukabele olunarak def'-i mazarrata çalışılmışdır.

Etraf kurâda bulunan aşâyir-i Ekrâd dahi vak'a-i müteessife-i mezkûreden haberdâr olup hemen yola çıkarak sâlifü'l-arz Kesrik karyesi civarındaki Hüseyinik karyesine muvâsalatlarında Ermeniler tarafından atılan kurşunlardan bir borazan onbaşıyla çend nefer Kürd'ün şehid edildiğini görmeleriyle hiddet ve gazabları daha ziyade galeyana gelmiş olduğundan tevessü' etmek isti'dâdını gösteren iğtişâsın lehü'l-hamd asâkir-i şahane tarafından teskinine muvaffakiyet hâsıl olabilmışdır.

Malatya Vak'ası

Geçen Teşrîn-i Evvel'in yirmi üçüncü Pazartesi günü Poskiran karyeli Hamo nâmında bir Müslüman traş olmak üzere Malatya'nın Hatab Pazarı'nda kâin Ehlican oğlu Berber Serkiz'in dükkânına gidip merkûm Serkiz'in sâlifü'l-arz Hamo'yu traş eder iken ustura ile boğazından keserek katl ü şehid etmesi akîbinde Ermeniler cümleten dükkânlarını sed ve hâne ve kiliselerine tahassun ile şuna buna ve men'-i şûrişe ikdâm eden asâkir-i şahane ve jandarmalar üzerine kurşun atmağa başlamaları Malatya İğtişâsı'na sebep olmuşdur.

Şurası dahi ilâveten arz olunur ki; Malatya'da bulunan Ermeniler bir müddetden beri sıfat-ı tâbiyyete münâfi hâllerde bulunmağı i'tiyâd edip ezcümle vak'a-i mezkûreden üç gün evvelki Cuma günü dahi Ermenilerden ekserîsi dükkânlarını kapamak ve Cuma namazı vaktinde cevâmi'-i şerife kapıları önünde görünmek ve dolaşmak gibi heyecan-ı ahaliyi mûcib hareketlerde bulunmuşlar ise de İslâmları gafil görememiş olmalıdırlar ki yevm-i mezkûrda ihlâl-i asayiş müstelzim ef'âl-i mel'anetkârânede bulunmağa muvaffak olamamışlardır. Evvelce cem' ve tedarik etmiş oldukları cephâneye bazı fesedenin ateş vermelerinden yangın zuhur edip basdırılmış ve maamâfih Meclis-i İdare-i Livâ a'zâsından Artin nâm kimesnenin hânesinde ve sair mahallerde bulunup depoda mahfûz idüğü işidilen esliha-i mütenevvi'aya ve el humbaraları ve evrak-ı muzırraya nazaran bedhâhların öteden beri efkâr-ı ihtilâl-cûyânede bulundukları müstebân olup iğtişâs-ı mezkûrun sebep-i müstakilli Ermeni fedaileri olduğuna şübhe bırakmamaktadır.

Arabgir İğtişâsı

Müstağnî-i arz u beyân olduğu üzere nefis-i Arabgir Kasabası'nda bulunan Ermeniler İslâmlardan ziyade olmakla beraber fazla olarak bunların ekserîsi İstanbul'da ve şurada burada bulunarak haricle ihtilât etmekde oldukları cihetle bunların fikirleri sair mahallerde bulunan Ermenilerden ziyade tesmîm olunmuştur.

İğtişâşdan sonra hükûmetçe ele geçirilmiş olan silahlara ve humbaralara ve ale'l-husus kable'l-iğtişâş Hınçakyan Komitesi'ne mensub bazı müfsidlerin Kürd ağalarının nezdlerine gidip "Buraları Ermenistan oldu. Sizi büyük büyük memuriyetlerde istihdam edeceğiz. Kasabadaki Müslümanlar ile bizim bir mu'ârazamız vâki olacak olur ise siz karışmayınız." zemininde sözler ile aşâyir-i Ekrâdî igfal ve iskâta teşebbüs etmelerine nazaran Arabgir müfsidlerinin hafi ve celî esbâb-ı ihtilâliyyeyi tedarik ve istihzâr eyledikleri nümâyân olmuş ve fi'l-hakika evvelce tertib olunan plan mücebince her yerde cüz'î ve küllî iğtişâş vuku bulduğu sırada Arabgir Ermenileri'nin müfsidleri dahi harekât-ı ihtilâliyyeye cür'et ederek bilumum Ermeniler def'aten dükkânlarını kapayıp hâne ve kiliselerine gittikten sonra ahali-i Müslime üzerine kurşun yağdırmağa başlamışlar ve evvelâ bir Kürd'ü katl ü telef etmişlerdir. Kasaba ahali-i Müslimesi'nde zaten silah pek az olmakla onlar dahi hânelerine çekilip havflarından çoluk ve çocukları feryad u figan etmekde oldukları sırada keyfiyet-i ihtilâl-cûyâne etraftaki Kürdlere aksederek hemen kasabaya koşup mukabeleten isti'mâl-i silah ile tecavüzât-ı vâkî'ayı men'e çalışdıkları esnada kendi hâneleriyle İslâm hâne ve dükkânlarını ihrâka başlayıp işbu harîkde İslâm malı ve me'âbid ve mebânîsi olarak birçok büyü ve dekâkin ve cami ve medrese ve kitabhâne ve dersihâne ve medrese muhterik olmuştur. Muhterik olan ebniye miyânında Hristiyanlara aid binalar İslâmlara aid binalara nisbetle ekall-i kalîl olmasına ve güruh-ı fesede yaptıkları fenalığı İslâmlara tahmîl etmek mesleğini ihtiyar etmiş olup işbu harîkin dahi İslâmlara isnâdı maksadıyla kendi kiliselerini dahi ihrâka teşebbüs etdikleri hâlde keyfiyet-i ihrâktan haber alan asâkir-i şahane kilisenin bulunduğu mahalle yetişip kilisenin yanmasına meydan vermemelerine nazaran iğtişâşa verdikleri sebebiyet gibi işbu harîkin dahi Ermeniler tarafından ikâ' olunmuş

olduğuna dâll ve kiliseyi ihrâka teşebbüsleri ise İslâmlara atf-ı cürm için tertib olunmuş bir hile olduğuna berâ'at-i istihlâldir.

Hısnımansur Vak'ası

Hısnımansur Kazası'nın merkezi olan Adıyaman Kasabası küçük olmakla beraber burada Ermeni az olduğundan ehl-i fesad dahi birkaç kişiden ibaret olup her yerde iğtişâş muttarid suretde icra olunagelmekte olduğu cihetle burada dahi güruh-ı fesede dükkânlarını sed ile hânelerine kapanarak yoldan gelip geçenlere silah atmak suretiyle ihlâl-i asayişe teşebbüs etmişler ise de vâki olan mukabelede güruh-ı fesedenin ekserîsi telef olmuştur. Ancak müfsidlerden birinin fikir ve hareketi İslâmlar hakkında gayet hasmâne olup hânesi metin ve müstahkem olduğundan kurşun atmakda devam etmiş ve hükûmete teslim-i nefis etmesi hakkında vâki olan nesayih ve tebligâta havale-i sem'-i itibar etmemiştir. Maamâfih vuku bulan mukabele ve tazyike mukâvemet edemeyeceğini anlamasıyla hânesinin alt katında bulunan pamuk anbarına ateş verip hânesini yakmış ve İslâmlara gayet galîz sebb ü şetm ederek ve hükûmete teslim olmağa telef-i nefsi tercîh eyleyerek evvelâ evlâd u ıyâlini ve ba'dehû içinde lira bulunduğunu beyân ve irâe etdiği bir torbayı ateşe atdıktan sonra kendisini dahi ihrâk bi'n-nâr edip ifnâ-yı vücud eylemiştir.

Fî 21 Mayıs sene [1]312

Kulları

Es-Seyyid Mehmed Emin

Kulları

Abdurrahim Nafiz bin Osman

Kulları

Sadık El-Müeyyed

Kulları

Zirak Ohannes Torosyan

Mamuretülaziz Vilâyeti'ne muvâsalat-ı acizânemizde şeref-vârid olan irâde-i telgrafiye üzerine Urfa Sancağı'na azîmet-i çâkerânemiz iktizâ etmiş olmakla her ne kadar musâbînin derece-i musâbiyetlerini tahkik etmeğe dair olan memuriyet-i bendegânemiz Haleb Vilâyeti'ne hitaben yazılmış emirnâmeyi hâmil olmadığımız cihetle vilâyet-i müşârunileyhâya şâmil değil idiye

de kilisenin cami'e tahvîli ve saire hakkında olan sâlifü'l-arz irâde-i telgrafiye üzerine Urfa ve Birecik ve Rumkale'de icra eylediğimiz tahkikât esnasında oralardaki iğtişâta müte'allik olarak vâsıl-ı sem'-i memlûkânemiz bulunan malumâtın dahi mücmelen arzını muvâfık-ı sadakat ve ubûdiyet addeyledik. Şöyleki:

Her yerde olduğu misillü Urfa'da dahi Ermeniler bir müddetden beri tebdil-i tavr u hareketle göze çaracak ve İslâmların hiddet ve gazabını tahrik edecek ef'âl-i tecavüzkârâneye tasaddî etdikleri hâlde ahali-i İslâmiye muttasıf oldukları ahlâk-ı hasene iktizâsınca mes'uliyet-i maddiye ve maneviyeden ihtirâzen Ermeni ihtilâl-cûlarının tasaddiyât ve tecavüzât-ı vâkı'alarına hazz u temkin ile mukabelede bulunmuşlar ise de Urfa Ermenileri'nin her ne suretle olur ise olsun bir fitne ikazıyla nazar-ı dikkati celb etmeğe ta'alluk eden hırs ve emelleri tecavüzât-ı ihtilâl-cûyânelerinin tezyîd ve teşdîdini icab ettirmiş olmasıyla geçen Teşrîn-i Evvel evâsıtında bir gün bir Ermeni ile Birecikli İsmail nâmında bir Müslüman beyninde alacak verecek meselesinden dolayı bir münâza'a-i hukukiye tahaddüs ederek bunlardan İsmail hiddetlenip merkûm Ermeni'yi darb etmesi üzerine iş hükûmete ak-sedip gönderilen jandarma merkûm İsmail'i derdest ile karakolhâneye îsâl etmiş ve merkûm İsmail'in kanunen cezasının tertibi tabîî bulunmuş iken fesad çıkarmak aksâ-yı emelleri bulunan ve münâza'a-i mezkûreyi ser-rîşte ittihâz eden kırk-elli kadar Ermeni fedaileri der-akab bi'l-ictimâ' karakolhâneye müctemi'an hücum ve duhûl ve merkûm İsmail'i jandarmaların elinden cebren ahz ile karakolhâne derûnunda cerh ve katl etmek cür'etinde bulunmuş olduklarından arzu-kerdeleri olan iğtişâş bir dereceye kadar husûle gelmiş ise de lehül-hamd iğtişâşın tevessü'üne meydan verilmeksizin teskinine muvaffakiyet hâsıl olmuştur.

Zeytun'da ve Fırnız'da ve Andırın'da bulunan Ermeni eşkıyasının harekât-ı isyanîyeleri ve İslâm karyelerini yakmak ve mezkûr karyelerin ahali-i Müslimesi'ni ipler ile bağlayıp kurşuna dizmek ve gebe kadınların karınlarını yarıp çocuklarını çıkarmak ve kadınların memelerini kesip "Al sana tunc!" diyerek kocalarına vermek ve kesdikleri memeleri çocukların ağızlarına sokmak ve bir takım sıbyânı havaya doğru atıp düşer iken hançer ve

kılınç ile telef etmek gibi vahşilerin bile yapmadıkları ef'âl-i fecî'âneye cesâretleri civariyet hasebiyle Urfa'ya aksedip binâenaleyh Kânûn-ı Evvel evâsıtında dahi Urfa'da iğtişâşın tekerrürüne sebep olmuştur.

Bu sırada Ayntab'da bulunan Amerikan Kolej Mektebi memurlarından birine "imzalandı" parolalı bir telgrafnâme gelip işbu telgrafnâme üzerine birçok bedhâhân ve ihtilâl-cûyân mezkûr mektebde ictimâ ile gece şenliği icra ederek fişenkler ve tabancalar endâht ve nutuklar irâd etmişler ve "Yaşasın kraliçe!.. Yaşasın Ermenistan!.." sadâlarını ayyuka çıkararak gece yarısına kadar icra-yı şâdmânî eylemişlerdir. Merkûmûnun bu harekât-ı fesad-cûyâneleri sû-i te'sir hâsıl ederek Ayntab'da dahi iğtişâşa sebep olmuştur.

Gerek Urfa'da ve gerek Ayntab'da vuku'a gelen iğtişâşât bu iki şehrin vasatında vâki Birecik ve Rumkale Kazalarına dahi sirayet etmiştir.

Fî 29 Ağustos sene [1]312

Abd-i Memlûkleri
Es-Seyyid Mehmed Emin

Abd-i Memlûkleri
Abdurrahim Nafiz bin Osman

Abd-i Memlûkleri
Sadık El-Müeyyed

Abd-i Memlûkleri
Zirak Ohannes Torosyan

Diyarbakır Vilâyeti

Diyarbakır Vilâyeti'ne muvâsalatla tahkikât-ı mukteziyeye bi'l-ibtidâr iğtişâşdan evvel ve sonra gerek Mâbeyn-i Hümayûn-ı Cenâb-ı Mülûkâne Başkitâbet-i Celîlesi'yle Bâbîâli'den şeref-vârid olan ve gerek makam-ı vilâyetden elviye ve kazalara yazılan şifreli ve açık kâffe-i evrak mütâlaa ve yegân yegân tedkik olundu.

Evrak-ı mezkûre miyânında câlib-i nazar-ı dikkat evâmîr ve ibarâta dest-res olunamadığı gibi idâme-i asayiş hakkında şeref-sâdır olan irâdât-ı hikmet-âyât-ı seniyye dahi vakt ü zamanıyla mülhakâta ta'mim ve tebliğ olunmuştur.

Tahkikât ve tettebbuât-ı vâkı'a neticesinden anlaşıldığı üzere Diyarbakır Vilâyeti dahilinde mühim ve gayr-ı mühim nefis-i Diyarbakır ile merkez-i

vilâyete mülhak Siverek ve Lice ve Silvan Kazalarında ve vilâyet-i müşârun ileyhâya tâbi Mardin Sancağı'nda da yalnız Nusaybin Kazası'nda ve kezâ Maden Sancağı'nda dahi Palu ve Çermik Kazalarıyla Ergani Nahiyesi'nde iğtişâât vuku'a gelmiş olup işbu ta'dâd olunan mahallerde tebaa-i Müslime ve gayr-ı müslimenin nüfus ve ebniye ve emvâlce vuku bulan hasarât ve zâyîâtı ayrıca tanzim ve takdim kılınan cedvelde gösterilmiş ve işbu iğtişââtın esbâb ve suret-i zuhuru iğtişââtın derecesine göre ber-vech-i âtî tafsilen ve icmâlen arz kılınmıştır.

Diyarbakır İğtişâsı

Diyarbakır'da öteden beri asayiş ve emniyet ber-karar olduğu cihetle herkes iş ve güçleriyle meşgul olmakda bulundukları hâlde Ermeniler yavaş yavaş tebdil-i tavr u hareketle gerek Hükûmet-i Seniyye'ye ve gerek ahali-i İslâmiye'ye karşı evzâ' ve harekât-ı nâ-becâ göstermek cür'etinde bulunmağa başlamışlar ve ez-cümle geçen şehr-i Eylül evâhîrinde dahi asayiş kemâ fi's-sâbık mevcut olmakdan nâşi ahali-i Müslime ve gayr-ı müslimenin ma'raz-ı teşekkürde müstereken tanzim ve atebe-i felek-mertebe-i cenâb-ı zıllullahîye arz u takdim etmiş oldukları mazbata-i telgrafiyeden nîk ü bedi fark ve temyiz edemeyen bazı Ermeniler memnun kalmayarak ve asayişin vücudunu tervîc-i maksad-ı bâtıllarına mâni görerek milel-i Hıristiyanîye'nin emniyet ve istirahatleri mefkûd olduğu bahanesiyle bir gün def'aten dükkânlarını kapayıp kiliselerinde ictimâ ve milel-i saire-i Hıristiyanîye'yi dahi türlü türlü tehdidât ve iğfalât ile daire-i mefsedetlerine idhal ederek üç gün üç gece ale'd-devam çan çaldırmak suretiyle efkâr-ı umumiyeyi tehyîc ve tahdîş ve zu'm-ı bâtıllarınca teşkilini tasavvur etdikleri Ermenistan'a Diyarbakır'ı dahi idhal için mezkûr mazbata-i telgrafiyenin mündericâtını bilumum rüesâ-yı ruhâniyeye tekzib etdirip iğtişâşın mukaddemâtını tehiyye ve tertib etmişlerdir.

Bu gibi nümâyişlerle asayişin muhtel olmadığını ve ahali-i Müslime'nin galeyana gelmediğini gören müfsidler azim ve niyet-i fâsîdelerine halel getirmeyip harekât-ı iğtişâş-cûyânelerini tebdil ile hafî ve celî ihdâs-ı vekâyî'e mübâşeret ve hatta mütehayyizân-ı ulema-i mahalliyeden faziletli Hafız Ömer Efendi'yi imamesini başından kapmak ve evzâ'-ı saire-i müheyyice

göstermekle tahkir ve tezyîfe cür'et ederek efkâr ve hissiyât-ı İslâmiye'yi tehyîce sarf-ı makderet eylemişler ise de ahali-i İslâmiye dûr-endîş olduğu cihetle bir gûne mukabele ve tecavüzde bulunmayıp temkin ve vakar göstermeleriyle bu sebeble dahi arzu-kerdeleri olan iğtişâşa muvaffak olamamışlardır.

Güruh-ı fesede nihayet İslâmların ibadetlerine ve ma'bedlerine tecavüz ve ta'addî etmek suretiyle hissiyât-ı İslâmiye'yi tehyîc eylemek yoluna saparak geçen Teşrîn-i Evvel'in yirminci Cuma günü Müslümanlar Cuma namazı kılmak için camilerde ve hatibler minberlerde bulundukları sırada bir takım Ermeni fedaileri Cami-i Kebîr, Fatih Paşa, Behram Paşa, Ali Paşa, Sîn, Sultan Sa'sa'a Cami-i Şeriflerine hücum tarzında bulunarak eşhâs-ı malume-i İslâmiye'yi camilerin havlu ve etrafında katl ü şehid etmeleriyle arzu etdikleri iğtişâşa muvaffak olmuşlardır.

Ermenilerin lâ-yenkâtı' büyütl ve emâkin-i İslâmiye'ye doğru humbara ve kurşun atmaları hükûmetçe ittihâz olunan tedâbîr-i teskiniyenin hükmü te'sirini ta'dîl eylemiş olmakla şûriş kırk sekiz saat devam etmiştir.

Yevm-i vak'adan birkaç gün mukaddem Ermeniler dükkânlarındaki eşyadan zî-kıymet olanlarını hânelerine nakletmiş olduğu ve zaten çarşıdaki dükkânlardan kısm-ı küllîsi cevâmî' ve mesâcid evkâfî ile ahali-i Müslime'ye aid bulunduğu cihetle iğtişâşın zuhuruyla beraber çarşının Ermeni hânelelerinden atılan kurşunlara ma'rûz olan sokakdaki dükkânlardan beş mevkiden harîk zuhur etmiş olup Ermeniler harîkin itfâsına çalışan memurîn ve asâkire kurşun atarak Müslümanları daha ziyade galeyana getirmek için harîkin tev-sî'-i daire ile Diyarbakır'ın en mühim âsâr-ı atîkasından olan Câmî-i Kebîr'e sirayetinde çalışmışlar ise de lehü'l-hamd harîkin Câmî-i Kebîr-i mezkûra sirayetinde meydan verilmeksizin itfâsına muvaffakiyet hâsıl olmuş ve yalnız sekiz yüz yetmiş dükkân yanmıştır. Muhterik olan bu dükkânlardan altı yüz yetmiş yedisi cevâmî' ve mesâcid evkâfî ile İslâmlara aiddir.

İslâm mahallâtında kâin beş yüz kadar Hristiyan hânelerinin içlerinden kurşun atılmaması cihetiyle mezkûr hânelerin taarruzdan masûn kalmaları Ermenilerin tecavüzî ve İslâmların tedâfü'î bir hâlde bulunduklarına mühim bir delil teşkil eder.

Kezâlik Ermenilerin atdıkları kurşunlara ma'rûz olan sokakdan harîkın zuhur etmesi ve kable'l-iğtişâş zî-kıymet eşyalarını hânelerine naklettiklerinin sâbit olması ve muhterik olan dükkânların kısm-ı a'zamının evkâf-ı Müslimîne ve Müslümanlara aid bulunması ve harîkın tevzî'-i daire-i sirayetine çalışılması harîkın dahi Ermeniler tarafından îkâ' olduğuna kaviyyen delâlet etmekde bulunmuşdur. Ermenilerin hânelerden başka bir takım kiliseleri de dam ve pencerelerinden metrisler yaparak kiliseleri tabya hâline ifrâğ etmiş oldukları dahi anlaşılmıştır.

Siverek İğtişâşı

Siverek'de dahi ahali-i Müslime ve gayr-ı müslime asırlardan beri unsur-ı vâhid gibi yekdiğeriyle mümtezic ve me'lûf olarak kemâl-i rahat ve asayiş ile imrâr-ı eyyâm etmekde oldukları hâlde bazı bedhâhânın ilkâât ve tesvîlât-ı muzırraları sâikasıyla Siverek Ermenileri'nden bazı sebûk-mağzân ve sade-dilân dahi sıfat-ı tâbiiyete münâfî ef'âl ve harekât izhârına mübâşeret etmişlerdir.

Ez-cümle Ermeni müfsidlerinden bazılarının Hristiyanların hukuku muhafaza olunmadığından bahisle vergi vermekden ahaliyi men' etmesi ve Siverek Sandık Eminliği'nde bulunup el-hâletü hâzihî mahkumen Diyarbakır'da mahbus olan bir Ermeni'de Memâlik-i Devlet-i Aliyye'nin beyne'd-düvel taksim olduğuna dair mektub zuhur etmesi ve merkûmun heyecan-ı ahaliyi mûcib işâ'âtında bulunması ve bir Hristiyan kızı alâka-kerdesi olan bir Müslüman delikanlısının hânesine kaçıp Müslüman olduğunu iddia etmesi üzerine Ermenilerden birçok halk daire-i hükûmete bi'l-azîme müctemi'an ref'-i âvâz-ı istikâ edip hükûmetçe tahkikât-ı mukteziye icra olunmakda olduğu hâlde merkûmün netice-i tahkikâta intizâr etmeksizin Siverek'de asayişin muhtel olduğuna ve emniyet-i ırz ve mal mefkûd idüğüne dair makamât-ı âliyeye ve ale'l-husus Patrikhâne'ye hilâf-ı hakikat olarak telgrafnâmeler keşîdesiyle bir mesele çıkarmağa teşebbüs olunması ve altı-yedi yaşlarında olup biri Ermeni diğeri Müslüman iki çocuğun çarşıda yekdiğeriyle münâza'a-i tıflânede bulunmaları üzerine münâzi'lerden Ermeni çocuğunun pederi Avukat Kigork münâza'a-i vâkı'ayı ser-rişte ederek oraya tecemmu' eden

ahali-i İslâmiye'ye hitaben "En büyüğünüzün anasını şöyle edeyim böyle edeyim." diyerek tefevvühât-ı galîza ve müstehcenede bulunduğu gibi orada hâzır bulunan Ağabey nâmında Ermeni fedailerinden diğer bir şahs-ı şerîr dahi yüksek bir mahalle çıkıp Hıristiyanlara hitaben "Durmayınız, Müslümanlara urunuz!... Çokdan çok gider, azdan az!..." diyerek ahaliyi yekdiğeriyle mukâteleye tahrik ve iğvâ eylemesi ve kolera tedkikâtı için Dersaâdet'den i'zâm olunmuş olan Mardiros nâmında bir tabibin dahi bazı sebük-mağzânı tahrik ve iğfal emrinde haylice gayreti sebk etmiş olup hususıyla merkûm vilâyât-ı malumenin Ermenistan olduğuna dair bir malumâta dest-res olur ise "Kasık bağı buldum." parolasıyla Haleb'den mektub yazacağını güruhu-ı fesedeye beyân ile Dersaâdet'e avdet etmek üzere yola çıkarak Haleb'e muvâsalatında mezkûr parola mücebince Siverek'e bir mektub irsâl ile "Kasık bağını buldum. Büyük şenlikler icra ediniz." tavsiyesinde bulunarak merkûmun dahi harekât-ı nâ-sezâda bulunması gibi hâlât ve makâlât ve tefevvühât Siverek'de dahi bir vak'a hudûsüne çalışıldığını müsbî emârâtdan olduğu hâlde o sırada çarşıda bulunan bazı zâbitânın teskin-i münâza'a-i mezkûreye ve ahaliyi dağıtmağa vuku bulan gayretleri semeresiyle başka uygun-suzluk hâdis olamamıştır. Maamâfih kavl ile iş görülemeyeceğini idrak eden şerîrler fi'liyâta teşebbüs ederek geçen Teşrîn-i Evvel'in yirmi birinci günü Ermeni milletinden bir neccâr ve bir de demirci Siverek Kazası Vergi Kâtibi Cemil Efendi'nin uşağı Mehmed ile münaza'a çıkararak merkûmûndan neccâr elindeki keser ile Mehmed'in yüzüne vurup merkûmu katletmesini müteâkib Siverek çarşısında ictimâ eden Ermeniler İslâmlara tecavüze başlayarak İslâmlar ile Ermeniler yekdiğerine karışmış ve münâza'a-i mezkûre iğtişâşa sebep olmuştur. O sırada Siverek'de on beş kadar zabtiye olup bunların bir kısmı ise hapishâneyi ve saireyi muhafaza ile meşgul oldukları cihetle iğtişâş güç hâl ile bertaraf edilebilmiştir.

Diyarbakır İğtişâş'ının te'siriyle zîrdeki kazalarda dahi ufak tefek hâdiseler vuku'a gelmiş ise de onların ehemmiyetleri kalîl olmakdan nâşi yalnız işbu hâdiselere nasıl sebebiyet verilmiş olduğunun arzıyla iktifâ olunmuştur.

Lice Kazası Hâdisesi

Merkez-i kazada Ermenilerin öğleden sonra dükkânlarını kapayarak hânelerine tahassun edip hânelerinden İslâmlar üzerine silah atmağa başlamaları ve iki İslâm'ı katl ü şehid etmeleri iğtişâşa sebep olmuştur.

Silvan Kazası Hâdisesi

Bu kazada bulunan Ermeniler hânelerinde metrisler, mazgallar hazırladıktan ve sokaklarda koşarak heyecan-âميز sözler sarf ve neşrettikden sonra hânelerine çekilip silah be-dest olarak iğtişâşa müheyâyâ bulunmuşlar ise de merkez-i kazada hiçbir şey olmayıp yalnız Protestan vâizliğinde bulunan bir şahıs Ermeniler ile Kürdler beynine tohum-ı fesad ekmiş olduğundan kazanın bazı karyelerinde ufak tefek hâdiseler vuku'a gelmiştir.

Nusaybin Kazası Hâdisesi

Bu kazada dahi Protestan muallimliğinde bulunan Hanuş İbrahim nâmında bir Hıristiyan'ın eline Ermenistan'ın yirmi dört madde-i esasiye üzerine teşekkülüne dair gayet muzır makalâtı hâvî bir mektub geçip işbu mektubun nüsa-ı müte'addidesini bazı müfsidler şuna buna ve Süryani ve Protestan ve Ermeni Katoliği efrâdına tevzî' ve i'tâ ve hatta rüesâ-yı aşâyire dahi irâe ve inbâ eylemeleriyle efkâr-ı İslâmiye'yi tehyîc ve kazanın asayişini bir dereceye kadar teşvîş eylemişlerdir.

Palu ve Çermik Kazalarıyla

Ergani Nahiyesi'nde Vuku Bulan Hâdiseler

Buralarda dahi Ermenilerin heyecan-âميز tefevvühât ile tağlît-ı ezhân eylemeleri ve bilâ-sebeb me'âbid ve ahali-i İslâmiye'ye doğru câ-be-câ silah atmaları gibi asayiş-şikenâne hareketleri ufak tefek hâdiselere sebep-i müstakil olmuştur.

Fî 12 Eylül sene [1]312

Abd-i Memlûkleri
Es-Seyyid Mehmed Emin
Abd-i Memlûkleri
Abdurrahim Nafiz bin Osman

Abd-i Memlûkleri
Sadık El-Müeyyed
Abd-i Memlûkleri
Zirak Ohannes Torosyan

Bitlis Vilâyeti

Bitlis Vilâyeti'ne muvâsalat-ı câkerânemizde hemen tahkikât icrasına mübâşeret olunup vilâyât-ı sairede yapıldığı gibi burada dahi evvel emirde kâffe-i evrak ve evâmîr mütâlâa ve tedkik olunmuş ise de câlib-i nazar-ı dikkat evâmîr ve talimâta dest-res olunamadığı misillü vesâyâ-yı hakîmâneyi hâvî şeref-sâdır olan irâdât-ı mülhemiyet-gâyât-ı hazret-i Hilâfet-penâhî dahi vakt ü zamanıyla mülhakâta tebliğ kılınmıştır.

Vilâyet-i müşârunileyhâ dahilinde başlıca Bitlis ve Muş ve Siird Kasabalarıyla Garzan ve Hizan Kazalarında ufak tefek iğtişâşât vuku'a gelmiş olup bu bâbda nüfus ve emvâl ve ebniyece vuku bulan zâyîât ve hasarât ayrıca tanzim kılınan defterde muharrer olmasıyla işbu zabıtnâmede yalnız iğtişâşâta nasıl başlanmış ve ne suretle sebebiyet verilmiş olduğunun arzıyla iktifa olunmuştur.

Bitlis Hâdisesi

Sair şehir ve kasabâtda olduğu gibi Bitlis'de dahi ahali-i Müslime ve gayr-ı müslime asırlardan beri yekdiğeriyle hüsn-i âmîzişde bulunarak tâbiyete münâfi ahvâl ve harekât vuku'a gelmemekde iken bazı bedhâhân ve arbede-cûyânın eser-i tesvîlât ve iğfalâtı olmak üzere bir müddetden beri Bitlis Ermenileri'nden bir takım sebük-mağzânın dahi fikirleri tesmîm olunup şûriş çıkarmak ve çıkardıkları şûriş İslâmlara atfetmek için mevâki'-i mukteziyeye fedailer ve serseri cânîler tesrîb ve i'zâm ve taraf taraf ihtilâl bölükleri ve hey'etleri teşkil ile cinayât îkâ'ına kıyâm ve ikdâm olunmuş ve ez-cümle zabtiye efrâdından Osman'ı katletmek ve Purhus karyesi civarında bir İslâm tâciri üzerine hücum ile emvâlini gasb eylemek ve gâsıblar Ahlat Kazası Hapishânesi'ni kırarak kaçmak ve bu miyânda bir takım mahbusları dahi kaçırarak ve Bitlis'in Hersan Mahallesi'nden pederi ile beraber geçmekde olan bir İslâm kadınıni teşhir-i silah ederek suret-i cebriyede almak ve bu sırada umumiyet nâmına tehyîc-i efkârı bâdî fezâhat-ı lisaniyeye mütecâsir olmak ve mahkeme mübâşirlerinden Receb Ağa ile zabtiye efrâdından Şaban'ı ifa-yı memuriyet hâlinde şetm ü tahkire ve Bitlis Postahânesi kapısında zabtiye efrâdından Musa ile askerî kanununu ve berây-ı tahsilât Liz ve Kıravi ve Sakavi nâm Ermeni karyelerine giden zabtiyeleri itâle-i lisan ederek darb

etmek ve Kekerli karyesindeki muhâcirîn-i İslâmiye'yi ezan-ı Muhammedî'den men' ve salâh-ı hâli hasebiyle Bitlis havalisi ahalisinin muhabbet ve riâyetini celb etmiş olan Şeyh Haydar Efendi ile Karaağıl civarında iki İslâm'ı katleylemek ve ber-mûceb-i kanun meclis-i idare ve mehâkim azâlıklarına intihâb olunan Ermenilere devlet memuriyetini kabul ettirmeyip istifa ettirmek gibi ihtilâl-cûyâne ve fesad ber-endâzâne vaz' ve harekâtta bulunmağa başlamışlar ve bu hareketlerini gün be-gün tezyîd etmişler ve birçok evrak-ı muzırta teâtisiyle dahi vilâyet dahiline tohum-ı fesad ekmişlerdir.

Bâlâda ma'rûz ef'âl ve a'mâl-i cinayet-cûyâne ile mevsûf bulunan ve ne suretle olur ise olsun nâil-i maksad olabilmek zu'm-ı fâsidiyle behemehâl kan dökmeğe susadılmış olan Ermeni şerîrlerinin harekât-ı bâğîyâne ile huzur-ı âmmeyi ihlâl ve âlem-i insaniyet ve medeniyeti sefk-i dimâ gibi vahşiyâne cinayetlerle dûçâr-ı tezelzül ve ıztırâr eylemek üzere lâ-cerem bir hâdisse îkâ' etmeleri icab-ı ilkâât ve tesvîlâtdan olması mülâbesesiyle kable'l-iğtişâş Bitlis'de ikamet ve ilkâ-yı nifak ve fesada sarf-ı makderet eden Amerika misyonerlerinden Mister George Knapp ile onun şerîk-i isâ'et ve habâseti ve Bitlis Ermeni Murahhasa Vekili olup el-hâletü hâzihî Bitlis Hapishânesi'nde mahkumen mahbus bulunan Şahbazyan Hagopos Rahib taraflarından birinci çan çalındığında dükkânları kapatmak ve ikincisinde cevâmi' kapılarını tutmak ve üçüncüsünde silah isti'mâl etmek tertibâtı icra olunmuş ve vak'anın Cuma günü Cuma namazı vaktinde icrası ve dükkânlarda bulunan zî-kıymet eşyalarının evvelce hânelerine nakli cümle-i tertibâtdan bulunmuş olduğundan ber-mûceb-i tertibât ve talimât güzerân eden üç yüz on bir senesi Teşrîn-i Evveli'nin on üçüncü Cuma günü saat yedi râddelerinde ahali-i İslâmiye umumen Cuma namazı için cevâmi'de oldukları ve hiçbir şeyden haberdâr ve âgâh bulunmadıkları sırada merkûm Mister George Knapp'ın hânesi ittisâline vaz' ve ta'lîk olunmuş olan çan çalınmağa başlamasıyla birinci ve ikinci darbelerine göre hareket olunarak üçüncü darbeye intizâr olunmaksızın fedailer cânibinden isti'mâl-i silaha mübâderet kılınmış ve Ermeniler zaten dükkânlarındaki kıymetli eşyayı evvelce han ve hânelerine naklettiği cihetle dükkânlarda bırakılan adi eşyayı bu esnada İslâmları işgal ve teşdîd-i ihtilâl için öteye beriye dağıdıp harîk çıkarmak maksadıyla bazı dükkânlara ateş ilkâ eylemişlerdir.

Hutbe istimâ'ıyla meşgul olan ahali-i Müslime işbu tarz-ı hücumdan ve bazılarının mecrûhiyet ve maktûliyetinden müteessir ve gazab-nâk olarak müdafaa ve muhafaza-i nefse mecbur olup ellerine geçirebildikleri eşya ile mukâteleye şürû' etmişler ise de cihet-i mülkiye ve askeriyeden yetişdirilen zabtiye ve polis ve asâkir-i nizâmiye ile men'-i mukâteleye teşebbüs olunarak yarım saat zarfında şûriş teskin olunmuştur.

Muş Hâdisesi

Müstağnî-i arz u beyân olduğu üzere Muş Sancağı'nda diğer sancaklara nisbetle Ermeni çokça ve Ermeni köyleri yekdiğerine yakınca olmasına ve mezkûr sancak mevki'-i tabiîsi iktizasınca erbâb-ı fesad için müsta'idd-i cevelân bulunmasına mebnî Muş Ermenileri dahi bir müddetden beri vergi vermek istememek ve Hükûmet-i Seniyye'ye ibrâz-ı sadakat eden Ermenileri ve Ermeni köyleri arasında yalnızca tesadüf eyledikleri İslâmları katletmek ve bazı Müslümanlara "Buralar bizim oldu. Artık siz buradan çıkıp Şam'a gitmelisiniz." zemininde ahali-i İslâmiye'yi dil-gîr edecek sözler söylemek gibi ef'âl ve harekât-ı serbâzânede bulunmağa başlamaları üzerine dûçâr-ı heyecan ve dehşet olan ahali-i İslâmiye'nin müftü ve ulema ve eşrafı Meclis-i İdare-i Livâ azâsından Hacı Talib Efendi'nin hânesinde bi'l-ictimâ' Ermenilerin mu'teberânını ve söz anlayanlarını oraya celb ederek Ermenilerin bir müddetden beri İslâmlara karşı göstermekde oldukları evzâ' ve ef'âl-i nâ-be-câ hukuk-ı vatandaşîye ve hakk-ı mücâverete muhalif olduğundan bahisle asırlardan beri iki millet arasında cây-gîr olan hüsn-i ülfet ve muhabbetin kemâ-kân devamı muktezî bulunduğunu tefhîm etmişler ve mu'teberân-ı merkûme dahi nesâyah-i mezkûreyi bi'l-kabûl ba'demâ kemâ fi's-sâbık hukuk-ı kadîme-i vatandaşîye riâyet edeceklerini kararlaştırmış iken bazı sebük-mağ-zân ve arbede-cûyân sapdıkları reh-i nâ-refteden ayrılmayarak bunlardan bir silahçı Ermeni geçen Teşrîn-i Sâni'nin üçüncü Cuma günü kendi dükkânından bir silah patlatmış ve bir Ermeni dahi diğer bir dükkânın damına çıkıp "Dükkânları kapayınız." deyu feryad etmesiyle Ermeniler dükkânlarını kapayarak koşuşmağa başlamış olduğundan merkûmânın işbu hareketleri ve bazı eşhâsın şuna buna tecavüzleri şehir dahilinde bir kargaşalık husûlüne sebeb olmuş ise de asâkir-i şahane ve memurîn-i livâ derhal yetişmiş olduğundan

büyük bir iğtişâş vuku'una meydan verilmeksizin tarafeynden pek cüz'î telefât ile hâdiseler bertaraf edilmiştir.

Siird Hâdisesi

Siird Belediye Tabibi Misak Karabet'le Tosyanyan Kigork nâm eşhâsın Ermeni milletine fesad vermekden geri durmamaları ve dükkânlarını kapatdırarak Ermenileri kiliselere ictimâ'a mecbur etmeleri Siird Kasabası'nda dahi ufacık bir hâdiseye sebep olduğu gibi merkez-i vilâyet iğtişâşının te'siriyle Garzan ve Hizan Kazalarında dahi bazı gûne hâdiseler zuhura gelmiştir.

Genç Sancağı'na tâbi Çapakçur'da dahi Çevlikli Serkiz nâmında bir Ermeni Gelutanlı Selim'in oğlunu hânesine çağırarak zehirli sigara ve şerbet ikramıyla Selim'in oğlunu tesmîm etmesi ufacık bir hâdiseye sebep olmuştur.

Fî 22 Eylöl sene [1]312

Abd-i Memlûkleri
Es-Seyyid Mehmed Emin

Abd-i Memlûkleri
Abdurrahim Nafiz bin Osman

Abd-i Memlûkleri
Sadık El-Müeyyed

Abd-i Memlûkleri
Zirak Ohannes Torosyan

Van Vilâyeti'ne muvâsalat ve hemen tahkikât icrasına mübâşeret olundu. Mütâlâa eylediğimiz evrak ve muharrerât-ı vâride ve sâdıra miyânında câlib-i nazar-ı dikkat elfâz ve ibarâta dest-res olunamadı ve irâdât-ı seniyye-i hazret-i veli-nimet-i bî-minnet-i a'zamî ile Bâbîâlî'den gelen evâmirin vakt ü zamanıyla mülhakâta tebliğ olduğu anlaşıldı.

Geçen sene vuku bulan iğtişâşât-ı umumiye esnasında Van Vilâyeti'nde dahi bazı kazalarda ufak tefek yolsuzluklar vuku bulmuş ise de iğtişâş olmamıştır. Fakat sene-i hâzıra Haziranı'nda nefis-i Van ile mülhakâtında hayli senelerin netice-i tertibi olmak üzere iğtişâşât ser-zede-i zuhur olmuştur.

Evvel ve âhir nüfus ve emvâl ve ebniyece vuku'a gelen zâyîât ve hasarât ayrıca tanzim kılınan defterde muharrer olup binâenaleyh burada bazı müfsidlerin ne vakitten beri âsâr-ı isyan gösterdikleri ve hâdise-i ahîreyi nasıl vücuda getirdikleri arz olunacaktır.

Van Hâdisesi'nin Mukaddemât ve Netâyici

Hey'et-i memlûkânemiz erkânından Emin kullarının Van Vilâyeti İstî-nâf Ceza Riyâseti'nde bulunduğu sırada hasbe'l-vazife meşhûdu ve müşârun-ileyhin zaman-ı memuriyetinden mukaddem mesmû'u olan ahvâle ve bu defa hey'etçe icra kılınan tahkikât-ı mahsusaya nazaran Van Vilâyeti vilâyât-ı şahane-i saireye makîs olmayıp vilâyet-i müşârunileyhâda yirmi seneye kârîb zamandan beri sadakat ve tâbiyyete münâffî harekât-ı asayiş-şikenâne vuku'a getirilmekte olduğu anlaşılmıştır. Şöyleki:

Muahharan Avrupa'ya firar eden Portakalyan nâmında bir Ermeni evvelâ Van'da bir mekteb-i mefsedet-mekseb küşâd edip bu mektebde muzır muzır dersler okutdurularak şâkirdânın fikirleri tesmîm olunmuş olduğu gibi şurada burada ittifaka davet edici nutuklar dahi irâd olunarak efkâr-ı umumiye-i Ermeniyen'in bir noktada ictimâ'ına çalışılmıştır.

Mekteb-i mezkûrdan yetişen bazı gençler aldıkları terbiye sâikasıyla fedailik yolunu tutup Rusya ve İran taraflarından Van'a evrak-ı muzır ve esliha idhal ve tevzî' etmek ve dağlarda, kırlarda yalnızca rast getirdikleri Kürdleri şehid ve erbâb-ı mefâsidin niyet ve hareketlerini ihbar ile Hükûmet-i Seniyye'ye ibrâz-ı sadakat eden Ermenileri itlâf eylemek ve milletin mukaddes işine sarf olunacağı bahanesiyle Van mu'teberân-ı Hıristiyanıyesi'nden on kişiyi mütecâviz kesâna bir gece tehdid-âmîz pusula irsâliyle bunlardan para istemek gibi ef'âl irtikâb etmeğe başlamışlardır.

Hükûmet-i Seniyye'ye ibrâz-ı sadakat eylemelerinden dolayı fedailerin katl ü itlâf etdikleri kesân Çarpanak Manastırı'nda mukim Episkopos Bogos ve tüccardan Keşişoğlu Ohannes ve Mahkeme-i İstînâf azâsından Nalbandyan Karabet Efendiler ile ahali-i Ermeniyeden Coc Ağa ve saire olup fedailerin teşebbüs etdikleri hâlde katl ü itlâfa muvaffak olamadıkları kesân dahi

Meclis-i İdare azâsından Terzibaşıoğlu Artin ve Çarıkçıoğlu Abraham ve hükûmetçe derdest edilen evrak-ı muzırının tercümesi vazifesiyle meşgul Dikran Efendilerdir.

Fedailer gün be-gün tezâyüd ve tekessür etmiş olduğu cihetle ufak tefek ihdâs-ı vukuâta kanaat etmeyip tevsî'-i daire-i fesad ile bin üç yüz on bir senesi Şubatı'nın yirmi dördüncü gecesı Van'da Ermeni mahallesinde vâki karakolhânedede müstahdem asâkir-i şahane efrâdından birini tüfenk ile şehid etmek ve aşâyirin tahrik-i urûk-ı milliyeti emrinde esbâb-ı lâzımeye teşebbüs etmiş olmak üzere Artuş Aşireti tetimmâtından⁴ Giravi Şubesi'nin bulunduğu Norduz mevkiindeki Meryem Ana Kilisesi'ne tahassun etmiş olan fedailer üç yüz on iki senesi Mayıs'ının on üçüncü günü aşiret-i mezbûre halkından dört kişiyi şehid ve üç kişiyi cerh ile şühedânın cesedlerini paralamak ve kalblerini çıkarmak ve beyinlerini oymak ve kezâ Havasor Nahiyesi'nde vâki Engil nâm Ermeni karyesinde dahi iki Kürd'ü öldürmek cür'et-i ihtilâl-cûyânesinde bulunmuşlar ise de arzu eyledikleri iğtişâsı husûle getirememişlerdir. Halbuki fedailerin her yerde olduğu gibi Van'da dahi behemehâl bir iğtişâş vuku'a getirmeleri cümle-i tertibât-ı fesadiyelerinden olmasıyla İran ve Rusya taraflarından birçok fedai Van'a dahil olmuş ve Van'da bulunanlar dahi onlara iltihak etmiş ve takım takım hânelere tahassun eylemiş olduklarından îkâ'-ı cinayâta başlamışlardır. Ez-cümle sene-i hâliye Haziranı'nın üçüncü Pazartesi gecesı şehir hâlini iktisâb etmiş olan Van bağlarının Ermeni mahallesi arkasında devriyeye çıkan asâkir-i şahane kolunu pusuya tutarak Kol Zâbiti Receb Efendi ile bir neferi cerh etdikleri gibi Ermeniler ertesi günü saat dörde kadar dükkânlarını açmadıkları ve bu sırada bağlarda mevâki'-i münasibedeki hânelere tahassun etmiş olan fedailer sokakdan geçmekte bulunan gardiyan neferi Haydar'ı hâne penceresinden atdıkları kurşunla şehid etdikleri ve akşam sabah ahaliden kısm-ı küllîsinin geçmeğe mecbur olduğu Sıhke Sokağı'nın dörtyol ağzı bulunan Hanikavenk mevkiindeki hânelerden dahi gelip geçen İslâmlar üzerine kurşun atıldığı cihetle ortalık galeyana gelmiş ise de ahali-i İslâmiye'ye edilen vesâyâ ve her tarafda gezdirilen kollar te'siriyle kargaşalık tevessü' edememiştir.

⁴ Metinde "tememât" şeklinde geçmektedir.

Ancak bu vak'anın olduğu günün gecesi bağlarda vâki Erek Kilisesi'nden Ha boğan'a ve oradan Tepebaşı'na kadar olan caddede ve Nor  n Mahallesi'ne giden sokakda k  n h neler ile mezkûr kiliseden Protestan misyonerlerinin ikametgâhına ve oradan Taze Kehriz ve Dere Kilisesi'ne kadar olan mahallerdeki hânelerin pencerelerini kerpi lerle örerek ve damların kenarlarına kezâlik kerpi den siperler yaparak ve hânelerin kerpi den ma'm l duvarlarını burgular ile delerek mazgallar v coda getirilmiş ve hâne kapılarının arkaları duvar ile tahkîm olunmuş ve kapıların önlerine ağaç kütüklerinden siperler yapılmış olduğundan Ermeni mahallesi müstahkem bir hâle konulmu dur.

Vak'a-i mezkûrenin     nc  ve dördüncü günleri konsoloslar ma'rife tiyle Ermeni fedailerine terk-i silah etmeleri hakkında nesâyih ve ihtarât icra olunmuş olduğu hâlde merk mlar kabul etmediklerinden başka asâkir-i  ahane üzerine de silah endâhtına ba lamı lar ve Nor  n Mahallesi'nde vâki Levend oğlu Emin Efendi'nin hânesinde mukim müfreze-i askeriye muhasara etmek ve karakolh neyi dahi gaz yağıyla ihrâk eylemek fikriyle Haziran'ın sekizinci gecesi saat yedide muh cemeyi te   d eylemi ler ise de asâkir-i  ahane tarafından vâki olan müdafaa ve mukabelede   kıya-yı merkûme tahassun etdikleri hâneyi ihrâk ederek gerideki hânelere  ekilmi ler ve oralarda dahi sebat edemedikleri cihetle onları ve Sıhke Caddesi'nin Ha bo an'dan Dere Kilisesi'ne kadar olan mahalleri yakıp Kendirci cihetine firar etmişlerdir. Bu sırada rüesâ ve  mer sı olmayan birçok Ekrâd bağlara dahil olarak uygunsuzluk  k 'ına m b  eret etmişler iken hitâm-ı vak'ada tard u def' olunabilmi lerdir. Haziran'ın dokuzuncu ve onuncu günleri   kıya ve ahaliden   kıyaya mu avenet eden     s dahi Van'dan hududa doğru firar eylemi lerdir. Firar eden     s yolda dahi rahat durmayıp Hamidî Kazası cihetindeki ge idleri tutmuş olan asâkir-i  ahane ile muharebeye tutu mu lar ve bunlardan yedi yüz seksen neferi makh r olmuşdur.  ki yüz seksen altı neferlik Tru ak ve Hınçak güruhu dahi Mahmudî Kazası cihetindeki ge idde itlâf edilmi dir.

  kıyanın isti'm l ettiği esliha be  ateşli ve  zeri Tru ak Komitesi'ne mahsus armalı mavzer ve sürmeli Berdan ve Martini-Henry ve saire ile revolver ve kılıç ve hançer imiş.

Fedailerin tedarikât ve tehiyyât-ı ihtilâl-cûyâneleri yalnız Van şehrine mahsus olmayıp Mahmudî ve Hamidî ve Alpak ve Şatak ve Müküs ve Erciş ve Karçıkan ve Adilcevaz ve Bargiri ve Gevaş Kazalarına dahi şâmilidir.

Mahmudî ve Hamidî ve Alpak Kazaları

Bu kazalardaki vak'alar Van'dan firar eden sâlifü'l-arz eşkıyadan yedi yüz seksen neferinin Alpak cihetine giderek Mezriki Aşireti'ni ve iki yüz seksen altı neferinin dahi Mahmudî cihetine azîmetle Şemsiki Aşireti'ni ve bir kısmı da Milan Aşireti'ni vurmak istemelerinden inbi'âs eylemiştir.

Şatak Kazası

Şatak Kasabası öteden beri cinayet ve şakâvet yatağı olduğundan ve bâ-husus Kaçıt karyeli meşhur Çeto gibi eşhâs bu kazada kesretle bulunmakda idüğünden bu kazada Ermeniler tarafından muhill-i asayiş ef'âl îkâ' olunmakda idi.

Van İğtişâsı'nı meydana getirdikten sonra kuvve-i askeriyyeye mukâvemet edemeyerek firar ile Şatak'a dahil olan eşkıya esna-yı râhda rast gelen İslâmları katlettikleri gibi Şatak Kasabası'nda dahi bazı hânelere tahassun ederek gelen geçenler üzerine kurşun atmağa başlamalarıyla iğtişâşa sebep olmuşlar ise de oradaki asâkir-i şahaneye ilâveten Van'dan i'zâm olunan bir tabur piyade ile bir kıt'a dağ topunun mezkûr kasabaya vusûlüyle beraber eşkıyanın bir kısmı firar ve bir kısmı da teslim-i silah ederek mutâvaat etmişlerdir.

Müküs Kazası

Bu kazada iğtişâş zuhur etmeyip yalnız ittisâlinde bulunan Şatak Kazası hududuna karîb Şidan karyesine gelmiş olan Şatak eşkıyası Müküs ahalî-i İslâmiyesi'nden iki kişiyi mecrûh eylemişlerdir.

Erciş Kazası

Mezkûr kazaya tâbi Pertak karyesinde üç yüz on iki senesi Haziranı'nın beşinci günü Haydaranlı Aşireti'ne mensub Hamidiye Süvari mülâzımlarından Mehmed Ağa'nın Ermeniler tarafından idam olunması ve Erciş Ka-

sabası'nda dört hâneye tahassun etmiş olan fedailerin yollardan mürûr eden ahali-i İslâmiye ve gelen Ekrâd üzerine kurşun atarak birkaç İslâm'ı şehid eylemeleri vuku'-ı şûrişe sebep-i müstakil olmuştur.

Karçıkan Kazası

Kaza-i mezkûra mülhak Göllü karyesi Ermenileri Hallaç Ağası Süleyman ve Mahmud Ağaları şehid eylemeleri üzerine İslâmlar tarafından muka-bele bi'l-misl olunarak vuku'a gelen şûriş diğer bazı karyelere dahi sirayet eylemiş ise de merkez-i vilâyetden vârid olan telgrafnâme herkese tebliğ olunmasıyla sükûnet avdet etmiştir.

Adilcevaz Kazası

Adilcevaz Kasabası'nda Van Hâdisesi üzerine Ermeniler arasında nazar-ı dikkati celb edecek derecede bir güft ü gû hâsıl olmasıyla "Ermeniler bizi basacaklar, vuracaklar!..." diyerek İslâmlara havf u telaş gelmiş olduğundan İslâmlar ile Ermeniler arasında bazı gûne yolsuzluk ve uygunsuzluk başgöstermiştir.

Bargiri Kazası

Nefs-i Bargiri Kasabası'nda şûriş olmayıp yalnız Körzot ve Angüzek karyelerinde bazı telefât görülmüştür.

Gevaş Kazası

Bu kazada vuku'a gelen şûriş Kagazin nâmındaki dere başında bir Ermeni çetesi Siird Sancağı'nın Tavluh karyesi ahalisinden ve çerçi esnafından iki Müslüman'a tesadüf edip bunlardan birini öldürmeksizin gözlerini çıkarmak ve derisini yüzmek ve diğerini evvelâ katledip ba'dehû cesedini parça parça etmek gibi muamelât-ı vahşiyâne icrasından ve Gevaş'ın Narik karyesi ahali-i Ermeniyesi'nin ahali-i İslâmiye'ye kurşun atarak hücumundan neş'et eylemiş ve bu bâbda hâsıl olan şûriş haylice devam etmiştir.

Fî 30 Eylöl sene [1]312

Kulları

Es-Seyyid Mehmed Emin

Kulları

Abdurrahim Nafiz bin Osman

Kulları

Sadık El-Müeyyed

Kulları

Zirak Ohannes Torosyan

Erzurum Vilâyeti'ne muvâsalatla evvel emirde Mâbeyn-i Hümâyûn-ı Cenâb-ı Mülûkâne Başkitâbet-i Celîlesi'nden tebliğ olunan kâffe-i irâdât-ı seniyye ile Bâbîâlî'den vârid olan açık ve kapalı telgraf ve muharrerât ve makam-ı vilâyetden mülhakâta yazılan evâmîr ve tebligât yegân yegân tedkik ve mütâlâa olundu.

İdâme-i asayiş hakkında şeref-sâdır olan irâdât-ı hikmet-âyât-ı hazret-i Hilâfet-penâhî ile sair muharrerât-ı alîyye ve sâmiyenin vakt ü zamanıyla mülhakâta ta'mim ve tebliğ olunduğu anlaşıldığı gibi kırâet olunan bi'l-cümle evrak miyânında câlib-i nazar-ı dikkat evâmîr ve ibarâta dest-res olunmadı.

Vilâyet-i müşârunileyhâ dahilinde başlıca Erzurum, Erzincan şehirleriyle Bayburd, Tercan, Hınıs, Kiğı, Refahiye Kazalarında iğtişâşât vuku'a gelmiş olup bu bâbda nüfus ve ebniye ve emvâlce vuku bulan telefât ve zâ-yiât ayrıca tanzim kılınan defterde gösterilmiş olmasıyla burada yalnız iğtişâşâtın nasıl başladığı ve iğtişâşa kimlerin sebebiyet verdiği bast u temhîd olunmuştur.

Erzurum İğtişâşı

Sair şehirlerde ve kasabalarda olduğu misillü Erzurum'da dahi bir vakitten beri Ermeni fesedesî tarafından tâbiyyet ve sadakate münâfî ahvâl ve harekât ikâ'ına mübâşeret olunmuş olup ez-cümle Anadolu Vilâyât-ı Şahanesi Müfettişi Yâver-i Ekrem-i Hazret-i Pâdişâhî devletli Şakir Paşa hazretlerinin Dersââdet'den Erzurum'a muvâsalatlarında ale'l-usul memurîn-i hükûmet ve eşraf-ı belde taraflarından muamele-i istikbaliye icra kılındığı hâlde Ermeni murahhasasıyla mu'teberânı müşârunileyhi istikbal etmedikden başka muahharan hoş-âmedî için müşârunileyhin ikametgâhına dahi gitmemişler ve hatta müşârunileyhin resm-i istikbalinde Ermenilerden hiçbir ferd ve lev seyirci suretiyle olsun hâzır bulunmamış ve ale'l-husus şehir içine bi'd-duhûl çarşıdan geçdiği sırada dükkânlarında bulunan Ermeniler bir ihtirâm olmak üzere müşârunileyhe kıyâm dahi etmemiş ve işbu muamele-i küstahâne Vali-i Vilâyet devletli Rauf Paşa hazretleri hakkında dahi revâ görülmüş iken Sason'dan avdet eden ecnebi konsoloslarının Erzurum'a muvâsalatlarında Ermenilerin çocuk ve kadınlarına varıncaya kadar ekserîsi Erzurum'un bir

saat kadar haricine çıkıp yolun iki tarafına dizilerek konsolosları istikbal ve onlara ta'zîm ve ihtirâm eylemek cesaretinde bulunmaları Erzurum Ermenileri'nin ilkâât-ı muzırıraya ne dereceye kadar kapıldıklarına ve memurîn-i hükûmet ve ahali-i İslâmiye'ye ne türlü kin ve adâvet beslediklerine delâlet eden ahvâl-i müteessifeden olduğu misillü kable'l-iğtişâş gerek Ermeni murahhasasının ve gerek Ermeni azâlarının meclis-i idareye devama tenezzül etmemeleri ve merkûm murahhasanın ahaliye cebren iâne tarh eylemesi ve ecnebi muhbirlerine "Ermenistan'ı halâs edene yâdigardır." ibaresi mahkûk altun kalemler ihdâ etmesi ve "Kan dökülmedikçe Ermeniler için fevz ve necât kâbil olamaz." yolunda kilisede Ermeni cemaatine va'z ve nutuk eylemesi ve merkûmun şu nutkuna itiraz ve Hükûmet-i Seniyye'ye sadakat ibrâz eden iki Ermeni'yi katletdirmesi ve Ermeni fesedesinin Dersaâdet ve Trabzon'da Ermenilerin zuhura getirdikleri harekât-ı şakâvetkârâne üzerine güya Ermenilerin katliyle mallarının yağma ve gâret edilmesine Hükûmet-i Seniyye'nin emir ve ruhsatı olduğuna dair erâcîf neşriyle İslâmları iğfale ve zuhur-ı ihtilâlê çalışmaları ve buralarının Ermenistan olacağına dair neşriyâtda bulunarak ahali-i İslâmiye'nin hiddet ve gazabını ve muhabbet-i vataniyesini tahrik ve tehyîc eylemeleri gibi ef'âl ve harekâta cür'etleri dahi Ermenilerin Erzurum'da bir fesad ve fitne çıkarmağa sa'y ü ikdâm etdiklerini müsbît emârât-ı müteselsiledendir.

Ermenistan teşkili mutlaka her yerde ihtilâl çıkarak kan dökmekle hâsıl olabileceği zu'm-ı bâtılında bulunan Ermeni erbâb-ı mefâsidi sâlifü'l-arz harekât ve işâ'ât ile Erzurum'da iğtişâşın vuku'a geldiğini ve fakat ilkâât ve harekât-ı vâkı'adan ahali-i İslâmiye'nin ye's ü fütur içinde bulunduklarını ve binâenaleyh fi'len ve müctemi'an âsâr-ı isyan ve ihtilâl göstermek zamanı hulûl eylediğini görmeleri üzerine geçen üç yüz on bir senesi Teşrîn-i Evveli'nin on sekizinci günü öğle namazı vakti bir takım genç Ermeni fedaileri bağteten hükûmet dairesine girip tabur ağasına suikasd etdikleri hâlde tutduramadıkları cihetle o sırada orada posta evrakıyla meşgul bulunan jandarma bölük eminini revolver kurşunuyla şehid etmişler ve merkûmûn daire-i hükûmetde işbu hareket-i şakâvetkârânede bulundukları ve hükûmet dairesindeki jandarmaları bu işle meşgul etdikleri esnada diğer bir takım fedailer dahi çarşıda bulunan dükkânlarından İslâmlar üzerine kurşun yağdırmağa baş-

lamışlar ve hatta atılan kurşunlardan biri der-akab oldukları mahalden çıkıp teskin-i şûrişe çalışan vali-i müşârunileyh ile Şakir Paşa hazretlerinin önlerine düşmüş ve zaten ezhân-ı ahali-i İslâmiye ber-minvâl-i ma'rûz heyecan-ı tâm hâlinde bulunmuş olmakla beyne'l-ahali bir iğtişâş hâsıl olmuş ise de hükûmetçe vaktiyle icab eden mahallere tertib ve taksim edilen jandarma ve asâkir-i şahanenin ikdâmât-ı mütevâliyesi semerâtıyla bazı ümerâ ve zâbitânın esna-yı vak'ada terk-i mevki etmesiyle beraber lehül-hamd iki saat zarfında teskin-i şûrişe muvaffakiyet hâsıl olabilmıştır.

Erzincan Hâdisesi

Erzincan Kasabası'nda her hafta Pazartesi günleri pazar kurulmak ve o gün kasabaya on-onbeş saat mesafede bulunan karyelerden ahz u i'tâ zımında İslâm ve Hristiyan'dan pek çok ahali gelmek mu'tâd olup geçen üç yüz on bir senesi Teşrîn-i Evveli'nin dokuzuncu Pazartesi günü pazar mahallinde ahali-i muhtelif külliyyetle mevcud olarak alışveriş ile meşgul iken birkaç Ermeni fedaisi Buğday Meydanı denilen büyük Pazar mahallinde Erzincan Kasabası'nın ahali-i İslâmiyesi beyninde fevkalâde mer'ıyyül-hâtır imamlardan birini ve birkaç İslâm'ı kurşunla şehid eylemeleri ve bu sırada çarşıda bulunan Ermeniler dahi dükkânları derûnunda ve sokak aralarında bi'l-ictimâ' hücumu hazırlanarak sokaklardan ve hâne dam ve pencerelerinden İslâmlara ve devriye gezen asâkir-i şahane kollarına kurşun atmağa başlamaları üzerine Ermenilerin öteden beri Erzincan'da bir şûriş çıkarmak tedarikât ve teşebbüsâtında bulunmalarından dolayı zaten müteheyyic bir hâlde bulunan ahali-i İslâmiye galeyana gelerek bir iğtişâş zuhur etmiş ise de evvelce ihtiyâten çıkarılmış olan mezkûr devriye kollarına ilâveten bu hâdisi üzerine der-akab bir hayli zabtiye ve asâkir-i şahane daha çıkarılarak Ermeni mahallesinde bir fenalık vuku'una meydan verilmeksizin tarafeynden bir mikdar telefât ile bir-iki saat zarfında ahali dağıtılıp iğtişâşın müsta'id olduğu tevessü'üne meydan ve imkân bırakılmamıştır.

Bayburd İğtişâşı

Kable'l-iğtişâş Ermenilerin Bayburd'da hafıyyen terâküm ve ictimâ etmeleri neticesi olarak geçen üç yüz on bir senesi Teşrîn-i Evveli'nin on

dördüncü günü saat dört buçuk râddelerinde Bayburd Kasabası'nın Ermeni mahallesinden ahali-i İslâmiye üzerine kurşun atılmağa mübâşeret olunması üzerine hafv u telaş eden ahali-i İslâmiye dükkânlarını kapayarak hânelerine gider iken dindaşlarının maktûlen sokaklarda yatdıklarını görmeleriyle hid-det ve gazabları feverân edip mukabele-i bi'l-misle ibtidâr ederek iğtişâş vuku'a gelmiş ve her ne kadar polis ve jandarma efrâdı ve asâkir-i şahane taraflarından teskin-i şûrişe ikdâm olunmuş ise de Ermeniler isyanlarında sebat ile tüfenk atmağa devam etdiklerinden iğtişâş ancak akşam saat birde bir dereceye kadar teskin ve izâle edilebilmiş ve fakat esna-yı iğtişâşda zuhur eden harîk bir müddet daha devam eylemiştir.

Tercan Kazası Hâdisesi

Bin üç yüz on bir senesi Teşrîn-i Sânîsi'nin dokuzuncu günü Tercan Kazası'na tâbi Mans karyesi ahali-i İslâmiyesi zehâir-i öşriyeden Ziraat Bankası'na aid hisse-i îaneyi götürürler iken esna-yı râhda tesadüf eden Ermeni eşkıyasının "Bize beylik verildi." diyerek dört İslâm'ı darb ve cerh ile öküz ve arabalarını ellerinden ahz u gasb etmeleri ve kezâ kaza-i mezkûra tâbi Tivnik karyesinden yirmi nefer müsellah Ermeni eşkıyasının Hadikli Aşireti rüesâsından Daman ile yetmiş nefer rüfekâsı üzerine hücum ederek bunlardan bazılarını tehlikeli surette cerh eylemeleri ve ahali-i Müslime'den yalnızca rast getirdikleri kesânı kezâlik katl ü cerh etmeleri mezkûr kazada dahi bazı gûne iğtişâş ve şûrişe sebebiyet vermiştir.

Hınıs Kazası Hâdisesi

Hınıs Kazası'nda in'ikâd ederek gün be-gün tevessü' etmiş olan Ermeni cemiyet-i fesadiyesinin Müslümanlar aleyhine vuku bulan tasavvur-ı kat'îleri semere-i bâhiresiyle Hamidiye Süvari Alayları yüzbaşılardan Halil Ağa'nın hânesini müsellahan basarak Osman Ağa'nın taht-ı nikâhında bulunan kerîmesini kaçırdıkları gibi ulûm-ı zâhire ve bâtınaca şöhret-şiâr ve enfâs-ı kudsiyesiyle herkesi hissedar eden Tarîkat-i Aliyye-i Nakşibendiye meşâyihinden Hacı Haydar Efendi'yi şehid etmeleri kulûb-ı İslâmiyânda fevkalâde bir sû-i te'sir husûle getirerek iğtişâş vuku'una ramak kalmış iken hükûmetçe ahali-i İslâmiye'ye icra edilen nesâyih-i müessire üzerine bir şey ol-

mamışdır. Ancak ahîren Bitlis'den Erzurum'a gelmekte olan kezâ Tarîkat-i Aliyye-i Nakşibendiye meşâyih-i kirâmından Taşkesenli Ahmed Efendi'nin Hınıs dahilinde Tungal karyesinde bir takım müsellah Ermeni eşkıyası katl kasdıyla yolunu kesip tehdid etmeleri üzerine ehl-i İslâm'da tekrar heyecan ve galeyan husûle gelmiş ve artık nasihat kâr-ger-i te'sir olamamış olmasıyla iğtişâş zuhur etmiştir.

Kiğı Kazası

Geçen Teşrîn-i Evvel içinde Kiğı Kazası'nda dahi bir iğtişâş vuku'a gelip işbu iğtişâşa bir takım Ermeni fesedesinin "Pek yakında bizim maksadımız hâsıl olacak ve hükûmet bize teslim kılınacak." deyu işâ'âtında bulunmaları ve civar karyelere mektublar irsâliyle yekdiğerini tebrik ve tebşîr edip ilân-ı şâdmânî ve meserret eylemeleri sebeb-i müstakil olmuşdur.

Refahiye Kazası Hâdisesi

Kaza-i mezkûr dahilinde dolaşmakta olduğu anlaşılan yüz elli kadar Ermeni eşkıyasından bir takımı geçen Teşrîn-i Evvel'in on birinci günü ale's-sabah saat birde devriye gezmekte olan yedi-sekiz nefer zabtiye koluna tesadüfle eşkıya-yı merkûmenin atdıkları kurşunlardan biri zabtiye Ali Onbaş'ının bacağına isabet etmiş ve bunun üzerine civar kurâ ahalisinden silah sadâsını işidenlerin merkez-i kazaya gelmesiyle bu kazada dahi bazı gûnâ karışıklık tahaddüs eylemiştir.

Fî 11 Teşrîn-i Evvel sene [1]312

Abd-i Memlûkleri

Es-Seyyid Mehmed Emin

Abd-i Memlûkleri

Abdurrahim Nafiz bin Osman

Abd-i Memlûkleri

Sadık El-Müeyyed

Abd-i Memlûkleri

Zirak Ohannes Torosyan

Sivas Vilâyeti'ne de muvâsalat ve hemen tahkikât icrasına mübâşeret olundu. Muhafaza-i emn ü asayiş hakkında şeref-sâdır olan irâdât-ı mütevâliye-i hazret-i Hilâfet-penâhî'nin vakt ü zamanıyla mülhakâta ta'mim ve tebliğ olduğu tedkik olunan bi'l-cümle evrak-ı resmiyeden anlaşıldı. Dersââ-

det devâirinden vârid olan kâffe-i evâmîr ve nevâhî yegân yegân nazar-ı dikkatden geçirilip hilâf-ı rıza-yı âlî tebligât ve talimâta tesadûf edilemedi.

Sivas Vilâyeti dahilinde iğtişâş vuku'â gelen mahallerde nüfus ve emvâl ve ebniyece görülen zâyîât ve hasarât cedvel-i mahsusunda irâe olunmuş olmakla bu defterde yalnız Ermeni erbâb-ı mefâsidinin vilâyet-i müşârun-ileyhâ dahilindeki iğtişâşâta nasıl sebebiyet vermiş oldukları arz ve izah olunacaktır. Ancak Sivas Vilâyeti dahilinde ser-zede-i zuhur olan iğtişâşât yekdiğerine mürtebî ve müşâbih olduğundan dahil-i vilâyetde îkâ' edilen vukuât-ı fesad-cûyâneden umumiyet itibarıyla bir nebze bahsolundukdan sonra vuku'â getirilmiş olan iğtişâşât müteselsilen arz olunmuştur. Sair vilâyât-ı şahanede olduğu gibi Sivas Vilâyeti'nde dahi ahali-i Müslime ve gayr-ı müslime asırlardan beri vatandaşâne ve saye-i Saltanat-ı Seniyye'de gayet mesudâne imrâr-ı evkât ve sunûf-ı tebaa-i şahane daima yekdiğerine karşı izhâr-ı âsâr-ı vidâd ve müvâlât edegeldikleri hâlde Ermeni erbâb-ı fesadı çend sene-den beri bu vilâyetde dahi evrak-ı muzırır neşretmek ve yafta şeklinde türlü türlü hezeyannâmeler yapıştırmak ve komite namına para toplamak ve komite eşkıyası nâmıyla bir takım eşhâsı bi't-teslîh vukuât-ı cinaiye ve harekât-ı ihtilâliye icrası zımında dağlarda ve kırlarda dolaştırmak ve fesede güruhunu hükûmete teslim etmeyip kasaba ve karyelerde saklamak ve humbara ve dinamit ve esliha-i mütenevvi'â celb ve tedarik etmek ve emâkin-i emîriye ve hususiyeyi yakmak ve hükûmete ihbarâtta ve hayrâhâne ve sâdıkâne hidemâtda bulunan ve âmâl-i mefsedet-iştimâllerine iştirak etmeyen Ermenilere ve işlerine el vermeyen hükûmet memurlarına suikasd eylemek ve mahbus kaçırarak gibi harekât-ı fesadiyeye ictisâr eylemişlerdir.

Güruh-ı fesede mukaddemât-ı fesadiyelerini gün be-gün tevsi' ve teşdidden hâlî kalmayıp ez-cümle saye-i kudret-vâye-i hazret-i Hilâfet-penâhî'de mukaddemâ tepelenmiş olan şakî-i şerîr Danyel nâm şahısla rüfekâ-yı şakâvet ve mel'aneti olan Ermeniler taraflarından Suşehri Kazası'na tâbi' Ezbi-der Nahiyesi Müdürü Esad Ağa ile bir nefer zabtiyenin ve tüccardan Ebrim nâm kimsenin karye derûnunda ve Karahisar-ı Şarkî Müdde'î-i Umumî Muâvin-i esbakı Necib Efendi ile şimdi Musul Mektubcusu bulunan Ramiz Efendi aileleriyle beraber Karahisar'dan Sivas'a gelirler iken mûmâileyh Ne-

cib Efendi'yi ailesinin yanından ayırarak zabtiye Abdullah Çavuş ile beraber Çobanderesi nâm mahalle götürüp gerek Necib Efendi'nin ve gerek merkûm zabtiyenin katl ve Ramiz Efendi ile zabtiye Mehmed'in martini kurşunuyla cerh edilerek ailelerinin nükûd ve eşyasının ahz u gasb olunması ve Hafik Kazası'nda kâin Sakar Dağı'nda on dördü zükûr ve ikisi inâs ki cem'an on altı kadar İslâm'ın burun ve kulak ve el ve ayak gibi bazı a'zâ-yı vücudiyelerinin türlü türlü işkenceler ile kat' kılınması ve ötede beride tesadüf etdikleri daha birçok efrâd-ı Müslime'nin de bu suretle şehid edilmesi ve kezâlik diğer bir Ermeni eşkıya çetesi cânibinden dahi Tokad civarında posta vurularak birçok nükûd ve emânât gasb ve postanın tatarı fecî'an katledildiği gibi Gürünlü Toros ve Talaslı Gülbenk ve refiki Panos nâm şahıslar tarafından dahi Maden postası vurulup posta muhâfızlarından üç nefer zabtiyenin katl ü itlâf edilmesi ve Tuzhisar Memlaha Kolcusu Ömer Ağa Sivas'a emanet-i nakdiye getirmekte iken esna-yı râhda önüne çıkmış olan ve esâmîsi Sivas hükûmetince mazbût bulunan bir takım Ermeni eşkıyası ağa-yı merkûmu katl ile mezkûr emanet akçeyi gasb etdikleri misillü Koçgiri Kazası'na tâbi Keçeyurdu nâm Ermeni karyesinde dahi Divriği Kazası ahali-i İslâmiyesi'nden İbiş nâm kimseyi katl ile na'sını ihrâk ve refiki Mahmud'u dahi katl kasdıyla cerh eyledikleri ve kezâlik malumü'l-esâmî Ermeni şakîlerinin Sivas Vergi ketebesinden Hacı Mustafa Efendi'nin leylen ve müsellahan hânesine bi'd-duhûl kendisiyle zevcesinin ve kayınvâledesinin mûte'addid mahallerinden cerhi ve cebr ve şiddet irâesi suretiyle sirkate tasaddî etmeleri ve yine eşkıya-yı merkûmenin Gevre karyesinde karye-i mezkûreli Hamparsum'u leylen hânesinde itlâf ederek nükûd-ı mevcudesini komite sandığı nâmına ahz u gasb eylemeleri ve hükûmete hidemât-ı sâdikâne ibrâz etmelerinden dolayı Meclis-i İdare-i Vilâyet azâsından Potukyan Nazaret Efendi'yi katl kasdıyla hem de nehâren Sivas'da cerh ve Karahisar-ı Şarkî'de Varcabet Karabet ve Tokad'da Doktor Jozef ve Amasya'da Hacakyan Agop ve Ermeni Sıbyân Mektebi Muallimi Agop ve Merzifon'da İdare Meclisi azâsından Karabet ve Agop Ağalar ile Ordulu Sahak'ı ve Gümüşhacıköyü'nde Zulam oğlu Ohannes nâm kimseleri katl ü itlâf ve Amasya'da muhbir Asador'u katle tasaddî etmeleri ve Ermeni eşkıyası rüesâ ve eşirrâsından Tomayan Artin ve Rusyalı Simaon ve Leon ve Merzifonlu Şnork ve İstefan ve Melkon ve Mihran ve Mihtar ve

Varteres ve Kirkor nâm şahısların martin ve revolver gibi esliha ile müsellah ve Gürcü başlıklı komite elbisesini lâbis oldukları hâlde mahâll-i muhtelifede hayyen ve meyyiten derdest olunmaları ve üzerlerinde humbara ve evrak-ı muzırta bulunması ve Merzifon Ermenileri'nin birçok hâne ve dükkândan mâadâ derûnundaki bekçisi ile beraber rüşdiye mektebini dahi ihrâk eylemeleri ve rüesâ-yı erbâb-ı fesaddan olmalarından nâşi Avrupa'ya teb'îd olunmuş olan Tomayan Karabet ve Kayayan Ohannes nâm şahıslar tarafından tertib ve âlât-ı mahsusa vasıtasıyla tab' ve temsil olunan hezeyannâmelerin Amasya ve Merzifon ve Gümüşhacıköyü ve Aziziye ve Tonus ve Gemerek Kasabalarında ekser mevâki'e ta'lîk edilmesi ve Gevrelî Hamparsum'un katliyle Hacı Mustafa Efendi ve ailesinin cerhi maddelerinden dolayı müttahemen mevkûf bulunan Ermenilerin Sivas İstînâf Mahkemesince muhakemeleri bi'l-ikmâl mücâzât-ı müterettibe-i kanuniyeleri tefhîm edilmesini müteâkib mahkumînden Hallaçyan Karabet nâm şahs-ı leîmin hissiyât-ı milliyeyi uyandıracak bazı kelimât-ı şeytanetkârâne irâd eylemesi üzerine mahkeme odasını hınca hınç doldurmuş olan Ermeni sâmi'îni birdenbire bir kargaşalık zuhura getirerek mahkumînin mahkeme huzurundan firarlarını teshîl etmeleri ve Karahisar'da ... kasabasında Ermeniler on beş gün kadar dükkânlarını bilâ-sebebe kapayıp kabristanda tecemmu' ve beytütet ederek âmâl-i mel'ûnâneleri uğrunda feda-yı can edeceklerini şu suretle halka irâe ve işaret etmek ve Gürün Kasabası'nda birkaç yüz Ermeni isyan ve şakâvet bayrağını küşâd etmiş oldukları hâlde hapishânede mevkûf bulunan bir Ermeni'yi cehren almak için daire-i hükûmet pîşgâh ve cevânibinde tecemmu' ederek ve etraf-ı kasabayı silahlar endâhtıyla dolaşarak icra-yı nümâyiş eylemek ve şakî-i merkûm Danyel'in Sivas'da malumü'l-esâmî Ermeni mu'teberân ve tüccarına; millet uğrunda teşkil eylediği dağ çetesi İngiltere usulüne ve dağ harekâtı tertibâtına muvâfık olmakla beraber müessisi dahi İngiltereli büyük bir zât olduğundan ve büyük Hınçakyan'ın da taht-ı tasdikinde bulunduğu ve kendisi dağ seraskeri olup Ermeni kahramanlarını teşci' edeceğinden bahisle mebâliğ-i külliye talebini hâvî tehdid-nâmeler göndermek gibi gayr-ı kâbil-i ta'dâd vukuât ve muamelâta ve urûk ve a'sâb-ı İslâmiye'yi tehyîc ve tahrik edecek türlü türlü teşebbüsât ve tefevvühâta ictisâr etmeleri ve Trabzon ve Erzincan ve Erzurum ve Mamuretülaziz ve Malatya ve bâ-husus Zey-

tun Vukuâtı'nı müteâkib dahil-i vilâyâtda bulunan sair Ermeniler dahi artık bütün bütün şımararak sâlifü'z-zikr eşkıya çetelerine ve fesad cemiyetlerine yardım etmiş olmak üzere bilâ-sebeb dükkânlarını kapamak ve esliha tedarik etmek ve çarşı ve pazarda kavga ve nizâ' çıkarmak, gâh u bî-gâh silah endâht etmek suretleriyle ahali-i Müslime'yi derece-i nihayede galeyana getirmişler ve binâenaleyh Ermeni fedaileri evvelâ şakî-i maktûl Danyel'in en ziyade cevelângâh ittihâz eylediği Karahisar-ı Şarkî Sancağı mülhakâtından Suşehri Kazası'nın merkezi olan Endiryas Kasabası'ndan başlayarak refte-refte dahil-i vilâyette ve bilâhare Sivas'da iğtişâşa sebep olmuşlardır. Sivas şehrinde şû-riş, Ermenilerin kesreti malum olan Kuyumcular Çarşısı'ndan bed' eylemiş olduğundan hükûmetçe bir kîtâl-i umumîden korkulur iken ittihâz edilen tedâbîr-i serî'a semeresiyle arbeye yalnız çarşıya münhasır kalıp mahallâtın kâffesi her gûnâ taarruzdan masûn ve mahfûz tutulmuştur.

Karahisar Kasabası'nda ve çarşı derûnunda Ermeniler tarafından bağ-teten birçok silah atılması üzerine iğtişâş zuhur eylemiş ve derhal basdırılmış ise de Ermeniler kilise ve mekteb ve taş han ve hânelerine bi't-tahassun İslâmlar üzerine silahlar endâhtına devam etmiş olmalarıyla bazı uygunsuz ahvâl kurâ-yı mülhakaya da sirayet eylemiştir.

Hafik Kazası'na tâbi Tuzhisar Ermeni Papası olup habâseti şöhret-şîâr olan Asador, oğluyla yirmi nefer Ermeni'yi bi't-teslîh İslâm karyelerini basmak üzere sevk ve bunlara sair köylerden de birçok Ermeni iltihak etmekle kaza-i mezkûrun çend karyesinde iğtişâş ser-zede-i zuhur olmuştur.

Mancılık⁵ nâm Ermeni karyesi ahalisi Gürün Kazası'na tâbi Hamal nâm İslâm karyesine bi'l-hücum karye-i mezbûre ahalisinin ra'y olunmakda olan ağnâmını gasb ve karye-i merkûmeyi muhasara eylemiş olduklarından şu vak'anın etraf İslâm köylerine ve hatta Malatya Sancağı'na tâbi Akçadağ Kazası'nın Ekrâdına aksetmesi üzerine Ekrâd-ı merkûme Sivas hududuna bi't-tecavüz bazı taarruzâta zafer-yâb olabilmişlerdir.

Sâlifü'z-zikr Mancılık⁶ Karyesi Ermenileri'yle kurâ-yı saire Ermenilerin ufak tefek İslâm karyelerine tecavüzâtı ve Ekrâd-ı merkûmenin de yol

⁵ Metinde "Mancilo" şeklinde geçmektedir.

⁶ Metinde "Mancilo" şeklinde geçmektedir.

üzerinde bulunan Darende ve Gürün Kasabalarına taarruzâtı istihbâr olunmasını müteâkib Sivas'dan kuvve-i kâfiye sevk ve isrâ ve hükûmet-i mahalliye de tebligât-ı icabiye ifa edilmiş ve Ekrâdın Gürün Kasabası'na men'-i duhûllerine fevkalâde çalışılarak iadeleri takarrür etmiş idiye de Gürün Ermenileri herçi-bâd-âbâd diyerek Ekrâd ve sair efrâd-ı Müslime ile kavgâ çıkarmak azm-i kat'îsinde bulunduklarından bâlâda zikri sebk etdiği vechile daire-i hükûmeti abluka ederek ve bayrak çekerek izhâr eyledikleri me'ser-i ihtilâl-cûyâneye bi'd-devam Kürdlerin hemen dağıdılıp avdet edecekleri bir zamanda şiddetle isti'mâl-i silaha kıyâm etmeleri orada da şûriş vuku'unu intâc eylemiştir.

Amasya'da bir Cuma günü Ermeniler bağteten dükkânlarını kapayıp bir telaş göstermeleri üzerine mutasarrıf-ı livâ çarşıya çıkıp mûcib-i havf ve endişe bir hâl olmadığından ve şâyed Ermenilerin bir günâ tasavvurât-ı muzırraları var ise gayr-ı ma'kûl bulunduğundan bahisle dükkânları açdırmış ise de ahîren kilisede çan vurularak yine Ermeniler dükkânlarını kapamağa ve ahali-i İslâmiye'ye taarruzâta başladıklarından iğtişâş zuhur eylemiştir. Yevm-i mezkûrda Merzifon Ermenileri dahi aynı hareketle vukuâta sebebiyet vermişlerdir.

Köprü Kasabası'nda Ermeni kilisesine takrîben kırk hatve mesafede kâin Ruşen Medresesi talebesinden Molla Mehmed yatsı namazını kılmak üzere cami-i şerife gitdiğinde kilise cihetinden atılan kurşundan mûmâileyhin mecrûh olmasından ve ale's-sabah dahi Ermeni hânesinden endâht edilen tüfenk kurşunundan bir İslâm delikanlısının şehid edilmesinden ve Havza'da dahi Merzifon'dan gelmiş olan Ermeni fedailerinin ihlâl-i asayiş maksadıyla bir İslâm'ı telef eylemelerinden ve Gümüşhacıköyü Kasabası'nda dahi Mecelis-i İdare azâsından Arif Ağa'nın Şehbenderyan Ohannes'in hânesi önünde Ermeniler tarafından katl ve devriyeye silahlar endâht olunmasından ve Zile Kasabası'nda dahi Ermeniler umumiyetle denilecek surette serhoş oldukları hâlde nehâren saat beşde çarşıya çıkıp ve dükkânlarını açıp İslâmlardaki alacaklarını bir tavr-ı mütecellidâne ve muhakkırâne ile istemek ve aldıkları parayı "Kalbdır." "Züyûfdur." diyerek beğenmemek gibi hâllerden başka dükkânlarını dahi hilâf-ı mu'tâd olarak saat yedide kapayıp kahve ve gazino

gibi yüksek mahallere çıkararak daha hiçbir nizâ' yok iken çarşı derûnunda bir İslâm'ı katl ve bir dükkândan iki papas ve yedi nefer Ermeni'nin atdıkları silahlardan Düyûn-ı Umumiye memuru ile bir İslâm çocuğunu ve asâkir-i redîfe-i şahaneden birini cerh etmelerinden ve Niksar Kasabası'nda dahi hânesi Reji İdaresi ittihâz edilmiş olan Güdükyan Fokası Ağa tarafından Reji Kolcusu Mustafa'nın ve Demirciyan Avadis cânibinden dahi atdığı tüfenk kurşunuyla Mehmed nâmında bir Müslüman'ın katlolunmasından münba'i-sen iğtişâşât zuhur eylemiştir.

Divriği Kazası'nın Pingan ve Zımara ve Kesme Karyeleri Ermenileri'nin Eğin ve Arabgir erbâb-ı fesadıyla muhabere ve ittifak ederek bazı İslâm mekkârecilerini katl ve naklettikleri eşyayı gasb eylemelerinden münfa'il olan Dersim Ekrâdı dahi mezkûr Divriği ve mülhakâtına tecavüzâtta bulunmuşlardır. Tafsîlât-ı ma'rûzaya nazaran Sivas Vilâyeti dahilinde sirayeten zuhur eden iğtişâşâtın bâdî-i müstakilli Ermeni erbâb-ı fesadı olduğu bedâheten teslim olunacak hakâyıktan olduğu gibi Ermenilerin hâlâ âmâl-i ihtilâl-cûyânede bulundukları dahi iğtişâşât-ı mündefi'adan sonra bile Merzifon'da muzır gazete ve alet-i tab'îye ve humbara elde edilmesi ve Mancılık karyesi civarında müstebdilîn-i asâkir-i şahaneden birinin karye-i merkûme Ermenilerinden mazbûtü'l-esâmî eşhâs taraflarından katlolunduğu inde't-tahkik anlaşılması ve ıslâhât-ı mukarrereye dair her ne işidilir ise inanılmamasına dair Sivas'dan Gürün'de bir Ermeni'ye mektub yazılması ve Dersaâdet'de şûrişin tekerrür eylemesi ve Sivas Vilâyetince isimleri malum rahibler tarafından bazı kiliselerde tarîk-ı tuğyân ve fesadda devam olunmasını mutazammın mevâiz-i muzırrada bulunulması gibi ahvâlden istidlâl olunmaktadır.

Fî 4 Teşrîn-i Sâni sene [1]312

Abd-i Memlûkleri

Es-Seyyid Mehmed Emin

Abd-i Memlûkleri

Abdurrahim Nafiz bin Osman

Abd-i Memlûkleri

Sadık El-Müeyyed

Abd-i Memlûkleri

Zirak Ohannes Torosyan

İşbu zabıt cerîdesi elli sekiz sahifeden ibaretdir.

Fî 4 Teşrîn-i Sâni sene [1]312, Yevm-i Pazartesi, an-Sivas

Abd-i Memlûkleri
Dersaâdet Mustantık Azâsından
Es-Seyyid Mehmed Emin

Abd-i Memlûkleri
Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî'den
Kaymakam
Abdurrahim Nafiz bin Osman

[16 Kasım 1896]

Abd-i Memlûkleri
Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî'den
Miralay
Sadık El-Müeyyed
Abd-i Memlûkleri
Beyoğlu Mustantık Azâsından
Zirak Ohannes Torosyan

Y. EE, 7/2

4

ARAK MANASTIRI'NDA ÜSLENEN ANTRANİK ÇETESİNİN EŞKIYALIK FAALİYETLERİNİN RUSYA KONSOLOSUNCA DA TEYİD EDİLDİĞİ

Arak Manastırı'nda üslenen Ermeni şakilerin Muş Ermenileri'nden zorla para vs. toplayıp karşı gelenleri öldürdükleri ve askerlere ateş açtıklarının bölgedeki Rus konsolosu tarafından da teyid edildiği bilgisinin Düvel-i Muazzama nezdindeki Osmanlı büyükelçilerine iletiliği

Bâb-ı Âlî
Tercüme Odası
Numara: 38

Nev'-i Tercüme: Muş Kazası dahilinde Sason cibâlinde Arak Manastırı'na tahassun ile asâkir-i şahane üzerine silah endâhtına cür'et eden Ermeni eşkıyası hakkında malumâtı hâvî fi 22 Teşrîn-i Sâni sene [1]901 tarihli ve 78 numaralı telgrafnâmeyle zeyl.

Hariciye Nezâreti'nden

23 Teşrîn-i Sâni sene [1]901 tarihiyle Düvel-i Muazzama nezdinde mukim süferâ-yı Saltanat-ı Seniyye'ye irsâl olunan telgrafnâmenin tercümesidir.

Dünkü tarihli ve yetmiş sekiz numaralı telgrafnâmeme zeyldir.

Ahîren aldığımız malumâta göre mahall-i vak'a ya azîmetini bâ-telgraf iş'âr etmiş olduğum Rusya konsolosu, Ermeni eşkıyasının reisleri Antranik nâm şerîrin refakatinde geşt ü güzâr ve Ermeni ahalisinden suret-i dâimede para ve erzak ve elbise ahzına ictisâr etmiş ve istedikleri şeyleri vermeyen

Ermenileri fırsat buldukça katl ü cerh etmekde bulunmuş oldukları gibi şu harekât-ı şakâvetkârânelerini Ermenilik gayretkeşliği altında icra eylemiş bulundukları cihetle cümlesinin eşkıya ve içlerinden fi'l-i katle cür'eti vuku bulanların kâtil olduklarına şübhe olmadığını ve sefârete çekdiği telgrafnâme Antranik çetesinin Arak Manastırı'na gelerek tahassun ve asâkir-i şaha-neye silah endâhtına cür'et eylediklerini beyândan ibaret idüğünü bizzat Muş Mutasarrıflığı'na ifade eylemiştir. Tafsilât-ı meşrûha Arak Hâdisesi'ni îkâ' eden Ermeni eşkıyası olduğunu mertebe-i sübûta îsâl ettiğiinden gerek musâhabâtınızda ve gerek matbûâta vuku bulacak tebligâtınızda bu ciheti izah ve tebyîne gayret eylemeniz mütemennâdır.

[23 Kasım 1901]

HR. SYS, 2841/13

5

ARAK MANASTIRI'NDA ÜSLENEN ERMENİ EŞKIYA ÇETESİNİN KUŞATILMASI

Bir Ermeni eşkıya grubunun Muş'taki Arak Manastırı'nda üslenerek Muş Ermenileri'nden tehditle para talep ettiği bilgisi üzerine manastırın kuşatıldığı ve içerdeki kadın ve çocuklara zarar gelmemesi için herhangi bir harekâta girilmediği, ancak grubun gece ve kış şartlarından yararlanarak kaçtığı, bunlardan Muş'un Norşin köyüne giden bir grubun askerlerin gelmesi üzerine oradan da kaçtığı / Ermeni eşkıyasının Muş'un bazı köylerinde gerçekleştirdiği öldürme ve yakma eylemleri ile ilgili mahkeme zabıtlarının Hariciye Nezareti'ne gönderildiği

Sadâret

Mektubî Kalemi

Numara: 493

Tarih: 2 Şaban sene [1]319

31 Teşrîn-i Evvel sene [1]317

Elden

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Muş'a tâbi Mongok ve Arak ve Karni ve Piklis⁷ ve Hunan⁸ karyelerinde vuku bulan ef'âl-i kıtâliyye ve ihrâk keyfiyetine ve mütecâsirlerinin Er-

⁷ Metinde "Diklis" şeklinde geçmektedir.

⁸ Metinde "Hunak" şeklinde geçmektedir.

meni eşkıyasından olduklarının suret-i sübûtuna dair muhakemât-ı aleniye-yi hâvî olup Bitlis Vilâyeti'nden arz u takdim kılınmış olan zabıtnâme suretleri nezâret-i celîle-i âsafânelerince lede'l-icab tebyîn-i hakikat olunmak üzere Mâbeyn-i Hümâyûn Başkitabet-i Celîlesi'nden bâ-tezkire-i hususiye tebliğ olunan irâde-i seniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî mantûk-ı âlîsine tevfiķan ve leffen savb-ı âlî-i dâverânelerine gönderilmiş olmakla ol bâbda.

**

Sadâret

Mektubî Kalemî

Tarih: 10 Ş. [1]319

8 Teşrîn-i Sâni sene [1]317

Şifre

Bitlis Vilâyeti'ne

Kumandan paşa ile müşterek ve 8 Teşrîn-i Sâni sene [1]317 tarihli telgrafınıza nazaran Sason'dan Arak Manastırı'na gelen Ermenilerin maksadları Muş'daki Ermenileri tehdid ederek para almak olduğu Ermeni murahhasası tarafından hükûmete hafiyen ihbar edildiği anlaşıyor. Eşhâs-ı merkûmenin manastıra kapanmaları vesâil-i musanna'aya bina olunmamak ve murahhasa tarafından verilen haber tahrîrî değil ise ileride te'vîle mahal kalmamak üzere mektub ve mumzâ olması ve manastırda bulunan sıbyân ve nisvâna asla zarar gelmemesi ve her biri Hükûmet-i Seniyye'nin himaye-i müşfikânesinden tamamıyla müstefid olması esbâbına dikkat edilmesi ve bir de ma'bedi merkez-i ta'addî ittihâz etdikleri cümle-i iş'ârâtınızdan olan eşhâsın istisâlleriyle kuvve-i adliyye teslimlerine kadar haklarında bir şey yapılmışa bittab' mahal olmayıp ne vakit ele geçirilir ve hükûmet-i adliyye teslim kılınırlar ise bi'l-muhakeme haklarında terettüb edecek ahkâm-ı kanuniyye göre muamele olunması kaideten lâzım olduğu gibi şikâyet-ı müz'ice ve iş'ât-ı muzırırayı def' için elzem bulunduğu buralarına ve ale'l-umum hıfz-ı asayişe itina kılınması tavsiye olunur.

**

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret-i Uzmâ
Şifre Kalemi

Fevkalâde müsta'celdir.

Muş'da bulunan Bitlis valisinden vârid olan şifre telgrafnâmedir.

Muş'a bir buçuk saat mesafede ve Sason cebelinin zirvesinde vâki olan ve "Arak" Manastırı denilen ve derûnunda elli-altmış yetim ve yedi-sekiz dul kadın bulunan bir ibadethâneye Sason'dan Ermeni eşkıyası gelerek tahassun ile Muş Ermenileri'nden maa't-tehdid para istedikleri Ermeni murahhasası cânibinden dünkü gün hafıyyen ihbar ve bir müddetden beri taht-ı tefişde bulundurulmuş mezkûr manastıra uğramış olan devriye müfrezesi zâbiti cânibinden dahi orada Ermeni eşkıyası mütehassın olduğu beyân ve izbâr olunması üzerine icabı lede't-teemmül manastıra tecavüz ve sıbyân ve nisvân-ı merkûme tehlikeye ilkâ edilmemek üzere manastırın haricen abluka altına alınması ve eşkıya harice çıkdıktan sonra her gûnâ fedakârlığın ihtiyarıyla ahz u girift olunmaları zaten muktezâ-yı irâde-i seniyye-i Hilâfet-penâhî'den bulunmasıyla mezkûr manastır her taraftan abluka etdirilmiş idi. Gece vakti manastıra dahil olmak üzere haricden gelen beş-altı müsella Ermeni gafletle abluka hattına uğramalarıyla beraber silah endâhtına da cür'et ederek bi'l-mukabele ikisi itlâf olduğu ve asâkir-i şahaneden bir onbaşı şehid olduğu ve bir neferin ağırca yaralandığı ve manastır derûnundan ale'd-devam şiddetle tüfenkler endâht olunmakda bulunduğu erkân-ı harbiye binbaşısı tarafından şimdi alınan jurnalde gösterilmiştir. Abluka hattı bir derece daha takviye olunup saye-i merâhim-vâye-i cenâb-ı Padişahî'de nisvân ve sıbyân-ı merkûme bir gûnâ tehlikeye düşürülmeyerek eşkıyanın ahz ve giriftlerine ikdâm olunacağı gibi yirmi kişi kadar oldukları ve esliha-i cedîde ile müsella bulundukları etdikleri ateşden anlaşılan şakîlerin manastır derûnunda su ve külliyetli zahire mevcut olmasıyla bir müddet harice çıkmayacakları melhûz ve dağlar karla mesdûd olduğu hâlde her gûnâ müşkilâta mukavemet ve ablukada müdâvemet etdirilerek bir şakînin bile firarına meydan verilmeyeceği ma'rûzdur. Fermân.

Fî 8 Teşrîn-i Sâni sene [1]317

Bitlis Valisi
Hüsnü

Ferik
Mehmed Ali

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret-i Uzmâ
Şifre Kalemi

Müsta'celdir

Bitlis Vilâyeti'nden vârid olan şifre telgrafnâmedir.

8 Teşrîn-i Sânî sene [1]317 zeyldir. Kumandan Mehmed Ali Paşa bugün manastır civarına giderek avdetle eşkıyanın fûrceyâb-ı firar olamamaları zımnında ablukayı takviye ve icab eden nikâta asâkir-i şahane ikame eyledikleri, akşama kadar eşkıyanın manastırdan ara sıra ateş icra eyledikleri hâlde mukabele olunmadığını, evvelce arz kılındığı vechile eşkıyanın hurûcuna intizâr etdirildiğini ifade eylemiştir. Rusya ve İngiltere konsolosları dahi sabahleyin manastır cihetine gidip harekât-ı askeriyei uzakdan temâşâ ile akşamüstü Muş'a avdet eyledikleri ve lehü'l-hamd hiçbir tarafda başka bir gûnâ vukuât olmayıp asayiş ber-kemâl bulunduğu ma'rûzdur. Fermân.

Fî 8 Teşrîn-i Sânî sene [1]317

Bitlis Valisi
Hüsnü

**

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret-i Uzmâ
Mektubî Kalemi

Bitlis Vilâyeti'nden vârid olan telgrafnâmenin hallidir.

Evvelce Muş'a gelmiş olan İngiltere konsolosu ile Amerikalı Misyoner Mister Cole'ün bugün Bitlis'e avdet eyledikleri ma'rûzdur. Fermân.

Fî 9 Teşrîn-i Sânî sene [1]317

Bitlis Valisi
Hüsnü

**

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret-i Uzmâ
Mektubî Kalemi

Bitlis Vilâyeti'nden vârid olan telgrafnâmenin hallidir.

Arak Manastırı'nın ablukasına memur erkân-ı harbiye binbaşısı ile jandarma ve polis komiserleri tarafından verilen jurnallerde manastırda müte-hassın eşkıyanın o gece de sabaha kadar ara sıra ateş eyledikleri ve top sadâ-sına müşâbih sadâ çıkaran ve metris tüfengi tabir olunan iki aded büyük tü-fenkleri olup onları dahi endâht eyledikleri ve asâkir-i şahane ve jandarmalar tarafından hiç mukabele olunmayıp eşkıyanın harice çıktıklarına intizârla iktifâ olunduğu bildirilmiş ve mezkûr metris tüfenkleri manastırda öteden beri mevcut ve saklı olduğu tahkikâtıdan anlaşılmış idüğü ve lehü'l-hamd asayiş ber-kemâl bulunduğu ma'rûzdur. Fermân.

Fî 9 Teşrîn-i Sâni sene [1]317

Bitlis Valisi

Hüsnü

**

Sadâret
Mektubî Kalemi
Numara: 39

Tarih: 11 Şaban sene [1]319
9 Teşrîn-i Sâni sene [1]317

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Muş civarında kâin Arak Manastırı'na Sason'dan gelen Ermeni eşkıya-sı tahassun eyledikleri ve Muş Ermenileri'nden maa't-tehdid para istedikleri Ermeni murahhasası tarafından ihbar olunduğuna ve ol bâbda şâyân-ı dikkat bazı ifadâta dair Bitlis Vilâyeti'nden gelen iki kıt'a telgraf ile yazılan cevabın suretleri leffen savb-ı vâlâ-yı nezâret-penâhîlerine irsâl kılınmakla nezâ-ret-i celîlelerince dahi vilâyete verilen talimât muhteviyâtına tevfiқан ifa-yı muameleye ve ale'l-husus erbâb-ı ağrâz taraflarından tasnî'-i şikâyât-ı müz'iceye mahal bırakılmamakla beraber asayiş-i mahallinin ve mazınna-i töhmet olanların bi'l-muhakeme kanunen te'dîbleri esbâbının istihsâline itina ve himmet.

Sadâret
Mektubî Kalemi
Tarih: 23 Şaban sene 1319
21 Teşrîn-i Sâni sene 1317
Numara: 1656

Taraf-ı Sâmi-i Seraskerî'ye

Muş'da vâki Arak Manastırı'na tahassun etmeleri cihetiyle muhafaza-i askeriye tahtında bulunan Ermenilerin ateşe devam etmekde ve Muş Ovası'nda öteden beri olan vukuât Kürdler tarafından ikâ' olunmakda idüğünden ve kendilerince matlûb olan te'minâta dair vali ve kumandan ile konsoloslar tarafından bir varaka verilmedikçe mütehassın oldukları manastırı terk etmeyeceklerini imâ eder etvâr izhâr eylediklerinden ve şiddet-i şitâ esnasında ablukanın devamındaki mahzurâtdan bahisle istifsâr-ı muamele-i lâzıme-yi hâvî 1512 rakamlı ve 23 Şaban sene [1]319 tarihli tezkire-i aliyye-i Seraskerîleri şimdi alındı ve Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyeti'nin 19 Teşrîn-i Sâni sene [1]317 tarihiyle müverrah ve melfûf telgrafı sureti mütâlaa olundu. Ablukanın bidâyetinden beri mahsûrînin me'kûlât ve mühimmât-ı mevcude-leri tenâkus etmiş olacağı cihetle ve bunların daha ne zamana ve ne dereceye kadar hâl-i mahsûriyete mukavemet edecekleri bakıyye-i mühimmât-ı meûnetleri ve mahsûrîn adedinin bilinmesi ile kesdirileceğinden bu hususlara dair tahkikât ve istidlâlât-ı kâfiye yok ise evvel emirde hükûmet-i mahalliye ile birlikde icra-yı tedkikât olunarak neticesinin serî'an iş'ârı hakkında abluka memur müfreze kumandanına emir verdirilmesi için iktizâsının icra buyurulması lâzım geleceği ve ma'delet-i seniyyeye arz-ı teslimiyet etmeleri hakkında Patriklik vesâtatıyla eşhâs-ı mahsûreye îsâl-i mevâiz etdirilmesi Adliye ve Mezâhib ve Vilâyetçe ittihâz olunacak hatt-ı hareketi te'kîd ile beraber eşhâs-ı merkûmenin mikdar-ı nüfusunun ve kendilerinin ne mikdar me'kûlât ve mühimmâtı bulunduğunun lüzum-ı tahkiki dahi Dahiliye Nezâret-i Celîlelerine evvelce yazılmış ise de netice-i kâfiyeyi hâvî cevaplar alınmadığından nezâreteyn-i müşârunileyhimâya tekrîr-i tebligât-ı sâbika ve işin şekl-i hâzır dahi hikâye olunmakla vârid olacak ecvibe akabinde muktezâ-yı hâlin taraf-ı sâmi-i Sipehsâlârîleri'ne tebliğ edileceği beyânıyla terkîm-i tezkire-i senâverîye ibtidâr kılındı. Ol bâbda irâde efendimindir.

Sadâret
Mektubî Kalemî
Numara: 1656
Tarih: 23 Ş. sene [1]319
21 Teşrîn-i Sâni sene [1]317

Adliye ve Dahiliye Nezâret-i Celîlelerine

Muş'da vâki Arak Manastırı'na tahassun etmeleri cihetiyle muhafaza-i askeriye tahtında bulunan Ermeniler ateşe devam etmekde ve Muş Ovası'nda öteden beri olan vukuât Kürdler tarafından îkâ' olunmakda idüğünden ve kendilerince matlûb olan te'minâta dair vali ve kumandan ile konsoloslar cânibinden bir varaka verilmedikçe mütehassın oldukları manastırı terk etmeyeceklerini imâ eder etvâr izhâr eylediklerinden ve şiddet-i şitâ esnasında ablukanın devamında Dördüncü Ordu-yı Hümayûn Müşiriyet-i Celîlesi'nin iş'ârına ma'tûf mahzurâtdan bahisle taraf-ı sâmi-i Seraskerî'den şimdi bâ-tezkire icabı istifâsâr kılınmışdır. Bu maddenin evvel be-evvel câlib-i dikkat olan ciheti, orada mevsim-i şitâ hükmünü şiddetle icra eylemesi ve asâkir-i şahaneyi muhafazaya kâbil mahal bulunmaması cihetiyle abluka biri-iki gün daha devam ederse beyne'l-asker telefât vuku bulacağına dair ihtar olunan mahzur-ı azîm keyfiyeti olup bu hususun cihet-i mülkiye ve kanuniyesi hakkında evvelce vilâyete talimât-ı lâzime verildiği sırada mahsûrînin arz-ı teslimiyete ve ahkâm-ı âdile-i kanuniyeden istifadeye davetleri yolunda Patriklik makamından mevâiz-i lâzime irsâl etdirilmesi* dahi bi't-tensîb nezâret-i celîle-i âsafânelerine tavsiye-i maslahat olunmuşdu. İbadethânenin hükûmete karşı merkez-i muhalefet ittihâz olunması ve orada bulunan etfâl ve nisvânın iz'âcına sebep verilmesi ve bu hâller Muş'daki Ermenileri mahsûrînin istedikleri akçeyi i'tâyâ mecbur etmek gibi bir niyet-i gayr-ı meşrû'adan münba'is olduğu Muş murahasasının ihbarâtıyla müeyyed bulunması Patrikhâne'nin dahi dikkatini celb edecek ve idare-i ruhâniyece takbîh olunacak ahvâlden olmasına nazaran gerek bu bâbda ve gerek hasbe'l-mevsim asâkir-i

* **Dahiliye'ye:** " ... Adliye ve Mezâhib Nezâret-i Celîlesi'ne bildirildiğinden bu kere te'kid ve işin bazı cihâtı bâ-tezkire taraf-ı sâmi-i Seraskerî'den istifâh olunmuş olmakla bu bâbda Nezâret-i celîlelerince olan malumât ve mütâlaâtın dahi izâfe-i re'y-i devletleriyle serî'an iş'ârına himmet buyurulması siyâkında tezkire."

şahanenin müsâdif olduğu meşakkat ve zâyîata ve suver-i saire ile tekellüfâta mahal kalmamak ve'l-hâsıl Hükûmet-i Seniyye'nin efkâr-ı müşfikâne ve muhikkânesinden istifade esbâbına ne derece müsâra'at ederler ise haklarında o mertebe hayırlı olacağı teyakkun olunmak üzere eşhâs-ı mütehassınaya lisan-ı münasible serî'an irsâl ve tecdîd-i vesâyâ olunması hakkında Patrik efendiye ihtarât-ı mukteziye icra ve alınacak cevabın inbâsına himem-i aliyeye-i dâverîleri derkâr buyurulmak bâbında.

**

Bâb-ı Âlî
Daire-i Umûr-ı Dahiliye
Tesrî'-i Muamelât Komisyonu
Aded: 4411

Huzur-ı Âlî-i Hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Arak Manastırı'nda mütehassın eşkiya tarafından ara sıra tüfenk atılmakda ise de mukabele olunmadığına ve asâkir-i şahanenin gündüzleri barınmakda oldukları bir samanlığın gece ihrâk edildiğine dair Bitlis Vilâyet-i Aliyyesi'nden bu kere dahi yekdiğerini müteâkib vârid olan iki kıt'a telgraf-nâme ile eşkiya-yı merkûme gece zulmetden ve berfin şiddet-i nüzûlünden bi'l-istifade abluka hattı dahiline hurûc ile firar etdiklerine ve takiblerine kuvve-i lâzıme sevk olunup neticenin bildirileceğine dair ahîren gelen şifrenin suretleri Tesrî'-i Muamelât Komisyonu ifadesiyle leffen huzur-ı sâmi-i cenâb-ı Sadâret-penâhîlerine takdim kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 30 Şaban sene [1]319 ve fî 28 Teşrîn-i Sâni sene [1]317

Nâzir-ı Umûr-ı Dahiliye
Memduh

**

Bâb-ı Âlî
Daire-i Umûr-ı Dahiliye
Tesrî'-i Muamelât Komisyonu

Bitlis Vilâyeti'nden Gelen Telgrafnâmenin Suretleri

Manastır'da mütehassın eşkıyanın asâkir-i şahanenin gündüzleri barınmakda oldukları bir samanlığı gece ihrâk etdikleri ve tüfenk endâht eyledikleri ve mukabele olunmadığı ma'rûzdur.

Dün gece ve bugün dahi eşkıya tarafından ara sıra tüfenk atıldığı ve mukabele olunmadığı ma'rûzdur. Fermân.

**

Bâb-ı Âlî
Daire-i Umûr-ı Dahiliye
Tesrî'-i Muamelât Komisyonu

Bitlis Vilâyeti'nden Gelen Telgrafnâme Halli

26 Teşrîn-i Sâni sene [1]317 telgrafnâmeye zeyldir. Dün gece zulmet-den ve berfin şiddet-i nüzûlünden bi'l-istifade kendilerini göstermeksizin Arak Manastırından firar eylemiş oldukları arz kılınan Ermeni eşkıyası bir buçuk tabur asâkir-i şahane ve mikdar-ı kâfi jandarma ile takib etdirilmiş ise de karın devam ile nüzûlünden ve eşkıyanın müte'addid derelerden mürûrun-dan dolayı izleri kaybedildiğinden ve müctemi'an bir mahalle gitmeleri mümkün olamayıp her birinin bir Ermeni köyüne dağılmaları melhûz ve şu mevsimde köy-köy takibât ve taharriyât icra etdirilmesinin mahzuru müsellemler olduğundan saye-i satvet-vâye-i cenâb-ı Padişahî'de şimdiye değin ola-geldiği gibi zamanı hulûlünde bi't-taharrî mahzursuzca mahallerde dağdağasızca derdest olunmak üzere kuvve-i takibiye bi'z-zarure geri alınmış ve ni-kât-ı lâzımeye ikame edilmiş olduğu ve manastır dahilinde hükûmetçe icra etdirilen taharriyât ve takibât neticesinde dahi çakmaklı ve kapsüllü dokuz tüfenk zuhur ettiği sıbyân ve nisvânından telefât olmayıp içlerinde hasta olan birkaçı verilen talimât mücebince manastırda terk ile kusuru Muş'a götürüldüğü eşkıyanın mikdarı altmışa karîb olduğu ve hîn-i tahassunlarında

urulmuş olan iki şakîyi manastır dahiline defneyledikleri anlaşılarak mezkûr tüfenkleri usulü vechile cihet-i askeriyye teslim etdirilereceği ve çocuklarla nisvân murahasahâneye tevdi' ve bir daha manastıra gönderilmemeleri tenbih olunduğu, manastıra da mevcudu dolgun bir bölük asâkir-i şahane ikame edildiği ma'rûzdur.

Fî 27 Teşrîn-i Sâni sene [1]317

**

Sadâret

Mektubî Kalemi

Tarih: Gurre-i Ramazan sene [1]319

29 Teşrîn-i Sâni sene [1]317

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Arak Manastırı'na tahassun etmiş olan altmış kadar Ermeni şakîsinin zulmet-i leylden ve karın kesret-i nüzûlünden bi'l-istifade firar etdikleri ve müte'addid derelerden mürûrlarından ve karın devamından dolayı izlerinin kaybedildiği ve müctemi'an bir mahalle gitmeleri mümkün olamayıp her birinin bir Ermeni köyüne dağılmaları melhûz bulunduğu Bitlis Vilâyeti'nin 30 Şaban sene [1]319 tarihli ve 4412 numaralı tezkire-i devletlerine melfûf telgrafnâmesinde beyân olunup böyle altmış kişinin kendilerini taht-ı hasra alan ve ahîren takib eden bir buçuk tabur asâkir-i şahane ve birçok jandarmının hasr ve takibinden kurtularak kâmilten firar etmelerine zulmet-i leyl ve kesret-i berfin sebep olabilmesi şâyân-ı tedkik görüldüğünden ve eşkıyanın köylere dağılmış olacakları beyân olunmasına göre derdest edilmeleri hiç olmaz ise birkaçı ele geçirilerek diğerlerinin hüviyetleriyle mahall-i firarlarının onlardan tahkiki kesb-i sühûlet etmiş olacağından vilâyetle serî'an bi'l-muhabere icab eden tahkikât ve tedkikâtın tesrî' ve ikmâli ve bu gibi vekâyi'in bir daha tekerrürüne meydan verilmemesi zımında vilâyete ilâveten vesâyâ-yı ekîde ifası ve netice-i keyfiyetin inbâsı hususuna himmet.

**

Bâb-ı Âlî
Daire-i Umûr-ı Dahiliye
Tesrî'-i Muamelât Komisyonu
Aded: 4490

Huzur-ı Âlî-i Hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Arak Manastırı'na tahassun eden altmış kişinin kendilerini taht-ı hasra alan ve ahîren takib eden bir buçuk tabur asâkir-i şahane ve birçok jandarmının hasr ve takibinden kurtularak kâmilten firar etmelerine zulmet-i leyl ve kesret-i berfin sebep olabilmesi şâyân-ı tedkik görüldüğünden ve eşkıyanın köylere dağılmış olacakları beyân olunmasına göre derdest edilmeleri hiç olmaz ise birkaçı ele geçirilerek diğerlerinin derdestleriyle mahall-i firarlarının onlardan tahkiki kesb-i sühûlet etmiş olacağından icab eden tahkikât ve tedkikâtın tesrî' ve istikmâli ve bu gibi vekâyî'in bir daha tekerrürüne meydan verilmemesi zımnında vilâyete tebligât icra ve neticesinin arz u inbâsı hâme-ârâ-yı tekrîm olan 29 Teşrîn-i Sânî sene [1]317 tarihli tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhîlerinde emr u izbâr buyurulmasıyla sebk eden vesâyâya cevaben Bitlis Vilâyet-i Aliyyesi'nden alınıp sureti Tesrî'-i Muamelât Komisyonu ifadesiyle leffen huzur-ı âlî-i cenâb-ı Sadâret-penâhîlerine takdim kılınan telgrafnâmede eşkıya-yı merkûme berfin kesret-i nüzûlünden istifade ile fûrceyâb-ı firar olup maa-hâzâ ablukaya mensub nevbetçi zâbiti vazifesini hüsn-i ifa edememesi şakîlerin firarını teshîl eylediği anlaşıldığından cihet-i askeriyece tedkikât-ı lâzıme icrasına ibtidâr olunduğu ve bunlar asâkir-i şahane ve jandarma ile takib etdirilmiş ise de yetişilemediği gibi izleri dahi görülemediği ve eşkıya-yı merkûmenin öteden beri ikamet ve ihtifâ eyledikleri Sason ve Talori Ermeni karyelerine dağıldıkları anlaşılmış ise de cibâl-i menî'ada bulunan bu köyler üzerine bu mevsimde harekât-ı askeriye icrası müte'assir olup emr-i takibin hulûl-i mevsim-i bahara ta'lîki zarurî olduğu ve böyle vekâyî'in tekerrürüne meydan verilmemesi zımnında takayyüdâta devam edilmekte ve şakîlerin sergerdesi olan Antranik nâm şahıs Rusya⁹ Ermenilerinden ve diğerleri Muş ve Sason ve Bulanık¹⁰ kurâsı ve

⁹ Metinde "Redin" şeklinde geçmektedir.

¹⁰ Metinde "Bulanış" şeklinde geçmektedir.

vilâyât-ı mütecâvire Ermenilerinden idüğü ve hatta birkaçı evvelce nasihat için manastıra gidildiği zaman Muş polisleri tarafından tanındıkları izbâr olunmasıyla arz-ı keyfiyete ibtidâr kılındı. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 10 Ramazan sene [1]319 ve fî 8 Kânûn-ı Evvel sene [1]317

Nâzır-ı Umûr-ı Dahiliye

Memduh

**

Bâb-ı Âfî
Daire-i Sadâret-i Uzmâ
Mektubî Kalemi

Fevkalâde müsta'celdir

Bitlis Vilâyeti'nden vârid olan şifre telgrafnâme hallidir.

Muş'a iki buçuk saat mesafede vâki Norşin karyesine Ermeni eşkıyasının geldikleri bugün haber alınması üzerine Miralay Cebbar Bey kumandasıyla mikdar-ı kâfi jandarma ve asâkir-i şahane gönderilerek birkaç saat sonra mîr-i mûmâileyhden alınan jurnalde eşkıya-yı merkûmenin atdıkları kurşunlardan birinin isabetiyle Jandarma Yüzbaşısı Hüseyin Ağa'nın şehîden vefat eylediği ve karye-i mezkûre abluka edildiği ve kar kesretle yağmakda bulunduğu bildirildiği Muş kumandanıyla mutasarrıfından şimdi alınan müşterek telgrafnâmede iş'âr olunmuş ve eşkıyanın firarına meydan verilmemesi ve karye ahalisinden bî-medhal olanların taarruzdan masûniyetlerine dikkat ve itina olunması cevaben tebliğ ve ihtar kılınarak alınacak malumâtın arzına müsâra'at olunacağı derkâr bulunmuş olduğu ma'rûzdur. Fermân.

Fî 22 Kânûn-ı Evvel sene [1]317

Vali
Hüsni

**

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret-i Uzmâ
Mektubî Kalemi

Bitlis Vilâyeti'nden vârid olan şifre telgrafnâme hallidir.

Şimdi çekilen telgrafnâme-i çâkerâneme zeyldir. Süvari asâkir-i şahane mülâzımlarından Edhem Efendi'nin hafif bir surette yaralanarak saat üç buçukda Muş'a avdet eylediği ve ateşe devam olunduğunu ifade ettiği Muş Kumandanlığı'yla Mutasarrıflığı'ndan ahîren alınan müşterek telgrafnâmede iş'âr olunduğu ma'rûzdur. Fermân.

Fî 22 Kânûn-ı Evvel sene [1]317

Vali
Hüsni

**

Sadâret
Mektubî Kalemi
Tarih: 25 Ramazan sene [1]319
23 Kânûn-ı Evvel sene [1]317

Tezkire

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Muş'a iki buçuk saat mesafede vâki Norşin karyesine Ermeni eşkıyasının geldikleri haber alınması üzerine Miralay Cebbar Bey'in kumandasıyla mikdar-ı kâfi jandarma ve asâkir-i şahane gönderilerek birkaç saat sonra mîr-i mûmâileyhden alınan jurnalde eşkıya-yı merkûmenin atdıkları kurşunlardan birinin isabetiyle Jandarma Yüzbaşı Hüseyin Ağa'nın şehîden vefat eylediği ve karye-i mezkûrenin abluka edildiği anlaşılmakla cevaben vesâyâ-yı lâzıme ifa kılındığına dair bu gece saat dokuz buçukda Bitlis Vilâyeti'nden yekdiğerini takiben alınan iki kıt'a şifre telgrafnâmenin suretleri nezâret-i celîlelerine dahi beyân-ı hâl olunmuş ve lâzım olan talimât verilmiş olması melhûz olmakla beraber leffen savb-ı âlîlerine irsâl kılındı. Arak Manastırı'ndan kaçan eşhâsın takibi geçende ihtar olunmuş ise de henüz cevabı gelmemiştir. Bunların mukaddem firara fûrceyâb olanlardan olması maznûn

bulunmasına ve merkez-i livâ olan Muş'a iki buçuk saat mesafede böyle müfreze-i askeriye sevkine lüzum gösterecek ve ona mukabeleye muktedir olacak derecede eşkıya zuhur edip de ba'de'z-zuhur haber alınması adem-i tabassura delâlet eylemesine nazaran gerek bu bâbda ve gerek eşkıya-yı merkûmenin sûratle ve ahkâm-ı kanuniyesi vechile def'-i tasallutâtı ile aded ve derece-i kuvvetlerinin bi'l-istikşâf hemen bildirilmesi hususlarında gönderilmiş olması lâzım gelen talimâta ilâveten vilâyet-i müşârunileyhâya icra-yı tebligât olunması lâzım geleceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

**

Bâb-ı Âlî
Daire-i Umûr-ı Dahiliye
Tesrî'-i Muamelât Komisyonu
Aded: 4876

Huzur-ı Âlî-i Hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Muş'a iki buçuk saat mesafede vâki Norşin karyesine Ermeni eşkıya-sının geldikleri haber alınması üzerine mikdar-ı kâfi jandarma ve asâkir-i şahane gönderilerek eşkıya-yı merkûmenin atdıkları kurşunlardan birinin isabetiyle Jandarma Yüzbaşı Hüseyin¹¹ Ağa'nın şehîden vefat eylediği ve karye-i mezkûnenin abluka edildiği Miralay Cebbar Bey tarafından bildirilmekle cevaben vesâyâ-yı lâzıme ifa kılındığına dair Bitlis Vilâyeti'nden yekdiğerini müteâkib gelen telgrafnâmelerin gönderildiği beyân-ı âlîsiyle bunların mukaddem fırara fûrceyâb olanlardan olması maznûn bulunmasına ve merkez-i livâ olan Muş'a iki buçuk saat mesafede böyle müfreze-i askeriye sevkine lüzum gösterecek ve ona mukabeleye muktedir olacak derecede eşkıya zuhur edip de ba'de'z-zuhur haber alınması adem-i tabassura delâlet eylemesine nazaran gerek bu bâbda ve gerek eşkıya-yı merkûmenin sûratle ve ahkâm-ı kanuniyesi vechile def'-i tasallutâtı ile aded ve derece-i kuvvetlerinin bi'l-istikşâf inbâsı lüzumuna ve müteferri'âtına dair şeref-tevârüd eden 23 Kânûn-ı Evvel sene [1]317 tarih ve iki bin dokuz yüz doksan dokuz

¹¹ Metinde "Hasan" olarak yazılmıştır.

numaralı tezkire-i sâmiye-i hazret-i Sadâret-penâhîleri üzerine sebk eden tebligâta cevaben vilâyet-i müşârunileyhâdan alınıp Tesrî'-i Muamelât Komisyonu ifadesiyle leffen huzur-ı âlî-i fahîmânelerine takdim kılınan telgraf-nâmede Norşin karyesinden firar eden eşkıya manastırdan fûrceyâb-ı firar olan Antranik Çetesi'nden ve sekiz-dokuz kişiden ibaret olup derdestine gönderilen jandarmalarla iki zâbit köye dahil oldukları sırada eşkıya tarafından ateşe tutulduğu ve ahîren kuvve-i kâfiye vürûd edip köy abluka olunca-ya kadar şakîlerin firar eyledikleri ve köylerde bulunan nisvân ve sıbyânı aralarına katarak hareket eylemeleri tenkîllerini işkâl eylediği ve maamâfih eşkıyanın süratle ve ahkâm-ı kanuniye vechile def'-i tasallutlarına ba'd-ezîn dahi itina olunacağı gösterilmiş olduğu ma'rûzdur. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 12 Şevval sene [1]319 ve fî 9 Kânûn-ı Sânî sene [1]317

Nâzır-ı Umûr-ı Dahiliye

Memduh

[22 Ocak 1902]

A. MKT. MHM, 621/31

6

BİTLİS'İN SASON VE TALORİ BÖLGELERİNDEKİ ERMENİ ŞAKİLERE KARŞI ALINACAK TEDBİRLER

Bitlis'in Sason ve Talori bölgelerindeki Ermeni şakîlerin sayısının yeni katılımlarla 300'e yaklaştığı, barut ve fişek imal edebildikleri ve Ermeni ahaliden nakdî yardım gördüklerinin yapılan tahkikat sonucu ortaya çıktığından bahisle, hem köylerine ciddî bir güç bulundurulmadan gidilemeyen bu bölgeyi eşkıyadan temizlemek, hem de bunların Kürd aşiretlerinin sonbaharla birlikte dağlardan inmesini fırsat bilip girişmeleri muhtemel eylemlerini önlemek amacıyla öncelikle bölgeye bir askerî kuvvet sevk edilerek teslim olanların affedileceği, olmayanların ise cezalandırılacağı resmen ilan edildikten sonra alınacak neticeye göre gerekirse bunlara karşı, yanlarında dolaştırdıkları kadın ve çocuklara zarar gelmemesine dikkat edilerek bir harekât düzenlenmesi hususunda Bitlis Valiliğince yapılan teklif

Makam-ı Seraskerî
Mektubî Kalemi
Hususî

Bitlis Vilâyeti dahilinde vâki Sason Kazası'nın Geligüzan cihetlerinde ve Talori'de Ermeni eşkıyasının tekessür etdiğine ve taarruz edeceklerine dair bir müddetden beri vuku bulan rivayâtın tahkiki için i'zâm olunan polis serkomiseriyle diğer bir komiserin avdetlerinde eşkıyanın oradaki mevcudlarıyla ellerinde bulunan silahların nev'ine ve müteferri'âtına dair verdikleri malumâtдан ve oraların eşkıyadan tathîri zımında vilâyetçe müretteb iki yüz elli nefer jandarmaya kuvvetü'z-zahr olarak iki tabur asâkir-i nizâmiye terfîkı lüzumundan bahisle bazı ifadât ve tafsîlâtı hâvî Bitlis Vilâyeti'nden keşîde olunan telgrafnâme-yi naklen Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyet-i Celîlesi'nden alınan telgrafnâmenin suret-i muhrecesi leffen arz u takdim kılınmış ve meselenin haiz olduğu ehemmiyet hasebiyle bu bâbda orduca olan mütâlaanın ve asker i'zâmı derece-i vücûbda ise hangi taburların sevki lâzım geleceğinin inbâsı cevaben müşiriyet-i müşârunileyhâya ve vilâyet-i müşârunileyhânın suret-i iş'ârına göre mevâki'-i mebhûseye şu sırada asker sevki muvâfık-ı hâl ve maslahat olup olmayacağının tezekkürüyle iktizâ-yı maslahatın izbârı lüzumu dahi Bâbîâlî'ye iş'âr olunmuş ve hâsıl olacak neticenin dahi arz-ı atebe-i ulyâ kılınacağı derkâr bulunmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 16 Cumâdelâhire sene [1]321 ve fî 26 Ağustos sene [1]319

Serasker
Rıza

**

Makam-ı Seraskerî
Mektubî Kalemi

Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyet-i Celîlesi'nden
16 Ağustos sene [1]319 tarihli şifreli telgrafnâmenin suretidir.

Muş'da bulunan Bitlis valisinden alınan telgrafnâme sureti aynen zîrde arz olunmakla mündericâtına nazaran ifa-yı muktezâsı menût-ı re'y-i âlîdir.

Suret

Sason'un Geligüzan cihetinde ve Talori'de Ermeni eşkıyasının tekessür ettiği ve taarruz edeceklerine dair bir müddetden beri vuku bulmakta olan rivayâtın tahkik-i sıhhat ve mahiyeti muhafazada bulunan memurîne tavsiye ve iş'âr olunmakla beraber böyle işlerde ehil ve muktedir oldukları mücerreb olan Muş polis serkomiseriyle diğer bir komiser dahi mahsusen Sason'a i'zâm kılınmış idi. Memurîninden cevaben vâki olan iş'ârât ile komiserlerin bu ke-re avdetlerinde verdikleri malumât cebelde öteden beri mevcut ve mütehas-sın olan Ermeni eşkıyasının bu sene haricden elli kadar şahıs gelerek inzi-mâm ettikleri ve yerli Ermenilerden de iltihak ile eşkıyasının adedi iki yüzü tecavüz ve belki üç yüze takarrüb eylediğini ve silahları Rus mavzeri ve sür-melisi ve martini taklîdi şîşhâne cinslerinden olduğunu ve barut ve fişenk imal eylediklerini ve üç-dört sergerde refakatinde köylerde ve dağlarda ika-met ettiklerini ve beraberlerinde müte'addid nisvân ve sıbyân bulundurduk-larını tazammun eylemekde olup Geligüzan köylerine ve Talori kurâ-yı ma-lumesine kuvve-i mükemmele olmaksızın öteden beri kimse gelip gideme-diği vuku bulan ma'rûzât-ı sâbika ile malum olmasına göre komiserlerin ifa-dât-ı mahalliyesi kendi müşahedelerine müstenid olmayıp tahkikâta müste-nid ise de kurâ-yı mücâvire Ermeni ahalisinden müte'addid eşhâsa başka başka bi's-sual onlardan aldıkları malumâtın yekdiğerini müeyyid görülmesi gibi tahkik ve muhakeme üzerine müesses ve binâberîn şâyân-ı emniyet ol-duğundan ve Ermeni eşkıyasının fırsat buldukça cemiyet-i sevklerini teksîr edecekleri derkâr olarak bir buçuk-iki sene akdem kırk-elli şahıs "Arak" Ma-nastırı'nda mahsûr iken fûrceyâb-ı firar olmaları cesaretlerini tezyîd ve dai-re-i şerr ü mazarratlarını tevsi' edip gerçi bunlar bu havali Ermenilerinin umumu tarafından muâvenet-i nakdiye görmekde oldukları gibi Sason'da ve Talori'de mütehas-sın oldukları köyler ağaları iğtişâşda ve ondan sonra ara sıra mütehaddis olan vukuâtta zî-medhal ve mehâkimce gıyâben mahkum oldukları cihetle memurîn-i hükûmetin köylerine girip çıkmamalarından do-layı yakayı elevermemekde ve hususen tekâlîf-i emîriyeden müstesna kal-makdan istifade eylediklerinden bu istifadeyi terkle vukuât çıkaracakları ve hükûmeti kendilerini takib ve derdeste mecbur edecekleri pek de ümid edil-mez ise de bu Sason eşkıyasının her nasıl olsa ahz u giriftleriyle ortadan kal-

dırılmaları hâlen ve istikbalen elzem olduğundan ve Eylül takarrübünden nâşi dağdaki Ekrâd-ı aşâyir avdet etmeye başladıkları misillü on beş-yirmi güne kadar çekileceklerinden ve Ermeni şakîleri fenalık edecekler ise Sason cibâlinin aşâyirden hâlî kaldığı bu mevsimde çarpışacaklarından hem hareketlerine meydan verilmemek ve hem de vücud-ı habâset-âlûdlarından artık Sason ve Talori cihetleri tathîr olunmak üzere iki yüz elli nefer jandarma ihzâr olunarak yüz ellisi Bitlis Jandarma Kumandanı İzzet Bey'in kumandasında olmak ve el-yevm cebelde bulunan bir tabur asâkir-i şahane dahi kuvvetü'z-zahr ittihâz olunmak üzere işbu kuvve-i takibiyenin evvel emirde Geligüzan ve ona civar olan eşkıya yatağı bulunan diğer köyler Muş cihetinde ve kuvvet sevki tehlikeden vâreste bir hâlde bulunan ve adeta ova hâlinde olan Şenik ve Simal köylerine sevk ve ikamesiyle çünkü evvel ve âhir arz olunduğu vechile mahkum olan ve firarî ve muhtefî hükmünde bulunan köyler ağaları mazhar-ı afv-ı âlî olurlar ise şakâvetde sebat etmeğe mecburiyetleri olmayacağından onlara mensub avene dahi kendilerine peyrev olacaklarından bu makûlelerin dehâletleri kazanılmak ve ittifakları bozulmak için jandarma kumandanına gelip arz-ı teslimiyet edeceklerin ma'fûv olduklarının ve şakâvetde sebat edeceklerin kahr u tenkîl edileceklerinin suret-i resmiyede ilân ve işâ'a edilmesi ve ondan sonra görülecek hâle göre taharriyât ve takibâta ibtidâr olunması münasib ve bunlar bu cihetden tazyik olundukça Talori'ye firar ve orada harekât-ı tecavüzkârâneye ictisâr edeceklerinden zikrolunan [iki] yüz elli nefer jandarmadan geri kalan yüz neferin bir tabur asâkir-i şahane müzâheretiyle Talori'nin merbût olduğu Genç Sancağı'ndan Kulp Kazası'na ve oradan dahi Talori'ye mahâll-i maluma sevkiyle o mevki-lerin tutulması muktezî görülür. İşbu yüz nefer jandarma müfrezesinin Muş Jandarma kumandanıyla Seyyar Taburu binbaşısının kumandalarına tevdi'i muvâfık olur ve afv-ı âlîye dair arz olunan muamele bunlar cânibinden dahi aynı suretle icra olunmak lâzımdır. Eşkîya hakkında tedâbîr-i ma'rûzanın icrası takdirinde çoğunun dehâlet ve istihsâl-i itaatleriyle bu âna kadar devam eden Sason Meselesi'nin saye-i me'âlî-vâye-i cenâb-ı Padişahî'de ve dağdağasızca mahvı maksadı hâsıl olmak me'mûl olduğu gibi afv-ı âlînin ağavât ve aveneye te'siri olmadığı takdirde dahi guruh-ı eşkıya ve eşirrâ her mahalde olduğu vechile jandarma kuvvetiyle ahz u girift edilmiş ve mesele-i

mezkûre yine ortadan kaldırılmış olacağı emr-i¹² ayândır. Eşkîya-yı merkûmenin beraberlerinde nisvân ve sıbyân bulundurmaları jandarma ve asâkir-i şahane tarafından darb ve tenkîllerinde müşkilât ve mehâzîr tevlîd olunmak mütâlaa-i habîsânesinden münba'is olacağı derkâr ise de nisvân ve sıbyâna zarar îrâs edilmemesine zâbitân taraflarından son derece itina ve gayret edilmesi hakkında talimât-ı kat'îye i'tâ olunacağı ve nisvân ve sıbyân telef olması melhûz olan yerlerde gayet ihtiyâtkârâne hareketle beraber takibâtın yalnız eşkıya bulunan yerlerde icrasına itina etdirileceği müstağnî-i arz bulunduğu ma'rûzdur.

[8 Eylöl 1903]

Y. MTV, 250/115

7

TAYHOC A VE ENDEK KÖYLERİ CİVARINDA ERMENİ FEDAILERLE OSMANLI ASKERLERİ ARASINDA ÇATIŞMA ÇIKTIĞI

Erzurum'un Tayhoca ve Endek köyleri civarında Ermeni fedailerle Osmanlı askerleri arasında çıkan ve devam etmekte olan şiddetli çatışmada, fedailerin Kaskanlı aşiretinden oluşturulan Hamidiye Süvari Alayı'na bağılı bir miktar kuvvetin de desteğıyle ablukaya alındığı; askerlerden 4 şehit, 4 yaralı, fedailerden de 30 ölü ve çok sayıda yaralı bulunduğu

Şifre

Başkitâbet'e Dördüncü Ordu-yı Hümâyûnları Müşiriyeti'nden

Dünkü tarih ve şifreli telgrafnâme-i çâkerâneme lâhıkadır. Fedailer iki kısma ayrılarak bir kısmı Tayhoca karyesiyle on beş dakika mesafede bulunan hâkim bir tepede ve bir kısmı Endek karyesine on beş dakika mesafede bulunup her iki kısmı da gerek asâkir-i nizâmîye ve gerek o mıntika dahilinde bulunan Kaskanlı[1] Aşireti'nden müteşekkil Hamidiye Süvari Alayı Kaymakamı ve Aşiret Reisi Reşid Bey ve mahdûmuyla bir mikdar atlı ile yetişerek merkûm fedailer ablukaya alınarak muharebeye şiddetle devam olunduğı ve bizim taraftan Süvari Nizâmîye Yüzbaşısı Hacı Ahmed Efendi ile bir

¹² Metinde "emr u" şeklinde geçmektedir.

çavuş ve mûmâileyh Reşid Bey'in alayından iki nefer ki cem'an dört nefer şehid ve dört nefer de mecrûh vuku bulduğu ve kısmen atlı bulunan fedailerden otuz kişi itlâf edildiği gibi epeyce de mecrûh vuku bulmuş ise de henüz muharebeye hitâm verilmediği için mikdarın malum olmadığı mahall-i vak'a-dan vuku bulan iş'âra nazaran vârid olan telgrafnâmeden anlaşılmış ve sa-ye-i hazret-i Padişahî'de her taraftan tertib ve sevk olunan süvari ve piyade müfrezeleri mahall-i vak'aya yetişmek üzere bulunduğu gibi bir taraftan dahi tertib ve tedâbîr-i mukteziye icra ve ifasından geri durulmamakda olup neticesi arz-ı atebe-i ulyâ kılınacağına arzına mucâseret olunur. Ol bâbda.

Fî 10 Receb sene [1]321 ve fî 19 Eylül sene [1]319

Müşir
Mehmed Zeki

[2 Ekim 1903]

Y. PRK. ASK, 205/21

8 SASON VE TALORİ'DE ÜSLENEN ERMENİ EŞKİYASI ÜZERİNE MUTLAKA BİR ASKERÎ HAREKÂT YAPILMASI GEREKTİĞİ

Sason ve Talori'deki Ermeni eşkiyasına karşı bir askerî harekât yapılması yolundaki teklifi, çok fazla asker sevkini ortaya çıkaracağı siya-sî mahzurlar ve kış şartları ileri sürülerek kabul edilmeyen Bitlis valisi-nin, bölgenin askersiz kalmasından yararlanıp gücünü arttırmaya çalış-şan eşkiyanın jandarma ve hükümet memurlarına karşı giriştiği saldırılar ve Ermeni fedailerin Erzurum sınırına yönelik tecavüzleri gözö-nüne alındığında bu harekâtın yapılmamasının ileride daha büyük mahzurlara yol açacağına dair gönderdiği telgraflar

Numara: 5

Bitlis Vilâyeti'nden alınan şifre telgrafnâme suretidir.

Her sene yazın Sason cibâlinde bulundurulan bir tabur asâkir-i şahane aşâyir avdet etdikden sonra geriye alınmak Ermeni eşkiyasının taharrî ve derdesti için cibâle daha kuvvet sevki fikir ve tasavvurundan neş'et eylemiş ise de hasbe'l-hâl mülâhaza olunan bazı mehâzîr ve müşkilâta binâen sevki-

yât icra olunmaması hakkında cânib-i âlî-i Seraskerî'ye cevaben arz-ı mütâlaa olduğu Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyet-i Celîlesi'nden bu defa iş'âr olunmuş ve efrâd-ı şahanenin bundan sonra çadır altında ikamet ve beytütetden müteessir olacaklarından başka aşâyir çekildiği hâlde cibâlde Ermeni hainlerine karşı böyle küçük kuvvet bulunmasında mehâzîr-i mühimme melhûz olmasına binâen mezkûr taburun bir an evvel Muş'a aldırılması zarurî görünüp emrinin hemen icrası Müşiriyet-i müşârunileyhâya iş'âr kılındığı ma'rûzdur.

Muş, fi 9 Eylûl sene [1]319

Bitlis Valisi

Hüsnü

**

Numara: 6

Bitlis Vilâyeti'nden alınan şifre telgrafnâmenin suretidir.

Bugünkü telgrafnâmeye zeyldir. Talori'de ve Sason'da bulunan eşkıyanın bu sene bir derece daha esliha ve avene peydâ etmeleri celb-i nazar-ı dikkat eylemesiyle mazarratlarının men'i zımnında evvel emirde haklarında afv-ı âlî ilânı ve itaat etmeyip şakâvetde ısrar ederler ise malumü'l-mikdar jandarma ve iki tabur asâkir-i şahane ile takib ve derdestleri 24 Ağustos sene [1]319 telgrafnâme-i çâkerîyle istîzân olunmuş ve sebk eden emr u iş'âr-ı âlî-i Seraskerî üzerine Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyet-i Celîlesi'nden çekilen telgrafnâmede Talori ve Sason Ermeni eşkıyasının cemiyetine ve mevkilerinin menâ'atine nazaran üzerlerine altı taburdan az kuvvet sevki caiz olamayıp oralara ise şu aralık böyle büyük kuvvet gönderilmesi bedhâhınca sermaye-i tezvîrât ittihâz olunacağına göre mehâzîr-i siyasiyeden vâreste olmadığından kuvvet sevkinden sarf-ı nazar olunması yolunda beyân-ı mütâlaa edilmesi diğer surete müreccah olacağı iş'âr buyurulduğundan ve zaten şitâ hulûl ederek mahallinde ve karakol hükmünde bulunan bir tabur barınamamakda bulunduğu ve sükûn dahi mevcut olduğundan kuvve-i cünûdiye-i şahane eşkıyanın bir tarafda fenalık îkâ'ına cür'eti hâlinde kahr u tenkîllerine müsaid makâdir ve mevâki'de bulundurulmak üzere şimdilik

Talori ve Sason'a kuvvet sevkinden sarf-ı nazar olunması münasib olacağı cevaben Müşiriyet-i müşârunileyhâya yazılmış idi. Sason cebelinde yirmi Ermeni şakîsinin tesadüf etdikleri iki jandarmadan birini götürdüklerine dair geçen gün hâk-i pâ-yı nezâret-penâhîlerine vâki olan arz u iş'âr, sükûn mevcud olduğu hakkında olan beyânâta mübâyin görüldüğüne ve te'yid-i asayiş olunmasına dair evâmîr-i aliyye-i Sadâret-penâhî ma'rûzât-ı çâkerânemin tamamıyla manzûr-ı âlî buyurulmadığını imâ eder hâlâtdan olmasına ve eşkıyanın mevcud olduğu yerlerde asayiş bulunduğunu kıyas etmek caiz olmayıp sükûn denilmesinden maksad şimdiye kadar olduğu gibi bu sene dahi eşkıyada büyücek tecavüz ve taarruza isti'dâd görülmediğini arz ve imâdan ibaret o hâlde iş'ârâtın yekdiğere kıyas olunduğu vâsıl-ı mertebe-i bedâhet olup şu eşkıya keyfiyeti gayet mühim ve her ne zaman tensîb buyurulacak ise bir an evvel icrası lâzım bulunmasına nazaran icra-yı icabı menût-ı re'y-i hidivîleri olduğu ma'rûzdur.

Fî 13 Eylûl sene [1]319

Bitlis Valisi

Hüsnü

**

Numara: 7

Bitlis Vilâyeti'nden alınan şifre telgraftâme suretidir.

C. 12 Eylûl sene [1]319. Muş Kasabası'nın ittisâlinde demek olan Sason ve Talori dağları üzerinde bulunan köylerden müte'addid Ermeni köyleri iğtişâşdan beri Ermeni erbâb-ı şakâveti tarafından merkez-i fesad ve tahassun ittihâz olunduğunu cereyân-ı vukuât isbat eder. İki sene evvel bir manastıra kapanan ve dört tabur asâkir-i şahanenin ablukasından kurtularak firar eden eşkıyanın el-yevm mezkûr köylerde bulunduğu ve oralara gelip gitmek isteyen hükûmet memurlarına ve ehl-i İslâm'a tecavüz etmekde oldukları ve hıfz-ı asayiş için kışla inşasına ibtidâr etdirilmiş iken neticesiz bıraktırdıkları evvel ve âhir vâki olan ma'rûzât ile malum-ı âlî-i hidivâneleridir. Bunların mazarrâtı¹³ ve her sene mevsim-i sayfa dağlara gelen aşâyir-i İslâmiye

¹³ Metinede "müfredâtı" şeklinde geçmektedir.

ile vuku'u melhûz olan müsâdemâtı nokta-i ihtilât ve muvâsalalarına asâkir-i şahane ve jandarma ikamesiyle men' edilir. Mevsim-i şitâda dağlarda barınmak mümkün olmadığından ve aşâyir de meştâlarına avdet edegeldiklerinden Ermeni eşkıyası bittab' serbest kalır. Vilâyetçe eşkıya-yı merkûmenin men' ve tahdid-i mazarrâtı hakkında ittihâz-ı tedâbîrden bir an hâlî kalınmaz ve avâkıb-ı ahvâl nazar-ı dikkatde tutulup en küçük vukuâta kadar nezâret-i celîlelerine arz-ı malumât olunan eşkıyanın men'-i mazarrâtı ve imha-yı vücud-ı habâset-âlûdları hakkında lâyihi hâtır-ı kâsır olan tedâbîr birkaç ayda bir kere arz ve izbâr olduğu gibi bu kerede dahi Muş'a vürûdumla beraber 14 Ağustos sene [1]319 tarihli telgrafnâme-i çâkerânemle tafsilen arz kılınmış idi. Mezkûr telgrafnâme mütâlâa buyurulur [ve] vesâtat-ı celîle-i cenâb-ı Seraskerî ile cereyân-ı muhabere üzerine sükûn ber-devam olduğuna dair arz u iş'âr-ı ahîr ne maksada mebnî bulunduğuna atf-ı nazar kılınırsa Sason ve Talori'nin hâlî karîn-i ilm-i âlî-i hidivîleri olur. Sason Ermeni Meselesi istikbalen netice-i vahîme iktisâb edecek ve daha doğru tabir ile devlete gâile-i azîme çıkaracak mevâdd-ı mühimmeden olduğundan derecesi daima malum-ı âlî olması ve her muhabere tekrerrür etdikçe istîzâhât ve tedkikâtına ibtidâr ile hüsn-i intâcına diğer umûr-ı cesîmenin haylûlet etdirilmemesi müsted'âdır. Sason Ermeni eşkıyası bilâ-şübhe Ermeni köylülerinden mürekkeb olup aralarında Rusya'ya gidip gelenler dahi vardır. Ermeni eşkıyası üç yüz kadardır. Sason ve Talori dağlarında tahassun etmekde olduklarından yollarda emniyetsizlik îkâ' edemezler. Saye-i me'âlî-vâye-i hazret-i Padişahî'de vilâyetin sair taraflarında ve turuk-ı muvârede üzerinde asayiş ve emniyet ber-kemâldir. Her yerde olduğu gibi vukuât-ı kevnîyeden başka fenalık tahaddüs etmez. Ermeni eşkıyası hakkında malumâtı müş'ir ve tedâbîr-i ley-yine ve ciddiyei musavvir olan mezkûr on dört Ağustos tarihli telgrafnâme-i çâkerânemin lütfen nazar-ı dikkat-i fahîmânelerine alınması müsterhamdır.

Fî 13 Eylül sene [1]319

Bitlis Valisi

Hüsni

Numara: 8

Bitlis Vilâyeti'nden gelen şifreli telgraftâmenin suretidir.

Sason Talori dağlarında mütehasın ve mahalleri Ermeni ahalisiyle müttefik olan Ermeni eşkıyası asâkir-i şahane ve jandarma cebelden Muş'a avdet etdikden sonra bütün bütün serbest kaldılar. Fedailerin Erzurum hududundan tecavüze tasaddîleri bunların cür'etlerini tezyîd edeceği derkârdır. Tenkîlât icrasında mehâzîr-i siyasiye ve hasbe'l-mevsim müşkilât-ı mevkiye bulunduğuna dair Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyet-i Celîlesi'nden geçende huzur-ı celîl-i Seraskerî'ye arz olunan mütâlaa vârid ise de fedailerin tecavüzleri madde-i ahîresi meselenin rengini değiştirdiği gibi eşkıya-yı merkûme taht-ı istilaya aldıkları Ermeni köylerinde bıraktıktan(?) teksîr-i kuvvet ve tevsî'-i daire-i mazarrat edeceklerinden ve takibde şimdiki hâlde mütâlaa olunan mahzur-ı siyasî adem-i takib cihetiyle ileride daha vahim suretde görüleceğinden saye-i satvet-vâye-i cenâb-ı Padişahî'de şakîlerin dahi derdest ve tenkîlleriyle imha-yı vücud-ı mazarratları keyfiyetinin nazar-ı dikkatden bir an dûr edilmemesi hâlen ve istikbalen elzem olduğu ma'rûzdur.

Fi 26 Eylül sene [1]319

Bitlis Valisi

Hüsnü

[9 Ekim 1903]

Y. PRK. UM, 67/11

9

ERZURUM VE VAN'DA BULUNAN BİRÇOK YERLİ ERMENİNİN SASON TARAFLARINA GİTTİĞİ, BİTLİS VE ERZURUM ERMENİLERİNİN DE YÜKSEK FİYATLA SİLAH TEDARİK ETTİKLERİ

Erzurum ve Van'da bulunan birçok yerli Ermeninin Sason taraflarına gittiği, Bitlis ve Erzurum Ermenilerinin de yüksek fiyatla silah tedarik ettikleri işitildiğinden ciddî tedbirler alınması hususunda her iki ilin valiliklerinin de dikkatlerinin çekilmesi gerektiği

Makam-ı Seraskeri
Mektubî Kalemi
Hususî

Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyet-i Celîlesi'nden vârid olan tel-grafnâmede Erzurum ve Van Vilâyetleri dahilinde bulunan yerli Ermeniler-den birçoklarının silahsız olarak Sason cihetine gitmekte oldukları ve Bitlis ve Erzurum Vilâyetleri dahilindeki Ermenilerin de şu aralık gâlî fiyatla esli-ha tedarikine teşebbüs eyledikleri işidilmekte olup cihet-i askeriyece lâzımı vechile dikkat ve itina olunmakda ise de bu bâbda tedâbîr-i ciddiye ittihâz ve ifası en ziyade cihet-i mülkiyeye aid olmakla vilâyât-ı müşârunileyhimin na-zar-ı dikkatlerinin celbi icab edeceği izbâr olunmuş ve ber-vech-i iş'âr icab-ı hâlin icrası bâ-tezkire-i acizî Babıâli'ye inbâ kılınmış olmakla muhât-ı ilm-i âlî buyurulmak üzere arz-ı malumâta ibtidâr kılındı. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehül-emrindir.

Fî 24 Zilkade sene [1]321 ve fî 29 Kânûn-ı Sânî sene [1]319

Serasker

Rıza

[11 Şubat 1904]

Y. PRK. ASK, 214/21

10

ERMENİ EŞKIYA REİSİ ANTRANİK VE YANDAŞLARI
TARAFINDAN GELİGÜZAN NAHİYESİ'NİN MERKEZİ
OLAN TAPIK KÖYÜNDEKİ MÜSLÜMANLARIN
EVLERİNİN ZORLA TAHLİYE EDİLDİĞİ

Ermeni eşkiya reisi Antranik ve yandaşlarından 40'a yakın kişinin, Geligüzan nahiyesinin merkezi olan Tapık köyündeki Müslümanlara ait evleri zorla tahliye ettikleri, kadın ve çocukları iki Ermeni hanesine doldurdıkları, civardan gelen silahlı Ermenilerle fesatçıların sayısının 500'e ulaştığı haberlerinin alındığının Muş Kumandanlığı'ndan bildirilmesi üzerine, gerekenin acilen yapılarak fesatçıların yakalanması ve uygunsuz bir duruma fırsat verilmemesi için durumun Dördüncü Ordu Müşiriyeti'ne ve Babıâli'ye iletildiği

Makam-ı Seraskerî
Mektubî Kalemi
Hususî

Geligüzan Nahiyesi'nin müdüriyet merkezi olup Muş'a dört saat mesafede bulunan ve kısm-ı a'zamı ahali-i İslâmiye ile meskûn olan Tapık nâm karyede şehir-i hâl-i Rumî'nin üçüncü günü Antranik ve Arşa ve Arşak nâm rüesâ-yı hazele ile kırk kadar avenesi tarafından İslâm hâneleri cebren tahliye olunarak açıkda kalan nisvân ve etfâl-i İslâmiye'nin iki Ermeni hânesine sıkışdırıldığı ve ertesi günü fesede-i merkûmenin mikdarı civar kurâdan gelip iltihak eden müsellah Ermeniler ile beş yüze bâliğ olduğu anlaşıldığına dair Muş Kumandanlığı'ndan vârid olan telgrafnâmenin suret-i muhrecesi leffen arz u takdim kılınmış ve suret-i iş'ârdan bahisle eşirrâ-yı merkûmenin îkâ'-ı mefsedet ve mazarrat eylemelerine ve bir kısım halkın diğerine îrâs-ı dest-i tecavüz ve ta'addî etmelerine zinhâr meydan verilmeyerek rüesâ-yı fesedenin derdestine ve mugayir-i marzî-i âlî ahvâlin adem-i vuku'una itina ve ihtimâm olunması hakkında tebligât-ı mesbûka-i acizânemi te'kîden Dördüncü Ordu-yı Hümayûn Müşiriyet-i Celîlesi'ne bâ-telgraf vesâyâ-yı mahsus a ifa ve keyfiyet Bâbîâlî'ye de inbâ olunmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehül-emrindir.

Fî 3 Zilhicce sene [1]321 ve fî 7 Şubat sene [1]319

Serasker

Rıza

**

Makam-ı Seraskerî
Mektubî Kalemi
Hususî

Muş Kumandanlığı'ndan mevrûd

fî 5 Şubat sene [1]319 tarihli şifreli telgrafnâmenin suretidir.

Geligüzan Nahiyesi'nin merkez-i müdüriyeti olup Ermeni eşirrâsının daire-i mefsedet ve mel'aneti dahilinde kalan ve Muş'a dört saat mesafede bulunan Tapık karyesi kısm-ı a'zamı ahali-i İslâmiye ile meskûndur. Şehir-i hâlin üçüncü günü mezkûr karyeye Antranik ve Arşa ve Arşak nâm rüesâ-yı hazele ile kırk kadar avenesi tarafından İslâm hâneleri cebren tahliye ve açık-

da kalan nisvân ve etfâl-i İslâmiye'nin iki Ermeni hânesine sıkışdırıldığı ve İslâm ağavâtının bir mahalle tevkifle taht-ı nezârete alındığı ve ertesi günü fesede-i merkûmenin civar kurâdan gelip iltihak eden müsellaah ahali-i Ermeniye ile beş yüz mikdarına bâliğ olduğu ber-takrîb mezkûr karyeden firarla hükûmete ihbar-ı keyfiyet eden iki İslâm'ın ifadât-ı mazbûtasına atfen Muş Jandarma Kumandan ve Serkomiserliği tarafından verilen jurnal müfâdıyla arz-ı malumât olunur.

[20 Şubat 1904]

Y. PRK. ASK, 213/12

11

ERMENİ EŞKIYASININ KULP, SASON VE TALORİ'DEKİ EYLEMLERİ VE ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER

Ermeni eşkiya ve komite mensupları ile bazı silahlı Ermeni köylülerin Kulp kazasının Hiyan Nahiyesi'ne bağlı Helin, Sivit ve İnikan köylerinde hükûmet memurlarını tehdit etme ve kovma, ev yakma, adam öldürme, Müslüman ahalinin eşya ve hayvanlarını zaptetme, Ermeni ahaliyi kendilerine katılmaya zorlama ve silahlandırma; şaki Antranik ve çetesinin ise civar köyler ahalisinden 500 silahlı Ermeninin de katılımıyla Tapık köyünde Müslümanların ev, eşya, erzak ve hayvanlarını ellerinden alma, ileri gelenlerini tevkif etme, ev yakma ve adam öldürme eylemlerini gerçekleştirdikleri; 17 Ermeni ve 30 Müslüman köyünün mevcut olduğu bu bölgenin içinde bulunduğu bu durumdan kurtulabilmesi için öncelikle eşkiya üzerine bir askerî harekât yapıldıktan sonra bir genel af ilanı, dağdaki Ermenilerin ovada iskânı, buralarda kışla ve karakolhaneler inşa edilerek sürekli asker bulundurulması, Geligüzan ve Sason'un idarî yapısı ile öşür ve vergi tahsilâtı hususunda değişikliklere gidilmesi gibi bir dizi tedbirin hayata geçirilmesi gerektiği; ayrıca bölgedeki eşkiyanın Rusya üzerinden Bulgar çetecileri ile irtibat halinde olduğu ve bir askerî harekât yapılması durumunda ova Ermenilerinin dağdaki eşkiyaya yardıma gidecekleri hususlarında Bitlis Valiliği ve Muş Mutasarrıflığı'ndan gelen telgraflar

Numara: 9

Bitlis Vilâyeti'nden Gelen Telgrafnâmenin Sureti

Berây-ı tahsilât Kulp Kazası'nın Hiyan Nahiyesi dahilindeki Helin nâm Ermeni karyesine giden tahsildâr ve jandarmanın muhtârı köyde bula-

mayarak bulunduğu mahalden avdeti için gönderdikleri haber üzerine gelmediği gibi haber götüren Ermeni'nin Hiyan Müdürü Süleyman Ağa'ya hitaben Ermeni komitesinden Murat ve Kigork imzalı ve Ermeniyyü'l-ibare olarak getirdiği bir mektubda ağa-yı mûmâileyhin artık hükûmet işine karışmaması ve aksi takdirde Sasonlu Halil Beşşar hakkında yapılan muamelenin aynı kendi hakkında icra olunacağı dermiyân olunduğu ve müteâkiben mezkûr Helin karyesine gelen otuz nefer Ermeni eşkıyası tarafından iki hâne ih-râk ile beraber İslâmlardan bazısının beslemek üzere karye-i mezkûre Ermenilerine verdikleri sekiz re's öküzü zebh ve oralardaki Ermenileri kendilerine ilhâk için icbâr etdikleri ve tahsilât zımnında Sivit karyesine gönderilen bir jandarma neferi de beş nefer Ermeni eşkıyası tarafından tehdid ve teb'îd edildiği ve eşirrâ-yı merkûmenin bu hâlleri tahsilâtı sektedâr eylediği Genç Mutasarrıflığı'ndan iş'âr olunmuş ve bunların câ-be-câ ikâ'ına tasaddî etmek istedikleri mazarrâtın vuku'unu mâni olacak tedâbîr ve takayyüdâtta kusur olunmamakda ise de hazelenin hulûl-i mevsimiyle beraber tenkîlleri derece-i vücûbda olup icra-yı icabı re'y-i âlîye menût bulunmuş olduğu ma'rûzdur.

Fî 4 Şubat sene [1]319

Vali Vekili Muş Mutasarrıfı

Mehmed

**

Numara: 10

Bitlis Vilâyeti Vekâleti'nden gelen şifre telgrafnâmenin suretidir.

Ermeni eşkıyası sergerdelerinden Antranik nâm leîm müsellah otuz nefer avenesiyle beraber Muş'a dört saat mesafede vâki ve İslâm ve Ermeni mahlûtan sâkin olan Tapık karyesine gelerek İslâmların ileri gelenlerini nezdine bi'l-celb umumiyetle İslâm mahallesine giderek müdafaa ve muhafaza-ya elverişli olan hânelere duhûl ve ikamet eylediği ve İslâmların çoluk çocuğunu kâmilten Ermeni mahallesine sevk etdirdiği karye-i mezkûreden firaren gelen iki İslâm'ın ifadesine atfen Muş Mutasarrıflığı'ndan şimdi alınan telgrafnâmede iş'âr ve bunların şu suret-i hareketi tevsî'-i daire-i şakâvet fikrinden münba'is olduğu ilâveten izbâr kılınmış ve hazelenin ikâ'ını tasavvur eylediği mazarratın men'ini kâfil olacak tedâbîr ve takayyüdâtta zerre kadar

kusur olunmaması derhal mezkûr mutasarrıflığa tebliğ olunmuş olduğu ma'rûzdur. Fermân.

Fî 6 Şubat sene [1]319

Vali Vekili Nâib

Re'fet

**

Numara: 11

Bitlis Vilâyeti Vekâleti'nden vârid olan şifre telgrafnâmenin suretidir.

Bugünkü diğer telgrafnâme ile arz olunan Tapık karyesine çakmaklı tüfenkle müsella olmak üzere Geligüzan, Şenik, Simal ve Kop ve Ahpi¹⁴ karyelerinden beş yüze karîb Ermeni hazelesi gelip şakî Antranik'e iltihak ederek İslâm'dan yedi kişiyi tevkif ve iki yüzü mütecâviz zükûr ve inâs ve etfâl-i Müslime'yi iki Ermeni'nin hânesine bi't-teslim zahire ve hayvanâtı zabt ile şimdiye kadar otuz beş re's ağnâm zebh eyledikleri firaren gelen diğer bir şahsın ifadesine atfen Muş Mutasarrıflığı'ndan iş'âr olunmuş ve bu hâlin men' ve ahali-i İslâmiyece galeyan hâsıl etmemesi için iktizâ eden tedâbîrin bilâ-ifâte-i vakt ifası cevaben tebliğ olunduğu gibi ba'demâ alınacak malumâtın dahi arzı tabîî bulunmuş olduğu ve olunacak muamelenin menût-ı re'y-i fermân-ı âlî bulunduğu ma'rûzdur. Fermân.

Fî 6 Şubat sene [1]319

Bitlis Vali Vekili

Siird Mutasarrıfı

Kazım

**

Numara: 12

Bitlis Vilâyeti'nden gelen şifre telgrafnâmenin suretidir.

4 Şubat sene [1]314 zeyldir. Kulp Kazası'nın Helin¹⁵ karyesine gelen Ermeni eşkıyası dört hâne'yi daha ihrâk ederek bunların evvelce yakdıkları diğer iki hânenin nüfus ve eşya [ve] mevâşîsini kendileri için cevelângâh ittihâz eyledikleri Akçasir ve Sivit nâm karyelere nakl ile beraber o civarda-

¹⁴ Metinde "Açni" şeklinde geçmektedir.

¹⁵ Metinde "Helit" şeklinde geçmektedir.

ki Ermeniler[i] kendilerine ilhâk için tehdid ve esasen sekiz hânedan ibaret olan mezkûr Helin¹⁶ karyesinde eli silah tutanları teslîh etdikleri ve hazele-i merkûmenin harekât-ı vâkı'asına nazaran ba'demâ kurâ-yı İslâmiye'ye de tecavüzleri kaviyyen melhûz bulunduğu Genç Mutasarrıflığı'ndan iş'âr olunmuş ve tedâbîr-i lâzımeye bi't-tevessül mugayir-i rıza-yı âlî ahvâl vuku'una kat'iiyen meydan verilmemesi cevaben tebliğ kılınmış olduğu ma'rûzdur. Fermân.

Fî 7 Şubat sene [1]319

Vali Vekili
Siird Mutasarrıfı
Kazım

**

Numara: 15

Muş Mutasarrıflığı'ndan alınan şifre telgrafnâmelerin suretleridir.

Ermeni eşkıyasından Antranik otuz nefer avenesiyle cebelde vâki Tapık karyesine beş gün evvel gelerek yirmi kadar İslâm hânelerini zabt ve ileri gelenlerinden yedi neferini tevkif ve mezkûr hânelerin iki yüzü mütecâviz ailelerini iki Ermeni hânesine yerleşdirdiği ve kurâ-yı Hristiyanıye'den beş yüz mikdarı eşhâs-ı müsellaha Antranik'e iltihak eylemelerini müteâkib güya üzerlerine asâkir-i şahane ve hafif süvari alaylarının gelmekte olduğu cihetle yolları tutmak üzere geriye(?) giderek Tapık'da Antranik'le yüz nefer avenesi kaldıkları, vekâlet-i çâkeriden 5 ve 6 Şubat sene [1]319 tarihli telgrafnâmelerle Bitlis Vilâyeti Vekâleti'ne arz olunmuş ve mârru'l-arz mevkûfinden bu kere gelen iki neferin ifadesinden ve Muş'a muvâsalat-ı ubeydânemle edilen tahkikâta nazaran Tapık ve sair karyeler Ermenilerinin iltimasıyla Muş'a gitmemek ve diğer köylere azîmet eylemek üzere zükûr-ı aile-i İslâmiye fesedenin Muş'dan aldığı bir mektub üzerine esna-yı râhda kendileri takib olunarak aile halkını geriye iade etdirip kendileri firar eyledikleri ve serbest bırakıldıkları sırada Çeto nâm şahsı Antranik bırakmayarak bıyığını yolduğu ve boğazını da yandırdığı ve yüz kadar hayvanâtı zebh ve kusuruna damga darb olunduğu anlaşılmıştır. Eşkıya-yı merkûmenin şu harekât-ı tecavüz ve

¹⁶ Metinde "Helit" şeklinde geçmektedir.

şenî'atkârânesine karşı aşâyirce heyecan zuhuru ve bunun neticesi olarak ahz-ı intikam etmeleri muhtemel olmakla mugayir-i marzî-i âlî hâlin hudûsüne mahal ve imkân kalmamak ve icab eden nikâta sevk ve ta'biye edilmek üzere evvelce de arz olunan asâkir-i şahanenin buraya i'zâmı menût-ı re'y ve fermân-ı âlî bulunduğu ma'rûzdur.

Fî 8 Şubat sene [1]319

Suret-i Diğer

6 Şubat sene [1]319 tarihli telgrafnâme-i çâkerîye zeyldir. Tapık'da kalan nisvân ve etfâlin mensub oldukları Bozikan Aşireti nezdine gitmelerine Antranik mel'ûnu tarafından ruhsat verilerek ancak vâki olan ricaları üzerine altı hâne halkının Muş'a gelmelerine muvâfakat olunmakla bunlardan üç hâne adamları gelmiş ise de diğer üç hâne yolda olup henüz gelmedikleri ve yalnız Çeto nâm şahsın tahliye olunmadığı ve karyede Antranik'le otuz kadar avenesi ve karyenin Ermeni ahalisi kaldığı gelenlerin ifadesinden anlaşıldığı ve bu gece vasıtasıyla tebliğ buyurulan emr u fermân-ı hümayûn-ı cenâb-ı Padişahî'nin infazı bâ-telgraf kumandan paşa hazretlerine iş'âr ve hükûmetçe tedâbîr-i mukteziye icra, efrâddan kimsenin asla işe karışmaması için icab edenlere tenbihât-ı lâzıme ifa kılındığı ma'rûzdur. Fermân.

Fî 9 Şubat sene [1]319

Muş Mutasarrıfı

Mehmed

**

Numara: 16

Bitlis Vilâyeti Vekâleti'nden mevrûd şifre telgrafnâmenin suretidir.

8 Şubat sene [1]319 zeyl. Tapık Kazası'ndaki nisvân ve sıbyânın mensub oldukları Bozikan Aşireti nezdine ve bunlardan yalnız altı hâne halkının gösterdikleri arzu vechile Muş'a azîmetlerine şakî Antranik tarafından muvâfakat olunması üzerine zikrolunan altı hâne halkından üçünün Muş'a geldikleri ve diğer üçünün yolda bulundukları ve Çeto nâm şahsın salıverildiği ve Antranik'le otuz kadar avenesi karye-i mezkûrede kalıp¹⁷ diğer eşkıyanın

¹⁷ Metinde "kalan" şeklinde geçmektedir.

Ko[p] ve Germab nâm Ermeni köylerine gittikleri Muş Mutasarrıflığı'ndan bu kere iş'âr olunduğu ma'rûzdur.

Fî 10 Şubat sene [1]319

Vali Vekili

Kazım

**

Numara: 17

Bitlis Vilâyeti'nden Gelen Telgrafnâmenin Sureti

Şakî Antranik Tapık karyesinde ikamet eylediği İslâm Çeto'nun hânesi damına zemini kırmızı bez, etrafı beyaz ve ortasında mâî setri ve pantolon ve kolalı gömlek ve belinde altı sıra fişenklik bağlamış ve yedinde mavzer tü-fengi gösterir bir insan ve buralarda ... ve siyah ... vücudu siyah kanadlarının bazı yerleri beyaz kartal ... ve suretlerini hâvî bir ... bayrak rezk eylediği tah-kikât-ı vâkı'adan müstebân olduğu şimdi Muş Mutasarrıflığı'ndan alınan tel-grafnâmede iş'âr olunmuş ve tedâbîr-i mukteziye-i serî'anın icrasıyla şakî-i merkûmun tenkîli hakkında evvelce vuku bulan iş'âra cevaben alınan diğer bir telgrafnâmede karye-i mezkûre Sason cebelinde olması ve cebel yakınla-rının hasbe'l-mevsim harekât-ı askeriye mâni olacak derecede berfle mes-dûd bulunması hasebiyle hazelenin tenkîli Nisan evâhîrinin hulûlüne müte-vakkıf olduğu ve bunların kahr u tedmîri Muş mıntıkasındaki kuvve-i mev-cude-i askeriye dokuz tabur piyadenin ilâvesiyle süvari hayvanâtının ter-tib-i nizâmîye iblâğına vâbeste bulunduğu ve şimdiki kuvve-i mevcude an-cak kasabanın asayişini te'mine kâfi ve bundan velev cüz'î olsun bir müfre-zenin ifrâzı mahzuru dâ'î olacağı Muş Kumandanlığı'ndan bildirildiği beyâ-nıyla seyr-i seri ile şimdilik iki taburun Muş'a yetiştirilmesi iş'âr olunmuş ve bu cihet mezkûr kumandanlıktan vilâyete de yazılmış olmakla icabının icrası mütevakkıf-ı fermân-ı âlî bulunduğu ma'rûzdur.

Fî 10 Şubat sene [1]319

Vali Vekili

Siird Mutasarrıfı

Kazım

**

Numara: 22

Bitlis Vilâyeti Vekâleti'nden gelen şifre telgrafnâmenin suretidir.

C. 10 Şubat sene [1]319. İnikan karyesi vukuâtının hükûmete ihbarını muvâfık görmeyen Ermeni eşkıyası tekrar karye-i mezkûreye hücumla iki adam katl ve firar eden bir-iki hâne halkından mâadâsını derdest eyledikleri gibi firar edenlerin eşya ve mevâşîsini Akçasir karyesine sevk etdikleri ve evvelce götürdükleri kadınları henüz salıvermedikleri Genç Mutasarrıflığı'ndan iş'âr ve Hiyan Nahiyesi'nde icra-yı şakâvet edenler seksen iki kadar köylü Ermeni olup bunların elindeki tüfenklerin on beş kadarı esliha-i cedîdeden ve kusurları adi tüfenkten ibaret olduğu ve Kulp'da ise kırkı mütecâviz jandarma ve bir tabur asâkir-i şahane mevcud bulunduğu hâlde mahalli kaymakamının kuvve-i lâzımeyle müstashiben mahall-i vukuâta azîmetle mütecâsirleri takib ve sıbyân ve nisvânı tahlîs ve maktûlleri tedfîn ve orada kuvvetli bir müfreze terkiyle huzur ve emniyet-i ahaliyi te'min etmemesi ve vak'anın hudûsünden bir gün sonra i'tâ-yı malumât ile iktifa eylemesi asayiş ve inzi-bât hususunda adem-i kifayetini isbat eylediği ve bu hâllerden müteessir olan ahali-i İslâmiye'nin işe karışarak rıza-yı âlîye mugayir ahvâl vuku'a gelmemek ve diğer mahalle nakledilmek üzere kaymakam-ı mûmâileyhin hemen işden el çekdirilerek yerine muktedir birinin vekâleten i'zâmı muktezî bulunduğu dahi ilâveten izbâr olunmuş ve Çapakçur Kaymakamı Rüşdü Bey'in evsâf-ı lâzımeyle haiz olduğu mezkûr mutasarrıflığın cümle-i iş'ârından olmasıyla üçüncü sınıftan olan Kulp Kaymakamlığı'na tayinine kadar mûmâileyh Rüşdü Bey'in vekâletle Kulp'a gönderilmesi bi't-tensîb keyfiyet cevaben tebliğ kılınmış olduğu ma'rûzdur.

Fî 17 Şubat sene [1]319

Vali Vekili

Kazım

**

Numara: 23

Bitlis Vilâyeti Vekâleti'nden alınan şifre telgrafnâmenin suretidir.

Dün gece saat üç râddelerinde müsellaah iki-üç adamın cebelden kasabaya gelerek bir Ermeni'nin hânesine girdikleri jandarma kolu tarafından ih-

bar kılınması üzerine Jandarma Kumandanı Yusuf Bey ve Meclis-i İdare azâsından ve eşrafdan Halil Efendi bendeleri ma'rifetiyle gösterilen hâne ile ittisâlindeki diğer hâne saye-i muvaffakiyet-vâye-i hazret-i Hilâfet-penâhî'de dağdağasızca bi't-taharrî Zurik(?) ve Mihto nâmlarında iki şahıs ve bir kadının bedeni ile elbisesi arasında bir aded sürmeli tüfengi ve iki kadının belinde ve teninde üç aded fişenklik ve yüz otuz altı aded sürmeli martini revolver fişengi ve hânelerde iki aded çakmaklı tüfenkle eczalı bir tabanca ve bir hançer ve altmış beş aded kapsül zuhur ile elde edildiği ve merkûmânın Ermeni eşkıyası oldukları ve hâne sahiblerinin yataklık etdikleri anlaşılmakla merkûmlar tahkikât evrakıyla beraber cihet-i adliyeye derdest-i tevdi' olduğu ve Muş şosesinde kâin Alikirpon karyesi civarında tesadüf olunan üç nefer Ermeni eşkıyası derdest olunarak bir sürmeli ve bir taklîd martini tüfengiyle beraber Hasköy karyesindeki müfreze-i askeriye tarafından Muş'a getirildiğinden tahkikâtı polis dairesince icra edilmekte bulunduğu bugün sabaha karşı Muş Mutasarrıflığı'ndan alınan iki kıt'a telgrafnâmede beyân olunmuş ve icraât-ı vâkı'a şâyân-ı takdir olup hayra berâ'at-i istihlâl ve her zaman ve mekânda saha-i zuhura gelen muvaffakiyât-ı cenâb-ı Hilâfet-penâhî'ye dâll bulunduğu ma'rûzdur.

Fî 17 Şubat sene [1]319

Bitlis Vali Vekili

Siird Mutasarrıfı

Kazım

**

Numara: 26

Bitlis Vilâyeti Vekâleti'nden alınan şifre telgrafnâmenin suretidir.

10 Şubat sene [1]319 zeyldir. Ermeni eşkıyasının Tapık karyesinden ihrac etdikleri yüz kırk nüfus-ı İslâmiye'den kırk ikisi Muş'a gelerek kusurunun mensub oldukları Bozikan Aşireti nezdine gitdikleri ve yalnız geçen Ağustos zarfında eşkıya-yı merkûme tarafından şehid edilen Jandarma Halid'in zevcesiyle dört kerîmesini esir addiyle salıvermedikleri ve Çeto nâm kimesneyi katl ve cesedini gayet vahşi bir suretde parça parça ederek suya

atdıkları ve bin iki yüz re's hayvanâtıyla erzak ve eşyasını yağma ve köyün on altı hânesini ihrâk eyledikleri Muş Mutasarrıflığı'ndan iş'âr ve Muş'a gelenler son derece perişan ve âtîfet-i seniyye-i hazret-i Padişahî'ye muhtac ve şâyân bulunmalarına mebnî kendilerine tayinât i'tâsı muvâfık-ı merhamet-i bî-gayet-i cenâb-ı tâcdârî olacağı ilâveten izbâr olunmuş ve galeyan-ı efkâra bâ'is olmamak üzere kadınların tahlîsi çaresinin taharrî ve te'mini lüzumu cevaben tebliğ olunmuş olmakla icra-yı icabına müsaade buyurulması ma'rûzdur.

Fî 22 Şubat sene [1]319

Vali Vekili
Siird Mutasarrıfı
Kazım

**

Numara: 27

Bitlis Vilâyeti Vekâleti'nden gelen şifre telgrafnâmenin suretidir.

C. fi 7 Şubat sene [1]319. Sason'da mütehassın Ermeni eşkıyasının ah-vâl-i şakâvetkârânelerinin devamı makam-ı vilâyetden evvelce arz olunduğu üzere cibâldeki Ermenilerin Muş Ovası kurâsında iskân edilmeleri hakkındaki mütâlaanın henüz kesb-i netice etmemesinden ve bundan dört-beş sene evvel bir takım politika töhmetiyle ve suver-i saire ile mahkum olan ve Rusya'dan ve civar vilâyetlerden gelen kırk-elli kişiden ibaret iken Ermeni eşir-râsı bazı yerlerde başgösterdikleri hâlde haklarında müstahık oldukları te'dîb ve tenkîlin icra olunamamasından ve Güzan ile mevâki'-i sairede inşalarına irâde-i seniyye-i hazret-i Hilâfet-penâhî şeref-müte'allik buyurulan kışla ve karakolhânelerin emr-i inşaâtını hazeera-i merkûme işkâl ile beraber etdiklerinin yanlarına kalmasından ileri gelmiş ve bu hâl fesedenin hile ve fesada cür'etlerini mahal vermiştir. Ermeni mefsedeti cârî olan Sason ve Talori mevkileri hakikaten cibâl-i müteselsile ve menî'adan ibaretdir. Mahallât-ı mezkûrede Ermeni meskûn on yedi karye vardır. Bunlardan Şenik ve Simal nâm köyler arazisi vâsi' ve ziraate sâlih değil ise de kendilerini idare edemeyecek hâlde de değildir. Zikrolunan Ermeni köyleri arasında ve yekdiğerine üçer-dörder saat mesafede otuz pâre İslâm köyü mevcuddur. Mahallât-ı mez-

kûrece tahrîr-i nüfus icra olunmamış ise de mezkûr on yedi pâre kurâ-yı Hıristiyanîye'de iki bin beş yüz ve kurâ-yı İslâmiye'de dokuz bin nüfusun mevcudu tahmin olunmaktadır. Eşkıyanın mikdar-ı hakikîsi malum olmayıp ancak bunların cebele zahire cem'i ve tüfenk yapacak adamlar celbi gibi tedariklerine ve yerli Ermenilerden fikirlerine muvâfakat etmeyenleri darb ve katl etmek gibi muamelât-ı müz'ice ve gaddarâne ile kendilerine celb ettirmelerine ve binâenaleyh bir takım müttehem ve mahkumînin dahi bunlara iltihak eylemelerine göre bugünkü günde adedleri altı-yedi yüz râddesinde hesap edilmektedir. Fesedenin kısm-ı a'zamı yerli ve bir kısmı da Rusya ile mahâll-i mütecâvireden gelen Ermeniler olup merkez-i şakâvetleri Güzan karyesiyle Talori mevkiidir. Ermenilerin şu sırada esliha tedarik etmekde olmalarına ve zu'm-ı fâsidlerince kendilerini mağdur göstermek fikriyle bir müddetden beri ağnâm ve mevâşîlerini fûrûht ile elden çıkarmalarına nazaran eşirrânın her hâlde bir şûriş îkâ' edecekleri ve tehyi'âtında bulunan Ermenilerin dahi bunlara iştirak edecekleri anlaşılmaktadır. Sason ve Talori cihetlerinde sükûn hâsıl olamaması köylü Ermenilerin eşirrânın tesvîlâtına kapılarak onlarla birlikde her türlü mel'aneti irtikâb eylemelerinden münba'is ve fikr-i mefsedetkârânelerinin sebebi işte bu vechile malumdur. Buraca olan şikâyetleri tekâlif-i emîriyenin ağırlığıyla a'şâr mültezimlerinin ve civarlardaki Ekrâdın ta'addiyâtına ma'tûfdur. Şu hâllere karşı Sason ve Talori cihetlerinde asayiş ve inzibâtın matlûb-ı âlî dairesinde takrîr ve te'mini kuvve-i kâfiye sevkiyle hazelenin kahr ve tenkîlinden sonra afv-ı umumî ilânıyla cebeldeki yerli Ermenilerin ve mahkumînin Muş Ovası kurâ-yı malumesindeki arazi-i hâliyeye yerleştirilmesine ve Geligüzan¹⁸ ile diğer iki mevkiye yapılması zaten irâde-i seniyye-i cenâb-ı Padişahî iktizâ-yı âlîsinden bulunan kışla [ve] ince karakolhânelerin inşasıyla mütemâdiyen asâkir-i şahane ikame edilmesine ve Güzan Müdüriyeti'nin kaymakamlığa ve Sason Kazası merkezi olan Kabilcoz'un müdüriyete tahvîl edilmesine mütevakkıf ve a'şârın mültezime verilmesinden sarf-ı nazarla hükûmetçe mahsulâtın derece ve kâbiliyetine göre her karye a'şârını bedel takdîr¹⁹ ile bâ-kefalet-i müteselsile ahalisine ihalesi muhassenâtı müstelzim olacağı lede'l-muhabere

¹⁸ Metinde "külliyyen Güzan" şeklinde geçmektedir.

¹⁹ Metinde "takrîr" şeklinde geçmektedir.

Muş Mutasarrıflığı'ndan cevaben bildirilmiş ve bu suret vilâyetden evvel ve âhir arz olunan mütâlaât ve icabâ[ta] muvâfık olmakla beraber Sason Kaymakamlığı hey'etinin Güzan ve müdüriyetin Kabilcoz'a nakli hâlinde fazla masraf ihtiyar olunmayacağı ve a'şârın takdir-i bedel ile tahmîsi suretiyle kurâ ahalisine ikrâz ve verginin fâhişliği hakkındaki istid'âlarının nazar-ı tedkike alınarak ale'l-usul ta'dîli yoluna gidilmesi mevki'en münasib olacağına mebnî suret-i ma'rûzanın bilâ-te'hir icrası menût-ı re'y ve fermân-ı âlî bulunmuş olduğu ma'rûzdur.

Fî 13 Şubat sene [1]319

Bitlis Vali Vekili

Siird Mutasarrıfı

Kazım

C. 16 Şubat sene [1]319. Sason ve Talori cibâlindeki Ermenilerin mutasarrıf olduğu arazi esasen kuvve-i matlûbe-i inbâtiyeyi haiz olmamasına ve Muş Ovası'ndaki arazi-i mahlûle ziraate pek sâlih bulunmasına nazaran hazelenin derdesti için cebele asâkir-i şahane sevk ve ta'biyesiyle beraber Ermenilerin nüfus[u] tahrîr olunduktan ve bunların teşkil olunacak komisyon ma'rifetiyle arazi-i mahlûleye tevzî'âtı icra kılındıktan sonra kafiye kafiye yerlerinden kaldırılarak tayin kılınacak mahallere sevk ve ikamelerince pek müşkilâta tesadûf olunmayacağı ve Muş Ovası kurâsından vaktiyle diğer mahallere nakl-i hâne edenlerin hâneleri olunmasına göre cebelden ovaya indirilecek Ermeniler için iktizâ eden emâkinin üç-dört bin lira kadar bir masrafla husûle geleceği ve ahaliden hâlî kalacak cebel köylerinin dahi bedelât-ı münasibe ile tâliblerine ihalesi imkânı bulunduğu ve mültezimlerden şikâyetde bulunanlar Muş Ovası kurâsıyla diğer kazalar ahalisinden olup ve cebel köyleri a'şârı ise mültezimlerin rağbet etmemesine mebnî çend sene-den beri ahalisine ihale olunup a'şârın ahaliye ihalesi suretinin yalnız cebele hasrı sızıldının def'ine kâfil olduğu ve a'şârın her yerde ahali-i kurâyaya verilememesi ise ahali-i merkûmenin ekserîsi ta'sîri icra edemeyeceklerini bi'l-beyân iltizâma rağbet etmemesinden ve tâlib olanların açdıkları bedel-i müzâyede üzerine mültezimler tarafından bunları keff-i yede mecbur edecek

derecede zamâ'im vuku bulmasından ve bunun men'ine mesâğ-ı kanunî bulunmamasından ileri gelmiş olduğu Muş Mutasarrıflığı'ndan bildirilmiş ve şakî Antranik'in izâle-i vücud-ı habâset-âlûdu çaresi zaten vilâyetçe aranılmakda ve bu bâbda emr-i hidivîleri vechile vilâyet alaybeyi ile dahi bi'l-müzâkere vesâit-i münasibe taharrî edilmekde bulunduğu ma'rûzdur.

Fî 21 Şubat sene [1]319

Bitlis Vali Vekili

Siird Mutasarrıfı

Kazım

**

Numara: 29

Bitlis Vilâyeti'nden gelen şifre telgrafnâmenin suretidir.

Geçen yaz mevsiminde yirmi beş atlı ile beraber Rusya'dan Sason cîbâline gelen ve Sason cihetindeki hazele tarafından Bulgar komiteleriyle teâtî-i efkâr için murahhas intihâb olunmasıyla Rusya tarîkıyla Filibe'ye azîmet eyleyen Torkom nâm şerîrden gelen haberlere nazaran Bulgar eşkıyasının ilkbaharda Rumeli Vilâyât-ı Şahanesi'nde icra-yı şakâvet edeceği ve bu cihetde iğtişâş çıkacak olur ise ecânibin müdahalesi vâki olacağı ve cebeldeki Ermeni eşkıyası üzerine asâkir-i şahane gönderildiği takdirde kasaba ile Muş Ovası kurâsından evvelce komiteye intisab edenlerin hazeleye muâvenet için müsellah olarak cebele gideceği Polis İkinci Komiseri Mehmed Efendi tarafından beyân olunduğu Muş Mutasarrıflığı'ndan iş'âr ve mûmâileyhin beyânâtı ne derecede haiz-i vüsûk olduğu ve bu gibi harekete delâlet edecek malumât ve istitlâ'ât olup olmadığı cevaben mezkûr mutasarrıflıktan istifsâr ile beraber takayyüdâta devam olunması tekrar kılındığı ma'rûzdur.

Fî 29 Şubat sene [1]319

Vali Vekili

Kazım

[14 Mart 1904]

Y. PRK. UM, 68/112

Ermenilerin Muş dahilindeki Laçikan köyüne yaptıkları saldırıda 40 Müslüman'ın şehit olduğu, bölgede asker bulunmadığı için olayın genişlediği, 25 evin yandığı ve halkın yardım talebinde bulunduğu haberleri üzerine, acilen gerekli kuvvet gönderilerek asayişin temini, ahalinin birbiri aleyhine tecavüzde bulunmamasına dikkat edilmesi, olayların ayrıntılarına ve alınacak tedbirlere ilişkin bilgi verilmesi hususlarının Dördüncü Ordu Müşiriyeti'ne emredildiği

*Başkitâbet'den Dördüncü Ordu-yı Hümâyûnları Müşiriyeti'ne
keşîde kılınan 2 Nisan sene [1]320 tarihli şifre telgrafnâmenin suretidir.*

Ermenilerin Muş dahilinde Laçikan karyesine tecavüz ederek bu sırada kırk kadar İslâm'ın şehid olduğu ve asker olmamasından dolayı vak'a tevessü' ederek yirmi beş hâne yandığı ve ahali-i İslâmiye'nin istimdâd eylediği ma'rûzât-ı vâkı'adan malum-ı âlî buyuruldu. Oralarca vaktiyle tertibât-ı askeriye icrası emr u fermân buyurulmuş iken Ermenilerin böyle tecavüzâta meydan bulmaları mûcib-i teessüf-i âlî olduğundan ve zât-ı vâlâ-yı müşirîle-
rinin nezd-i hümâyûn-ı mülûkânede malum bulunan sadakat ve reviyetleri icabınca bu bâbda müsâra'atkârâne muamele icrası muntazar-ı âlî olarak acaba daire-i askeriyeden veyahud Bâbîâli'den mûcib-i tereddüd iş'ârât mı vâki olmaktadır; burası anlaşılamadığından Ermeni eşkiyasının böyle nüfus ve emâkin-i İslâmiye'yi itlâf ve ihrâk yolunda cür'et eyledikleri ef'âl-i cinaiyeye karşı lâzım gelen kuvvetin hemen yetiştirilerek te'min-i asayişe ve def'-i şakâvete müsâra'at ve ahalinin yekdiğeri aleyhine tecavüzde bulunamalarına dikkat edilmesi ve asker kâfi olmayıp da Hamidiye Alaylarından lüzumu olduğu hâlde taht-ı silaha alınmak üzere arz u iş'âr-ı keyfiyet kılınması ve vukuâtın tafsîlâtına ve ittihâz olunacak tedâbîre dair şimdi arz-ı malumât edilmesi şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i hazret-i Hilâfet-penâhî iktizâ-yı âlisinden olmakla ol bâbda.

[15 Nisan 1904]

Y. PRK. BŞK, 72/24

Sason-Talori-Kulp bölgesinde üslenen yüzlerce Ermeni eşkıyanın, Ermeni ahalinin zorla kendilerine katılmasını sağlamak için Helin, Göznak, Ardingok, Gelimansur, Gelikenman, Mezraa, Şenik, Simal, Germab ve Zinkan köylerini yakıp ahalisini eşya, zahire ve hayvanları ile birlikte Akçasir, Talori ve Geligüzan'a götürdükleri, Müslüman ahaliyi galeyana getirip kargaşa çıkarmak için de Laçikan köyünde vahşice katliam yaptıkları, diğer Müslüman köylerine de saldırabilecekleri; benzer olayların tekrarlanmaması için öncelikle Hristiyanlardan oluşturulmuş bir nasihat heyeti aracılığıyla bunlardan teslim olmalarının istendiği ve 5 gün beklendikten sonra eşkıyadan kimse teslim olmayınca bir askerî harekâta girişildiği

Numara: 43

Bitlis Vilâyeti'nden gelen şifreli telgrafnâmenin suretidir.

Suret

Talori havzasında tecemmu' ederek gâhîce fırsat düşürdükleri esnada harekât-ı fesadiyeye cür'et eden eşkıyanın mikdar-ı tahmi[nî]si üç-dört yüze ancak resîde olabilir ki bu kuvvet bundan bir ay evvel istihbârât-ı vâkı'aya nazaran iki yüzden ibaret imiş. Harekât-ı bâğiyânelerine itaat etmeyerek kendi namus ve edebleriyle her türlü refah ve saadetle oturmak ve veli-nimet-i âlemiyân Padişahımız efendimiz hazretlerinin adalet ve re'fet-i hümayûnlarından mütena'im olmak arzusunda bulunan ahalinin cebr ve tehdid ve taz-yik ile ahîren kendilerine iltihaka muvaffak olan eşkıya kuvve-i mevcudele-rini dört yüze iblâğ edebilecekleri şimdi rivayet olunuyor. Birinci kısmı teşkil eden eşkıyanın yani evvelce toplanan ve eli silah tutabilen ve silah isti-mâlini ta'allüm eden hazelenin mikdarı yüze bâliğ olamaz. İkinci kısma gelince, ânifen arz edildiği gibi eşkıyanın cebr ve şiddetine dayanamayarak geldiklerinden ilk taarruzda derhal tebdil-i fikr ederek hemen istîmân edecekleri tabî'dir. Ekseri çiftçi makûlesi, silah atacak eşkıyanın Rusya mavzeri olmak üzere on yedi tüfenkleri vardır ki beherinin yüz fişenkden fazla cep-

hâneleri yokdur. Mütebâkîsi Kürd tüfenginden uydurulma martini ile bir-iki tane Mısırlı ve kapaklı ile Kürd tüfenklerinden ibaretdir. Bunlarda cesaret ve metânet ve şecâ'at gibi haslet aramak beyhûdedir. Buna karşı bizim el-yevm iki tabur askerimiz vardır ki esliha ve cephâne ve mühimmât-ı saire saye-i şahanede mükemmelen mevcu[d]dur. Cesaret ve metânet ve şecâ'at gibi ev-sâf-ı ber-güzîdeyi de haizdir. Onlar intizam ve hareket-i askeriyeden bî-beh-re oldukları hâlde asâkir-i şahane talim ve terbiye görmüş ve zâbitân ise mütefennin efendilerden intihâb edilmiş olduğundan her vechile icabât-ı askeriyeğe âşinâdırlar. Şu ma'rûzât ile anlaşılacağı üzere el-yevm Kulp'da mevcut kuvvet Talori'de toplanan eşkıyanın cüz'ü için maa-ziyadetin kâfidir. Daire-i fesadın tevessü' edememesi, bir daire-i mahdûde dahilinde kalması için Ardingok²⁰ ve Göznak ve Akçasir'e kadar gitmekliğimiz derece-i vücûbdadır. Buralara gidildikten sonra Talori için ittihâz olunacak harekât-ı askeriye hakkındaki mütâlâa ayrıca daha mufassal surette arz olunabilir. Bizim buradâ harekât emrine intizâren ikametimiz eşkıyaya cesaret verdiği için bir takım edepsizliğe cür'et etmektedirler. Akçasir'e kadar gidilecek olursa eşkıya Talori'de kalmayarak daha ileri çekilirler. Taburların mecmû' kuvveti beş yüze iblâğ edildi. Evvelce de arz edildiği üzere nokta-i taarruz ittihâz olacak Talori'deki eşkıya bu kadar mevcuda nisbetle hiç mesâbesindedir. Eşkıya edepsizliklerini daha ziyade arttırarak iki-üç gün evvel Ardingok²¹ karyesini ihrâk etdiler. Bu hâl mahzâ kurâ-yı sairedaki Ermenilere fîmâ-ba'd bir nü-mâyişden ibaretdir. Bu mesele derdest-i tahkik bulunmakla bunun da neticesi arz olunacaktır. Kulp Kazası'ndaki Taburlar Kumandanı Nizâmiye Miralay Tevfik Bey ile kaza-i mezkûr kaymakam vekili cânibinden müstereken yazılan Genç Mutasarrıflığı'ndan tebliğ olunan tahrirât sureti leffen bâlâya derc olunmakla.

Fî 1 Nisan sene [1]320

Vali

Ferid

**

²⁰ Metinde "Erdokvenk" şeklinde geçmektedir.

²¹ Metinde "Erdokvenk" şeklinde geçmektedir.

Numara: 44

Bitlis Vilâyeti'nden mevrûd şifreli telgrafnâmenin suretidir.

12 Mart sene [1]320 zeyldir. Muş'a beş saat mesafede bulunan ve İslâm sâkin olan Laçikan Karyesi Vukuâtı'ndan dolayı ahali-i karye civar köylerden istimdâdda bulundukları ve meselenin kesb ettiği ehemmiyet-i fevkalâdeye binâen kasabadaki kuvâ-yı askeriye-i nizâmiye Talori cihetinde icab eden mahallere sevk edilip oradan kuvvet ifrâz ve i'zâmının imkânsızlığıyla beraber Genç merkezinde de kuvvetin fikdânına ve mahall-i vukuât Muş'un yakınında bulunduğuna mebnî Muş Kumandanlığı'ndan taleb olunup henüz gönderilmeyen bir tabur asâkir-i şahanenin hemen karye-i mezkûreye i'zâmı elzem ve çünkü ahalinin her taraftan istimdâdına nazaran hâdisenin tevessü'üne meydan verilmeksizin olduğu yerde basdırılması ve Ekrâdın men' edilmesi için istenilen taburun bir an evvel yetiştirilmesi ehem bulunduğ Genç Mutasarrıflığı'ndan iş'âr olunmuş ve dün gece arz olunan bir bölük seyyar jandarma bugün ale's-sabah Bitlis'den Kulp'a i'zâm ile beraber ahalinin müdahalesine imkân bırakılmaması ekîden mutasarrıflığına izbâr kılınmış ise de ehemmiyet-i maslahata nazaran muamele-i icabiyenin bir an evvel emir ve inbâsı kemâl-i sür'atle müsterhamdır.

Fî 1 Nisan sene [1]320

Vali

Ferid

**

Numara: 48

Bitlis Vilâyeti'nden Gelen Telgrafnâmenin Sureti

C. fî 1 Nisan sene [1]320. Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyet-i Celîlesi'nden vâki olan istîzâh üzerine icra kılınan muhabereye cevaben Muş Mutasarrıflığı'ndan alınan telgrafnâme cebeldeki Ermeni eşkıyasının mikdarı rivayete nazaran beş yüz râddesinde olduğu ve bunlara yataklık eden Sason Ermenileri'yle komiteye dahil olanların kendilerine iltihakı hâlinde mikdarları tekessür edeceği ve icabı hâlinde cebel ile Muş Ovası'ndaki Ermenilerden pek çoğunun hazeleye iltihak eylemeleri tahmin olunmakda idüğü ve

Genç Mutasarrıflığı'nın cevabında dahi eşkıyanın mikdarı Kulp Kumandanı Miralay Tevfik Bey'le mahalli kaymakam vekilinin iş'ârına göre üç-dört yüz nisbetinde olup eşirrânın tezyîd-i mikdarı ve tevsî'-i daire-i mefsemete çalışmaları tabii olduğu izbâr kılınmış ve tezkire-i Seraskerî'de beyân buyurulan mikdarın 22 Mart sene [1]320 telgrafla arz olduğu üzere Sason vâizlerinden birinin istitlâ'âtından gayr-ı mevsûkaya müstenid hikâyâtından ibaret bulunmuş olmakla. Fermân.

Fî 6 Nisan sene [1]320

Vali

Ferid

**

Numara: 49

Genç Sancağı Mutasarrıflığı'nun şifreli telgrafnâmesi suretidir.

C. 5 Nisan sene [1]320. Kulp'a merbût Muş hududunda vâki on altı hâneli Laçikan karyesine Muş'un mevâki'-i malumesinde müctemi' Ermeni eşkıyasının geçen Çarşamba günü bağıteten hücum ederek îkâ' etdikleri hâdis-e âsâr-ı denâet ve vahşetle meşmûl olup müftereyât-ı hainâne ile meşgul, mehâsin ve meziyyâtdan mahrum bedhâhânın bu vak'a-i fecî'ayı aksi ile te'vîle kıyâm ve tecavüzün Kürdler tarafından vuku'unu neşretmek istediklerinden mahallinden memurîn-i adliye tarafından bu kere tanzim kılınan zabıt varakası sureti ayrıca arz olunur. Bir gûne sebep yok iken aile ve çocuklarıyla imrâr-ı hayat eden karye-i mezkûre ahali-i İslâmiyesi'ni tüfenk, hançer, balta ile itlâf ve zevclerine, kardaşlarına, oğullarına ağlayıp feryad eden kadınları darb ve cerh ve masumlardan birkaçını ihnâk ve ihrâk eyledikleri gibi cenazeler önünde sıbyân ve nisvâna karşı yanlarında taşıdıkları rakıyı toka ederek bir şeyler mırıldanarak, gülererek, sıçrayarak içtikleri ve ateş verilen maktûllerden Mehmed'in hânesinden kaçan çocukları kolundan tutup ateşe atdıkları, mecrûh bir kadının kucağında bulunan dokuz aylık çocuğunu vâlidesinin gözü önünde ihnâk ve nehre ilkâ etdikleri tahakkuk ediyor. Aşâyiri galeyana getirmek için îkâ' olunan bu hâdis-e elîme te'sirât-ı fevkalâdeyi mûcib olarak merkez kazasından vak'a gününün gecesi ve fer-

dâsı Türklerin akın akın gitmelerine ve mahall-i vak'aya üç saatlik mesafede bulunan sekiz yüz mevcudlu bir tabur asâkir-i şahane ve Muş kumandanının def'-i gâileye şitâb etmemesi sû-i idrak ve irfanı dûn olan avâmda gûnâ gûn tehyîcâtın tezâyüdüne bâ'is olmasına²² mebnî hidemât-ı saire tatil edilerek mevcut jandarma muhafaza-i sükûn ve inzibât için mevâki'-i lâzımeye i'zâm ve hazelenin veli-nimet-i a'zam, tâcdâr-ı mükerrerem efendimiz hazretlerinin neşir ve ta'mim buyurdıkları adalet ve hakkâniyet dairesinde ceza görecekları icab edenlere tefhîm kılınarak tecemmu'ât muvakkaten bertaraf edilmiş ve bu saate kadar kuvve-i askeriye hareket etmemiş olup eşkıyanın derdest ve tenkîline ibtidâr için üç-dört gün zaman gâib olacak olursa nâire-i fesadın birdenbire alev-rîz olacağı cânib-i vilâyete ehemmiyetle arz ve tekrar kılındığı ma'rûzdur.

Fî 6 Nisan sene [1]320

Genç Mutasarrıfı

Hüsnü

**

Numara: 51

Bitlis Vilâyeti'nden alınan şifreli telgrafnâmenin suretidir.

Ermeni eşkıyası tarafından Laçikan karyesinde vuku'u tevârlh-i muhtelif ile arz olunan hücum üzerine mahall-i vukuâta giden memurlar tarafından tanzim olunan zabıt varakasının suretini naklen Genç Mutasarrıflığı'ndan gelen telgrafnâmede hazele-i merkûme ale's-seher bağteten karye-i mezkûrenin etrafını kuşatarak aile ve çocuklarıyla birlikte bulunan Kürdleri tüfenk ve hançer ve balta ile insaniyetin kabul edemeyeceği bir suret-i vahşiyânede katle bi't-tasaddî yirmi erkek itlâf ve bir çocuğu ihnâk ve üç erkek ve iki kadının cerh eyledikleri ve maktûl Mehmed nâmında birinin kulağını kesip götürdükleri gibi merkûmun hânesine verilen ateş üzerine taşraya çıkan çocukları kolundan tutup ateşe ve mecrûh kadınlardan birinin kucağındaki bir aylık çocuğu vâlidesinin gözü önünde bi'l-ihnâk dereye atdıkları ve köylülerin huliyyâtını aldıkları ve maktûllerin üzerinde ağlamakda olan kadınları darb etdikleri ve hatta beraberlerindeki rakıdan bir kadeh doldurup cenazeler

²² Metinde " olmamasına" şeklinde geçmektedir.

önünde kadınlara ve çocuklara göstererek ve gülüp sıçrayarak içtikleri iş'âr olunmuş ve mezkûr zabıt varakası posta ile derdest-i takdim bulunmuş olduğu ma'rûzdur.

Fî 7 Nisan sene [1]320

Bitlis Valisi

Ferid

**

Numara: 52

Bitlis Vilâyeti'nden mevrûd şifre telgrafnâmenin suretidir.

Mukarrerât-ı mübellağa hükmünce Hey'et-i Nâsiha bugün ikametgâh-ı acizânemde akd-i ictimâ ederek akşama kadar müzâkere devam etmiştir. Hey'et-i Nâsiha'dan murahhasa kısmı tarafından eşkıya nezdine gönderilmek üzere yazdıkları bir mektub ve Patrikhâne'den gelmiş olan iki nasihatnâme li-ecli't-tercûme taraf-ı bendegânemize teslim olunduğu gibi bunun kendilerinde mevcut olmadığını beyân eyledikleri bir vasıta ile göndermek veyahud yalnız murahhasa ile meclis azâları ve diğer azâlar beraber olarak kendileri götürüp avdet etmek ve şâyed eşkıya tarafından muamele-i reddiye gibi bir terbiyesizliğe tesadûf ederlerse ol vakit cümleten ve asâkir-i zabtiye ile beraber gidilerek son bir teklifi müteâkib emr-i tenkîle başlamak suretleri mevzû'-ı mevki'-i teklif ve tefhîm olununca hiç olmazsa Cuma günü gelecek olan Bitlis murahhasasının vürûduna kadar te'hir talebinde bulunduklarından ve fi'l-hakika ber-muktezâ-yı emr u fermân-ı hümayûn-ı mülûkâne maslahatda son derece iltizâm-ı sür'at olunmak lâzımeden olmakla beraber ahkâm-ı mukarrerâta tamamıyla tevfi-k hareket ile bu Hey'et-i Hıristiyanîye'den muamelât-ı vâkı'ada ittihâd-ı efkâr istihsâliyle âtiyen kıl ü kâl vuku'una meydan bırakmaksızın yolunda hareket etmiş olmaklığımıza itina ve dikkat dahi farîza-i memuriyetden olduğu ve cebeldeki eşkıya ile bir taraftan muhabere etmekde olmalarına şübhe etmediğim Hey'et-i Hıristiyanîye'den cebele azîmet edildiğinde tesadûf edilecek hâl teşekkül edecek bir son sözlerini nihayet Cumartesi gününe kadar burada iken almadan hareket edilmek muvâfık olamayacağı ve buralara kesretli yağın berf dahi harekât-ı askeriye-

ce bir mâni'a-i azîmet olup bu cihet Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyet-i Celîlesi'nden sual olunmasıyla cevaben ve Salih Paşa ile müştereken iş'âr kılındığı ma'rûzdur.

Fî 7 Nisan sene [1]320

Vali

Ferid

**

Numara: 53

Bitlis Vilâyeti'nden Gelen Telgrafnâmenin Sureti

Kulp Kazası'nın Göznak ve Ardingok²³ karyelerindeki Ermenilerin kâffesi eşya ve zahirelerini Akçasir karyesine nakledip mezkûr köylerde yalnız birkaç muhafız bıraktıkları ve teferruâtı 30 Mart sene [1]320 telgrafla arz kılınmış idi. Bu gece ale's-seher Genç Mutasarrıflığı'ndan alınan telgrafnâmede eşkıyanın bakıyye-i ahaliyi dahi Akçasir ve Talori'ye sevk edip her iki karyedeki hâneleri ihrâk ve tahrib etdikleri ve binâenaleyh emr-i tenkîlin icrasına kadar on beş-yirmi neferlik bir jandarma müfrezesinin daha i'zâmı lüzumu iş'âr olunmasıyla jandarmanın tertib ve sevki Muş ve icra-yı teftişât hususu dahi cevaben Genç mutasarrıflıklarına tebliğ ve izbâr kılındığı ma'rûzdur. Fermân.

Fî 8 Nisan sene [1]320

Bitlis Valisi

Ferid

**

Numara: 54

Genç Mutasarrıflığı'ndan alınan şifreli telgrafnâmenin suretidir.

Ardingok²⁴, Göznak karyelerini ihrâk etdikleri arz olunan eşkıyanın geçen Şubat evâilinde Göznak'a bir saat mesafede kâin Helin karyesini yakarak ahalisini nezdlerine îsâl eyledilerse de bu karye ahalişi cebr ve tazyike binâen gençleriyle içlerinden firar etmek teşebbüsâtında bulunan Mardiros

²³ Metinde "Erdokvenk" şeklinde geçmektedir.

²⁴ Metinde "Herdikvenk" şeklinde geçmektedir.

isminde birisini evvelki gün katl ve bununla hükûmete dehâlet fikrinde olan Ermenileri tehdid eyledikleri ma'rûzdur.

Fî 8 Nisan sene [1]320

Genç Mutasarrıfı

Hüsnü

**

Numara: 55

Bitlis Vilâyeti'nden gelen şifre telgrafnâme suretidir.

Sason cihetindeki Ermeni eşkıyasının Germab ve Zinkan karyelerini ihrâk ile Ermeni'den ibaret olan sekenesini ve bunların emvâl ve eşyasını Geligüzan karyesine götürdükleri Arak karyesinde bulunan polis memurunun ve Muşlu dört E[r]meninin üçü esliha-i cedîde ve birisi çakmaklı olmak üzere dört aded tufengi müstashiben cebeldeki hazele nezdine giderek mezkûr tüfenkleri orada bıraktıktan sonra avdet eyledikleri dahi Muş Polis Dairesi'nin jurnalinden anlaşılmış ve harekât-ı askeriyenin mukaddemesi olmak ve Genç dahilinde mevâki'-i mühimmeden olan Şin nâm karyede ikame olunmak üzere Muş cihetindeki taburlardan birisinin Kulp tarafına ve Sason Kazası merkezi olan Kabilcoz noktasındaki iki bölüğün eşkıyanın bulunduğu mahallere karîb bulunan Kümik Manastırı'na derdest-i sevk bulundukları gibi Kulp'daki iki tabura dahi harekete âmâde bulunmaları hakkında kumandanlıktan emir verilmiş olduğu ma'rûzdur.

Fî 8 Nisan sene [1]320

Vali

Ferid

**

Numara: 57

Bitlis Vilâyeti'nden gelen şifre telgrafnâmenin suretidir.

8 Nisan sene [1]320 zeyldir. Mahall-i şakâvet olan kurâdan Germab ve Zinkan karyelerinin ihrâkı keyfiyeti mertebe-i mevsûkiyete varamamıştır. Bundan başka diğer tecavüzât vuku'una dair bir taraftan malumât ve iş'âr olmadığına göre şakâvetçe şâyân-ı arz bir şey yoktur. Bitlis Ermeni murahasası bugün öğle vakti Muş'a geldi. Hey'et-i Nâsiha derhal tecemmu'

ederek bendenizin Muş'a tarih-i muvâsalatım olan Nisan'ın beşinci Pazartesi gününden bugünkü Cuma gününe kadar cereyân eden müzâkerât-ı nushiye müddetince erbâb-ı şakâvet tarafından nedâmet ve istîmân vazifesiyle kimse- nin zuhur etmemiş olduğuna dair tanzim olunan bir varakaya bazı kuyûd-ı ihtiyâtiye derciyle imzalarını vaz' etdikden sonra bugün nikât-ı şakâvete müteveccihen asâkir-i şahane kollarının umumiyetle hareketleri için verilmiş olan emr-i kumandanî kendilerine tebliğ ve kendileriyle bu bendelerinizin Merkez-i Vilâyet Hey'et-i Nâsihası'nın yarın sabah hareketimiz mukarrer olduğu tefhîm kılınmıştır. Binâenaleyh eşkıyaya yaklaşmasına mu'allak kalan nasihat ve teklif-i istîmân hususu mahallince icra kılınacağından yarın sabaha kadar her ne ahvâl vâki olur ise yola çıkıldığı malumât ile beraber arz olunacağı ma'rûzdur.

Fî 9 Nisan sene [1]320

Vali
Ferid

**

Numara: 58

Genç Mutasarrıflığı'ndan gelen şifre telgrafların suretleridir.

Talori'ye civar Kulp merbûtâtından Göznak ve Ardıngok²⁵ karyeleri Ermeni ahalisinin eşya ve hayvanâtı paskalyada Ermeni eşkıyası tarafından Talori ve yakında olan Akçasir karyesine nakledildiği gibi karyeteyn-i mezkûreteyn ahalisi bu kere mevâki'-i ma'rûzaya sevk ve hâneleri ihrâk ve tahrib edildiği iş'âr-ı mahallîden müstebân olup hazele-i merkûme Laçikan cihetinden husûl-i maksad ümidini kat' ederlerse Kulp'un Hiyan Nahiyesi dahilinde hâneleri dağınık ve müteferrik bulunan İslâm karyelerine taarruz edeceklerine ve bu karyelerin alt tarafları Hiyan, Badikan, Bekiran gibi müsta'idd-i galeyan cesîm aşiretlerin karargâhları olmakdan nâşi öyle bir hâdis vuku'unda aşâyir-i malumenin müdahalesi şübhesiz idüğüne mebnî hareket-i askeriyenin tesrî'i çünkü jandarma mevcudu Muş ve Kulp cihetindeki eşkıyanın tecavüzâtına karşı tedâbîr-i mâni'a ittihâzına muktedir derecede olma-

²⁵ Metinde "Ardıngonk" şeklinde geçmektedir.

dığından hükûmetçe tensîb edilecek mahallerin muhafaza-i askeriye altına alınması veyahud jandarmanın tezyîdi lüzumu cânib-i vilâyete arz ve eşkıyanın kurâ-yı ma'rûzayı ihrâk edecekleri vesâit-i hafıyye ile mukaddemâ haber alınarak iki bölükden dûn olmamak üzere Kulp'dan icabı kadar kuvve-i askeriyenin berây-ı muhafaza Göznak'a sevk ve ikamesi ve 15 ve 26 Mart sene [1]320 tarihlerinde Kulp ve Muş kumandanlıklarına iş'âr ve tekrar olunarak muhabere neticelenmediği ma'rûzdur. Ol bâbda.

Fî 7 Nisan sene [1]320

Suret-i Diğer

Kulp Kazası'na merbût Talori sekiz mahallede yetmiş altı hânedan ibaret olup bunlardan altı hâneli Mezraa Mahallesi üç gün mukaddem Ermeni eşkıyası tarafından ihrâk edilerek Ermeni olan ahalinin diğer mahallâta nakledildikleri arz olunur.

Fî 9 Nisan sene [1]320

Genç Mutasarrıfı

Hüsnü

**

Numara: 60

Genç Mutasarrıflığı'ndan gelen şifre telgrafnâme suretidir.

Vali bey ve kumandan paşa hazretleri bugün saat sekizde Muş'dan beş tabur asâkir-i şahane ile Sason cihetine hareket eyledikleri gibi Kızılağaç ve Kulp'dan hareket eden birer taburun dahi Şin karyesinde birleşeceklerinden vali-i müşârunileyh tarafından verilen emir üzerine kulunuz da mezkûr iki taburla Muş'a mülhak Geligüzan ve Anduk Dağı civarındaki karlı tepeleri tutmak üzere yarın ale's-seher hareket edeceğimi ve gideceğim mevki'e karîb ve Muş Sancağı'na mülhak Şenik ve Simal²⁶ nâm Ermeni karyelerinin dün gece eşkıya tarafından yakılıp ahalisinin Geligüzan'a nakledildiği ma'rûzdur.

Fî 10 Nisan sene [1]320

Mutasarrıf

Mehmed Hüsnü

²⁶ Metinde "Şin, Tosnal" şeklinde geçmektedir.

Numara: 61

Genç Mutasarrıflığı'ndan alınan telgrafnâmenin suretidir.

Kulp Kazası'nın Gelimansur karyesinde Ermeni eşkıyası tarafından ihrâk edilen hânelerin mikdarıyla eşkıya rüesâsının esâmîsini ve bu bâbdaki makâsıd-ı mefsedetkârânelerini mübeyyin memurîn-i aidesi tarafından tanzim olunan bir kıt'a zabıt varakası sureti ber-vech-i zîr takdim-i huzur-ı sâ-mîleri kılınır.

Fî 10 Nisan sene [1]320

Zabıt Varakası Sureti

Muş Sancağı'nın Geligüzan ve Gelialıyan ve Şenik ve Simal karyeleriyle mahdûd olup altı mahallede otuz hâne ve müteferrik suretde yirmi-otuz [hâne-yi] hâvî Gelimansur karyesinin Ermeni eşkıyası tarafından üç yüz yirmi senesi Martı'nın otuzuncu Salı gecesı ihrâk edildiği ve mezkûr hâne[ler]de meskûn ahali-i Hıristiyanıye'nin hazele-i merkûme tarafından suret-i cebriyede götürüldüğü vuku bulan ihbardan anlaşılmakla hâdise-i mezkûreyi keşf ile hasarât ve tahribât mikdarının tayin-i derecesi zımnında Nisan'ın yedinci Çarşamba günü karye-i mezkûreye azîmet olundu. Gelimansur karyesi Anduk Dağı eteğinde mebnî ve müteferrik suretde inşa olunan hânelerin mebede'i ile müntehâsı beynindeki mesafe tahminen bir saatden ibaret olup muhtelif meyl ü istikâmetde müte'addid dere ve tepeleri şâmindir. Taarruz-ı vâki gecenin saat ikisinde ibtidâr ederek ateş gündüz saat ikiye kadar devam etmekle zîrde müfredâtı gösterildiği vechile on sekiz ebniye ihrâk edilmiş ve mebnî-i mezkûre derûnunda bulunan eşya-yı beytiye ve erzakın kâmilen hazele tarafından götürülmüş olduğu işarât-ı mevcudesinden istidlâl kılınmaktadır. Karye-i mezkûrenin ihrâk edilmesi bu havalide îkâ'-ı fesad eylemek emel-i hainânesini evvelce tasavvur ve tasmîm ile mevki'-i fi'le çıkarmak gibi fikr-i fâside mübtenî bulunduğu ve ahali-i Hıristiyanıye'den olup öteden beri mazhar oldukları ni'am-i adaletle iktisâb-ı emn ü rahat eden tebaa-i Hıristiyanıye'yi bu vechile me'vâlarından dûr ve maişetlerinden mehcûr etdikden sonra bi'l-mecburiye yanlarında bulundurmamak maksadına hizmetden ileri geldiği ve işbu hâdisenin rüesâ-yı fesaddan Murat ve Arşak ve Muşlu İkibaşlı Aram ile maiyyetlerinde bulundurdıkları dört yüz kişi tarafından yapıldığı hasarât-ı müte'addide ve tahkikât-ı câriye ile derece-i bedâ-

hete vâsıl olmaktadır. Gelimansur karyesinin vaziyet-i hâzırasına nisbetle şimâl tarafına isabet eden mahalde mebnî olup Nerçikli Hüseyin Ağa'nın olduğu ifade olunan mühtedî Salih bin Kano'nun ikamet eylediği maa-ahır iki odayı muhtevî ve tahminen beş yüz kuruş kıymetli bir bâb hâne basılarak dört tarafındaki taş duvarların kısmen mevcut bulunduğu ve yine karye-i mezkûrede köyün şimâl cihetinde mebnî olup Hüseyin Ağa'nın olduğu rivayet olunup ailesiyle beraber eşkıya nezdine götürülen Şakir veled-i Cebo'nun ikamet etmekde olduğu oda ve ahır ve samanlıktan ibaret dört gözü hâvî ve altı yüz kuruş kıymetli bir bâb hânenin muhterik olarak dört tarafındaki taş duvarların mevcut bulunduğu ve yine karye-i mezkûrenin şimâl cihetine isabet eden mahalde mebnî olup Hüseyin Ağa'nın olduğu rivayet ve ailesiyle beraber eşkıya nezdine götürülen Megro veled-i Ohan²⁷ tarafından ahır ve samanlık ittihâz olunan dört gözü muhtevî ve tahminen iki yüz kuruş kıymetli bir bâb hâne yakılarak dört tarafındaki duvarlar mevcut bulunduğu ve yine karye-i mezkûrede ve köyün cenûb cihetinde kâin olup Hüseyin Ağa'nın olduğu rivayet olunan iki taşlı ve dört bin kuruş kıymetli bir bâb değirmeni ihrâk olunarak ve taşın birisi kırılarak diğerlerinin mevcut bulunduğu ve karyeye olup iki yüz kuruşla inşa olunabileceği tahmin edilen köprü de tahrib olunarak enkazının cereyân eden suya ilkâ olduğu henüz suyun götürmediği bazı işaretleriyle tebeyyün eylediği ve yine karye-i mezkûrede ve Anduk'un şimâl cihetinde mebnî olup Hüseyin Ağa'nın olduğu rivayet ve ailesiyle beraber eşkıya tarafından götürülen Aves veled-i Milkon'un ikamet ettiği ifade olunan ahır ve samanlık dahil olduğu hâlde üç gözü şâmil ve tahminen yedi yüz kuruş kıymetli bir hâne de ihrâk olunarak duvarının tamamen mevcut bulunduğu ve yine mevki'-i mezkûrda Hüseyin Ağa'nın olduğu rivayet ve ailesiyle beraber eşkıya tarafından götürülen Meger veled-i Miri'nin ikamet eylediği ifade olunan maa-ahır ve samanlık iki gözü hâvî ve tahminen beş yüz kuruş kıymetli bir bâb hâne ihrâk edilerek etrafındaki taş duvarları tamamen mevcut bulunduğu ve yine mevki'-i mezkûrda Hüseyin Ağa'nın olduğu rivayet ve eşkıya nezdine götürülen Tano veled-i Nahak tarafından ikamet olunan maa-ahır ve samanlık dört gözü hâvî ve tahminen

²⁷ Metinde " Hanek" şeklinde geçmektedir.

bin iki yüz kuruş kıymetli bir bâb hâne yakılarak duvarları mevcut olduğu ve yine mevki'-i mezkûrda Hüseyin Ağa'nın olduğu rivayet ve ailesiyle beraber eşkıya nezdine götürülen Serkis veled-i Zenis tarafından ikamet olunan oda, ahır, samanlık dahil olduğu hâlde üç gözü şâmil ve yedi yüz kuruş kıymetli bir bâb hâne yakılarak duvarları tamamen mevcut bulunduğu ve yine mevki'-i mezkûrda Hüseyin Ağa'nın olduğu rivayet olunup ailesiyle beraber eşkıya tarafından götürülen Kirbo veled-i Gero'nun ikamet eylediği üç oda ile derûnunda zahire bulunan bir anbar damını muhtevî ve bin beş yüz kuruş kıymetli bir bâb hâne yakılarak duvarları kâmilten mevcut bulunduğu ve yine mevki'-i mezkûrda Hüseyin Ağa'nın olduğu rivayet ve merkûm Şakir veled-i Cebo tarafından iskân olunan oda, ahır ve samanlıktan ibaret dört gözü hâvî ve tahminen bin kuruş kıymetli bir bâb hâne yakılarak duvarları kâmilten mevcut olduğu ve yine mevki'-i mezkûrda Hüseyin Ağa'nın yazın oturmasına mahsus olduğu rivayet ve ailesiyle beraber eşkıya nezdine götürülen Megro veled-i Ohan'ın ikamet eylediği ifade olunan üç gözü muhtevî ve tahminen iki bin kuruş kıymetli bir bâb hâne yakılarak duvarları tamamen mevcut bulunduğu ve yine karye-i mezkûrenin Geliboçkan nâm mahallin şimâl cihetindeki dağa muttasıl olup Hüseyin Ağa'nın olduğu rivayet olunan oda ve ahır ve samanlık dahil olduğu hâlde üç gözü muhtevî ve tahminen sekiz yüz kuruş kıymetli bir bâb hâne yakılarak duvarları kâmilten mevcut bulunduğu ve derûnunda sâkin Manol veled-i Ohan'ın eşkıya tarafından götürüldüğü ve yine mevki'-i mezkûrda Hüseyin Ağa'nın olduğu rivayet ve ailesiyle beraber eşkıya nezdine götürülen Ohannes veled-i Melkon'un ikamet eylediği ifade olunan bir odayı muhtevî ve tahminen üç yüz kuruş kıymetli bir bâb hâne yakılarak duvarları mevcut bulunduğu ve yine mevki'-i mezkûrda Hüseyin Ağa'nın olduğu rivayet ve ailesiyle beraber eşkıya tarafından götürülen Artin Vazo veled-i Ancelo'nun ikamet eylediği ifade olunan iki odayı şâmil tahminen altı yüz kuruş kıymetli bir bâb hâne yakılarak duvarları mevcut bulunduğu ve yine mevki'-i mezkûrda Hüseyin Ağa'nın olduğu rivayet ve eşkıyanın tecavüzü üzerine çocuklarıyla beraber derûnundan firara muvaffak olan Gulun Abo'nun ikamet eylediği ifade olunan oda ve ahır ve samanlığı hâvî dört gözlü ve dokuz yüz kuruş kıymetli bir bâb hâne yakılarak duvarları tamamen mevcut bulunduğu ve alâ'im-i hariciyesiyle remâdın

taze bulunması bâlâda beyân olunan hânelerin bundan tahminen sekiz-dokuz gün evvel ihrâk edildiği ve Hüseyin Ağa'nın bulunan iki aded kazanı kırılıp eşkıya tarafından terk olunduğu inde'l-keşf tahakkuk etmiş ve mevki'-i mezkûra bir saat mesafede bulunan ve el-yevm eşkıya tarafından ... edilen Gelikenman'da on beş hâne ihrâk edildiği rivayet olunuyor ise de mezraa-i mezkûre Geligüzan ve Gelialıyan²⁸ kurbünde bulunduğu cihetle etrafındaki tepelerde bir hayli eşkıyanın görücü bıraktıkları ve o havaliye azîmetin mahzurdan sâlim olamayacağı mülâhazasına mebnî bi'z-zarur gidilemeyerek mezkûr mezraanın keşfi vakt-i âhara ta'lik edilmiş ve maa-aile cebren götürülen mühtedî ber-takrîb firar etdikden sonra zevcesiyle çocukları merkûm Salih'in pederi nezdinde bulunan Kano tarafından kaçırıldığı tahkikât-ı vâki ile anlaşılmış olmakla şâyân-ı ta'mîk başka bir cihet görülemediğinden işbu zabıt varakası Nisan'ın yedinci günü Gelimansur karyesinde muhterik hânelerin bulunduğu mahalde bi't-tanzim Kulp Kaymakamlığı cânib-i âlîsine takdim kılındı.

Fî 7 Nisan sene [1]320

**

Numara: 62

Muş Mutasarrıflığı'ndan gelen şifre telgrafnâme suretidir.

Dünkü telgrafnâme-i çâkerâneme zeyldir. Yolların azîmete müsaid olmadığı beyânıyla hareketin te'ehhuru kumandanlıktan beyân olduğu hâlde vali beyefendi hazretlerinin dün gece müşiriyet-i celîle ile icra eyledikleri muhabere ve kumandanlığa ısrarı üzerine müşârunileyhin bugün kumandan ile Hey'et-i Nâsiha'yı müstashiben ve üç bin beş yüz mevcudlu beş tabur ile ma'an saat sekizde Kızılağaç tarîkıyla Sason havalisine müteveccihen buradan hareket eylediği ma'rûzdur.

Fî 10 Nisan sene [1]320

Mutasarrıf
Mehmed

[23 Nisan 1904]

Y. PRK. DH, 13/4

²⁸ Metinde "Gelialdan" şeklinde geçmektedir.

Sason-Talori harekâtını yerinde izlemekte olan Bitlis valisinin, askerlerin Akçasir'e ve Geligüzan köyüne girdiği, yoğun çatışmalar altında kasabaya da girmeye çalıştıkları, nasihat heyetinin dönüşüne buranın zaptından sonra izin verileceği ve heyette yer alan Rahib Vartan'dan eşkıya hakkında yeni bilgiler elde edildiğini bildirdiği

Şifre

Muş'da Bitlis Valisinden

Şenik ve Simal karyelerinde hareket-i askeriye müsaid havaya muntazıran ve kurşun menzilineki tepelere asâkir-i şahane karakolları ikamesiyle daha yüksek Geligüzan tepelerindeki eşkıya nevbetçilerini müterassıdan Çarşamba gününden beri bilâ-hareket durulmakda olduğu hâlde dünkü tarihle arz ettiğim vechile dün gece hava açık ve mehtab olmasıyla gece saat sekizde Salih Paşa ve üç erkân-ı harbiye ile dört koldan asâkir-i şahane hareket ve mevcut olan dört aded dağ topu dahi İslâm ve Hristiyan köylerinden çalı nakletmek için müsta'mel kızaklara rabt ile amele vasıtasıyla cerretirilerek karla mestûr olan dağların tepesine saat on buçukda varıldığı anda tarafeynden silah patladı. Tenkîlâtın mütemâdiyen devam ettiğine delâlet eden silah ve top sadâları işidilip düşman görünmekde ise de yalnız harekât-ı askeriye Geligüzan tepeleriyle arka cebhesinde vuku bulmakda olduğundan görülmüyor. Küçük ve tûlânî bir ova üzerinde bulunan Şenik ve Simal karyelerinde merkûz olan çadırlarımızda nevbetçi ve muhafız vazifesiyle bırakılan bir mikdar asâkir-i şahane ile beraber cereyân-ı hâle nighbân bulunuyoruz. Her taburla beraber o mevkileri tanıyan yerli jandarmaların kılavuzları bulunuyor. Derece-i tenkîlâtdan haber getirmek üzere dahi çend aded jandarmalar gidip gelmekdedirler. Şimdi saat beşde, üçü Ermenilerden biri jandarma kılavuzundan dört mecrûh getirildi. Yaraları topukda ve koltuğunda ve kaba etinde ve jandarmanın boynunda ise de ızdırabâtı hafif ve tehlikesiz olduğundan çadırda kendilerine sokuldum. Kendileri eşkıya nezdinde borazan olduğunu ve ileri kumandasıyla düşdükleri hilede mecrûh olduklarını ve her

münasib dağ köşelerinde tabyalar mevcut ve fakat asâkir-i şahane hücum ve şiddetle tahrib etdiklerinden eşkıya Geligüzan havzasına kaçmakda olduğunu söyledi. Jandarmaların getirdikleri haberler dahi şimdi saat altıda bu merkezde olup inşaallahu Teâlâ muvaffakiyet-i seniyye ile beraber arz kılınacağı ma'rûzdur. Fermân.

Fî 20 Nisan sene [1]320

Bitlis Valisi

Ferid

**

Şifre

Muş'da Bitlis Valisinden

Şimdi saat dokuzda mevki'-i tenkilden resmen iş'âr olunduğuna göre Geligüzan karyesi alınıp asâkir-i şahane karye içindedir. Eşkıyanın telef olmakla beraber Talori tarafına firar etmekde oldukları da haricden istihbâr edilmekde olmasına binâen ol taraflar dahi taht-ı inzibâtta tutulup ale'l-husus Kiğirvank tarafında geşt ü güzâr etdirilmekde olan jandarma müfrezesi-nin dün o cihetde tesadüf etdikleri hazeleden ikisini itlâf etdikleri ve Kulp cihetinden Talori'ye hareket etdirilen asâkir-i şahanenin mevki'-i mezkûra bir saat mesafede kâin karargâh-ı eşkıya olan Akçasir²⁹ karyesinde hazeleyi tenkîl ederek ve asâkir-i şahanece bir günâ zâyîât vuku bulmayarak girdikleri Genç Mutasarrıflığı'ndan bildirilmekle her iki suretle muvaffakiyet-i seniyye-i hazret-i Hilâfet-penâhî'den dolayı müfâharet-i bendegânemle ma'rûzdur. Fermân.

Fî 20 Nisan sene [1]320

Bitlis Valisi

Ferid

**

²⁹ Metinde "Akçasis" şeklinde geçmektedir.

Muş'da Bitlis Valisinden

Bugünkü telgrafnâmeye zeyldir. Geligüzan'ın Şenik karyesine nâzır olan tepeler asâkir-i şahanenin elinde olup eşkıya Geligüzan havzasına toplanıkları ve saat onda şiddetli müsâdeme devam etmekde idi. Cünûd-ı cenâb-ı mülûkâne tarafından bugün Geligüzan'ın eşkıyadan tahliye ve zabtı tasmiîn olunmuş ise de Talori'den kuvve-i imdadiyeleri gelmekde olduğu görülmüş olduğundan bu maksad hâsıl olamaz ise asâkir-i şahanenin bir kısmının tepelerde gecelemesi icab edeceğine mebnî çadırların ve erzakın irsâli Kumandan Salih Paşa hazretleri tarafından bâ-pusula iş'âr olunmasıyla derhal irsâlât-ı lâzıme icra olunmuşdur. Bir şehid ile beş mecrûh ikametgâha götürüldü. Cerrâhın muayenesi hîninde hâzır bulunduğumdan çıkarılan demir parçalarına bakılınca evvelki vak'a gibi humbara isti'mâl ediyorlar. Vilâyetin sair taraflarından hiçbir vukuât olmadığı ma'rûzdur. Fermân.

Fî 20 Nisan sene [1]320

Bitlis Valisi

Ferid

**

**Yıldız Saray-ı Hümayûnu
Başkitâbet Dairesi**

Şifre

Muş'dan

Eşkıyaya nasihat icrası hizmetinde bulundurulan Bitlis ve Muş Ermeni murahhasalarıyla Bitlis Meclis-i İdare ve Muş Meclis-i Cismânî ve Ruhânî azâsı bugün çadır içinde nezd-i çâkerânemde ise de mûmâileyhim işleri kalmadığından ve burada pek sefil olup hastalanacaklarından bahisle avdetlerine müsaade edilmesini şimdiye kadar söylemekdeler ise de avdetleri hâlinde icraât-ı câriye-i hükûmeti haricde nakl ü ilân edecekleri mülâhazasına binâen vâki olan istîzân cevabının vürûduna intizâr eylemeleri ve muvaffakiyet-i seniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî ile Geligüzan'ın zabtına ta'lîk kılınmış idi. Bugün diğer telgrafla arz olunan tafsilâta nazaran asâkir-i şahanenin bi-inâ-

yetillahi Teâlâ bu akşama kadar Geligüzan'a girmesi kaviyyen me'mûl bulunmasına ve çâkerlerinin dahi Geligüzan'a mütebâkî asâkir-i şahane ile beraber azîmetim tabîi olmasına mebnî mûmâileyhimin avdetine müsaade olunacağı ve bir de eşkıyaya olan nasihatnâmeleri Rahib Arakel ile birlikde îsâl için istenilen ve geç kalıp rahibin eşkıya nezdine i'zâmından sonra Şenik karyesinde nezdimize gelen Muş'un Çanlı Manastırı Murahhasa Vekili Rahib Vartan'ın mahirâne isticvâbı hâlinde eşkıya rüesâsından birinin akrabası olduğu tezâhür edeceği her ne maksadla ise Bitlis Murahhasası Onnik Efendi tarafından kemâl-i mahremiyetle taraf-ı memlûkâneme ihbar kılınmasıyla derhal bir vesile ile nezd-i bendegâneme celb ve ifadesi resmen Bitlis Mustantıklığı'na zabtetdirildikde cebeldeki şöhretli reislerden Armenak'ın dayısı olduğu anlaşılmakla beraber hazelenin Bitlis ve Muş ve Genç Sancaklarında vâki Hıristiyan köylerini gezip itlâf ve ihrâk felâketleriyle şu son birkaç ay zarfında bir hayli hempâ topladıklarını ve hatta köylüleri kendilerine erzak ve akçe götürmeğe mecbur etdiklerini ve tenkîlâtın icrası sırasında mezkûr köylerle Ova karyesinde iğtişâş çıkarmak mukarrer olduğunu ifade etmesiyle kendisi dahi hâl-i müsâferetde tutulmuş ve bunun dahi murahhasalar ve azâlarla beraber bırakılacağı ve saye-i kudret-vâye-i hazret-i Hilâfet-penâhî'de her tarafda takayyüdât-ı inzibâtiye ber-devam olup cebelden başka her tarafda sükûn ve asayiş hüküm-fermâ bulunduğu ma'rûzdur.

Fî 20 Nisan sene [1]320

Bitlis Valisi

Ferid

**

Şifre

Muş'da Bitlis Valisinden

Dünkü ma'rûzâtımdan sonra müsâdemenin derecesinden ve mecrûh ve şühedânın mikdarından haber gelmedi. Geligüzan tepelerinde asâkir-i şahanenin çadırları merkûz ve daima jandarma piyadeleri gönderilip ahvâl sorulurmakda ve erzak ve tayinât gönderilmekdedir. Geligüzan karyesini muhât olan dağların Geligüzan tarafındaki sırtlarına inmiş olan asâkir-i şahanenin bugün sabahdan şimdi saat beşe kadar mütemâdiyen top ve tüfenk atmak-

da olduğu işidilmekde ve bu dakikada şiddetli bârân ve fırtına ile taneli dolu yağmaktadır. Vilâyetin cihât-ı sairesindeki asayiş saye-i seniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî'de ber-kemâl olduğu ma'rûzdur.

Fî 21 Nisan sene [1]320

Bitlis Valisi

Ferid

[4 Mayıs 1904]

Y. PRK. BŞK, 72/34

15 TALORİ HAREKÂTI HAKKINDA ALINAN SON BİLGİLER

Talori askerî harekâtında eşkıyanın bulunduğu bölgedeki yerli Ermeni ahaliden 1.000'den fazla kişinin hükûmete sığındığı, bunlardan bazılarınin sorgulanması sonucunda Geligüzan'dan kaçan eşkıyanın Talori ile Geligüzan arasındaki Karşık kayalığı ve civarındaki köylerde üslen-dikleri ve sayılarının 1.500 civarında olduğu anlaşıldığından, çok sarp olmasından dolayı hakkında bir keşif icra edilemeyen bu bölgede yapılacak tek yönlü bir harekâtın eşkıyanın diğer taraftan kaçmasına sebep olacağı sonucuna varılarak eşkıyanın, daha yeni irtibat temin edilebilmiş olan Kulp bölgesi askerî kuvvetleriyle birlikte kuşatılarak etkisiz hale getirileceği

Şifre

Dördüncü Ordu-yı Hümayûnları Müşiriyeti'nden

Talori dahilinde Ermeni eşkıyasını tenkîle memur olan Kuvve-i Aske-riye Kumandanı Ferik Salih Paşa'dan alınan telgrafnâmede şimdiye kadar eşkıya-yı merkûme ile hem-civar bulunan yerli Ermeni ahalisinden binden ziyade nüfus arz-ı dehâlet ederek bunlardan münasibleri bi'l-isticvâb eşkıya-nın Geligüzan'dan hîn-i firarlarında Talori ile Geligüzan arasındaki Karşık nâm kayalıkda ve civarındaki karyelere tahassun etdikleri ve mikdarları bin beş yüz râddesinde bulunduğu anlaşılmış ve mezkûr iki karye arasındaki arazinin ahvâli hakkında ahz-ı malumât için bir taburla erkân-ı harb kayma-kamı gönderilmiş ise de mevkiinin menâ'at-ı fevkalâdesine mebnî lâyıkiyla

keşif icra edilemediği ve cebheden hareket edilse eşkıya Sason'un Bozikan nâm aşâyir-i vahşiyesi içerisinde fūrceyâb-ı firar olması veyahud diğer cihetlerden firarla Muş Ovası'ndaki Ermeni kurâsına duhûl ve icra-yı şûriş ve ihtilâle tasaddî etmeleri melhûz bulunması hasebiyle henüz ittisâlât hâsıl olan Kulp Kazası kuvve-i askeriyesiyle eşkıyanın mümkün olabilecek cevâ-nibden kuşadılıp tenkîl ve tedmîre bezl-i mezîd-i gayret olunacağı ve binâ-enaleyh Kulp cihetindeki kuvvetin top ve ihtiyât cephânesini nakil için hü-kûmet-i mahalliye tarafından bi'l-cümle taburlar için yüzer amelenin tedarik etdirilerek o vasıta ile icra-yı nakliyât kılınacağı iş'âr olunuyor. El-yevm gerek Muş cihetinden ve gerek Genç Sancağı'nın Kulp Kazası cihetinden sevk olunan kuvvet on tabur piyade ile altı cebel topundan ibaret olup bu kuvvet her türlü ahvâl ve ihtimalâta karşı saye-i şahanede te'min-i maksada b[â]li-ğân mâ-belağ kâfi olup asâkir-i şahane her türlü metâ'ib ve müşkilâtı iktihâm ile hidemât-ı fedakârâne ifasına hâzır ve teşne ise de ne çare ki esasen hare-kât-ı askeriye müsaid yollardan mahrum ve iki bin beş yüz metre irtifâ'ın-da olup her tarafı kesretli berf ile mestûr bulunan dağlardan şu yağmurlu ve sisli ve fırtınalı havalarda icra-yı tenkîlâta devam etmek imkânı müyesser olmadığı gibi Kulp cihetindeki kuvve-i askeriye ile ittisâlât hâsıl ederek eşkıyayı öteye beriye dağılmaktan mümkün mertebe men' eylemek imkânı da ancak şu günlerde hâsıl olabildiğinden şu günlerde tâli'-i ferhunde-metâ-li'-i hazret-i Zıllullah-i a'zamî'ye istinâden esaslı bir hareket-i tenkîliye icra olunarak eşkıya-yı mütebâkiyenin derdest ve tenkîline husûl-i muvaffakiyet eltâf ve tevfikât-ı Sübhaniye'den kaviyyen me'mûl ve icab-ı hâl ve mevki'e dair tebligât ve ihtarât-ı lâzıme mütemâdiyen ifa olunmakda olup neticesi hâk-i pâ-yı âlî-i veli-nimet-i akdes ve a'zamîye arz kılınacağı ma'rûzdur. Ol bâbda.

Fî 26 Safer sene [1]322 ve fî 29 Nisan sene [1]320

Yâver-i Ekrem-i Hazret-i Şehriyârî
Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiri

Zeki

[12 Mayıs 1904]

Y. PRK. ASK, 217/35

Talori'deki Ermeni eşkıyanın etkisiz hale getirilerek bölgede asayişin temini maksadıyla 10 Nisan - 5 Mayıs 1320 / 23 Nisan - 18 Mayıs 1904 tarihleri arasında ağır kış şartları altında gerçekleştirilen askerî harekâtın başarıyla sona erdiği, harekât sonucunda eşkıyanın çoğunun öldürüldüğü, bazılarının yakalandığı, yaşlılarla kadın ve çocukların Muş ve Kulp'taki müfrezelere sığındığı, bir kısım eşkıyanın da hava ve arazi şartlarından faydalanarak kaçtığı ve takibata son verildiği

Makam-ı Seraskerî

Mektubî Kalemi

Hususî

Îrâde-i şeref-sâdıra-i hazret-i zıllullahî iktizâ-yı âlîsine tevfiikan Talori'deki Ermeni eşkıyasının derdest ve tenkîlleri ve emniyet ve asayiş-i mahallînin bir kat daha takrîr ve idâmesi için icra kılınan ve saye-i satvet-vâye-i hazret-i zıllullahîde muvaffakiyet-i kâmile ile neticelenen harekât-ı askeriye-nin suret-i cereyânına dair tafsilât-ı lâzıme-yi hâvî Ferik Salih Paşa'dan alınan telgrafnâme-yi tezyîlen Dördüncü Ordu-yı Hümayûn Müşiriyet-i Celîlesi'nden mevrûd telgrafnâmenin sureti leffen arz u takdim kılınmış ve diğer bir sureti Bâbîâlî'ye gönderilmiş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 8 Rebiülevvel sene [1]322 ve fî 11 Mayıs sene [1]320

Serasker

Rıza

**

Makam-ı Seraskerî

Mektubî Kalemi

*Dördüncü Ordu-yı Hümayûn Müşiriyet-i Celîlesi'nden
mevrûd 8 Mayıs sene [1]320 tarihli şifreli telgrafnâmenin suretidir.*

Ahîren Talori üzerine icra kılınan harekât-ı askeriye-nin suret-i cereyân ve neticesini mutazammın Ferik Salih Paşa hazretlerinden telgrafla vârid olan bir kıt'a rapor sureti aynen zîrde arz olunmuşdur. Ol bâbda.

Suret

3 Mayıs sene [1]320 günü sabah saat on birde Kapan ve Karışık ve Sıpgank istikâmetinde Talori suyunun sağ sahilinden üç ve eşkıyanın Sason dahiline men'-i tecavüzü için mezkûr suyun sol sahilinden Tapık ve Ahpi ve Hiti[n]k ve Heregük istikâmetinden bir ki cem'an dört kol ve Akçasir'den³⁰ de Kapan ve Ganiesb(?) dağları ve Talori istikâmetlerinde ... koldan hazelenin mütehasşın bulunduğu istihbâr edilen mıntıkaya mütekâriben ve müttehiden kollar Geliyesan Deresi'nin şimâlinde ve Kapan şâhikasına mukabil Anduk³¹ Dağı zirvesinden itibaren şerve(?)mümted olan silsile-i cibâli ve Hiti[n]k sırtlarını işgal eylediği sırada Akçasir'den³² ... kıta'ât da Kapan ve Kaplı dağlarını işgal etmiş bulunuyordu. Her iki taraf evvelce kararlaştırılan top endâhtı suretiyle işaretleştirildikten sonra hazelenin tahassun ettikleri istihbâr olunan mevâki'e doğru muhtelif kollar sevk eyledi. Bu sevkîyât üzerine Kapan Dağı'nın şimâlî yamaçlarındaki yalçın kayalık ve mağaralara tahassun eden eşkıyadan tahminen altmış kadarı Geliyesan Deresi'ni takiben Kapan ve Anduk dağları arasındaki boyundan Hiyan Nahiyesi istikâmetinde firar etmekte iken her iki taraf tepelerini işgal eden tarafeyn askerinden üzerlerine ateş edilmiş ve eşkıya-yı merkûmeden bir kısmı Geliyesan Deresi sahilinde ve kısm-ı diğeri Kapan Dağı'nın öteki yüzünde ve Göznak³³ Deresi'nin sağ cihetlerinde cenûbu işgal eden taburun ihtiyâtları tarafından itlâf edilmiş ve on kadarı da arazinin menâ'at ve havanın fevkalâde yağış ve sisli olmasından bi'l-istifade fûrceyâb-ı firar olmuşlardır. Geliyesan Deresi'nin hayret-bahş-ı ukûl olan menâ'ati hasebiyle şimâl dağlarından sevk edilen birinci hat topları dört saat sonra ve bu derenin cenûb silsilesine mürûr edebilmiş ve müteâkiben ikinci hat taburlarıyla topçu ve kıta'âtın ihtiyât cephâne ve çadırlarını hâmil olan ağırlık ileri sürülmüş ise de toplar ve ağırlıklar güzergâhda kayaların mürûra mâni oldukları ve berfin kesretli bulunduğu mahalleri bin müşkilât ve tahammül-i beşer fevkinde bir eziyetle geçirilerek Gormohormo'ya³⁴ götürülebilmiş ise de oradan ileri sevki daire-i imkân hari-

³⁰ Metinde "Aşhasir" şeklinde geçmektedir.

³¹ Metinde "Andun" şeklinde geçmektedir.

³² Metinde "Aşhasir" şeklinde geçmektedir.

³³ Metinde "Gornak" şeklinde geçmektedir.

³⁴ Metinde "Garumu ve Hermo'ya" şeklinde geçmektedir.

cine çıktığı ve akşamın takarrübü cihetle muhafız taburuyla beraber orada geceledi. İkinci hat ve mütebâkî kıta'âtı akşam ancak saat on ikide Geliye-san Deresi'nin cenûb dağlarına geçebildi. Gecenin hulûlü ve havanın yağmurlu ve pek soğuk bulunması ve son derece müşkilâtla işgal edildiği arz olunan dağlarda mahâll-i ... hasebiyle Geligüzan müfrezesinin o gece ... üzerinde açıkda ve karlar üstünde konaklaması icab etdi. Cenûbda[n] gelen Akçasir müfrezesi de tutduğu mevâki'in daha cenûbda ve evvelce eşkiya tarafından edilen kurâ civarına çekilerek aynı surette geceledi. Mayıs'ın dördüncü günü sabahı şimâlden üç tabur Miralay Yâver Bey kumandası ve Erkân-ı Harbiye Kolağası Nihad ve Şevki Efendiler refakatiyle iki koldan ve cenûbdaki müfreze de Miralay İsmail Bey kumandası ve Erkân-ı Harbiye Kolağası Remzi ve Yüzbaşı Fahri Efendiler refakatiyle üç koldan Talori üzerine sevk edilerek tesadüf olunan vadi, kayalık mağara ve ormanları taharrî ve hâl-i firarda bulunan yedi-sekiz kadar eşkiyaya tesadüfle merkûmûnu itlâf etdi. Gündüz saat ikiye doğru tarafeyn³⁵ müfrezeleri Talori ... de karşılaşarak Talori mıntıkasında eşkiya tarafından ihrâk ve tahrib edilmiş karışık ve komlardan başka ne insan ve ne de hayvana tesadüf olunmamıştır. Akçasir müfrezesi dün akşam üzeri Malameliki istikâmetine çekilmiş ve şimâl müfrezesi de Geligüzan'a avdet etmek ve Talori yolu vadisini teşkil eden ve tarafeyn dağları tahminen beş yüz ilâ³⁶, bin metre irtifâ'ında bulunan yalçın kaya ve bu dar vadide icra-yı taharriyât eylemek üzere avdet eyledi. İşbu vadinin patika denilebilir bir güzergâhı mevcut olmadığından bu taharriyât, takibât suver ve tasvirin fevkinde bir müşkilât ile ve on üç saat zarfında hitâma erdirilebilmiş olup esna-yı hareketde uçurumdan yuvarlanan bir nefer her ne kadar tahlîs edilebilmiş ise de hâmil olduğu mavzer tûfengi Talori suyuna düşerek sahilinin gayr-ı kâbil-i takarrüb bulunması ve suyun feyezânıyla sür'at-i cereyânının sâniyede iki buçuk metre kadar bulunması hasebiyle taharriyât yapılamamış ve işbu harekât dahi avn-i Samedânî ile ancak bu kadar bir zâyîât ile hüsn-i neticeye iktirân eylemiştir. Müfreze gece saat üçde Ahpi Vadisi'nin karşısındaki komlara muvâsalat edebilmiş ve orada geceyi açıkda ve şedâ'id-i havaiye altında ve her türlü içinde

³⁵ Metinde "Terfin" şeklinde geçmektedir.

³⁶ Metinde "elli" şeklinde geçmektedir.

geçirerek 5 Mayıs sene [1]320 sabahı saat üçde Geligüzan'a avdet müyesser olmuşdur. Üç gün devam eden işbu harekât-ı tenkîliye-i ahîreden şu netice istihrâc edilmiştir ki birçok senelerden beri hazeleye cevelângâh ve birçok nikât-ı mücbire ve menî'ası olan ve Ermeni ... meskûn bulunan şu mıntika bidâyet-i harekâtdan yani Nisan'ın onundan Mayıs'ın beşinci gününe kadar bi't-taarruz tesadûf olan eşkıyanın bir çoğu itlâf ve birkaçı derdest olmuş bi'l-cümle taife-i sıbyân ve nisvân ve aceze Kulp, Muş cihetlerinde müfreze-ler nezdine gelerek dehâlet ve iltica eylemiş ve mütebâkî eşkıya da mevsim ve havanın gayr-ı müsaid ve yağmurlu bulunması ve teşekkülât-ı arziyede hiçbir tarafda emsali görülmemiş olan menâ'at-ı fevkalâdesinden bi'l-istifade fûrceyâb-ı firar olmuş bulunduğundan işbu cebel mıntikasında tenkîlât ve takibâtın artık hitâma resîde olmuş bulunduğu ma'rûzdur.

[24 Mayıs 1904]

Y. MTV, 260/62

17

VAN'DAKİ ERMENİ ŞAKİLERİN ELE GEÇİRİLDİĞİ

Van'da bulunan 30 kişilik eşkıya grubundan 27'sinin ölü olarak ele geçirildiği, sarp bir bölgede gizlenen diğer 3 şakinin de ertesi gün etkisiz hale getirildiği, askerlerden 20 şehit ve 8 yaralının bulunduğu

Bâb-ı Âlî

Daire-i Umûr-ı Dahiliye

Tesrî'-i Muamelât ve Islâhât Komisyonu

Van Vilâyeti'nden çekilen şifre telgrafnâme suretidir.

16 Mayıs sene [1]320 tarihli telgrafnâmeye lâhikadır. Şimdi vilâyet jandarma kumandanlığından ve kaza kaymakamından alınan telgrafnâmede eşkıya otuz nefer olup yirmi yedisi meyyiten elde edilmiş olduğu ve üçü gayet sarp bir yerde tahassun eylemişlerse de onların da lutf-i Hak'la saye-i satvet-vâye-i cenâb-ı Padişahî'de derdestleri tedâbîri elde olduğu, bizim tarafından dahi yirmi kadar şehid ve altı mecrûh düşdüğü, isti'mâl ettikleri kumba-

ralardan ikisi derdest edildiği beyân olunmakla arz-ı keyfiyete cür'et kılındı.
Fermân.

Fî 17 Mayıs sene [1]320

Van Valisi
Tahir

Sekizinci Fırka Kumandanı
Ferik Hasan

**

Bâb-ı Âlî
Daire-i Umûr-ı Dahiliye
Tesrî'-i Muamelât ve Islâhât Komisyonu

Van Vilâyeti'nden çekilen şifre telgrafnâme suretidir.

17 Mayıs sene [1]320. Telgrafnâme-i çâkerâneme lâhikadır. Mahalli iş'ârına nazaran bugün asâkir-i şahane[de]n hafifçe iki mecrûh vuku bulmuş ise de eşkıya-[yı] bakıyyenin saye-i satvet-vâye-i hazret-i Padişahî'de işi bitirilmiş olduğu anlaşılmıştır. Fermân.

Fî 18 Mayıs sene [1]320

Van Valisi
Tahir

[31 Mayıs 1904]

HR. SYS, 2796/26

18

NEMRUT DAĞI ETEĞİNDEKİ ŞAMIRAN KÖYÜNDE ERMENİ EŞKİYASININ ASKERLERLE ÇATIŞTIĞI

Sason ve Talori bölgesinden kaçarak Nemrut dağı eteğindeki Şamiran köyünde gizlenen 100'den fazla Ermeni eşkıyanın askerlerle çatışmaya girdiği, bunun üzerine çatışma bölgesine civardan destek kuvvetler sevk edilerek eşkıyanın etkisiz hale getirilmesinin emredildiği

Makam-ı Seraskerî
Mektubî Kalemi
Hususî

Muş'a dokuz ve Bitlis'e üç ve Ahlat'a dört saat mesafede vâki Nemrud nâm cebelin eteğinde bulunan Şamiran karyesinde asâkir-i şahane Ermeni

eşkıyasına tesadüf ederek müsâdeme etmekde olduğuna ve hazelenin yüzü mütecâviz bulunduğuna dair Muş'da Bitlis valisiyle Muş Kumandanlığı'nın iki kıt'a telgrafnâme-i vâridesini naklen Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyeti makamından vârid olan telgrafnâmenin sureti manzûr-ı âlî buyurulmak üzere leffen arz u takdim kılınmış ve her taraftan kuvvetli müfrezeler seviyye eşkıya-yı merkûmenin firarlarına ve hiçbir tarafa îkâ'-ı mazarrat ve icra-yı şakâvet eylemelerine kat'iyen meydan bırakılmayarak ahz ve tenkîl edilmeleri cevaben bâ-telgrafnâme-i acizî tavsiye ve iş'âr olunmuş olmakla ve peyderpey alınacak malumâtın arz-ı hâk-i pâ-yı âlî kılınacağı derkâr bulunmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 30 Cumâdelûlâ sene [1]322 ve fî 31 Temmuz sene [1]320

Serasker

Rıza

**

Makam-ı Seraskerî
Mektubî Kalemi
Hususî

*Erzincan'da Dördüncü Ordu-yı [Hümâyûn] Müşiri
nâmuna Erkân-ı Harbiye Reisi Vekili Mirlivâ Sami Paşa'dan
mevrûd 30 Temmuz sene [1]320 tarihli şifreli telgrafnâme suretidir.*

Muş'da Bitlis valisi ile Muş Kumandanlığı'ndan alınan telgrafnâmeler ayrı ayrı zîrde arz olunmuşdur. Alınacak tafsilât dahi peyderpey arz-ı huzur-ı Seraskerîleri kılınacağı ma'rûzdur.

Suret

Muş Ovası'nın müntehâsında ve Muş'a dokuz ve Bitlis'e üç ve Ahlat'a dört saat mesafede vâki Nemrud nâm cebelde Sason cihetinden ve cebelden firar eden Ermeni eşkıyasının muhtefî bulunduğu muhaberât-ı vâkî'adan anlaşılarak bunların firarına kat'iyen meydan verilmeyerek derdest ve tenkîl edilmesi için icab eden tedâbîr ittihâz ve Ahlat ve Bitlis'den kuvve-i lâzime-i nizâmiye ve zâbıta sevk ve isrâ kılınmış idi. Bugünkü Perşembe günü Ahlat Kaymakamlığı'ndan alınan telgrafnâmede kuvve-i takibiye el-yevm mezkûr

cebelin eteğinde bulunan ve menâ'at-i mevkiiyesi bulunan Şamiran karyesinde eşkıyaya tesadüf ederek müsâdeme başladığı ve hazele yüzü mütecâviz bulunduğu ve Bitlis'den asker sevki lâzım geldiği ve Ahlat'daki iki top mahall-i mezkûra gönderilmiş olduğundan lüzum görülür ise isti'mâl kılınacağı bildirilmiş ve binâenaleyh karye-i mezkûre cihetinde Alman³⁷ Hanı nâm mevkiden ve Bitlis'den otuzar mevcudlu iki ve Muş Ovası'ndan dahi bir müfreze-i nizâmiye sevk etdirildiği gibi eşirrânın Bitlis cihetinde mazarrat îkâ' edememeleri için te'yid-i takayyüdât ve hazelenin fırarına meydan bırakılmaksızın icra-yı tenkîlleri lüzumu makam-ı vilâyete ve cevaben Ahlat Kaymakamlığı'na tebliğ kılınmış olduğu ve alınacak tafsîlât dahi arz kılınacağı ma'rûzdur.

Diğer Suret

Hükûmet-i mahalliyyeden gösterilen lüzum üzerine Ahlat'dan sevk olunan piyade, jandarmadan mürekkeb yüz elli mevcudlu bir müfreze Şamiran karyesinde Ermeni eşkıyasına tesadüf ederek müsâdeme etmekte olduğu şimdi alınan telgrafnâmeden müstebân olmuş ve muâvenet eylemek üzere cebeldeki müfrezenin mezkûr kuvvete iltihak emri verilmiştir. Alınacak malumâtın derhal arz edileceği ma'rûzdur.

[13 Ağustos 1904]

Y. MTV, 262/221

19

MUŞ'TA ERMENİ ŞAKİLERE AİT SİLAHLAR ELE GEÇİRİLDİĞİ VE ŞAKİ ANTRANİK'İN BÖLGEDEKİ KONSOLOSLARA MEKTUPLAR GÖNDERDİĞİ

Muş Ovası'nın Zirkit, Suluk ve Kıravi köylerinde Ermeni fesatçılarla bunlara ait silahların ele geçirildiği; şaki Antranik'in Muş'taki konsoloslara ıslahat talebine ilişkin bir muhtıra verdiğinin haber alındığı, yine ele geçirilen ve Antranik tarafından Muş'taki İngiliz konsolosuna yazılan bir mektupta Ermeni fesatçılar tarafından dağdaki inşaat mahal-

³⁷ Metinde "Almav" şeklinde geçmektedir.

lerinde bulunan askerî kıtalara taarruzda bulunulacağına dair ifadeler bulunduğundan anlaşıldığından gerekli tedbirlerin alınmasının istendiği

Şifre

Bitlis Vilâyeti'nden

Envâ'-ı fezâhat ve şakâveti câ-be-câ icradan hâlî kalmamakda olan Ermeni hazelesinin Ova kurâca [Zi]rkit ve Suluk ve Kıravi karyelerinde yirmi sekiz adet kapaklı ve sürmeli ve martini tûfengiyle bir revolver ve iki yüz yirmi dört adet fişengi bu kere de Vilâyet Jandarma Kumandanı İzzet Paşa tarafından derdest ve Muş hükûmetine teslim olunduğu Muş Mutasarrıflığı'nın ve paşa-yı mûmâileyhin iş'ârı üzerine ma'rûzdur. Fermân.

Fî 8 Cumâdelâhire sene [1]322 ve fî 7 Ağustos sene [1]320

Bitlis Valisi

Ferid

**

Şifre

Bitlis Vilâyeti'nden

Ermeni eşirrâsı tarafından cebelde inşâat mahallerindeki kıta'ât-ı aske-riyeye vuku bulacağı şakî Antranik tarafından Muş'daki Van İngiliz konso-losuna yazılıp suret-i münasibede elde edilen mektub tercümesinden müste-bân olan taarruza mahal kalmamak için gayet müdebbirâne ve müteyakkı-zâne bir hâlde bulunulması Muş kumandanına tebliğ edildiği mutasarrıflığın iş'ârı üzerine ma'rûzdur. Fermân.

Fî 9 Cumâdelâhir sene [1]322 ve fî 8 Ağustos sene [1]320

Bitlis Valisi

Ferid

**

Şifre

Bitlis Vilâyeti'nden

Ova'da rüesâ-yı eşkıyadan Kömüs karyeli Ermeni Taşt'la beraber karye-i mezkûreye hazele topladığı gibi emlâk ve arazi ile mezkûr karyede

irtibât ve meşgalesi bulunan Muşlu Hacı Ali ve iki zükûr ve bir inâs hademesi geçende leylen mezkûr karyede itlâf edildiklerinden karye kurbündeki dereye ihtifâ etdikleri ve cümlesi on sekiz kişi oldukları Vilâyet Jandarma Kumandanı İzzet Paşa tarafından bi't-tahkik cümlesi elde edilerek tüfenkle-riyle beraber Muş hükûmetine teslim kılınmış ve bu tüfenkler miyânındaki bir martininin maktûl Hacı Ali'ye aid bulunmuş olduğu Muş Mutasarrıflığı'y-la kumandan-ı mûmâileyhin iş'ârı üzerine ma'rûzdur. Fermân.

Fî 9 Cumâdelâhir sene [1]322 ve fî 8 Ağustos sene [1]320

Bitlis Valisi
Ferid

**

Şifre

Bitlis Vilâyeti'nden

Muş Ermeni Murahhasa Vekili Vartan ile cebel Ermenileri tarafından Muş'da konsoloslara verilen dört kıt'a evrak-ı muzırta suretleri fî 4 Temmuz sene [1]320 tarih ve 455 numaralı arıza ile takdim kılınmış idi. Ahîren şakî Antranik tarafından Muş'da konsoloslara suret-i hainânede şikâyet ve taleb-i islâhâtı hâvî bir muhtıra verildiği istihbâr kılınıp Van İngiliz konsolosundan mezkûr muhtıra nasılsa aynen ahz ve Rusya konsolosunun nezdine giderek müşahede kılınmış idi. İngiliz matbûâtının neşriyâtına nazaran muhtıra i'tâsının sahîh olup olmadığının tahkiki makam-ı Sadâret'den iş'âr olunmasına binâen mezkûr muhtıranın suret-i mütercemesinin fî Ağustos sene [1]320'de Bitlis'den çıkacak posta ile makam-ı Sadâret'e arz kılınacağı ma'rûzdur. Fermân.

Fî 9 Cumâdelâhir sene [1]322 ve fî 8 Ağustos sene [1]320

Bitlis Valisi
Ferid

[21 Ağustos 1904]

Y. PRK. UM, 70/94

BİTLİS'İN ŞAMIRAN KÖYÜNDE ASKERLERLE ÇATIŞAN ERMENİ ŞAKİLERİN VAN GÖLÜNDEKİ GEMİLERE BİNEREK KAÇTIKLARI

Bitlis'in Şamiran köyünde çıkan çatışmada, Ermeni eşkıyanın hakim tepeleri tutması ve topların geç gelmesi sebebiyle, eşkıyanın gece karanlığından yararlanarak kaçtığı, güvenlik güçlerinden 1 şehit, 6 yaralı bulunduğu, Antranik kumandasında hareket ettikleri ve sayılarının 100 civarında olduğu değerlendirilen şakilerin Bitlis'in Van gölü sahilindeki Urtap köyüne gelerek gemilerle Van tarafına gittikleri, ancak yapılan arama ve soruşturmalardan bir sonuç elde edilemediği

Sadâret-i Uzmâ

Mektubî Kalemi

Tarih: 30 Cumâdelûlâ sene [1]322

31 Temmuz sene [1]320

Taraf-ı Vâlâ-yı Seraskerî'ye

Nizâmiye yüzbaşlarından Fettah Efendi ile diğer üç zâbit ve Seyyar Jandarma yüzbaşlarından Ali ve Ahlat Zâbita Memuru Mülâzım İbrahim Ağalar kumandasıyla iki yüz elli kadar asâkir-i şahane ve iki top ve kırk beş jandarma sevkiyle Şamiran karyesinde tahassun eden eşkıyanın takibine ve müsâdemeye ibtidâr kılınmış ise de eşkıyanın hâkim tepeleri işgal etmesinden dolayı askerin siperden baş çıkaramayarak ve toplar gecenin saat bir buçuğunda ancak vâsıl olabildiği cihetle bunlardan da istifade olunamayarak nihayet eşkıya-yı merkûmenin mezkûr Şamiran karyesinin birkaç hânesine ateş verdikten sonra gecenin zulmetinden bi'l-istifade firar etmiş olduklarına ve bu sırada asâkir-i şahaneden bir şehid ile birkaç mecrûh vuku bulduğuna dair Bitlis valisi beyefendi hazretlerinden alınan 30 Temmuz sene [1]320 tarihli telgrafnâme leffen savb-ı vâlâ-yı Seraskerîlerine tisyâr kılınmış ve Muş havalisinde kuvâ-yı kâfiye-i askeriye mevcut olduğu hâlde madde-i şakâvetin henüz bertaraf edilmemesi ve eşkıyanın şurada burada başgösterip tecavüzâta cür'etyâb olması câ-yı dikkat bulunmuş olmakla harekât ve ten-kîlât-ı askeriye'nin husûl-i maksadı te'min edecek bir suret-i müessirede ic-

rasıyla madde-i şakâvetin bir an evvel kâmilten izâlesi esbâbının istikmâli zımında icab edenlere vesâyâ-yı ekîde ifası ve melfûfun iadesi bâbında.

**

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret-i Uzmâ
Mektubî Kalemi

Bitlis Valisinden Vârid Olan Şifre Telgraftâme

Bitlis'e merbût Şamiran karyesine gidip tahassun ve memurîn-i takibi-yeye isti'mâl-i silaha ve asâkir-i şahaneden birini şehid ve dört asker ve bir jandarma ve bir polis cerh ve birkaç hâne-i ihrâk ile harekât-ı şakâvetkârâ-nelerini bir kat daha isbat ve oradan firar eden Ermeni eşkıyası Van Gölü sahilinde vâki Bitlis'in Urtap karyesine giderek beraberlerindeki iki re's esbi orada terk ve sefînelere râkiben Van cihetine savuşdukları ve mezkûr esbler elde edilerek Bitlis'e getirildiği ve bu atlardan birisi şakî Antranik'e mahsus olup eşkıyanın yüze karîb bulunduğu memurîn-i takibiye tarafından beyân olunduğu makam-ı vilâyetden bildirilmiş ve sefînecilerin tahkik olunan isimleriyle derdestleri tabîi olduğu gibi Van cihetine dahi tarussudât ve takibât icrasıyla hazelenin firarlarına zinhâr meydan verilmemesi zımında vilâyet-i müşârunileyhâya iş'âr-ı keyfiyet kılınmış olduğu ma'rûzdur. Fer-mân.

Fî 1 Ağustos sene [1]320

Muş'da Bitlis Valisi

Ferid

**

Sadâret-i Uzmâ
Mektubî Kalemi
Numara: 178
Tarih: 2 Ağustos sene [1]320

Şifre

Van Vilâyeti'ne

Bitlis'e merbût Şamiran karyesinde icra-yı şakâvetle firar ettikleri ve bilâhare Van Gölü sahilindeki Urtap karyesinden sefînelere râkiben Van ci-

hetine savuşdukları Bitlis valisi beyefendi tarafından bildirilen Ermeni eşkıyası hakkında Van cihetince dahi tarassudât ve takibât-ı lâzıme icrasıyla hazelenin firarlarına meydan verilmeyerek derdestleri esbâbının istikmâli.

**

Umum Erkân-ı Harbiye Dairesi
Dördüncü Şubesi
1385

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Fî 3 Ağustos sene [1]320 tarih ve yedi yüz yirmi bir numaralı tezkire-i çâkerâneme zeyldir. Şamiran Vukuâtı'ndan sonra eşkıyanın izleri Bitlis'in Göldere Nahiyesi'yle Van'ın Karçıkan Nahiyesi istikâmetinden şedîden takib ve eşkıyanın Urtap'dan gemiye râkiben savuşduktan sonra yine taharriyâtına devam olunmuş ise de eşkıyaya ve âsâr-ı şakâvete delâlet eder bir şeye tesadüf olunamayıp yalnız Bitlis'e tâbi Tuğu karyesinin kâtibi hânesinde bir kaval tüfengiyle on iki teneke barut ve bir mikdar kükürt zuhur etmiş ve tüfengin altı sene evvel Sirof ve barutların da bu defa Antranik tarafından kendisine verildiği hâne sahibinin cümle-i ifadesinden bulunduğu Muş Kumandanlığı'nın iş'ârına atfen Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyet-i Celîlesi'nden vârid olan telgrafnâmede izbâr kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 16 Cumâdelâhire sene 1322 ve fî 15 Ağustos sene 1320

Serasker
Rıza

[28 Ağustos 1904]

A. MKT. MHM, 624/31

21

**MUŞ'UN HARS KÖYÜNDE TOPLANAN EŞKIYA İLE
GÜVENLİK GÜÇLERİ ARASINDA ÇIKAN ÇATIŞMA**

Gruplar halinde Muş'un Hars köyüne gelerek toplanan ve köylülerin de katılımıyla sayıları 150'ye ulaşan Ermeni eşkıyası ile girilen çatışmada 22 şakinin öldürüldüğü, diğerlerinin ise köylülerle birlikte kaçtıkları, bunların yakalanması için takibatın devam etmekte olduğu, güvenlik güçlerinden de 12 şehit ve 4 yaralı bulunduğu

Makam-ı Seraskerî
Mektubî Kalemi
Hususî

Muş'a altı saat mesafede kâin Hars karyesinde tecemmu' eyledikleri haber verilmiş olan Ermeni eşkıyası üzerine asâkir-i şahane ve jandarmadan mürekkeb olarak sevk edilen müfreze ile eşkıya-yı merkûme arasında vuku'a gelen müsâdeme hakkında tafsilâtı ve firar eden bakıyye-i hazelenin takibleri zımnında ne gibi tedâbîr ittihâz edilmiş olduğunu mutazammın olarak Muş Kumandanlığı'ndan vârid olan telgrafnâme-yi naklen Dördüncü Ordu-yı Hümayûn Müşiriyet-i Celîlesi'nden mevrûd telgrafnâmenin suret-i muhrecesi leffen arz u takdim kılınmış ve tedâbîr-i müttehazenin bir kat daha teşdîd ve takviyesiyle eşkıya-yı merkûmenin serî'an takib ve behemehâl cümlesinin derdest ve istisâlleri zımnında bâ-telgrafnâme-i acizî Müşiriyet-i müşârunileyhâya cevaben tebligât-ı lâzime ifa ve Bâbîâli'ye malumât i'tâ edilmiş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehül-emrindir.

Fî gurre-i Rebîülevvel sene [1]323 ve fî 23 Nisan sene [1]321

Serasker
Rıza

Makam-ı Seraskerî
Mektubî Kalemi
Hususî

*Dördüncü Ordu-yı Hümayûn Müşiriyet-i Celîlesi'nden
mevrûd 22 Nisan sene [1]321 tarihli şifreli telgrafnâmenin suretidir.*

Muş dahilinde Ermeni eşkıyasıyla asâkir-i şahane miyânelerinde vuku'a gelen müsâdemeye dair Muş Kumandanlığı'ndan vârid olan telgrafnâme sureti aynen zîrde arz olunmuş ve kumandan-ı müşârunileyhe cevaben vesâyâ-yı lâzime ifa kılınmış olmakla netice-i vukuâta dair alınacak malumatın da hemen arz u inbâ kılınacağı ma'rûzdur. Fermân.

Suret

Harekât-ı iğtişâşkârânede bulunmak üzere son iki-üç gün içinde etraf-
dan üçer-beşer şahs-ı müsellahın Muş'a altı saat mesafede kâin Hars karye-
sinde tecemmu' eyledikleri ve bunların başında meşâhîr-i rüesâ-yı şakâvet-
den Kigork ve Adzem'in bulunduğu haber verilmesi üzerine karye-i mezkû-
reye Miralay Yâver Bey kumandasıyla mikdar-ı kâfiyede nizâmiye ve süvari
ve piyade asâkir-i şahaneden ve süvari jandarması ve polis komiserleri dün-
kü gün çıkarılarak saat onda karye-i mezkûreye muvâsalat ederek abluka al-
tına alınmış ve köye takarrüb edilmiş ise de karye-i mezkûre ahalisinin ilti-
hakıyla yüz elliye karîb bir mikdara bâliğ olan eşkıya ve eşhâs-ı müsellaha
derhal şiddetli tüfenk endâhtına başlayıp kuvve-i takibiye tarafından muka-
bele olunarak cenâb-ı Hayy-i lâ-yemût ömr ü afiyet-i şahaneyi müzdâd buyur-
sun piyade müfrezesine kumanda eylemekde olan On Altıncı Livâ Erkân-ı
Harbiyesi'ne mülhak Yüzbaşı Fettah ve Otuz İkinci Alay'ın Üçüncü Taburu'-
nun Birinci Bölüğü Mülâzım-ı Sânisî Süleyman ve Yirmi Dördüncü Süvari
Alay'ının İkinci Bölük Mülâzım-ı Evveli Bekir ve Polis Komiseri Hüsnü
Efendilerle altı nefer silah-endâz ve iki jandarma çavuşu şehid düşdükleri
gibi asker ve jandarmadan dört mecrûh ve hazeleden yirmi iki maktûl olup
diğerlerinin köylülerle beraber firar eyledikleri Miralay Yâver Bey'den ve
Polis Komiseri Şâmil Efendi'den mevrûd malumât-ı resmîyeden müstebân
olmuş ve mahall-i vak'aya saat on ikide yetişen vilâyet jandarma kumanda-
nının bu sabah takibâta gitdiği anlaşılmış ise de hazelenin gitmeleri me'mûl
olan kurâda taharriyât ve takibât etmek üzere Binbaşı Cemal Bey kumanda-
sıyla merkezden kuvve-i kâfiye tahrik etdirilmiş ve tedâbîr-i inzibâtiyeye iti-
na kılınmakda bulunmuş olup alınacak malumât başkaca arz olunacağı ma'-
rûzdur.

[6 Mayıs 1905]

**MUŞ OVASINDAKİ ALIKIRPON VE TİRMİT KÖYLERİ
CIVARINDA 10 ERMENİ EŞKIYASININ SİLAHLARIYLA
BİRLİKTE ÖLÜ OLARAK ELE GEÇİRİLDİĞİ**

Muş ovasındaki Alikirpon ve Tirmit köyleri civarında 10 Ermeni eşkıyasının silahlarıyla birlikte ölü olarak ele geçirildiği, ölenlerin kimliklerini ve amaçlarını tahkik etmek ve üzerlerinde bulunan evrakları beraberce getirmek üzere hükümet ve askeriye tarafından bir heyet oluşturularak olay yerine gönderildiği

Makam-ı Seraskerî
Mektubî Kalemi
Hususî

Muş Ovası'nın Alikirpon ve Tirmit karyeleri arasındaki Karmagerak tepelerinde Ermeni hazelesi mevcut olduğu haber alınarak nahiye müdürü ve polis ve jandarma refakatiyle ve Mülâzım Asım Efendi kumandasıyla sevk olunan elli mevcudlu bir müfreze tarafından saye-i kudret-vâye-i hazret-i Hilâfet-penâhî'de bi'l-müsâdeme on neferden ibaret ve esliha-i cedîde ile mücehhez olan eşkıya-yı merkûmenin kâmilin ve meyyiten derdest edilmiş olduklarına ve teferruâtına dair Muş Kumandanlığı'nın telgrafnâmesini tezyîlen Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyet-i Celfilesi'nden mevrûd telgrafnâmenin sureti leffen arz u takdim kılınmış ve Bâbîâlî'ye malumât verilmiş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 20 Cumâdelûlâ sene [1]323 ve fî 10 Temmuz sene [1]321

Serasker
Rıza

**

Makam-ı Seraskerî
Mektubî Kalemi
Hususî

*Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyeti'nden mevrûd
fî 9 Temmuz sene [1]321 tarihli şifreli telgrafnâmenin suretidir.*

Muş Kumandanlığı'ndan mevrûd telgrafnâme sureti berây-ı malumât zeylen takdim kılınmış olduğu ma'rûzdur.

Suret

Muş Ovası'nın Alikirpon ve Tirit karyeleri arasındaki Karmagerak tepelerinde hazelenin bulunduğu haber alınması üzerine nahiye müdürü ve polis ve jandarma refakatiyle hemen Hars Müfrezesi'nden Mülâzım Asım Efendi kumandasıyla sevk olunan elli mevcudlu bir müfreze tarafından eşkiya ile dört saat harb edildikten sonra esliha-i cedîde ile ilk mücehhez olan on nefer hazelenin bir ferdinin bile satvet-i kâhire-i askeriyeden çâk-i girîbânını tahlîs edemeyerek saye-i satvet-vâye-i hazret-i Hilâfet-penâhî'de meyyiten derdestine muvaffakiyet hâsıl olmuş ve lehül-hamd cünûd-ı cenâb-ı mülûkâneden bir ferdin bile burnu kanamadığı mevrûd jurnalde anlaşılmış ve maktûlîn-i merkûmûnun tahkik-i hüviyetleriyle nereye geldikleri ve kimler olduğu bilinmek nezdlerinde mevcud olacak tabîi bulunan evrak ve saireyi beraberce getirmek üzere taraf-ı hükûmetle cihet-i askeriyeden mürekkeb bir hey'et-i tahkikiye i'zâm kılındığının müstahakk-ı taltif olanlarla netice-i tahkikâtın müsâra'aten arz olunacağı berây-ı malumât ma'rûzdur.

[23 Temmuz 1905]

Y. MTV, 276/102

23

MEŞHUR ERMENİ EŞKIYA REİSİ KİGORK'UN YAKALANDIĞI

Talori'deki askerî harekâttan kurtulmayı başaran ve bir karışıklık çıkarma hazırlığı içerisinde bulunan meşhur Ermeni eşkiya reisi Kigork'un, Alvarinç köyünde çetesi ile birlikte çatışmaya girdiği Osmanlı askerleri tarafından yakalandığı, çatışmada, 2 askerin şehit olduğu, 3 askerin de yaralandığı, ayrıca çok miktarda cephan ve patlayıcı maddenin de yakalanacaklarını anlayan eşkiya tarafından imha edildiği

Makam-ı Seraskerî

Mektubî Kalemi

Hususî

Ermeni erbâb-ı fesadından olup birçok zamandan beri ötede beride dolaşmakta olan ve bazı Ermenileri teşvik ile büyük bir iğtişâşa meydan aç-

mağa sâ'î bulunan reis-i hazele Kigork'un saye-i muvaffakiyet-vâye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî'de asâkir-i şahane tarafından Muş Ovası'ndaki Alvarinç karyesinde derdest edildiği gibi birçok cephâne ve edevât-ı nâriye-i muharribenin de hazele tarafından ihrâk olunduğuna dair Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyet-i Celîlesi'nden mevrûd telgrafnâmenin sureti leffen arz u takdim kılınmış ve Bâbiâli'ye malumât verilmiş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 17 Şaban sene [1]323 ve fî 3 Teşrîn-i Evvel sene [1]321

Serasker

Rıza

**

Makam-ı Seraskerî
Mektubî Kalemi
Hususî

*Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyet-i Celîlesi'nden
mevrûd 2 Teşrîn-i Evvel sene [1]321 tarihli telgrafnâmenin suretidir.*

Ermeni erbâb-ı fesadından olup Talori cebelinde icra kılınan tenkîlât-da her nasılsa fûrceyâb-ı firar olarak birçok zamandan beri izini kaybetmek fikriyle ötede beride dolaşmakta olan ve bazı Ermenileri de Hükûmet-i Seniyye aleyhine teşvik ederek büyük bir iğtişâşa meydan açmağa câ-be-câ sâ'î bulunan şakî-i meşhur ve reis-i hazele Kigork'un derdest ve istîsâli emrinde taraf taraf müfrezeler çıkarılmış ve takibât-ı şedîde icra olunmakta bulunmuş idi. Bu kere merkûm ve rüfekâsına Muş Ovası'nda Alvarinç karyesinde tesadüf edilerek vuku bulan müsâdemede saye-i muvaffakiyet-vâye-i hazret-i Hilâfet-penâh-ı a'zamîde derdestlerine muvaffakiyet hâsıl olduğu ve efrâd-ı aşâyir ve ahalinin kat'iiyen işe karışdırılmayarak ve mugayir-i rıza-yı Padişahî ednâ mertebe bir hâl zuhuru meydan verilmeyerek yalnız şu sırada efrâd-ı şahaneden iki nefer şehid ve üç nefer de mecrûh vuku'a geldiği ve nezdlerinde mevcut bulunan birçok cephâne ve edevât-ı nâriye-i muharribederdest edileceklerini hisseder etmez hazele-i merkûme tarafından derhal mahv ve ihrâk olduğu Muş Kumandanlığı'nın cümle-i iş'ârından anlaşılmış olduğunun ve mahall-i vak'ada bulunup kemâl-i faaliyet ve ciddiyetle ibrâz-ı eser-i besâlet ve şecâ'at eden zâbitân ve efrâd-ı cünûdiyeden

lâzım gelenlerin tergîben li'l-emsâl icra-yı taltif ve tesrîrleri hususunun makam-ı âlî-i Sipehdârîlerine arz kılınacağı ma'rûzdur.

[16 Ekim 1905]

Y. MTV, 279/107

24

VAN'DA KOBANS KİLİSESİ İLE EVLERDE YAPILAN ARAMADA ÇOK SAYIDA CEPHANE ELE GEÇİRİLDİĞİ

Van'da Kobans Kilisesi ile evlerde yapılan aramalarda dolma, fabrika malı, kapsüllü ve kapsülsüz olmak üzere toplam 208.786 adet fişek; mavzer, sürmeli ve manliher olmak üzere toplam 290 tüfek, 10 adet revolver, dürbün, dinamit ve tüfek mekanizmaları ele geçirildiği

Van Vilâyeti'nden 20 Şubat sene [1]323 tarihinde gelen şifrenin suretidir.

Kobans Kilisesi'yle şehir dahilindeki hânelerden zâhire çıkarılan eşya-yı memnû'anın yüz bin dokuz yüz otuz aded memlû ve yüz yedi bin sekiz yüz elli altı aded fabrika malı ve kapsüllü ve kapsülsüz koğan ki cem'an iki yüz sekiz bin yedi yüz seksen altı aded fişenk, elli sekiz mavzer ve otuz beş sürmeli ve bir martini ve bir manliher ve beğlik mavzer ve yüz yetmiş iki maa-mekanizma mavzer, yirmi iki maa-mekanizma sürmeli namlıları ki cem'an iki yüz doksan tüfenk ve ikisi muhtelifu'n-nev' olmak üzere on yedi aded on ateşli mavzer revolveri ve on aded muhtelif sistemde dürbün ve bir torba kalpazan edevâtı ve üç tenekede on kilo dinamit ve altmış aded muhtelifu'n-nev' tüfenk mekanizmaları ve otuz kilo barut ve bir aded Taşnak Komitesi'ne mahsus bayrak, iki torba evrak-ı muzırta birçok hazele resimleri ve tüfenk aksâm-ı muhtelifesinden ibaret idüğü icra kılınan muayeneden anlaşılmıştır ve yekûnda esna-yı müsâdemede zıyâ'a uğrayan kısım dahil olmadığı gibi fişenklerin hîn-i ta'dâdında bir takım sandıklar veznen ve kıyasen hesab edilmiş olduğundan ikinci bir muayene ve devirde daha fazla zuhuru me'mûl bulunduğuna ma'rûzdur.

[4 Mart 1908]

HR. SYS, 2799/3

Bahçe kazasında çıkan vahim olaylara karşı Mutasarrıflık'tan asker talebinde bulunan kaymakama, İslahiye halkından asker toplama ve tarafların ileri gelenlerine nasihatte bulunma gibi tedbirler önerildiği; ancak sancağın genel durumu hükümet merkezinin Ermenilerin istila tehdidi altında olacak kadar kötü ve can kaybı da çok olduğundan, Cebel-i Bereket sancağına acilen askerî yardım gönderilmesi gerektiği

Telgrafnâme

Mahrec Merkezi: Erzin

Sevk Numarası: 93

Gayet müsta'celdir.

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Bahçe Kaymakamlığı'ndan şimdi alınan telgrafda Hıristiyan hâneleri yanmakda ve ahali yekdiğerini kesmekde olup serî'an asker yetiştirilmezse umum kaza ahali-i Müslimesi'nin tehlike ve muhasara altında olduğu bildirilmiş ve burası oraya değil kendisine bile yarayacak bir kudreti gayr-ı haiz bulunmuş olduğundan icab ederse nef[î]r-i âm tarîkıyla İslahiye ahalisinin de muâvenete müracaatla ve Ermeniler tarafından tecavüz vuku bulmadıkça zinhâr tecavüzden tevakkî ile tecavüz vuku'unda mukabele eylemesi ve yağma ve harîk ve bilâ-sebebe katl gibi şeylerden tarafeyn mu'teberânına nesâ-yih-i müessire ifasıyla kat'ıyyen tevakkî olunması cevaben mezkûr kazaya ve ta'mîmen diğerlerine bildirilmiş ve livânın umumiyetle hâli ağlanacak dereceleri bularak telefât pek çokça ... vusûlü ve hükümet merkezinin Ermeniler tarafından istilası melhûz olduğundan serî'an asâkir-i nizâmiye ve bugün İskenderun'dan nef[î]r-i âm tarîkıyla teslîh olunabilecek bir kuvvetin muntazaman sevki istirhâm ve makine başında cevaba intizâr olunur. Fermân.

Fî 3 Nisan sene [1]325

Mutasarrıf

Âsaf³⁸

[16 Nisan 1909]

DH. MKT. PRK, 2826/95

³⁸ Metinde "Vasıf" şeklinde geçmektedir.

Bahçe'den sonra Haçin'de de olaylar çıkması üzerine Halep Valiliği ile Feke ve Haçin kaymakamlıklarının bölgedeki diğer Ermenilerin birleşip başka taraflara saldırma ihtimalleri hakkındaki görüşleri de dikkate alınarak bu iki kazaya nerelerden asker sevkedileceğinin belirlendiği ancak, olayların önlenebilmesi için redif değil nizamiye askeri gönderilmesi gerektiği hususlarında Adana Valiliği'nden gelen telgraf üzerine Harbiye Nezareti'ne tezkire yazıldığı, olayların diğer bölgelere sıçramadan yatıştırılması için Adana ve Halep, çalışmak üzere Adana'ya gidecek işçilerin gidişlerinin ertelenmesi için de çevre vilayet valiliklerine talimat verildiği

Telgrafnâme

Mahrec Merkezi: Adana

Sevk Numarası: 439

Gayet müsta'celdir

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Haçin Kaymakam Vekâleti'nin telgrafına atfen şimdi Kozan Mutasarrıflığı'ndan alınan telgrafnâmede asayiş-i mahallî fena hâlde olup bu esnada İslâm'dan iki kişinin mecrûh ve bir mülâzımın maktûl olduğu ve memurîn ve ahali arasında heyecan devam ederek bu sebeble uygunsuzluk daha ziyade tevessü' edeceği iş'âr kılınmıştır. Feke Taburu binbaşısının yüz beş neferden ibaret olan maiyyeti ile dakika fevt edilmeksizin hemen Haçin'e azîmeti ve her türlü tedâbîr-i müessire ve lâzımenin icrasıyla asayişin iadesi mutasarrıflıkla kaymakamlığa başka başka yazıldığı gibi müteâkiben Feke Kaymakamlığı'ndan vârid olan ikinci telgrafnâmede ahali-i Hıristiyanîye'nin kesîr ve haiz-i ehemmiyet olup kurbîyeti hasebiyle Zeytun ile iltihak ederek Sis'e gitmek üzere hareketleri kaviyyen muhtemel bulunduğundan ihtiyâten Adana'dan Sis'e ve Feke'ye doğru kuvve-i kâfiye i'zâmı ve Feke Taburu'nun iki bölüğünü Haçin teşkil etmede ise de bu bölüklerin taburuna iltihak edemeyeceği ve silah altına giremeyeceği revîş-i hâlden istidlâl edilmekde olduğu ve binbaşı ile müşterek ikinci telgrafnâmede dahi Haçin'in ehemmiyet-i

fevkalâdesine mebnî oraya en yakın bulunan Aziziye Taburu'nun silah altına alınarak celb edilmesi lüzumu gösterilmek ve Maraş ve Zeytun Ermenileri'nin Bahçe tarafına geçememeleri için tedâbîr-i lâzıme ittihâz olunmakla beraber Maraş Sancağı'nda taht-ı silaha alınmakda olan dört redîf taburundan şimdiye kadar toplanmış olarak doğruca Bahçe Kazası'na sevki ve Kilis Taburu'nun da âcilen teslîhi ile onun da oraya yetiştirilmesi müşiriyete yazıldığı Haleb Vilâyeti'nden bildirilmiştir. Bahçe'deki iğtişâta nisbetle Haçin pek ziyade haiz-i ehemmiyet olup zikrolunan Maraş redîf taburlarından ikisinin doğrudan doğruya Haçin'e ve diğer ikisinin de Cebel-i Bereket'e irsâl ve Aziziye ve Kilis taburlarının yetiştiği anda hemen bu iki mevki'e sevk edilmeleri icab-ı hâle daha ziyade muvâfık olacağından ol vechile ifa-yı muktezâsı vilâyet-i müşârunileyhâya yazılmış ve fakat evvel ve âhir arz olunduğu üzere redîf taburları bu misillü ahvâlde de işe yaramamakda olduğundan dahil-i vilâyeti istila eden nâire-i iğtişâşın önüne geçebilmek her hâlde muntazam bir fırka-i nizâmiye-i askeriyenin vücuduna mütevakkıf olduğu şu birkaç günlük acı tecârib ile sâbit olmasıyla selâmet-i vatan nâmına olarak bu noktanın nazar-ı dikkate ve ehemmiyete alınması kat'iyen elzem olduğundan Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne ona göre tebligât ifasına müsaade buyurulması kemâl-i ehemmiyetle ma'rûzdur. Fermân.

Fî 4 Nisan sene [1]325

Vali

Cevad

Âcilen Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne tezkire ve tertib olunan kuvâ-yı askeriye peyderpey sevk olunmakda olduğundan vusûllerine kadar her türlü tedâbîr-i teskiniyeye müracaatla müsâdemeye nihayet verilmesi ve diğer mahallere sirayetine meydan verilmemesi esbâbının istikmâli zımnında Adana Vilâyeti'ne telgraf ve müsâdemâtın Haleb mülhakâtına sirayetine meydan verilmemesi hakkında zeylen Haleb Vilâyeti'ne ve şu aralık vilâyât-ı mütecâvireden Adana'ya gidecek rençberlerin teşdîd-i müsâdemâta sebep verme-

lerine mahal kalmamak üzere bir müddetçik te'hir-i azîmetleri esbâbının istihsâli için vilâyât-ı mütecâvireye tebligât.

Fî 5 Nisan sene [1]325

Telgrafların şifre edilmesi.

Gayet müsta'celdir.

[18 Nisan 1909]

DH. MKT. PRK, 2826/108

27 CEBEL-İ BEREKET VE HAÇIN'E GÖNDERİLECEK ASKERÎ BİRLİKLERİN BİR AN ÖNCE SEVKEDİLMESİ

Haçin'de de başlayan ve Zeytun'a da sıçrama eğilimi gösteren olayların daha fazla yayılmaması için Maraş, Aziziye ve Kilis'ten Haçin ve Cebel-i Bereket'e gönderilmesi planlanan redif taburlarının bir an önce gönderilmesi gerektiği, ancak bu tür olaylarda redif askerinin değil nizamiye askerinin etkili olduğu gerçeğinin de dikkate alınıp gereğinin buna göre yerine getirilmesi hususunda Dahiliye Nezareti'nden Harbiye Nezareti'ne yazılan tezkire

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Tarih: 28 Rebûlevvel sene [1]327

6 Nisan sene [1]325

Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne

Adana Vilâyeti'yle Cebel-i Bereket Mutasarrıflığı'ndan şimdi alınan telgrafnâmelerde iğtişâsât vilâyetin diğer cihetlerine de sirayet ederek elde kuvâ-yı kâfiye bulunamamasından ve müretteb taburlar da henüz vâsıl olmasından dolayı tedâbîr-i mâni'aya bi'z-zarure tevessül edilememekte bulunduğu ve Haçin Kasabası pek ziyade haiz-i ehemmiyet olup orada da başlayan müsâdemâtın mevki'en karîb olmak cihetiyle Zeytun Kazası'na kadar tevessü'ü kaviyyen muhtemel bulunmasına binaen Maraş'da taht-ı silaha alınmakda olan redif taburlarından ikisinin doğrudan doğruya Haçin'e, diğer ikisinin de Cebel-i Bereket'e ve Aziziye ve Kilis Taburlarının dahi yetişdikleri anda kezâlik mevâki'-i mezkûreye sevk ve i'zâmı icab-ı hâle muvâfık

olarak Haleb Vilâyeti'ne bu vech ile iş'âr-ı keyfiyet edilmiş ise de redîf taburlarının bu gibi ahvâlde işe yaramadıkları ve şûriş ve iğtişâsın âcilen ref' ü izâlesi her hâlde muntazam bir fırka-i nizâmiyenin vücuduna mütevakkıf olup binâberîn bu cihetin selâmet-i vatan nâmına nazar-ı dikkat ve ehemmiyete alınması kat'îyyen elzem bulunduğu dermiyân olunmaktadır. O havâlide zuhur eden şûrişin gitdikçe tevsî'-i daire-i sirayet etmekde bulunmasına nazaran kuvve-i mürettebe-i askeriyenin tesrî'-i sevkîyâtına son derecede itina edilmek derece-i vücûbda olduğundan ve muntazam bir fırka-i askeriyenin tertib ve sevki hakkındaki iş'âr-ı mahallî dahi nazar-ı dikkate alınmak lâzım geldiğinden ona göre icab-ı hâlin serî'an icra ve inbâsı hususuna himem.

[19 Nisan 1909]

DH. MKT. PRK, 2826/140

28

**SİLAHLI ERMENİ AHALİNİN
ZEYTUN'DA ASAYİŞİ İHLAL ETMESİ ÜZERİNE
BÖLGEYE ASKER GÖNDERİLMESİ GEREKTİĞİ**

Olayların Zeytun'a da sıçradığı ve silahlı Ermeni ahalinin hükümet dairesini muhasara ettiği, aşayışın tamamen ortadan kalktığı, bölgedeki memurların korku ve endişe içerisinde oldukları, kazada bulunan asker miktarı, olayı yatıştırmak için kâfi gelmeyeceğinden acilen asker sevkinin gerekli olduğu

**Telgrafnâme
Numara: 4748**

Müsta'celdir

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

C. fî 6 Nisan sene [1]325. Bugün mufasssal iki telgrafnâme ile vilâyetin ahvâli ve Maraş Vukuâtı bildirilmiş ve emr-i âlî-i nezâret-penâhîleri muntazar bulunmuştur. Ol bâbda.

Fî 6 Nisan sene [1]325

**Haleb Valisi
Reşid**

Dahiliye
Mektubî Kalemi

Tarih: Fî 29 Rebîülevvel sene [1]327

Fî 7 Nisan sene [1]325

Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne, Huzur-ı Âlî-i Hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Zeytun'daki Ermeni ahali müsellahan daire-i hükûmeti muhasara etdiklerine ve asayiş külliyyen muhtel olup memurîn-i mahalliyenin havf u halecân içinde bulunduklarına dair mahall-i mezkûr kaymakam ve kumandanının Maraş Mutasarrıflığı'ndan tebliğ olunan iki kıt'a telgrafnâmeleri suretlerinin nakliyle Zeytun'un malum olan ehemmiyet ve nezaketinden ve orada mevcut iki bölük askerden ibaret bir kuvve-i kalîle ile iş görmek kâbil olmayacağından bahis ile hemen bir kuvve-i kâfiye-i askeriyenin tedarik ve sevki lüzumunu mutazammın Haleb Vilâyeti'nden vârid olan 6 Nisan sene [1]325 tarihli* telgrafnâmenin sureti leffen savb-ı âlî-i nezâret-penâhîlerine tisyâr kılınmış olmakla mündericâtına ve ehemmiyet-i maslahata nazaran serî'an ifa-yı muktezâsına himem.

Telgraf

Haleb Vilâyeti'ne

C. 6 Nisan sene [1]325. Zeytun'a hemen asker sevki lüzumu Harbiye Nezâreti'ne yazılmışdır. Ol bâbda.

[20 Nisan 1909]

DH. MKT. PRK, 2828/8

29

**ANTAKYA'DA ÇIKAN KARIŞIKLIĞIN
BASTIRILMASI İÇİN ALINAN TEDBİRLER**

Olayların Antakya'ya da sıçradığının bildirilmesi üzerine karışıklığın bastırılması için askeriye tarafından gönderilen kuvvetler gelene kadar mevcut vasıtalarla karışıklığın yatıştırılması, Müslüman ve gayrimüs-

* **Sadâret-i Uzmâ'ya:** " ... telgrafnâme leffen pîşgâh-ı sâmi-i Sadâret-penâhîlerine takdim kılınmış ve ifa-yı muktezâsı Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne yazılmış olduğu ma'rûzdur. Ol bâbda."

lim ileri gelenler aracılığıyla her iki taraf ahalisine gerekli nasihat ve tavsiyelerde bulunulması, yabancılarla bunlara ait müesseselerin korunmasına itina gösterilmesi hususlarının önemle Halep Vilayeti'ne tavsiye edildiği

Telgrafnâme

Mahrec Merkezi: Halep

Sevk Numarası: 510

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Bugünkü telgrafnâmeye zeyldir. Antakya'da dahi kıtâl ve iğtişâsın dehşetli bir surette başladığı şimdi kaymakamlıktan bildirildi. Tedâbîr-i askeriye ittihâzı derhal Beşinci Ordu Müşiriyeti'ne iş'âr kılınmıştır. Emr-i cevabî-i devletlerine kemâl-i şiddetle muntazırım. Ol bâbda.

Fî 6 Nisan sene [1]325

Vali

Reşid

**

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Tarih: 29 Rebîülevvel sene [1]327

7 Nisan sene [1]325

Müsta'cel

Huzur-ı Âlî-i Hazret-i Sadâret-penâhî'ye ve Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne

Antakya dahi kıtâl ve iğtişâsın dehşetli bir surette başladığı kaymakamlığından bildirilmesi üzerine tedâbîr-i askeriyenin sür'at-i ittihâzı lüzumunun Beşinci Ordu Müşiriyeti'ne iş'âr kılındığı Halep Vilâyet-i Aliyyesi'nden alınan 6 Nisan sene [1]325 tarihli telgrafnâmede bildirilmiş* ve tedâbîr-i lâzîmenin serî'an ittihâzı Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne izbâr kılınmış olmakla ol bâbda.

* **Harbiye'ye:** "...olmakla nezâret-i celîlelerince de icab-ı hâlin serî'an icra ve inbâsı hususuna himem."

Haleb Vilâyet-i Aliyyesi'ne

C. 6 Nisan sene [1]325. Antakya'da da zuhur eden iğtişâşın basdırılması için icab-ı hâlin serî'an icrası lüzumu Harbiye Nezâreti'ne bildirilmekle cihet-i askeriyece tertib ve sevk edilecek kuvve-i askeriyenin vürûduna kadar vesâit-i mevcude ile şûrişin teskini ve ahali-i Müslime ve gayr-ı müslime-den ileri gelenleri[n] vesâtatlarıyla her iki taraf ahalisine nesâih ve vesâyâ-yı lâzıme icrasıyla beraber müessesât-ı ecnebiye ve ecânibin muhafaza-i selâmet ve masûniyeti esbâbının istikmâline itina buyurulması ehemmiyetle tavsiye olunur.

[20 Nisan 1909]

DH. MKT. PRK, 2827/82

30

**ASAYİŞİN SAĞLANABİLMESİ İÇİN MARAŞ, ZEYTUN VE
HALEB VİLÂYETİNE NİZAMİYE ASKERİ GÖNDERİLMESİ**

Maraş Mutasarrıflığınca, 3 yaralının daha öldüğü ve ahalinin heyecan içerisinde olduğu bildirilip Zeytun Ermenileri de dikkate alınarak acilen asker istenildiğinden bahisle vilâyetin tamamı için 6 nizamiye taburu askere ihtiyaç duyulduğunu ifade eden Halep valisinden, asker talebi Harbiye Nezaretince karşılanana kadar mümkün olan tedbirlerin alınıp olayların önlenmesinin istendiği

Telgrafnâme

Mahrec Merkezi: Haleb

Sevk Numarası: 138

Müsta'celdir

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Zeyldir. Maraş'da iki gün evvel mecrûh olanlardan dahi üçü vefat ettiği ve her ne kadar te'min-i inzibât ve asayişe çalışılıyorsa da İslâm, Hıristiyan telaşlı bir heyecan içinde bulundukları ve Zeytun Ermenileri'nin hâl ve tavırları da câlib-i dikkat bulunduğu cihetle Maraş ve Zeytun'da te'min-i inzibât için asker yetiştirilmesi Maraş Mutasarrıflığı'ndan iş'âr edilmiş ve

Zeytun ve Maraş'ın vekâyi'-i sâbıkasına nazaran orada birkaç tabur askerin vücudu lâ-büd ve orduca nizâmiye askeri yetiştirmek imkân haricinde olduğu ve keyfiyet Harbiye Nezâreti'ne yazıldığı beyânıyla haricden kuvâ-yı nizâmiye sevki esbâbının istikmâli lüzumu Beşinci Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyeti'nden izbâr buyurulmuş olduğundan arz-ı mesbûk vechile hiç olmazsa şimdilik umum vilâyet için altı nizâmiye taburunun seyr-i seri ile yetiştirilmesi kemâl-i ehemmiyetle ma'rûzdur.

Fî 7 Nisan sene [1]325

Vali

Reşid

**

Dahiliye Mektubî Kalemî

Telgraf Kısmı

Tarih: Fî 8 Nisan sene [1]325

Telgrafnâme

Haleb Vilâyeti'ne

C. 7 Nisan sene [1]325. Kuvâ-yı nizâmiyenin süratle tertib ve sevki Harbiye Nezâreti'ne yazıldığından vürûduna kadar tedâbîr-i mümkünenin ittihâzına ve şûrişin men'-i sirayet ve tevessü'üne ihtimâm buyurulması mütemennâdır.

**

Dahiliye

Mektubî Kalemî

Tarih: Fî Selhi Rebûilevvel sene [1]327

Fî 8 Nisan sene [1]325

Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne ve Huzur-ı Âlî-i Hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Maraş'da mecrûh olanlardan üçü de vefat edip ahali arasında telaş ve heyecan ve Zeytun Ermenileri'nin de hâl ve tavırları dikkate şâyân bulunduğu ve te'min-i inzibâta çalışılmakda ise de Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyeti'nden de bildirildiği üzere Zeytun ve Maraş vekâyi'-i sâbıkasına göre birkaç tabur askerin vücudu lâ-büd ve orduca nizâmiye askeri tertibi imkândan haric olmasına binâen şimdilik vilâyet için altı nizâmiye taburunun süratle ye-

tişdirilmesi lüzumu Haleb Vilâyeti'nden ehemmiyetle iş'âr* olunuyor. İktizâsının serî'an ifa ve inbâsına himem.

[21 Nisan 1909]

DH. MKT. PRK, 2828/54

31

**ADANA, CEBEL-İ BEREKET, DÖRTYOL VE ERZİN'DE
ERMENİLERİN MÜSLÜMAN AHALİYE SALDIRDIKLARI**

Adana, Cebel-i Bereket, Dört Yol ve Erzin ahalisi tarafından gönderilen telgraflarda Ermenilerin ani bir şekilde Müslüman halka saldırdıkları, evleri ateşe verdikleri, Dört Yol'u kuşatarak 200'ü aşkın Müslüman'ı öldürdükleri, ahalinin mal, can ve ırzının tehlikede olduğu bildirilerek yardım talebinde bulunulduğu

Telgrafnâme

Suret

Emirnâme-i âlîlerini kemâl-i ihtirâmla aldık. Çokmerzimen karyesine ahali-i Hıristiyanıyesi'ne karşı zaten bir husumet ve adâvetimiz olmadığı gibi aramızdaki râbıta-i münasebet ve hüsn-i muâşeretin daima muhafazasına çalışmakda iken her neden ise Ermeni vatandaşlarımız birdenbire vehm ve endişeye ve daha doğrusu ahali-i İslâmiye üzerine tecavüze kıyâm âsârı gösterdiklerinden bittab' köylerimizin ve ailemizin ve hayatımızın muhafazası için müdafaaya hazırlandık. Tecavüzden sarf-ı nazar etmek üzere gönderdiğimiz haberlere ehemmiyet vermeyerek ve karyelerinin etrafına tabya ve istihkâm inşasına başlayarak harekât-ı askeriye icrası ile nümâyişlerde bulunmalarına ve köylerimiz üzerine mavzer ve martin kurşunu yağdırmalarına ve "Yaşasın Ermenistan!..." diyerek çağrışmalarda, maktûl düşen şühedâmızın başlarını keserek martinlerinin uçlarına takıp "Muhammedinizi çağırın." deyu asabiyet-i İslâmiye'yi tehyîc edecek tefevvühâtda bulunmalarına binâen hayatımız tehlikeye düşmüş ve üç gecedan beri evlâd ü ıyâlimiz sabahlara

* Sadâret'e: " ... ve keyfiyet Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne izbâr kılınmış olmakla ol bâbda."

kadar âh u enîn içinde kalarak köy haricinde perişan kalmağa mecbur olmuş ve ikide birde beş yüz kadar kişi etrafa canavarlar gibi saldıracak bir hayli nüfus-ı İslâmiye'yi telef etmiş ve "Sultan Hamid nâmında padişahımız yoktur. Buralar bizindir. Şam'a gidiniz." ve zâbit ve asker elbise-i resmîyelerini lâbis olarak talim ve talimât-ı kanuniye ile meşgul olarak ve'l-hâsıl bir gün kadar daha asker gelmezse bu civarlardaki kurâ-yı İslâmiye'yi bütün bütün mahv u telef, köylerimizi ihrâk ve iğtişâşa gasb u gârât edecekleri şübhesiz bulunduğundan Ermeni vatandaşlarımız tarafından tecavüzât vuku bulmadıkça müdafaaya kıyâm etmediğimizi, nefsimizi muhafazaya çalışacağımızı ve bir an evvel askerinin yetiştirilmesini Şeriat-ı Ahmediye ve Hükûmet-i Osmaniyye nâmına istirhâm eyleriz. Ol bâbda fermân.

6 Nisan sene [1]325

Ed-Dâ'î Müderris Çaylı Hasan	İmam Beyzâde Celal
Karakeniseli Hasan	Maçaklı Müderris Mustafa Nuri
Mu'teberândan Beledîzâde Ahmed	Mülâyimzâde Osman
Livâ Belediye Reisi Halil	Abdüsselam
Karafakih oğlu Hasan	Hasan Beyzâde El-Hâc Ali
Ceyhan nâmına Osman	İsalızâde Hasan Hüsnü

Meclis-i Mebûsân Riyâset-i Celîlesi'ne

Meclis-i Mebûsân Riyâset-i Celîlesi'nin beyânnâmesine ve taraf-ı çâkerânemden mükerreren icra kılınan tebligât ve nesâyihe cevaben Dörttyol efrâdına müctemi' kurâ-yı mütecâvire mu'teberânıyla bunlara imdada gelen bazı müteneffizândan alınan ve bugün bizzat oraya azîmet-i çâkerânemde dahi meâli tekrar olunan tezkire bâlâyâ naklen arz olundu. Kulları orada bu-

lunduğum müddetçe tarafeynden bir tek bile silah atılmamış ve fakat Payas Müdürlüğü'nden alınan telgrafnâmede bugün Dört Yol'un Payas cihetindeki Üzerli ve Karakenise karyelerine Ermeniler tarafından hücum edildiğinden imdad taleb olunduğu gibi bendelerinin vürûduna kadar dahi silahın devam etmediği ve hükûmetçe de malum olan ahvâl-i ma'rûza tarafeynce mûcib-i heyecan bulunduğu tahkik olmuştur. Kışlanın dünkü gün İslâmlar tarafından alındığı haberi bî-esas olup el-yevm Ermeniler içinde bulunmaktadır. Ermeni mu'teberânına kuvve-i kâfiye ile yanına gelmeleri için tezkire yazılmış ve kendim de kurşun menziline kadar metrisler içine yaklaşmış isem de yazılan cevaba da yakına gelinmesi ve kendilerinin de bendelerine ve emre muntazır bulunduğu bildirilmiş ve fakat saat on biri geçtiği gibi mavzerle mücehhez Ermenilerin mütehasın bulunduğu istihkâmlar arasına ve daha yakın bir mahalleye gitmek mûcib-i muhâtarâ görülmüştür. O cihetle kendilerine tahrîren nasihatnâme irsâliyle kışlayı tahliye ve İslâmlarla beraber ve müstereken silahlarını teslim etmek ve kuvve-i mevcude-i askeriye kışlada ikame edilerek asker vürûduna kadar intizârda bulunmak sureti cevaben teklif ve verilecekleri cevabı almak için yarın jandarma kumandanı gönderilmek üzere merkezin ehemmiyetine binâen bi'z-zarure avdet edilmiş ve İslâmlar, Ermeniler kendilerine silah atmadıkça mukabele etmeyeceklerini maa'l-kasem kat'iiyen bu kere de bildirmişlerdir. Zaten ahali-i İslâmiye'nin nısfından ziyadesi dağılmağa başlamışlardır. Ancak tarafeyn arasında fecâyî-i müellime sebebi[y]le asker gelmedikçe emniyet hiçbir vechile takarrür edemeyeceğini ve belki akşamdan sabaha İslâmlar azaldıkça daha müdhiş bir hey'etle zuhur edeceğine ve bir haftadan beri bilâ-hâb u rahat ahali-i müslime ve gayr-ı müslime ve memurîn feryad ü enîn içinde oldukları hâlde hâlâ bir tabur olsun asker yetiştirilmemesi en müdhiş edvâr-ı fetretde bile nazîrine tesadüf edilmemiş ahvâl-i müessifeden bulunmasına mebnî iki tabur askerinin bir sür'at-i hârikulâde ile yetiştirilerek seksen bin nüfuslu bir livânın tahlîsi ve işin intizâr zamanı çokdan geçmiş bulnuduğu ma'rûzdur. Fermân.

Fî 7 Nisan sene [1]325

Cebel-i Bereket Mutasarrıfı

Âsaf

Meclis-i Mebûsân Riyâset-i Celîlesi'ne

Anadolu'yu tahrib eden birkaç kanlı ihtilâlin netâyicinden ümid ettikleri Avrupa müdahalâtını ve Ermeni istiklâl-i mevhûmunu istihsâl edemeyen Ermeni ihtilâl komiteleri lede'l-hâce Avrupa'nın müdahale edebileceği Kilikya Kıt'ası'nda sinîn-i ahîre zarfında büyük bir ekseriyet teşkil etmek ve Ermeni istiklâlinin ilk temellerini buraya atmak fikriyle vilâyât-ı dahiliyeden akın akın gelerek yerleşmişler ve ilân-ı hürriyeti müteâkib bahş edilen serbestîden bi'l-istifade martin, mavzer, dinamit ve daha birçok esliha-i nâriye-i mükemmele idhal ederek bu havalide büyük bir kuvvet teşkil eyledikleri gibi kiliselerinde, kulüplerinde açıktan Osmanlılık aleyhine irâd ettikleri müheyyic nutuklarla Ermeni efkâr-ı umumiyesini de sevda-yı istiklâl ile muvâzenesini gâib edecek bir hâle getirmişlerdir. Son günler zarfında Ermenilerin İslâmlar aleyhine vuku bulan muhâcemât-ı şedîdeleri menâfi'-i vataniye nâmına büyük bir hazm ve sekînet ile telakki edilerek ve hatta vak'anın hudûsü günü İslâm ulema ve eşrafı taraf taraf gezerek dükkânları açmaları, işlerine bakarak bir vak'aya sebebiyet vermemeleri hakkında Ermenilere rica ve nasihatlerde bulundukları hükûmet-i mahalliye dahi öteden beri var kuvvetiyle men'-i vukuâta gayret ve himmet eylediği hâlde yine vak'anın men'-i hudûsüne imkân bulunamamış Ermeniler ân-ı vâhidde şehrin mahâll-i muhtelifesinden yakdıkları ihtilâl ateşleriyle ma'mûr bir şehrin bâdî-i mahv u harâbîsi, birçok masum ailelerin dûçar-ı perişanîsi olmuşlardır. Devletin birçok gavâil-i hariciye ve dahiliye ile muvâzene-i siyasetini gâib ettiği, pâyitahtın ihtilâl ateşleriyle yandığı bir sırada bazı teşvikât-ı istibdâdkârâneyi de ihsâs eden bu kıyâmın zuhuru Memâlik-i Osmaniyye'de Ermeniliğe bir mevki'-i mahsus te'min eylemek fikrinden münba'is olduğu muhtac-ı isbat olmayan hakâyıkdan olup evvelce söndürülen ihtilâlin tekrar îkâdı ve hemen her gece hânelere harîk ilkâsı gibi ahvâlin hâlâ ümidvâr oldukları müdahalât-ı ecnebiye-yi davete mübtenî bulunduğu artık mertebe-i bedâhete varmışdır. Beraber yaşadıkları anâsır ile birlikde uhuvvetkârâne vatanın istikmâl-i mesudiyetini

düşünen Müslümanların böyle bir ihtilâlden menfaatleri olmak şöyle dursun bilakis mâlen ve bedenen mutazarrır olacakları derkâr ve Ermenilerin öteden beri takib etdikleri fikr-i istiklâl her hâliyle enzâr-ı âlemde bedîdâr iken memleketi tahrib eden ihtilâl mes'uliyetinin şimdi İslâmlara tahmîline çalışıldığı kemâl-i hayretle mesmû'umuz olduğundan cihan-ı insaniyeti bu teşebbüs-i hûnînin esbâb ve müsebbiblerinden haberdâr etmek maksadıyla beyân-ı hakikate mecburiyet hissedilerek Müslümanlar mâzide sükûn ve metânetlerini nasıl ki muhafazaya çalışarak unsur-ı Hıristiyanıye ile hoş geçinmişler ise hâlen ve istikbalen dahi aynı hissiyât ile mütehassis bulunduklarından Ermeniler tahrib-i vatani müeddî olan efkâr-ı ihtilâlkârânelerini terk ile bizim ile mesudâne yaşamak fikrini iktisâb ederlerse Müslümanlardan hüsn-i âmîzişden başka muamele görmeyecekleri bedîhî ve elde edilen birçok vesâik-i resmiye, esliha-i nâriye bu ihtilâlün müretteb bir şey olduğu hakkında efkâr-ı umumiyeyi te'mine kâfi olduğundan Ermenilerin tağlît-ı ezhanı mûcib neşriyât-ı kâzibelerine havale-i sem' ve itibar edilmemesi lâzım geleceği pîşgâh-ı enzâr-ı insaniyet-perverîlerine arz olunur. Fermân.

Fî 16 Nisan sene [1]325

Ulemadan	Bu dahi	Bu dahi
Mehmed	Hasan	Ahmed
Bu dahi	Bu dahi	Bu dahi
Lütfü	İbrahim	Ali
Osman	Mehmed	Kadir
Ömer	Ahmed	Mahmud
Osman	Rauf	Ahmed
Yümni	Ali	Yusuf

ve kırk sekiz ulema rüfekâsı olduğu

**

Telgrafnâme
Mahrec Merkezi: Erzincan
Sevk Numarası: 81
Tarih: Fî 17 Nisan sene [1]325

Meclis-i Mebûsân Riyâset-i Celîlesi'ne

Bu havaliyi istila ile istiklâliyet fikr-i fâsidi kalblerinde merk[û]z, Memâlik-i Mahrûse'de meskûn bi'l-cümle Ermenilerin istinâdgâhı, kâffe-i esliha-i mütenevvi'anın da deposu, mahâll-i tevzî'i, perakende suretiyle yedi- sekiz yüz râddesindeki ahali-i İslâmiye'ye karşı lâ-ekal altı bin silah be-dest nüfusu bulunan Dört Yol Ermenileri senelerden beri tedarik etdikleri mavzer, martin, mütenevvi' âlât, edevât-ı nâriye ile İslâm üzerine hücumdan ric'atle Dört Yol'a tahassun, etraf-ı erba'asını tahkîm ederek harice tecavüzlerinden havf [ile] canlarını muhafazaya çalışan İslâm'dan iki yüz mütecâvizi ni katl ü cerh, ef'âl-i saireye cür'et etdiler. Bir tabur asker gelmiş iken binlerce silahtan birini bile vermediler. Tabyalardan çıkmayıp daima tevsî', "Yaşasın Ermenistan!..." zikri müstehcen sözleri ayyuka çıkarıyorlar. Mal, can, ırzımız tehlikededir. Merkez-i livâyâ hicrete mecbur olduk. Bu hâlin devamı ahali-i İslâmiye'ye daima gâlib gelebilecek derecedeki tedarikâtla bir ordu şeklini almıştır. Maâzallah bir hücumla büsbütün nâ-bedîd edileceğimiz emsaliyle sâbitdir. Teşebbüsât-ı müste'niseden³⁹ bi'l-küllîye emin olmadığımızdan bir saat evvel tahliyemizi hüzn ile bekleriz. Fermân.

Çaylı karyesinden
Müderriş Hasan

Kuzulu karyesinden
Osman

Ocaklı karyesinden
Halil

Karakenise karyesinden
Mustafa

[30 Nisan 1909]

DH. MKT. PRK, 2829/124

³⁹ Metinde "müste'sineden" şeklinde geçmektedir.

Adana'daki karışıklıktan dolayı açıkta kalan yoksulların iaşesinin karşılanması için Adana Valiliği tarafından talep edilen 1.000 Lira'nın gönderildiği

Bâb-ı Âlî

Daire-i Sadâret-i Uzmâ

Mektubî Kalemi

Aded: 362

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

İğtişâşâtın dolayı açıkta kalan muhtacînin iâşesine sarf edilmek üzere Adana Vilâyetince talep olunduğu 16 Nisan sene [1]325 tarihli ve 389 numaralı tezkire-i devletlerinde bildirilen bin liranın telgraf poliçesiyle Adana'ya gönderildiği Maliye nâzırı atûfetli beyefendi hazretleri tarafından ifade kılındığı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî Rebûlâhir sene [1]327 – Fî 17 Nisan sene [1]325

Sadriazam

Tevfik

**

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Tarih: 17 Nisan sene [1]325

Telgraf

Adana Vilâyet-i Aliyyesi'ne

C. İğtişâşâtın dolayı açıkta kalan muhtacînin iâşesine sarf edilmek üzere bin liranın telgraf poliçesiyle Adana'ya gönderildiği Maliye Nezâreti'nin ifadesine atfen bâ-tezkire-i sâmiye cevaben tebliğ olduğundan muhtacînin hüsn-i iâşe ve iskânı esbâbının istikmâli mütemennâdır. Ol bâbda.

[30 Nisan 1909]

DH. MKT, 2797/69

Dört Yol'da yeni bir karışıklık çıkmasına fırsat vermemek için Adana Valiliğince en az 200 nizamiye süvarisi ile 2 top talep edildiği

Telgrafnâme
Mahrec Merkezi: Adana
Sevk Numarası: 489

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Dört Yol'da şimdilik âsâr-ı sükûn rû-nümûn ise de tekrar bir vak'anın hudûsüne mahal kalmamak ve tedâbir-i kat'îye ve ihtiyatîyeden olmak üzere takrîr-i asayişe kadar lâ-ekal iki yüz nizamiye süvarisi ile iki topun sür'at-i i'zâm ve irsâli hususu mahallinden yazılıyor. Süvariye olan ihtiyac fevkal-âde şedîddir. Buraya sevki şifahen emredilen süvariler nerededir; ne suretle ne vakit gelebileceklerinin emr u iş'ârıyla beraber bunların behemehâl sür'at-i sevk ve i'zâmları ve topa olan ihtiyac cihet-i askerîden te'yid olunmakda olduğundan Harbiye Nezâreti'ne emr-i ekîd ihsân buyurulması ma'rûzdur. Fermân.

Fî 18 Nisan sene [1]325

Vali
Mustafa Zihni

**

Dahiliye
Mektubî Kalemi
Telgraf Kısmı
Tarih: 19 Nisan sene [1]325

Telgrafnâme

Adana Vilâyet-i Behiyyesi'ne

C. 18 Nisan sene [1]325. İki topla iki yüz süvarinin süratle Dört Yol'a irsâli lüzumu Harbiye Nezâreti'ne ehemmiyetle yazıldı. Bunların vusûlüne

kadar muhafaza-i asayişe ihtimâm olunarak muhill-i sükûn ahvâl tekevvünü-
ne zinhâr meydan verdirilmemesi hasâfet-i aliyyelerinden muntazardır.

[2 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2798/99

34

**ADANA İNGİLİZ KONSOLOSLUĞU'NA SIĞINAN ÜÇ
ERMENİ'NİN HÜKÛMETE TESLİMLERİNİN İSTENMESİ**

Çalyan Karabet, Bezdikyan Zakar ve Doktor Recebyan adlı üç Erme-
ni'nin Hınçak ve Taşnak komitelerine mensup ve Adana olaylarını ter-
tip ve teşvik eden ihtilalcilerden olduklarına dair haklarında ihbar bu-
lunduğu ve yakalarını kanundan kurtarmak için Adana İngiliz Konso-
losluğu'na sığındıkları bildirildiğinden, İngiliz Sefareti'nden bunların
hükûmete teslimlerinin istenmesi

Telgrafnâme

Mahrec Merkezi: Adana

Sevk Numarası: 459

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

C. 16 Nisan sene [1]325. İngiltere Konsülatosu'na iltica eden Çalyan
Karabet Hınçak ve Bezdikyan Zakar'ın Taşnaksiyun komiteleri reisleri ol-
dukları Doktor Recebyan⁴⁰ dahi Hınçak komitesi azâsından ve ecânibin
müdahalâtını celb ile burada bir Ermeni hükûmeti teşkili maksadıyla
iğtişâş-ı vâkı'ı tehyi'e ve tertib etmiş olan ihtilâlcilerin ileri gelenlerinden
oldukları icra kılınmakta olan tahkikâtta ihbar olunduğu Polis Müdüriyeti
ifadesiyle ma'rûzdur.

Fî 18 Nisan sene [1]325

Vali

Mustafa

**

⁴⁰ Bu isim bu belgede ve kitapta yayınlanan diğer belgelerde "Reçinyan, Reçiyan,
Bercyan ve Recebyan" şekillerinde geçmektedir.

Bâb-ı Âlî
Daire-i Umûr-ı Dahiliye
Mektubî Kalemî

Müsta'cel

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

Adana İngiliz Konsülatosu'na üç Ermeni'nin iltica etdikleri sefâretten ifade kılınması üzerine merkûmların hüviyetleriyle oraya neden iltica etdiklerinin ve bir cürm ü cinayetleri olup olmadığının inbâsı hakkında sebk eden iş'âra cevaben Adana Vilâyeti'nden alınan telgrafnâmede merkûmların Çal-yan Karabet ve Bezdikyan Zakar ile Doktor Recebyan oldukları ve Adana İğtişââtı'nın mürettib ve müşevviklerinden bulundukları cihetle takibât-ı kanuniyeden kurtulmak için mezkûr konsülatoya iltica etdikleri bildirilmesine ve vak'a-i elîme-i mezkûrede zî-medhal olanlar haklarında takibât-ı kanuniye icrası mukarrer ve lâ-büd bulunmasına binâen merkûmların da icra-yı muhakemeleri zımnında hükûmete hemen teslimleri için konsülatoya sefâretten emir verdirilmesi ve neticesinin inbâsı hususuna himem-i aliyye-i dâ-verîleri derkâr buyurulmak bâbında emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 11 Rebûlâhir sene [1]327 ve fî 19 Nisan sene [1]325

Dahiliye Nâzırı nâmına
Müsteşar

[2 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2798/100

35

ADANA'DA ASAYİŞİN KORUNMASI
İÇİN GEREKLİ TEDBİRLERİN ALINMASI

Vilayet dahilinde huzur ve asayişin devamının sağlanması, ahalinin bir arada tutularak istirahatlerinin sağlanması, açıkta kalanların sayısı, bu kişilerin nereli oldukları ve nerelerde, ne şekilde iskan edilmelerinin uygun olacağının masrafları da hesaplanarak acele bildirilmesi

Dahiliye

Mektubî Kalemî

Tarih: 20 Nisan sene [1]325

Telgrafnâme

Adana Vilâyet-i Behiyyesi'ne

Zeyl-i fî 16 Nisan sene [1]325. Dahil-i vilâyetde sükûn ve asayişin idâme ve muhafazası esbâbının istikmâline itina olunmakla beraber ahalinin öteye beriye dağılmalarına meydan verilmeyerek te'min-i istirahatleri ve evvelce sual olduğu üzere açıkda kalanların hangi mevkiler ahalisinden ve kaç nüfusdan ibaret olduklarının ve bunların nerelerde ne suretle iskânları münasib olacağının ve ne kadar masraf ihtiyarı muktezî bulunduğuunun âcilen inbâsı muntazardır.

[3 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2799/55

36

ADANA HADİSESİ HAKKINDA ÇIKAN ASILSIZ HABERLERİN YALANLANMASI

Adana Hadisesi hakkında bir takım asılsız söylentilerin yayıldığına anlaşıldığı, Adana Valiliği'nden alınan bilgiye göre il dahilinde asayişin sağlandığı, hiçbir noktada kargaşa veya olaya rastlanmadığı ve hatta silah altına alınmış olan Tarsus ve Mersin Redif taburlarına ihtiyaç olmadığından terhis edildiği, Adana Hadisesi hakkında dolaşan asılsız söylentilerin resmen tekzip edilmesinin vilayetlere tebliğ edildiği

Telgrafnâme

Mahrec Merkezi: Adana

Sevk Numarası: 1030

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Adana Hâdisesi hakkında İzmirce bazı şâyî'ât-ı kâzibenin zuhuru üzerine istîzâh-ı hâle dair İzmir Vilâyeti'nden alınan fî 18 Nisan sene [1]325 tarihli ve şifreli telgrafnâme yazdığım cevab malum-ı âlîleri buyurulmak ve ilân-ı resmî işaretili ma'rûzât-ı telgrafiyemden başka bunun da ilânıyla bera-

ber tensîb buyurulursa inkıtâ'-ı şüyû'ât-ı kâzibe zımnında vilâyâta bildirilmek üzere aynen zîre naklolundu. Fermân.

Fî 19 Nisan sene [1]325

Adana Valisi

Mustafa Zihni

Suret

C. fî 18 Nisan sene [1]325 şifre. Hamd olsun bütün vilâyetde asayiş iade olundu. Tahkîm-i asayişe takvîyet verilmektedir. Askerden bir kısmının ihtilâlcilere iltihakının kat'an aslı u esası yoktur. Beşinci Ordu Erkân-ı Harbiye Reisi Miralay Mehmed Ali Beyefendi Kuvâ-yı Mürettebe kumandadır. El-yevm vilâyetin hiçbir noktasında hadisât ve iğtişâsât kalmamış olduğunun ve hatta silah altına alınmış bulunan Tarsus ve Mersin Redîf taburları da terhis kılınmış idüğünün ve iş'âr buyurulan şâyi'âtın erâcîf-i sırfiye-den ibaret olup bedhâhân tarafından tasnî' edilen ükzûbenin resmen ve tekziben ilân buyurulması müsterhamdır. Mersin'deki sefâin-i ecnebiye kumandanları dünkü gün Adana'ya nezd-i çâkerîye gelerek asayişin intizamını re'-ye'l-ayn müşahede ile beyân-ı memnuniyet etmişlerdir.

Fî 18 Nisan sene [1]325

**

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Evrâk Numarası: 144

Tarih: 20 Nisan sene [1]325

Telgrafrâme

Adana'dan Mâadâ Bilumum Vilâyât ve Elviye-i Gayr-ı Mülhakaya

Adana Hâdisesi hakkında bazı mahallerce bir takım mübâlağalı rivâyât ve şâyi'ât deveran etmekte olduğu anlaşılmış olup halbuki Adana Vilâyeti'nden alınan malumâta nazaran el-yevm bütün vilâyetde asayiş iade olunarak vilâyetin hiçbir noktasında hâdisât ve iğtişâsâtdan eser kalmamış ve maa-zâlik bir kat daha tahkîm-i asayişe çalışılmakta bulunduğu ve silah altı-

na alınmış olan Tarsus ve Mersin Redîf taburlarının adem-i lüzumuna binâ-en terhis edildği ve Mersin'deki sefâin-i ecnebiye kumandanları Adana'ya kadar gelerek asayiş ve intizamı müşahede etmeleriyle vilâyete beyân-ı memnuniyet eyledikleri müstebân olduğundan bedhâhân tarafından tasnî' edilen erâcîfin resmen tekziibiyle hakikat-i hâlin ilânı ta'mimen vilâyâta tebliğ edilmiş olmakla oraca da ona göre iktizâ-yı hâlin ifası.

[3 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2800/51

37

ADANA OLAYLARI İLE İLGİLİ BAZI İDDİALAR

Adana Valiliği'nden, Cebel-i Bereket mutasarrıfının 30 binden fazla kişiyi silahlandırıp Ermenileri öldürttüğü vb. iddialarla ilgili olarak soruşturma açılması ve Dört Yol'da Ermenilerin silahlarını teslim etmelerini sağlamak için Halep'den asker ve top sevk edildiği iddiası hakkında da bilgi verilmesinin istendiği; Van Valiliği'nden de bazı Ermenileri katlettikleri bildirilen şakilerin yakalanmasının istendiği

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Telgraf Kısmı

Tarih: 22 Nisan sene [1]325

Van Vilâyeti'ne

Nisan'ın on altıncı günü Norduz'un Kengevar karyesine eşkıyadan Çarıkçı ile rüfekâsı tarafından hücum edilerek yedi ve Erciş'de de iki Ermeni'nin katlolunduğu Van Ermeni murahhasası tarafından Patrikhâne'ye telgrafla iş'âr kılınmasına nazaran serî'an tahkikât icrasıyla mütecâsirlerinin hemen derdest olunarak cihet-i adliyyeye tevdi'i ve bu gibi cinayâtın ve muhill-i asayiş sair vukuâtın tekerrürüne zinhâr meydan verilmemesi ve keyfiyetin muvazzahan iş'ârı tavsiye olunur.

Adana Vilâyeti'ne

Dört Yol'da sükûnun iade olunmasından dolayı silahlarını hükûmete teslim eylemeleri için Ermenilere nesâih icrası vilâyet-i behiyyelerince teb-

liğ edilmiş ise de mahall-i mezkûrun daire-i memuriyeti haricinde bulunduğ ve bu maksadın istihsâli için Haleb'den asker ve top sevkine mübâşeret olunduğu Şahir imzasıyla Haleb'den Patrikhâne'ye çekilen telgrafnâmede bildirilmesiyle Vilâyetçe olan malumâtın serî'an inbâsı ve bir de Cebel-i Bereket mutasarrıfının otuz bini mütecâviz ahaliyi teslîh ederek Ayas Nahiyesi'ne ve kurâ-yı saireye hücum ve birçok Ermeni'yi itlâf ve emvâl ve mevâşîyi gâret ve hâne ve çiftlikleri ihrâk etdirdiği ve ahaliden Dört Yol'a geçenleri on üç gün muhasara altında susuz bıraktırdığı ihbar olduğundan bu bâbda da âcilen tahkikât icrasıyla tebeyyün edecek hakâikin muvazzahan ve âcilen iş'ârı tavsiye kılınır.

[5 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2802/51

38

MÜSLÜMANLARIN KAYIRILDIĞI İDDİASI

Adana olaylarından dolayı sadece Ermenilerin tutuklandığı Müslümanlara dokunulmadığı iddiası hakkında Valilik'ten açıklama istendiği; İngiliz Konsolosluğu'na sığınan Ermenilerin kimliklerinin de daha önce Hariciye Nezareti'ne bildirilmiş olduğu

Dahiliye

Mektubî Kalemî

Tarih: 22 Nisan sene [1]325

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Adana İngiliz Konsoloshânesi'ne dehâlet etmiş olan üç Ermeni'nin hüviyetleri hakkında vilâyetle cereyân eden muhabere neticesi 19 Nisan sene [1]325 tarihli tezkire-i acizî ile nezâret-i celîlelerine iş'âr edilmiş ve Ermenilerin tevkif edilip Müslümanlara dokunulmadığı keyfiyeti ve müteferri'âtı vilâyet-i müşârunileyhâdan derdest-i istifsâr bulunmuş olmakla ol bâbda.

[5 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2803/11

Adana'da çıkan olaylardan sonra huzur ve asayişin sağlanması için gereken tedbirlerin alındığı, açıkta kalan ahalinin iskân ve iaşeleri için ne kadar paraya ihtiyaç duyulduğu ve can kaybının ne kadar olduğunun tespit edilmesi

Telgrafnâme

**Mahrec Merkezi: Adana
Sevk Numarası: 111**

Dahiliye Nezâreti'ne

C. 20 Nisan sene [1]325. Dahil-i vilâyetde ber-devam olan sükûn ve asayişin takviye ve⁴¹ tahkîmine aid tedâbîrden geri durulmamakd[a] ve ahalinin öteye beriye dağılmalarına meydan vermeyecek tedâbîre müracaat edilmektedir. Ancak Ermenilerin havf u telaş ve diğerlerinin heyecanı henüz külliyyen zâil olamadığından ahvâl-i adîye ve tabiiyenin avdeti için birkaç gün mürûr etmek lâzımdır. Açıkta kalanların te'min-i istirahat ve iâşeleri hakkında mülhakâta tebligât-ı mukteziye icra kılınmakda ve merkezce de icabı ifa edilmektedir. İskanları ve ihtiyacın derecâtı tedkikât-ı mahsusaya tevakkuf ederek mülhakâtça ve merkezce mümkün olduğu kadar süratle ikmâl-i tahkikâtla arz-ı keyfiyet olunacaktır. Fermân.

Fî 21 Nisan sene [1]325

Adana Valisi

Mustafa

**

⁴¹ Metinde "takviyetin" şeklinde geçmektedir.

Dahiliye
Mektubî Kalemi
Telgraf Kısmı
Tarih: Fî 22 Nisan sene [1]325

Adana Vilâyeti'ne

C. 21 Nisan sene [1]325. Gerek açıkda kalanların iskânı ve derece-i ihtiyacâtının tayini hakkındaki tedkikâtın gerek mikdar-ı telefât hakkındaki tahkikâtın serî'an ikmâliyle neticesinin iş'ârı muntazardır.

[5 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2803/45

40 ADANA OLAYLARI SORUŞTURMASI İÇİN ÖZEL BİR DİVAN-I HARB-İ ÖRFÎ HEYETİ GÖNDERİLECEĞİ

Adana İstinaf Müddeî-i Umumîsinin, olayları soruşturmak üzere Meclis-i Mebusan üyelerinden bir heyet kurulmasını istediği, ancak Dahiliye Nezaretince özel bir Divan-ı Harb-i Örfî heyeti gönderilmesine karar verildiği

Adliye ve Mezâhib Nezâreti
Umûr-ı Cezaiye Müdüriyeti
Aded: 49

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Âlîsi'ne

Ma'rûz-ı dâ'îleridir

Adana Vilâyeti merkez ve mülhakâtında vuku bulan katl ve ihrâk ve yağmagerlik ef'âlî haklarında bî-arafâne tahkikât-ı mükemmele icrası için bir hey'et-i tahkikiye i'zâmî esbâbının istikmâli ifadesine dair Vilâyet-i mez-kûre İstînâf Müdde-i Umumîliği'nden vârid olan şifre telgrafnâmenin suret-i mahlûlesi leffen takdim kılınmış ve mahallince cereyân eden ahvâlin Bâbı-âlice mevcud olması lâzım gelen tafsîlâtına nazaran öyle bir hey'et-i tahkikiye i'zâmına lüzum olup olmadığını tayin ve takdir nezâret-i celîle-i âsafâne-

lerine aid görülmüş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 13 Rebûlâhir sene 1327 ve fî 20 Nisan sene 1325

Adliye Nezâreti nâmına Müsteşar

Ed-Dâ'î

Şükrü

**

Adliye ve Mezâhib Nezâreti
Mektubî Kalemi

Adana İstînâf Müdde'î-i Âmmı Artur Efendi'nin

9 Nisan sene [1]325 tarihli şifresinin suret-i mekşûfesidir.

Beş gün devam edip şimdi nihayet verilen vilâyet ve mülhakâtında vuku bulan katliâm ve ihrâk ve yağmagerlik haklarında bî-tarafâne tahkikât-ı mükemmele icrası için sair memâlik-i mütemeddinede olduğu misillü Meclis-i Mebûsân azâsından müntehab bir hey'et-i tahkikiye i'zâmının istikmâl buyurulması ehemmiyet-i mesele ve selâmet-i memleket nâmına arz olunur.

**

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Tarih: 15 Rebûlâhir sene [1]327

23 Nisan sene [1]325

Adliye Nezâreti Vekâlet-i Celîlesi'ne

20 Nisan sene [1]325 tarihli tezkire-i aliyye-i semûhîleri cevabıdır. Adana Vilâyeti merkez ve mülhakâtında ahîren vuku bulan iğtişâsâtta zî-medhal olanlar haklarında tahkikât ve takibât-ı kanuniye icra edilmek üzere oraya mahsus bir Divan-ı Harb-i Örfî Hey'eti'nin i'zâmı mukarrer bulunmuş olmakla ol bâbda.

[6 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2804/36

**CEBEL-İ BEREKET,
BAHÇE VE PAYAS HAPİSHANELERİNDEN
FİRAR EDEN MAHKUMLARIN YAKALANMASI**

Adana Hadisesi esnasında Cebel-i Bereket, Bahçe ve Payas hapishanelerinden firar eden mahkumların bir an evvel bulunup yakalanmaları hususunda Adana, Halep, Konya ve Sivas valiliklerine emir gönderildiği

**Adliye ve Mezâhib Nezâreti
Umûr-ı Cezaiye Müdüriyeti
Aded: 51**

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Âlîsi'ne

Ma'rûz-ı dâ'îleridir

Esna-yı iğtişâşâtta Cebel-i Bereket ve Bahçe hapishâneleriyle Payas Hapishâne-i Umumîsi'nde bulunan mahbusînin firar eyledikleri Adana Vilâyeti İstînâf Müdde'î-i Umumîliği'nden iş'âr olunmuştur. Bunların serî'an derdest edilmeleri esbâbının istikmâli emrinde makam-ı vilâyete müracaat edilmesi lüzumu ve Payas Hapishâne-i Umumîsi'nde bulunan mahkumînin vilâyât-ı saire hapishânelerinden gönderilmiş olmalarına göre bunların bi't-takrîb memleketlerine savuşacakları nazara alınarak oraca elde edilmelerine imkân görülemeyen bu kabîl eşhâsın esâmî ve keyfiyyât-ı sairelerinin mensûb oldukları vilâyât müdde'î-i umumîlerine hemen tebliği lüzumu cevaben izbâr kılınmış olmakla nezâret-i celîle-i dâverânelerinden dahi vilâyet-i mezkûreye tebligât-ı müessire ifa ve inbâsı hususuna müsaade-i celîle-i âsafâne-leri derkâr buyurulmak bâbında emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 13 Rebîulâhîr sene 1327 ve fî 20 Nisan sene 1325

Adliye Nezâreti nâmına Müsteşar

Ed-Dâ'î

Şükrü

**

Dahiliye
Mektubî Kalemi
Telgraf Kısmı
Tarih: 23 Nisan sene [1]325

Adana, Haleb, Konya, Sivas Vilâyetlerine

Esna-yı iğtişâşâtta Cebel-i Bereket ve Bahçe hapishâneleriyle Payas Hapishânesi'ndeki mahbusînin firar eyledikleri ve Payas Hapishânesi'nde bulunan mahkumînin vilâyât-ı saireden gönderilmiş olmalarına göre bunların memleketlerine savuşacakları cihetle bu kabîl eşhâsın esâmî ve keyfiyât-ı sairesinin mensub oldukları vilâyât müdde'î-i umumîlerine hemen tebliği lüzumunun Adana Vilâyet[i] İstînâf Müdde'î-i Umumîliği'ne yazıldığı Adliye Nezâreti'nden bildirilmiş ve keyfiyet icab edenlere yazılmış olmakla firarîlerden dahil-i vilâyetde bulunmuş olanlarının da serî'an bi't-taharrî derdestleri esbâbının istikmâli mütemennâdır.

**

Dahiliye
Mektubî Kalemi
Tarih: 15 Rebîülâhîr sene [1]327
23 Nisan sene [1]325

Adliye Nezâreti Vekâlet-i Celîlesi'ne

20 Nisan sene [1]325 tarihli tezkireye cevabdır. Esna-yı iğtişâşâtta Cebel-i Bereket ve Bahçe ile Payas hapishânelerinden firar eden mahbusînin serî'an bi't-taharrî derdest edilmeleri esbâbının istikmâli zımında Adana, Haleb, Konya, Sivas Vilâyetlerine telgrafla tebligât icra kılınmıştır. Ol bâbda.

[6 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2805/4

Adana olayları esnasında Müslümanlardan 1.924 ölü ve 533 yaralı, gayrimüslimlerden 1.455 ölü 382 yaralı olduğu, Adana'daki toplam Ermeni nüfusunun 48.477 olmasına nazaran, olaylar esnasında 20.000 veya 30.000 civarında Ermeni öldüğü iddialarının gerçek olamayacağı

Telgrafnâme

Mahrec Merkezi: Adana

Sevk Numarası: 14

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

C. 23 Nisan sene [1]325. Devam eden müsâdemâtın mûcib olduğu telefât ve mecrûhînin tayin ve iş'âr-ı mikdarı hakkında Jandarma ve Polis İdaresi'ne, mülhakâta tebligât ve te'kîdâtta bulundum. Alınan jurnallerle cevablardaki makâdîr ber-vech-i âtî arz olunur. Adana Kasabası'nda İslâm'dan 345 maktûl ve 200 mecrûh ve Ermeni'den 525 maktûl ve 250 mecrûh olup Adana'ya mülhak kurâ ve mezâri'de dahi İslâm'dan 625 ve Ermeni'den 250 maktûl ve İslâm'dan 40 ve Ermeni'den 30 mecrûh merkez-i vilâyet kazasına mülhak Karataş Nahiyesi'nde İslâm'dan 3 maktûl ve 4 mecrûh ve Ermeni'den 30 maktûl 1 mecrûh ve Misis Nahiyesi'nde İslâm'dan yüz otuz beş maktûl ve 37 mecrûh ve Ermeni'den 81 maktûl ve 36 mecrûh ve Kozan Sancağı merkez kazasında İslâm'dan 1 ve Ermeni'den 29 maktûl ve Kars Kazası'nda İslâm'dan 17 maktûl ve 13 mecrûh ve Ermeni'den 11 maktûl ve 6 mecrûh ve Haçin Kazası'nda İslâm'dan 78 maktûl ve 10 mecrûh ve Ermeni'den 15 maktûl ve 14 mecrûh ve Feke Kazası'nda yalnız Ermeni'den 2 maktûl ve Cebel-i Bereket Sancağı'nın merkez-i livâ ile Dört Yol ve civarında ve Turunçlu'da İslâm'dan 89 maktûl ve 108 mecrûh ve Ermeni'den 78 maktûl ve 28 mecrûh ve bu livâyâ tâbi Osmaniye Kazası'nda İslâm'dan 76 maktûl ve 27 mecrûh ve Ermeni'den 160 maktûl ve 19 mecrûh ve Bahçe Kazası'nda yalnız İslâm'dan 380 maktûl ve 73 mecrûh ve yine bu livâyâ mülhak Yumurtalık Nahiyesi'nde İslâm'dan 15 maktûl ve 2 mecrûh ve Ermeni'den 24 maktûl ve Mersin Sancağı'nın Tarsus Kazası'nda İslâm'dan 200 ve Ermeni'den 250

maktûl olmuş ve Hassa ve İslahiye'den henüz cevab alınamamıştır. Bu iş'ârâta nazaran İslâm'dan cem'an 1.924 maktûl ve 533 mecrûh ve Ermenilerden 1.455 maktûl ve 382 mecrûh vardır ki mecmû'-ı telefât ve mecrûhîn 4.292 nüfusdan ibaretdir. Muhaberât ve iş'ârât-ı resmiye ve ma'rûzanın bazısı tahmine ibtinâ ve bazısı da maktûlîn ve mecrûhînin gayr-ı muayyen bir mikdarı yabancı ve gayr-ı mukayyed bulunduğu cihetle mikdar-ı hakik[î]nin henüz ta'ayyün edemediği ve takdir-i hakikatin tedkikât-ı amîkaya mütevakkıf idüğü inbâ kılınıyor. Şu ifadât az çok birer suretle malumdur ve gayr-ı kat'îdir. İstiltâ'ât-ı müstahsala-i çâkerâneme gelince; hâdisenin cereyânı esnada memurîn-i hükûmetde def'-i mukâteleye iktidar ve kuvvet olmadıktan başka ta'dâd ve tayin-i mikdarına da imkân bulunamamıştır. On-on iki günden beri hâdisenin lehül-hamd müsâdemât kısmen zâil olmuş ve asayiş avdet etmiş ise de dehşeti eserinden olan havf u heyecan bittab' külliyyen mündefi' olmadığından ve memleketin hâl-i tabîisi henüz tamamıyla avdet etmediğinden memurîn-i hükûmet malumât-ı sahîha-i mükemmele ahzına muvaffak olamamışlardır. Zira Müslim ve gayr-ı müslimler kendi telefâtları mikdarını te'sirât ve hissiyât-ı hâzıralarına göre ziyade göstermeğe münhemikdirler ve mübâlağalı ifadâtta bulunuyorlar. Binâenaleyh telefâtın mikdarı hakkındaki bu iş'ârât derece-i hakiki[y]eden dûn olduğu ne kadar muhakkak ise otuz bin kadar telefâtın mikdarı da sıhate gayr-ı mukterin iş'ârât ve tahminâta mübtenî olduğu o kadar muhakkaktır. Fi'l-hakika müsâdemât pek ziyade hûnrîzâne ve şiddetkârâne vâki ve netice itibarıyla Ermeniler Müslümanlardan ziyade müteessir olmuştur. Fakat telefât hakkındaki beyânât ve iş'ârât pek [mü]bâlağalı olduğu nüfus-ı mevcude ile de anlaşılır. Vilâyet dahilinde mukayyed olan Ermenilerin nüfus-ı umumîsi zükûr ve inâs 48.447 adedden ibaretdir. Vâkı'[â] Bedelât-ı Askeriye Vergisi'nden vâreste olmak maksadıyla nüfus-ı mektûme ve yabancı bulunduğu gayr-ı münker olmakla beraber her hâlde yabancı ve mektûm olan nüfusun, mukayyed bulunan nüfusdan pek aşağı bulunduğu ve dûçâr-ı iğtişâsât olmayan ve musâb bulunmayan nüfus-ı gayr-ı müslimesi kesretli mahallerde olduğu nazar-ı dikkate alınırsa Ermeni tahmini yine mübâlağalıdır. Divan-ı Harb-i Askerî'nin vürûdunda ve vuku'[â]tın te'sirâtı tahtında bulunmayan Hey'et-i Tahkikiye teşekkülünde tarafeynden müşevvik ve muharrik olanların bilfi'l katl ve gasb

ve gâret misillü harekâtta bulunanların bilâ-tefrik-i cins ü mezheb tecziyesi-ne başlandığı zaman telefât hakkında da tahkikât ve tedkikât-ı amîka icrasıyla mikdar-ı sahîhinin tayin edilebileceği arz olunur. Fermân.

Fî 25 Nisan sene [1]325

Adana Valisi

Mustafa Zihni

**

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Telgraf Kısmı

Tarih: 26 Nisan sene [1]325

Adana Vilâyeti'ne

C. Nisan sene [1]325. Tahkikât ve tedkikâtın ta'mîk ve tesrî'yle ahalî-i Müslime ve gayr-ı müslimeden ne kadar maktûl ve mecrûh vuku bulduğunun suret-i kat'îye ve sahîhada bir gün evvel tayin ve iş'ârı muntazardır.

**

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Evrak Numarası: 178

Tarih: 18 Rebûlâhîr sene [1]327

26 Nisan sene [1]325

Meclis-i Mebûsân Riyâset-i Celîlesi'ne

Adana Vukuâtı hakkında Meclis-i Mebûsânca geçende vâki olan istîzâhât esnasında hâdisât-ı mezkûrede Ermenilerden yirmi-otuz bin kişi telef olduğu mebûsândan bir zât tarafından iddia olunması üzerine sebk eden isti'lâma cevaben Adana Vilâyeti'nden bu kere alınıp sureti leffen irsâl kılınan telgrafnâmede nerelerde ne mikdar maktûlîn ve mecrûhîn bulunduğu beyân ve suret-i kat'îyede tayin-i mikdar edilmesi ta'mîk-ı tahkikât ve tedkikâta mütevakkıf ise de şimdilik icra olunabilen tahkikâta nazaran min haysü'l-mecmû' ahalî-i Müslime'den 1.924 maktûl ve 533 mecrûh ve ahalî-i gayr-ı

müslimeden 1.455 maktûl ve 382 mecrûh vuku bulduğu ve dahil-i vilâyetdeki Ermenilerin zükûr ve inâs nüfus-ı umumiyesi 48.447 kişiden ibaret olmasına nazaran yirmi-otuz bin Ermeni'nin telef olduğuna dair olan iddianın her hâlde hakikatden pek ba'îd bulunduğu dermiyân kılınmış ve tahkikât ve tedkikâtın ta'mîk ve tesfî'i ile mikdar-ı hakikînin bir gün evvel tayin ve iş'ârı vilâyete cevaben tebliğ olunmuş olmakla ol bâbda.

[9 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2807/40

43

ADANA OLAYLARI DAVASINI GÖRECEK OLAN DİVAN-I HARB HEYETİNİN İSTANBUL'DAN HAREKET ETTİĞİ

Adana Olayları davasına bakacak Divan-ı Harb heyetinin yola çıktığı, ayrıca özel bir tahkik heyeti gönderilmesinin de düşünüldüğü, ancak bu hususta daha önce Valilikçe başlatılan tahkikata devam edilip toplanacak delillerin Divan-ı Harb'e teslim edilmesi, suçlu konumunda olanların yakalanması, gasp edilen şeylerin geri alınmasının sağlanması ve olaylar hakkında elde edilen sağlam ve kesin bilgilerin de, Ermeniler ile bazı kötü niyetli kişilerce yayılan asılsız haberlerin düzeltilmesi için Dahiliye Nezareti'ne bildirilmesi

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Telgraf Kısım

Tarih: 26 Nisan sene [1]325

Şifre

Adana Vilâyeti'ne

C. 25 Nisan sene [1]325. Divan-ı Harb-i Örfî Hey'eti dün buradan bahren hareket etmiştir. Bundan başka bir hey'et-i mahsusa-i tahkikiye i'zâmı da mutasavverdir. Vürûdlarına kadar iş'âr-ı sâbık vechile Vilâyetçe tahkikât-ı ibtidâiyeye kemâl-i ehemmiyetle devam olunarak hâdisede zî-medhal olanların mücrimiyetlerini isbata medâr olacak delâilin cem' ve ihzârıyla evrakının Divan-ı Harb'e tevdi'i ve tahkikât-ı ibtidâiyede sun' ve medhalleri sâbit olacakların firarlarına meydan bırakılmamak üzere hemen kanun daire-

sinde derdest edilmeleri ve mülhakâtça lüzum görülecek tahkikât-ı ibtidâiye-
nin icrası için müdde'î-i umumî muâvinleriyle mustantıkların icab eden
mahallere i'zâmları kâbil olacağından tahkikâtın bu suret ve vasıta ile tevsi'
ve tesrî'i ve mağsûbâtın bi't-taharrî istirdâdı esbâbının istikmâli, bir de ve-
kâyi'-i iğtişâsiye Ermeniler ile bazı erbâb-ı ağrâz tarafından kasden i'zâm ve
hükûmet itham edilerek efkâr-ı umumiye tahdîş edilmekte ve vilâyetden
henüz malumât-ı kafiye alınamadığı cihetle memâlik-i ecnebiyeye kadar
intişâr eden, binâen alâ-zâlik haricen, dahilen sû-i te'sirâtı müstelzim olan
birçok erâcîfin tekzihi hususunda müşkilâta tesadûf olunmakta bulunduğun-
dan vukuâtın suret ve esbâb-ı zuhuru ve müsebbib-i hakikîleri ve esbâb-ı in-
tişâr ve devamı hakkında şimdiye kadar icra edilmiş olması tabîi bulunan
tahkikât neticesinde sâbit olabilen ahvâlden ve icraât-ı vâkı'adan serî'an ma-
lumât-ı kâfiye ve vâziha i'tâsı muntazardır.

[9 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2807/86

44

**İNGİLTERE AKDENİZ FİLOSU
KUMANDANI VE ADANA İNGİLİZ
KONSOLOSUNUN OLAYLAR HAKKINDA BİLGİ ALMASI**

İngiltere'nin Akdeniz Filosu kumandanı ve Mersin konsolosunun Adana
Hükûmet Dairesi'ne gelip olaylarla ilgili bilgi almak istedikleri, on üç
gündür vilayetin her tarafında asayiş ve huzurun devam ettiği, yaralı-
ların tedavi edilmekte olduğu ve ahalinin iskânı ile ihtiyaçlarının gide-
rilmesi için çalışıldığı konusunda adı geçenlerin bilgilendirildikleri

Telgrafnâme

Mahrec Merkezi: Adana

Sevk Numarası: 293

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Bugün İngiltere'nin Bahr-ı Sefid Filosu kumandanı ile sair zâbitân-ı
bahriyesi ve Mersin İngiltere konsolosu nezd-i çâkerîye gelerek vâki olan
mülâkâtta Adana Hâdisesi'ne ve muhtac-ı muâvenet olanlarla mecrûhînin

tedavi ve îvâsına dair tafsilât ve malumât almak arzusunda bulunduklarından on üç günden beri vilâyetin her tarafında asayiş ve intizam ber-devam olduğu ve günden güne emniyet-i umumiyenin tezâyüd etmekde bulunduğu ve musâbîn ve mecrûhîn maddeten tedavi edilmekde olup erbâb-ı ihtiyacın da def'-i ihtiyac ve irâhaları gibi manen müdâvât-ı lâzıme icra kılınmakda olduğu kendilerine beyân olunarak izahât-ı vâkı'a kendilerinin ve konsolosun müşahedâtıyla da meydanda bulunduğundan beyân-ı teşekkür ederek yarınki gün Marmaris'deki İngiliz Filosu'na iltihak etmek üzere Mersin sularından müfâratat edeceklerini ifade ve beyân etdikleri li-ecli'l-malumât arz olunur. Fermân.

Fî 27 Nisan [sene] [1]325

Adana Valisi
Mustafa Zihni

**

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Tarih: Fî 20 Rebûlâhîr sene [1]327

Fî 28 Nisan sene [1]325

Huzur-ı Âlî-i Hazret-i Sadâret-penâhî'ye

İngiltere'nin Bahr-ı Sefîd Filosu kumandanı ve zâbitânı Mersin İngiliz konsolosuyla beraber daire-i hükûmete gelerek muhtac-ı muâvenet olanlar ile mecrûhîn hakkında malumât almak arzusunu izhâr etmeleri üzerine on üç gündür vilâyetin her tarafında asayiş ve intizam ber-devam olup günden güne emniyet-i umumiyeye tezâyüd etmekde ve musâbîn ve mecrûhîn maddeten tedavi edilmekde bulunduğu ve erbâb-ı ihtiyacın def'-i ihtiyac ve te'min-i esbâb-ı istirahatlarına çalışılmakda olduğu ifade ve izah edilmiş ve izahât-ı vâkı'a kendilerinin ve konsolosun müşahedâtıyla da müeyyed olmasıyla beyân-ı teşekkür ve Marmaris'deki İngiliz Filosu'na iltihak etmek üzere bugün Mersin'den müfâratat edeceklerini ifade eyledikleri Adana Vilâyeti'nden alınan telgrafnâmede bildirilmiş ve Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne beyân-ı ma-

lumât olunduğu gibi keyfiyetin gazetelerle neşr ü ilânı derdest bulunmuşdur. Ol bâbda.

[11 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2808/48

45

**LAZKİYE'YE SIĞINAN KESEBLİ
ERMENİLERİN MEMLEKETLERİNE İADESİ VE
CEBEL-İ BEREKET MUTASARRIFI İLE İSLAHİYE
MAL MÜDÜRÜ HAKLARINDAKİ SORUŞTURMA**

Adana'da huzur ve asayişin sağlanması üzerine Keseb ve civarından Lazkiye'ye sığınan Ermenilerin yavaş yavaş memleketlerine geri gönderilmekte olduğu; Cebel-i Bereket Mutasarrıfı Mehmed Asaf Bey ile İslahiye mal müdürünün olayları teşvik ettikleri iddiası ile ilgili olarak açılan soruşturmada gerekirse tarafsız bir memurun görevlendirilmesi ve çıkacak sonuca göre adı geçenlerin görevden alınması

**Dahiliye
Mektubî Kalemi
Telgraf Kısmı
Tarih: 28 Nisan sene [1]325**

Telgraf

Adana Vilâyeti'ne

Ahvâlin kesb-i sükûn etmesi üzerine Keseb ve civarından Lazkiye'ye iltica eden Ermenilerin peyderpey memleketlerine gönderilmekde olduğu Harbiye Nezâreti'nden bildirilmesiyle iade edilenlerin te'min-i istirahatleri ve hüsn-i muhafazaları esbâbının istikmâli tavsiye olunur.

**

Şifre

Adana Vilâyeti'ne

Cebel-i Bereket Mutasarrıfı Mehmed Âsaf Bey ile İslahiye Mal müdürünün iğtişâât-ı vâkı'ada zî-medhal oldukları suret-i kat'iyede ifade edilmek-

de olduğundan icra olunmakda bulunduğu bildirilen tahkikât henüz ikmâl edilmemiş olduğu hâlde merkez-i vilâyetden muktedir ve bî- taraf bir memurun hemen i'zâmıyla tahkikât bir-iki gün içinde ta'mîk ve itmâm edilerek evrakının ilk posta ile irsâli ve tahkikât-ı vâkı'a kendilerinin zî-medhal olduklarını yahud ifa-yı vazifede tekâsüllerini gösterdiği hâlde haklarında lâzım gelen muamele-i kanuniye icra ve yerlerine diğerleri tayin ve i'zâm olunmak üzere kendilerine derhal işden el çekdirilerek Vilâyetçe münasiblerinin hemen vekâleten i'zâm ve istihdâmı ve bu bâbdaki tahkikât ve muame-lâtın her hâlde iki güne kadar iş'ârı muntazardır.

Fî 28 Nisan sene [1]325

[11 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2808/57

46

ADANA HADİSESİ'NİN SORUMLULARININ ARAŞTIRILMASINDA TARAFSIZ DAVRANILMASI

Adana olaylarıyla ilgili yapılan araştırma ve soruşturmanın kesinlikle tarafsız olması gerektiğinden olaylara karışanlarla şüpheli görülenler hakkında soruşturma yapıp gerçeğin acilen ortaya çıkarılması ve unsurlar arasında ciddi anlaşmazlıklara sebep olacak muameleden uzak durulmasının gerektiği

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Telgraf Kısmı

Tarih: 28 Nisan sene [1]325

Şifre

Adana Vilâyeti'ne

Takibât ve tahkikâtın yalnız Ermenileri itham edecek noktadan yürü-
dülmeğe ve diğer ahaliye mes'uliyet dokundurulmamakda olduğu ifade
edilmiştir. Maksud sübût-ı hakikat olmasına göre tahkikâtın gayet bî-tarafâ-
ne icrası lâ-büd olduğundan hâdisât-ı elîmede medhaldâr oldukları ifade kılı-

nan Abdülkadir ve avenesi ile diğer câlib-i şübhe olanlar hakkında da tahkikât ve takibât icra olunarak hakikatin tamamen meydana çıkarılması ve sunûf-ı ahali beyrinde teşdîd-i şikâk edecek muamelâtın tevakkû edilmesi ve neticesinin muvazzahan ve 26 Nisan sene [1]325 telgrafla taleb olunan malumatın âcilen bildirilmesi tavsiye olunur.

[11 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2808/72

47

ADANA HADİSESİ İLE İLGİLİ ERMENİ VE AVRUPA BASININDA ÇIKAN ASILSIZ HABERLER

Bazı Ermeni gazeteleri ve komiteleriyle Avrupa basınının Adana olaylarıyla ilgili sadece Müslümanları suçladıkları ve ölen Ermeni sayısının 30.000 olduğunu iddia ettikleri, asılsız olan bu iddiaların acilen tekdiz edilmesi gerektiği

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Tarih: 21 Rebûlâhîr sene [1]327

29 Nisan sene [1]325

Huzur-ı Âlî-i Sadâret-penâhî'ye

Adana Vukuâtı bazı Ermeni komite ve gazeteleri tarafından pek ziyade ı'zâm ve esbâb-ı hâdisât ve mes'uliyet tamamen İslâmlara tahmîl ve isnâd ve iş'ârât-ı resmiyeye rağmen hiçbir esasa müstenid olmayarak otuz bin Ermeni'nin maktûl olduğuna dair neşriyât ve sair bu gibi iş'ât ile efkâr-ı umumiyyenin dahilen ve haricen tehyîcine çalışılmakta olduğundan Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne malumat-ı lâzıme i'tâ ve bu bâbda Meclis-i Mebûsân'da ahîren cereyân eden müzâkerâtı hâvî zabıtnâmelerin nüsah-ı kâfiye-i matbû'ası da isrâ olunarak sefârât-ı seniyyeye tebligât-ı lâzıme icrası iş'âr olunmuş ise de bu bâbda Avrupa gazeteleriyle vuku bulmakta olan neşriyât-ı garazkârânenin devam etmekte bulunduğu anlaşıldığından bu misillü neşriyâtın kemâl-i ehemmiyet ve müsâra'at ile tekdizi ve efkâr-ı umumiyyede husûle

çalışılan sû-i te'sirâtın izâlesi zımnında nezâret-i müşârunileyhâya tebligât-ı lâzıme ve âcile ifası menûât-ı re'y-i sâmi-i fehâmet-penâhîleridir. Ol bâbda

[12 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2809/80

48

**ADANA HADİSESİ TERTİPÇİLERİNDEN
ADANA MURAHHASASI MUŞEH'İN YAKALANMASI**

Adana olaylarının birinci derecede teşvik ve tahrikçilerinden olup Mısır'a kaçan ve Lazkiye taraflarında olduğu haber alınan Ermeni Murahhasası Muşeh'in görüldüğü yerde yakalanması

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Telgraf Kısmı

Tarih: 29 Nisan sene [1]325

Şifre

*Adana, Haleb, Suriye, Aydın, Beyrut Vilâyetleriyle
İzmid, Biga, Kudüs Mutasarrıflığı'na*

Adana Vukuâtı'nın birinci derecede muharrik ve müşevviklerinden olup Mısır'a firar eden ve bilâhare Lazkiye cihetlerinde bulunduğu istihbâr edilen Adana Murahhasası Muşeh'in Memâlik-i Osmaniyye'nin hangi noktasına gelir ise derdesti Adana Kuvâ-yı Mürettebesi Kumandanlığı'nın iş'ârına mübtenî olan emr-i sâmi iktizâsından olmakla* merkûm şâyed oraya gelirse hemen derdest olunarak keyfiyetin inbâsı.

[12 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2810/8

* **Beyrut'a:** " ... merkûm fi'l-hakika Lazkiye cihetlerinde ise serî'an bi't-taharrî bulduru-larak tevkif olunması ve keyfiyetin inbâsı."

Adana Hadisesi ile ilgili yapılacak soruşturmanın yerel memurlar tarafından yürütülmesinin uygun olmayacağı endişesi üzerine Cezayir-i Bahr-ı Sefid İstinaf Müdde-i Umumîsinin, Mersin mutasarrıfının ve Adliye Nezareti'nden birkaç memurun bu soruşturma için görevlendirilmesi

Dahiliye

Mektubî Kalemî

Tarih: Fî 22 Rebûlâhire sene [1]327

Fî 30 Nisan sene [1]325

Huzur-ı Âlî-i Sadâret-penâhî'ye

Adana Vukuâtı'nın keyfiyet-i hudûsüne ve kimlerin sebep olduğuna dair sebk eden istîzâha cevaben Adana Vilâyeti'nden vârid olan telgrafnâme-nin sureti leffen takdim olundu. Mülhakât-ı vilâyetde vukuât-ı mezkûreden dolayı memurîn-i adliye-i mahalliye'nin adem-i iktidarlarına ve tarafgîrlikle itham edilmekten havf u haşyetleri hasebiyle tahkikât icra etmeleri muhâl olduğuna dair Vilâyetçe dermiyân olunan ifadât pek ziyade şâyân-ı dikkat bulunduğundan cihet-i adliye'ye ta'alluk eden tahkikâtın te'min-i selâmet-i cereyânı zımında Adliye Nezâretince buradan birkaç memurun hemen i'zâmı ve şimdilik Cezayir-i Bahr-ı Sefid Vilâyeti İstînâf müdde-i umumîsiyle hüsn-i hareketi tahkikât-ı acizânem ile müsbet olan Mersin mutasarrıfı beyin icra olunacak tahkikât-ı ibtidâiyeye memur edilmesi için nezâret-i müşârunileyhâya tebligât-ı serî'a icrası ve taraf-ı acizîye malumât i'tâsı hususuna müsaade-i aliyye-i Sadâret-penâhîleri şâyân buyurulmak bâbında.

[13 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2810/40

Adana olaylarından dolayı birliğiyle beraber Dört Yol'da görev yapmış olan 6. Alay 2. Tabur kumandanının; köylerdeki tahribat, can kaybı ve asayiş, Ermenilerin kesik olan sularının akıtılıp işgal ettikleri kışla ve hastahane'nin teslim alınışı, dükkanların açılması, Ermeni ve Müslümanlara nasihat edilmesi, Adana'dan gelenlerin yerlerine iadesi, tahkikat ve istirdad komisyonlarının faaliyetleri ile Cebel-i Bereket mutasarrıfı ve diğer idarecilerin olaylar karşısındaki basiretsiz tutumları hakkında bir rapor sunması üzerine, Adana Valiliği'nden bu idarecilerin görevden alınıp haklarında tahkikat açılması ve çıkacak sonuca göre gerekli kanuni işlemlerin yapılmasının istendiği

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Ma'rûz-ı acizleridir

Adana ahvâli hakkında Altıncı Alay'ın İkinci Tabur Kumandanlığı'ndan mevrûd telgrafnâme sureti manzûr-ı âlî-i dâverîleri buyurulmak üzere leffen takdim kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehül-emrindir.

Fî 29 Nisan sene [1]325

Üçüncü Ordu ve Hareket Ordusu Kumandanı

Mahmud Şevket bin Süleyman

**

Suret

Nisan'ın on üçüncü Pazartesi günü ale's-sabah mensub olduğum taburla beraber Cebel-i Bereket Sancağı dahilinde Dört Yol nâm mevki'e geldiğim gün yalnız taburla bulundum. Müteâkiben Kasaba Redîf Taburu ve Kaymakam Rıza Bey kumandasıyla İkinci Ordu'dan bir nizâmiye taburu, bir cebel bataryası geldiği zaman acizlerine âid meşhûdât âtiyen arz olunmuştur. Dört Yol'da bahçeler içinde bini mütecâviz Ermeni hânesi ve yanlarında bir takım

İslâm hânesi ve Üzerli, Ocaklı karyelerinde muhtelif İslâm ve Hıristiyan ve Çaylı'da İslâm vardır. Taburun muvâsalatında bu karyelerin etrafı icabı kadar askerle muhafaza olunarak nihayet ve satvet-i askeriye gösterildi. Etraf-dan haricden gelmiş birçok ahali de var idi. Mutasarrıf ve İskenderun kumandanı huzurlarıyla Ermenilerden birkaç kişi celb ve İslâmlardan hâzır oldukları hâlde nesâyih-i lâzime icra kılındı. Ermenilerin taht-ı işgalinde bulunan kışla ve hastahâne teslim alınarak Ermenilerin kesilmiş suları cereyân ettirildi. Adana'dan gelenleri mahallerine iade kılınarak asayiş-i mahalliye iade olundu. Devriyeler tertib ve karyelerin zabt u rabtına dikkat ve dükkân küşâdına ve mütevâliyen nesâyih ifasına gayret edildi. Ermeni köyündeki İslâm ve İslâm köylerindeki Hıristiyan hânelerinden bir çoğu ihrâk olunmuş ve Dört Yol'un İslâm ve Hıristiyan köylerinde telefât cüz'îdir. Fakat civar ve taşra hakkında malumât-ı sahîha yoktur. Vukuât fî 3 Nisan sene [1]325 tarihinde başlamış, on üç Nisan tarihinde hitâm bulmuştur. Vukuât da haricdeki iş-tişâşâtdan aksetmiştir. Suyun küşâdında bizzat gidilmiş, taşralılar tarafından askere ve acizlerine birkaç el silah atılmış ise de derhal mukabele ve dağıtılmış ve askerce telefât vuku bulmamıştır. On gün zarfında her türlü teshîlât ifa kılınmış, İslâm ve Ermeni arasında zerre kadar ihtilâfa meydan verilmemiştir. Fakat vukuât esnasında darb ve mukâtele ve ihrâkdan dolayı mevsim-i hasâda tesadûf eden şu zamanda haricde ziraat için emniyet-i mütekâbilesini[n] de te'sisi, icab eden mevâki'e askerî müfrezelerinin gönderilmesine vâbestedir. Mevki kumandanının emriyle riyâset-i acizîde müteşekkil Komisyon vak'a müsebbibleri hakkında tahkikât-ı evveliyeye devam etmektedir. Cebel-i Bereket Ceza reisinin riyâsetinde müteşekkil İstirdâd Komisyonu maiyyetinde atlı bulunmadığından icra-yı faaliyet edememektedir. Ef-kâr-ı umumiye şiddetli ve kuvvetli bir icraât intizârındadır. Kâtil ve mecrûhların ve muhterik hânelerin ve muhtacînin emr-i ma'âti ve yevmiyenin derhal tesviyesi lâ-büddür. Şimdiye kadar burada ahaliye tevzî için beş bin kuruş gönderilmiştir. Cebel-i Bereket Livâ Hey'eti bidâyetde faaliyet-i mukteziyeyi göstermemiş ve şimdi de tedbir ittihâzında isabet-i fikriyeleri asla görülmemiştir. Bu hâl ciheteynin şikâyet-i mütevâliye ve mükerreresini mûcib olmaktadır. Satvet-i askeriye icraât-ı serî'a ve hükûmetin intizam etmesi

kâ[r]-âşinâ faâl memurînin hemen i'zâmı bi'l-vücûh şâyân-ı ehemmiyet ol-
duğu ma'rûzdur. Fermân.

**

Dahiliye

Mektubî Kalemî

Telgraf Kısmı

Evrak Numarası: 210

Tarih: 30 Nisan sene [1]325

Şifre

Adana Vilâyeti'ne

Zeyl. Cebel-i Bereket Livâ Hey'eti, vak'anın bidâyetinde faaliyet-i lâzıme-yi gösteremedikleri gibi şimdi de ittihâz-ı tedâbîrde isabetleri görüle-
mediğinden ve bu hâl tarafeynin şikâyetini müeddî olduğundan kâr-âşinâ ve
faâl memurînin hemen i'zâmı mertebe-i vücûbda bulunduğu Altıncı Alay'ın
İkinci Taburu Kumandanlığı'ndan Üçüncü Ordu ve Hareket Ordusu Kuman-
danlığı'na çekilip tevdi' olunan telgrafnâmede gösterildiğinden diğer telgraf-
la bildirildiği vech ile Cebel-i Bereket mutasarrıfının ve sair bu kabîl memu-
rînin hemen elleri işden çekdirilerek ve haklarında bi'l-etrâf tahkikât icra
edilerek tebeyyün edecek hakâik-i ahvâle göre terettüb edecek muamele-i
kanuniyenin ifasına ve netâyic-i hâsılasından malumât i'tâsına müsâra'at
edilmesi tavsiye olunur.

[13 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2810/72

51

**ADANA HADİSESİ'NİN SORUŞTURULMASINDA
ÖZEL BİR HEYETİN GÖREVLENDİRİLMESİ**

Adana olayları hakkında yerel memurlarca yapılacak tahkikatın bazı
sebeplerden dolayı sağlıklı olmayacağını ve Dahiliye Nezareti'nin bu
iş için özel bir heyet kurma tasavvurunun yerinde olduğunu bildiren
Adana Valiliği'ne, bu konu henüz resmîleşmediğinden başlatılmış olan
tahkikata devam edilmesinin emredildiği

Bâb-ı Âlî
Daire-i Umûr-ı Dahiliye
Mektubî Kalemi

Adana Vilâyeti'nden alınan şifre hallidir.

C. 26 Nisan sene [1]325. İ'zâmı mutasavver olduğu irâde buyurulan Hey'et-i Mahsusa-i Tahkikiye Divan-ı Harb için tahkikât-ı ibtidâiye icra edeceği cihetle pek münasib ve muvâfıktır. Bu hey'et ne kadar süratle i'zâm buyurulur ise o kadar fâidelidir. Buraca zâbıta, polis idareleri vak'ada sun' ve medhalleri olanları beyândan hâlen acizdir. Mülhakâtta müdde'î-i umumî ve mustantık efendilerin tahkikât icra edebilmeleri iki sebebdan nâşi muhâldir. Birincisi, hadd-i zâtında iktidarsızdırlar. İkincisi, havf [u] haşyetleri tahkikât icrasına mânidir. Hangi bir memur bir söz söylese, hangi taraf aleyhinde olursa, öteki taraf derhal o memuru tarafgîrlikle itham ediyor. Binâenaleyh Divan-ı Harb'in buraya vusûlünde bütün memurîn ve müstahdemîn-i devleti bilâ-istisnâ isticvâb edip o ifadeden istihrâc-ı hakâyıkı tavsiyeye o suretle Divan-ı Harb'e hey'et-i hükûmetden emir verilmesi de muktezîdir. Mümkün mertebe merkez ve mülhakâtça Hey'et-i Tahkikiye ile icra-yı tahkikât olunmakda ise de bundan büyük bir istifade mümkün olamaz. Hey'et-i mutasavvere gelir ve bütün mülhakâtta seyyar bir suretle tahkikât icra eyler ise Divan-ı Harb için ancak mevâdd-ı mühimme istihzâr olunabilir. Yoksa yalnız memurîn-i mevcude-i mahalliye ile maksad hâsıl olamayacağı muhakkaktır. Erbâb-ı cerâimin fırarına meydan vermemek ve henüz cürmü haber verilmeyenler de tazyik edilmemek ciheti iltizâm olunmakda ise de bu husus ziyadece müşkilâtı dâ'î oluyor. Çünkü maznûnlar hakkında malumât-ı resmiye yoktur. Maamâfih Divan-ı Harb'in vusûlünde tedkikât ve tesrî'âta itina olunacaktır. Meselenin dahilen ve haricen i'zâmına gelince; hakikaten mesele azîmdir. Şimdiki Hey'et-i Tahkikiye'nin ifadesine göre merkezce sebebiyet gayr-ı müslim tebaadan olduğu anlaşılmıyorsa nehb ve katl ve hark gibi ahvâl-i fecî'anın dahi her tarafça gayr-ı müslimleri şikâyet edecek derecede müteessir eylediği yine muhakkaktır. Taklîl-i erâcîf Divan-ı Harb'in şedîd ve ciddî ve âdilâne icra-yı takibâtına mütevakkıftır ve bunun muame-lât ve icraâtıdan peyderpey arz-ı malumât olunması mukarrerdir. İstirdâd-ı emvâl-i menhûbeye pek faâilâne ve ciddî bir suretle çalışılmaktadır. Şimdiye

kadar şehrin haricinden ve taharrî olunmakda olan hânelerden epey emvâl ve hayvanât çıkarılmış ve buldurulmuş olduğu ve maamâfih zâyîâtın pek azı elde edileceği arz olunur. Fermân.

Fî 29 Nisan sene [1]325

Mustafa

**

Bâb-ı Âlî
Daire-i Umûr-ı Dahiliye
Mektubî Kalemi

Adana Vilâyeti'ne

C. 29 Nisan sene [1]325. Tahkikât-ı ibtidâiye için buradan birkaç memurun i'zâmı Sadâret-i Uzmâ'ya yazıldı. Mükerreren bildirildiği vech ile tahkikâta devam olunarak vezâif-i tesk[î]niyenin ifası muntazardır.

Fî 30 Nisan sene [1]325

Dahiliye Nâzırı

**

Dahiliye
Mektubî Kalemi
Tarih: Fî 30 Nisan sene [1]325

Şifre

Adana Vilâyeti'ne

C. 29 Nisan sene [1]325. Tahkikât-ı ibtidâiye için buradan birkaç memurun i'zâmı Sadâret-i Uzmâ'ya yazıldı. Mükerreren bildirildiği vech ile tahkikâta devam olunarak işâ'ât-ı bedhâhâneyi tekzibe medâr olacak delâilin âcilen ve vâzıhan inbâsı muntazardır.

[13 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2810/74

ERMENİ KOMİTE VE GAZETELERİNİN ASILSIZ İDDİALARI VE MUTASARRIF HAKKINDA TAHKİKAT BAŞLATILMASI

Adana olaylarında 1.400 kûsur Ermeni ve 1.900 Müslümanın öldüğü resmen açıklanmış olmasına rağmen Ermeni komite ve gazetelerinin içeride ve dışarıda kamuoyunu yanıltmak için ısrarla olaylarda 30.000 Ermeni öldüğünü ve sorumlunun Müslümanlar olduğunu iddia ettikleri; bu iddiaların kesin olarak red ve tekzip edilebilmesi için gerçeğin sağlam delillerle ortaya konması gerektiği; ayrıca İslahiye Mal müdürü ile birlikte olaylarla ilgisi olduğu iddia edilen Cebel-i Bereket mutasarrıfının da görevden alınarak hakkında tarafsız bir tahkikat yapılması ve sonucun bildirilmesi

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Telgraf Kısmı

Tarih: Fî 30 Nisan sene [1]325

Şifre

Adana Vilâyeti'ne

Zeyl-i ... Nisan sene [1]325. Ermeni komiteleriyle gazeteleri Adana Vukuâtı'nı pek ziyade ı'zâm ve hâdisâtın esbâb ve mes'uliyetini tamamen İslâmlara tahmîl ile beraber hükûmeti de itham ve güya otuz bin Ermeni katlolunduğunu hâlâ musırıran işâ'a ederek dahilen ve haricen efkâr-ı umumiye-yi tehyîc ve tağlîtdan hâlî kalmamaktadırlar. Gerçi vukuâtta İslâm'dan bin dokuz yüz ve Ermenilerden bin dört yüz kûsûr maktûl olduğu bildirilmiş ve gazetelere yazdırılmış ise de şek ve şübheden tamamen ârî ve kat'î bir iş'âr vuku bulmadıkça ve tahkikât bir esas-ı sâlîme rabt ile tasdik olunmadıkça o gibi bedhâhâne ve garazkârâne isnâdât ve işâ'âtın suret-i kat'iyede redd ü tekzibine imkân bulunamayacağından ale'd-devam neşrolunan ve dahilen ve haricen pek ziyade sû-i te'sirâtı mûcib olmakda bulunan şâyî'ât ve neşriyâta karşı hükûmetçe maa't-teessüf bir şey yapılamamaktadır. İş zannolunduğundan ziyade şâyân-ı ehemmiyet bulunduğundan tevellüd edebilecek mahzurât-ı mühimme pîş-i nazar-ı teemmüle alınmak ve ona göre izhâr-ı hakikate

çalışmak ehemdir. Cebel-i Bereket mutasarrıfıyla İslahiye Mal müdürünün bu işlerde medhaldâr oldukları iddia olunmasına ve Haleb Fransız konsolosunun icra ettiği tahkikât ile bazı misyonerlerin ifadâtı bunu ifhâm eylemekde bulunduğu gibi Cebel-i Bereket mutasarrıfının sevâbık-ı ahvâli pek de şâyân-ı ehemmiyet olamayacağı ifade edilmesine mebnî bu bâbdaki tahkikâtın hemen intâcıyla aksini delâil-i kat'îye ve mukni'a ile isbat etmek lâzım geldiğinden evvel emirde kendisi merkez-i vilâyete aldırılarak ve eli işden çekdirilerek bî-tarafâne tahkikât icrasıyla neticesinin âcilen iş'ârı muntazardır.

[13 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2810/95

53

**İTİDAL GAZETESİ YAZARI HÜSEYİN
FİKRİ EFENDİ'NİN ADANA OLAYLARI İLE İLGİSİ**

İtidal gazetesi yazarı Hüseyin Fikri Efendi'nin yazdığı makalelerle Adana olaylarını teşvik ettiği söylendiğinden, işin doğrusunun bildirilmesi ve bu yolda yazılmış makaleleri varsa birer nüshasının gönderilmesi

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Telgraf Kısmı

Tarih: 2 Mayıs sene [1]325

Telgrafnâme

Adana Vilâyeti'ne

İtidal Gazetesi Muharriri Hüseyin Fikri Efendi'nin müşevviklerden olup bir takım makalât-ı müheyyice yazmakda bulunduğu ifade olunmasına nazaran hakikat-i hâlin iş'ârı ve bu yolda yazılmış makalât var ise onları hâvî olan gazetelerden birer nüshasının ilk posta ile tisyârı.

[15 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2812/14

**ADANA'DA BULUNAN
TAHKİK HEYETİ VE DİVAN-I HARB'İN
ERMENİCE BİLEN BİR TERCÜMAN TALEP ETTİĞİ**

Adana'da bulunan Tahkik Heyeti ve Divan-ı Harb'in Ermenice yazılmış evrakın tercümesi için güvenilir bir mütercime ihtiyaç duyduğu

Telgrafnâme

Mahrec Merkezi: Adana

Sevk Numarası: 4

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Hey'et-i Tahkikiyece ve Divan-ı Harbce Ermeni yazılarıyla muharrer evrakın tercümesi için bir mütercime ihtiyac olduğundan Dersaâdet'den ve yahud karîb vilâyetin birinden bir mütercimin âcilen i'zâmı müsted'âdır.

Fî 1 Mayıs sene [1]325

Adana Valisi

Mustafa

**

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Tarih: 24 Rebîülâhîr sene [1]327

2 Mayıs sene [1]325

Maârif Nezâret-i Aliyyesi'ne

Adana'da bulunan Hey'et-i Tahkikiyece ve Divan-ı Harb-i Örfice Ermeni yazılarıyla muharrer evrakın tercümesi için şâyân-ı itimad ve emniyet bir mütercime ihtiyac bulunduğu bahs ile buradan birinin tesrî'-i i'zâmı lüzumu Adana Vilâyeti'nden iş'âr olduğundan ve nezâret-i aliyyelerinde Ermeniceye vâkıf ve evsâf-ı matlûbe ile muttasıf mütercim bulunduğu haber verildiğinden bi'l-istimzâc Adana'ya gitmeğe muvâfakat ettiği hâlde isminin ve keyfiyetin serî'an inbâsına himmet buyurulması bâbında.

[15 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2812/41

55

**ADLİYE MÜFETTİŞİ
ARTİN EFENDİ'NİN ADANA'YA GİTMESİ**

Manastır'da Adliye Müfettişi olan Artin Efendi'nin, Adana'ya gidecek tahkik heyetinde görevlendirildiğinden, ilk trenle yola çıkması

Dahiliye

Mektubî Kalemî

Telgraf Kısmı

Tarih: 4 Mayıs sene [1]325

Manastır'da Adliye Müfettişi Artin Efendi'ye

Adana'ya gidecek Hey'et-i Tahkikiye'ye memur olduğunuzdan ilk hareket edecek trenle azîmet etmeniz lâzım gelir.

[17 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2814/69

56

**ADANA MURAHHASASI
FİRARÎ MUŞEH'İN EŞKAL BİLGİLERİ**

Adana Murahhasası firarî Muşeh'in açık eşkal bilgilerinin, talepte bulunan Aydın Valiliğine iletmek üzere bildirilmesi

Bâb-ı Âlî

Daire-i Umûr-ı Dahiliye

Mektubî Kalemî

Aydın Vilâyeti'nden alınan şifre hallidir.

C. 30 Nisan sene [1]325. Adana Murahhasası Muşeh vürûdunda derdesti için mülhakâta ve devâir-i lâzıme tebligât icra olunduğundan merkûmun alâ'im ve eşkâlinin inbâsına müsaade buyurulması Fırka Kumandanlığı ifadesiyle ma'rûzdur.

Fî 4 Mayıs sene [1]325

Aydın Valisi

Kazım

Dahiliye
Mektubî Kalemi
Telgraf Kısmı
Tarih: 5 Mayıs sene [1]325

Şifre

Adana Vilâyeti'ne

Fırar eden Adana Murahhasası Muşeh'in derdesti zımnında alâ'im ve eşkâlinin muvazzahan inbâsı Aydın Vilâyeti'nin iş'ârı üzerine muntazardır.

[18 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2816/19

57 **TRUŞAK KOMİTESİ'NİN YENİ GAZETE'YE GÖNDERDİĞİ**
TELGRAF VE ADANA HADİSESİ'NİN BİR AN EVVEL
YATIŞTIRILMASI İÇİN ALINAN TEDBİRLER

Truşak Komitesi'nin Cenova'dan *Yeni Gazete*'ye gönderdiği telgrafta, hükümetin tarafsız davranmayıp yalnızca Ermenileri suçladığını ileri sürdüğü, bunun üzerine gerçeğin izah edilerek asılsız haberlerin yalanlanması hususunun Cenova Konsolosluğu'na bildirildiği, Adana olaylarına adları karışanların tahkik heyeti tarafından sorgulanıp Adana Vilayetince sıkıyönetim ilân edileceği ve olaylardan zarar görenler için öncelikle 30.000 Lira'nın tahsis edilerek her türlü yardımın yapılacağı

Dahiliye
Mektubî Kalemi
Tarih: Fî 19 Rebûilâhir sene [1]327 – Fî 26 Nisan sene [1]325
Fî 28 Rebûilâhir sene-i minh. – Fî 5 Mayıs sene [1]325

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne ve Umum Vilâyâta

Adana Vukuâtı hakkında Meclis-i Mebûsân'da nezâret-i acizî tarafından verilen izahât ve meclis-i mezkûrca cereyân eden müzâkerâtı hâvî cerî-

de-i resmiyenin nüshaları* // ve hükümetçe Ermenilerin itham olunduğuna dair bazı ifadâtı mutazammın Truşak Komitesi tarafından Cenova'dan *Yeni Gazete*'ye çekilen telgrafnâme leffen savb-ı sâmillerine irsâl kılındı. Malum-ı âsafâneleri bulunduğu ve Meclis-i Mebûsân'ın // zabıtnâmesinde suretleri münderic evrak ile sâbit olduğu üzere nezâret bu hususda kendisine terettüb eden vezâifî bidâyet-i vukuâtdan beri ifa eylediği hâlde mücerred tahdîş ve tehy[î]c-i ezhân için bazı ashâb-ı ağrâz güya yalnız ecânibin muhafazasıyla Ermenilerin katliâm edilmesi hakkında nezâretten Adana Vilâyeti'ne bir telgrafnâme yazıldığı erâcîfi neşredilmiş ve bahs ü tekzibe bile değeri olmayan böyle bir ürcûfe ve tasnî'a karşı evvelce yazılan telgrafnâmenin aynı meclis-i mezkûrda kırâet olunarak bunda sû-i tefsire bile muhtemel hiçbir fıkra ve kelime münderic olmadığı irâe olunduktan sonra iğtişâşın sür'at-i matlûbe ile teskin edilememesi bazı mevâki'den tertib edilen askerin Adana'ya vusûlü epeyce vakte muhtac bulunmasından münba'is olduğu delâil-i vâzıhasıyla suret-i kat'iyede isbat ve ifade olunmuş ve Dahiliye Nezâreti'nin kendi vazifesini tamamen ifa eylediği Meclis-i Mebûsân'a tasdik etdirilmiştir. Bu bahsi müteâkib vukuât müsebbiblerinin cins ve mezheb tefrîk olunmayarak taharrîsiyle mürettib ve müşevvik ve mütecâsir kimler ise onların ve bir hey'et-i mahsusa ma'rifetiyle tahkikât ve tedkikât-ı lâzıme bi'l-icra kanunen mes'uliyeti tebeyyün edeceklerin te'dîbi ve Adana Vilâyetince idare-i örfiye ilân olunup Divan-ı Harb Hey'eti'nin buraca erbâb-ı iktidar ve ehliyetden hemen intihâb ve i'zâm edileceği ve iğtişâşâtdan mutazarrır olup mahallerinde bulunan ve Lazkiye'ye ve diğer mahallere rihlet eden muhtacîn-i ahaliye icab eden her türlü muâvenâtın ifa ve bu yolda sarfı lâzım gelen mebâliğin mal sandıklarından i'tâ edilmesi zımnında memurîn-i mülkiye ve maliyeye evâmîr-i lâzıme verildiği ve bunların îvâ ve îâşe ve iksâ ve tedavisi için daha ne gibi tedâbîr ve muâvenâta lüzum görülür ise onların tamamen yapılacağı nezâret tarafından Meclis-i Mebûsân'a izah olduğu gibi muhtacîne muâvenet için şimdilik otuz bin liranın tahsis ve sarfı zımnında hükümetçe derhal bir lâyiha-i kanuniye tanzim ve tevdi' olunmuş ve bu lâyihanın meclis-i mezkûrca tasdikine intizâren on bin liranın şimdiden sarfına me'zû-

* Vilâyâta: " ... leffen irsâl kılındı. Meclis-i Mebûsân'ın ..."

niyet i'tâ ve bazı vilâyâtdan zehâir-i kâfiye ve mahâll-i mütecâvireden ve Dersaadet'den etibbâ ve ecza ve edevât-ı tıbbiye tertib ve isrâ ve musâbîn ve muhtacînin her suretle te'min-i istirahatleri ve ikdârları ve mücrimîn hakkında tahkikât ve takibât-ı serîf'a-i kanuniye ifası ve sükûn ve asayişin muhafaza ve idaresi için iktizâ edenlere tebligât-ı mükerrere ve kat'îye icra edilmiştir. Pâyitahtda malum olan uygunsuzluklar meydana geldiği bir sırada nezâret ifa-yı vezâif-i müşkilede sebat ve ısrar ve Adana Vukuâtı'nın sür'at-i müm-kine ile teskin ve men'i hususunda dahi bezl-i vüs' ve iktidar ederek mesâî-i vâkı'ası Meclis-i Mebûsânca dahi takdir ve azviyyât-ı vâkı'a suret-i kat'îye-de reddedilmiş iken memâlik-i ecnebiye ve Osmanîyye'de bulunan bazı as-hâb-ı ağrâz güya hükûmetin vazifesini suret-i bî-arafânede ifa etmediğine ve Ermenileri iş'ârât-ı mahalliyyeye istinâden itham eylemekde olduğuna ve saireye dair evrak-ı havâdis ve telgraf ile bir takım erâcîf neşrine devam etmekde olduklarından* hakâik-i ahvâlin lâzım gelenlere izahı zımında keyfi-yetin sefârât-ı seniyyeye ve sair icab edenlere iş'ârî ve Truşak Komitesi'nin mezkûr telgrafnâmesi mündericâtının da icabı vech ile tekzibi hususunun Cenova Şehbenderliği'ne ilâveten izbârı mütevakkıf-ı himem-i aliyye-i dâve-râneleridir. Ol bâbda.

[18 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2818/21

58

MERSİN'DEKİ FRANSIZ ZIRHLISI KUMANDANI VE FRANSIZ KONSOLUSU'NUN ADANA'YA GELDİĞİ

Mersin'deki Fransız zırhlısı kumandanının Bahriye subayları ve Fransız konsolosu ile beraber Adana'ya geldiği

* Vilâyâta: " ... oraca dahi hilâf-ı hakikat neşriyât ve işâ'ât vâki olduğu hâlde suret-i kat'îye ve kaviyyede reddi ve hakâik-i ahvâlin lâzım gelenlere izahı ve mülhakâta da tebligât ifası ile teşvîş ve tehyîc-i ezhâna meydan verilmemesi hususuna himmet."

Adana'ya: " ... bu gibi neşriyât ve ilkâât-ı garazkârâne ve nifak-cüyânenin merkez ve mülhakâtça dahi suret-i kat'îye ve münâsibede redd ü tekzibi ve hakâik-i ahvâlin izahı ile sunûf-ı ahali beyninde tezyîd-i bürûdete ve ezhân-ı nâsın teşvîş ve tehyîcine meydan verilmemesi ve bu bâbdaki tahkikât ve tedkikâtın ta'mîk ve tesrî'i ile istihsâl olunacak netice ve delâilin bi'l-etrâf izbârı hususuna himmet."

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Tarih: 28 Rebûlâhîr sene [1]327

6 Mayıs sene [1]325

Huzur-ı Âlî-i Sadâret-penâhî'ye

Mersin'deki Fransız Zırhlısı kumandanı beraberinde bahriye zâbitânı ve Fransız konsolosu olduğu hâlde Adana'ya gelerek vuku bulan mülâkâtda cereyân eden muhâvereyi hâkî Adana Vilâyeti'nden gelen fî 5 Mayıs sene [1]325 tarihli telgrafnâme manzûr-ı âlî-i Sadâret-penâhîleri buyurulmak üzere leffen takdim kılındı. Ol bâbda.

[19 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2817/86

59

**ERMENİ GAZETELERİNDE VE AVRUPA
BASININDA ADANA HADİSESİ HAKKINDA
ÇIKAN ASILSIZ HABERLERE KARŞI TEDBİR ALINMASI**

İstanbul'da Adana olaylarıyla ilgili asılsız haber yapan Ermenice gazetelerin sahiplerinin, bu tarz yayınlara devam ettikleri takdirde gazetesinin kapatılacağı konusunda uyarıldıkları ve tekrar uyarılacakları; Avrupa basınında da yer alan ve elçiliklerce yalanlanmaması halinde aleyhte kamuoyu oluşmasına yol açacak benzer yayınların takip ve tekzip edilmesi için Sadâretçe ilgililere tekrar emir verilmesi gerektiği

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Tarih: Fî 28 Rebûlâhîr sene [1]327

Fî 6 Mayıs sene [1]325

Huzur-ı Âlî-i Hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Adana Hâdisesi'ne dair Ermenice *Manzûme-i Efkâr*, *Pozantiyon* ve *Aravelk* gazetelerinde görülen makalâtın suret-i mütercemeleri leffen takdim

kılındı. Dersaâdet'de münteşir Ermenice gazeteler umumiyetle bu misillü makalât-ı kâzibe ve müheyyice derc etmekde olup bunların hepsinin birden tatili cihetine gidilmesi mümkün ve muvâfık olmayacağı cihetle birkaç tane- si evvelce kapadılmış ve mütebâkîsinin de sahibleri celb edilerek kendilerine ihtarât ve tefhîmât-ı lâzıme icra olunmuş ise de yine ara sıra neşriyât-ı müheyyiceden hâlî kalmadıkları görüldüğü gibi dün bi'l-vasıta şifahen arz olunduğu vech ile hâdise-i mezkûreden dolayı Avrupa gazetelerinden ekseri aleyhimizde pek çok neşriyât ve müftereyâtta bulunmakda olup sefâretlerimizce bunların derhal tebyîn-i hakikatle redd ü tekzibine ihtimâm olunmazsa bu gibi neşriyât-ı müheyyice ve bedhâhânenin efkâr-ı umumiye üzerinde sû-i te'sirât bırakması muhakkak bulunmasına nazaran Ermeni matbûâtının Dersaâdet'de neşrolunmakda olan diğer Osmanlı gazeteleriyle tekzib edilmekde bulunan bu misillü neşriyâtına karşı nezâret-i acizîce daha ziyade iltizâm-ı şiddet edilmesi münasib olup olmadığı kesdirilemediğinden bu bâbda re'y ü irâdelerine müracaata mecburiyet görülmüş ve kezâlik Avrupa gazetelerinin tekzib-i neşriyâtı ve bu bâbda teşebbüsât ve takibâtıdan geri durulmaması zımnında lâzım gelenlere ez-ser-i nev tebligât-ı âcile ve müessire icra ettirilmesi menû-ı müsaade-i aliyye-i Sadâret-penâhîleri bulunmuş olmakla ol bâbda.

**

Bu gazetelerin hepsinin birden kapadılması mümkün değildir. Ashâbının bugün celbiyle bu misillü neşriyât-ı müheyyicede devam ettikleri hâlde gazetelerinin tatil edileceğine dair kendilerine ihtarât ve tenbihât-ı lâzıme ifası taraf-ı vâlâ-yı müsteşarîye.

Fî 6 Mayıs sene [1]325

Matbûât İdaresi'ne fî 6 minh.

[19 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2817/85

**BİR İNGİLİZ AMİRALİN İÇEL'DEKİ İNGİLİZ
MADEN ŞİRKETİNİ ZİYARETİ VE ADANA HADİSESİ
ZANLISI OLARAK TUTUKLANANLARIN MİKTARI**

Bir İngiliz amiralin, Mersin'deki İngiliz konsolosunun yönlendirmesi üzerine bir harp gemisi ile İçel'in Melleç İskeleyi'ne gelerek işçileri arasında Ermeniler de bulunan oradaki İngiliz Maden Ticaret Kumpanyası'nı ziyaret edip fena bir durum olup olmadığını sorduğu ve güzel geçinmelerini söyledikten sonra ayrıldığı / Adana ve bağlı bölgelerde huzur ve asayiş bozacak bir olay meydana gelmediği / Adana Hadisesi zanlısı olarak Müslümanlardan 104, gayrimüslimlerden ise 1'i kadın olmak üzere 90 kişinin yakalanıp tutuklandığı ve yargılanmak üzere Divan-ı Harb'e teslim edildiği

Telgrafnâme

Mahrec Merkezi: Adana

Sevk Numarası: 491

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Nisan'ın yirmi sekizinci günü İçel'in Melleç İskeleyi'ne uğrayan İngiliz harp sefinesinden dışarıya çıkan İngiliz amirali oradaki İngiliz Maden Ticaret Kumpanyası'nın amelesi içinde Ermeni amele olmasından dolayı bir fenalık olup olmadığını sual etmiş ve Adana'da iade-i asayiş edildiğini beyân ile beraber kendilerinin de orada güzelce geçinmeleri ve icabında memurlarına yazmaları lâzım geleceğini ve kendisinin oraya çıkması Mersin'deki İngiliz konsolosunun tavsiyesinden ileri geldiğini ifade ederek hemen vapura avdetle Marmaris İskeleyi'ne müteveccihen gitmiş olduğu İçel Mutasarrıflığı'nın iş'ârı üzerine berây-ı malumât ma'rûzdur.

Fi 5 Mayıs sene [1]325

Vali

Mustafa

**

Telgrafnâme
Mahrec Merkezi: Adana
Sevk Numarası: 230

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Lehül'l-hamd son yi[r]mi dört saat zarfında dahi gerek merkezde ve gerek mülhakât-ı vilâyetde muhîll-i emn ü asayiş bir gûnâ vukuât olmadığı mahallerinin iş'ârı ve Polis İdaresi'nin jurnali üzerine ma'rûzdur.

Fî 5 Mayıs sene [1]325

Vali
Mustafa Zihni

**

Telgrafnâme
Mahrec Merkezi: Adana
Sevk Numarası: 519

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Adana Hâdisesi'nde maznûn olanlardan şimdiye kadar Müslim olarak yüz dört ve gayr-ı müslimlerden seksen dokuz nefer ile bir kadının ahz u tevkif olunarak tedkikât ve muhakemât için Divan-ı Harb-i Askeriye'ye teslim olduğu berây-ı malumât arz olunur. Fermân.

Fî 5 Mayıs sene [1]325

Vali
Mustafa

[18 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2819/55

61

**ADANA'YA GÖNDERİLECEK
İKİ MEBUSUN HARCIRAHLARININ ÖDENDİĞİ**

Adana'ya gönderilmek üzere Meclis-i Mebusan tarafından seçilen Yusuf Kemal Bey ile Agob Babikyan Efendi'nin harcırahlarının tamamen ödendiği

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Tarih: 7 Cumâdelûlâ sene [1]327

14 Mayıs sene [1]325

Huzur-ı Âlî-i Sadâret-penâhî'ye

30 Nisan sene [1]325 tarihli ve 494 numaralı tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhîlerine cevabdır. Adana'ya i'zâm olunmak için Meclis-i Mebûsânca intihâb edilen mebûsândan Yusuf Kemal Bey ile Agob Babikyan Efendi'nin harcırahlarından iş'âr-ı sâmi-i fahîmâneleri vech ile Bâbîâlî Teshîlât Sandığı aidâtı bi't-tevkif üst tarafı tesviye edilmiş ise de kendileri memurînden olmalarına ve Meclis-i Mebûsân azâlığınan dolayı kendilerine evvelce i'tâ olunan harcırahda mez kûr aidâtın tevkif edilmemesine nazaran bu kere verilecek harcırahlarından aidât-ı mezkûrenin tevkifi cihetine gidilmesi doğru olamayacağını ve tamamen tesviye edilmezse kabul etmeyeceklerini beyân eylemeleri üzerine harcırahları bulunan sekiz bin üç yüz altmış altı kuruşun tamamen tesviye edildiğinin berây-ı malumât arzına ibtidâr kılındı. Ol bâbda.

[27 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2824/16

62

ERMENİ PATRİK KAYMAKAMLIĞI'NIN ADANA OLAYLARI SONRASINDAKİ DURUM İLE İLGİLİ İDDİALARI

Ermeni Patrik Kaymakamlığınca; Adana olaylarına katılanların cezalandırılıp gasp edilen eşyanın geri alınması ve zarar görenlerin ihtiyaçlarının karşılanması için ciddî bir icraat yapılmadığı, zorla nikah altına alınmak istenen kimsesiz ve dul Ermeni kadın ve kızların ailelerine veya Ermeni kilise cemiyetlerine teslim edilmediği, yağmalanan eşyanın kaçırılmasının engellenmediği, olayların faillerinden olduğu bilinen bazı kişilerin tutuklanmadığı, tutuklu olan bazılarının da tahliye edildiği, tüm bu olanlardan cesaretlenen Maraş ahalisinin Zeytun'a karşı harekete hazırlandığı yolunda daha önce ileri sürülen ve Adana Valiliğince incelenip asılsız olduğu bildirilen iddiaların daha geniş bir şekilde incelenmesi için Adana'daki tahkik heyetinin görevlendirildiği, Halep Valiliği'ne de Maraş ile ilgili acil tedbir alınmasının emredildiği

Dahiliye

Mektubî Kalemi

Tarih: 9 Cumâdelûlâ sene [1]327

16 Mayıs sene [1]325

Huzur-ı Âlî-i Sadâret-penâhî'ye, Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Hâdisede zî-medhal olanların te'dîbi ve mağsûbâtın istirdâdı ve musâbînin tehvîn-i ihtiyacâtı yolunda henüz ciddî bir hareketde bulunulmadıktan başka dul ve kimsesiz kalan kadın ve kızların aşırı olarak cebren istinkâhlarına teşebbüs olunduğu hâlde memurîn-i mahalliyece güya tebdil-i mezheb için bi'r-rıza müracaat etdikleri tarzında te'vîlâta kıyâm olunup bu kabîl kadın ve kızlardan hiçbir ebeveynlerine veya Ermeni kilise cemiyetlerine teslim olunmadığı ve yağma olunan eşya şimendiferlerle aşırılırken istasyonlarda mahalli hükûmetine ihbar olunduğu hâlde müdde'î ve sahibi çıkmadıkça tevkif olunamayacağı cevabı verildiği ve vukuâtın başlıca müsebbibleri olan memurîn ve müteneffizânın isimleri malum iken hiçbir derdest olunmadığı gibi tevkif edilen bazılarının da sebîlleri tahliye olunduğu ve bu bâbda Kozan Müdde'î-i Umumî muâvininin fevkalâde cür'eti görüldüğü ve musâbînin tahfif-i ihtiyacâtı için şimdiye kadar bir gûne muâvenetde bulunulmayıp şiddetle vergi tahsilâtına bile kıyâm olunduğu ve ahvâlin bu merkezde cereyanından Maraş ahalisi cesâret alarak Zeytun üzerine harekete hazırlandıkları Ermeni* // Patrik Kaymakamlığı'ndan nezâret-i acizîye verilen takrîrde // dermiyân olunması üzerine iddia edilen mevâd hakkında madde be-madde tahkikât bi'l-icra ahvâl-i müştekâ-bihânın sübût-ı sıhhati hâlinde icab edenler hemen taht-ı mes'uliyete alınarak ve men'-i tekerrürü emrinde tedâbîr-i ciddiye ittihâz olunarak neticesinin inbâsı hakkında Adana ve Haleb Vilâyetlerine tebligât icra olunmuş idi. Adana Vilâyeti'nden cevaben alınıp Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'da kırâet olunan telgrafnâmede müdde'ayât-ı vâkı'anın hilâf-ı hakikat olduğu dermiyân edilmesine binâen meclis-i mezkûrca müzâkere olunduğu vech ile mezkûr takrîr ve telgrafnâme suretleri hemen tahkikât ve tedkikât-ı mükemmele icrasıyla neticesinin iş'ârı zımında Adana'ya ahîren i'zâm olunan Hey'et-i Tahkikiye'ye irsâl kılındığı gibi Zeytun ahalisi

* Hariciye'ye: " ... Patrik Kaymakamlığı'ndan nezârete verilen sureti melfûf takrîrde ... "

hakkında Maraş ve havalisi ahalisi tarafından bazı tasavvurât-ı tecavüzkârâne vuku'una dair olan rivayet sahîh ise bu misillü ahvâle meydan verilmesi zımnında tedâbîr-i âcile ittihâzı Haleb Vilâyeti'ne* inbâ ve Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne malumât i'tâ kılınmıştır. Ol bâbda.

Adana'da Bulunan Hey'et-i Tahkikiye'ye

Bazı ifadât ve şikâyatı hâvî Ermeni Patrikliği Kaymakamlığı'ndan verilen takrîr ile sebk eden tebligâta cevaben Adana Vilâyeti'nden alınan 12 Mayıs sene [1]325 tarihli telgrafnâmenin suretleri Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'da ba'de'l-kırâe leffen irsâl kılınmış olmakla meâllerine nazaran hemen tedkikât ve tahkikât-ı mükemmele icrasıyla neticesinin muvazzahan ve serî'an inbâ buyurulması bâbında.

[29 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2826/3

63

**ADANA OLAYLARI DAVASINA BAKMAK
ÜZERE İKİNCİ BİR DİVAN-I HARB KURULMASI TEKLİFİ**

Adana'da kurulan Divan-ı Harb tarafından soruşturma ve yargılama hızla devam etse de olayların civar kazalara yayılması ve hadiseye karışan kişi sayısının fazla olmasından dolayı bir Divan-ı Harb'in yeterli olamayacağı, bu yüzden olay çıkan kazalarda ayrı ayrı birer tahkik heyeti ile birlikte ikinci bir Divan-ı Harb daha kurulması gerektiğine dair teklif

Dahiliye

Mektubî Kalemî

Tarih: 10 Cumâdelûlâ sene [1]327

17 Mayıs sene [1]325

Huzur-ı Âlî-i Sadâret-penâhî'ye

Adana'da müteşekkil Divan-ı Harbce tesrî'-i tahkikât ve muhakemâta çalışılmakda ise de daire-i iğtişâşın vüs'atine ve hâdisede medhaldâr olanla-

* Hariciye'ye: "... yazılmıştır. Ol bâbda."

rın kesretine nazaran bir Divan-ı Harb ile sür'at ve faaliyet-i matlûbenin te'-mini kâbil olamayacağından bahs ile iğtişâş zuhur eden kazalarda ayrı ayrı birer hey'et-i tahkikiye-i askeriye ile beraber ikinci bir Divan-ı Harb'in daha teşkiliyle bu hey'etleri terki edecek zâbitânın tesrî'-i i'zâmları derece-i vücûda bulunduğuna dair huzur-ı sâmi-i fahîmânelerine keşide edilen telgraf-nâme suretinin nakliyle iş'âr-ı vâkı'ın tervîci talebini mutazammın Adana Vilâyeti'nden gelen 16 Mayıs sene [1]325 tarihli telgrafnâme leffen takdim kılınmakla ehemmiyet-i mündericâtına nazaran icra-yı icabı menût-ı re'y-i âlî-i Sadâret-penâhîleridir. Ol bâbda.

[30 Mayıs 1909]

DH. MKT, 2826/53

II. BÖLÜM

BELGE FOTOKOPİLERİ

ل ١٨٩٩
 Le ١٨٩٩
 N° d'arrivée
 دققة ساعة
 h. m. du

ل ١٨٩٩
 Le ١٨٩٩
 Transmis par
 دققة ساعة
 h. m. du
 بيا عماره

امورك امعاشى
 Etat n'accepte aucune responsabilité
 à raison du service de la télégraphie.

Signature de l'employé

امورك امعاشى
 Etat n'accepte aucune responsabilité
 à raison du service de la télégraphie.

Signature de l'employé

De Pour ال من

اشارات مخصوصه	طريق	دور وياشب	دققة	ساعة	على تاريخي	فروب	عدد فلات	على لوسردى
Indications des lacs	Voies	Nuits ou jour	Minutes	Heures	Date du dépôt	Group	Nombre de mots	N° de dépôt

فلم نفايته

ع. جلال بك خاتمه خبره لراى اوزرى ادرناك فاجأ تحت نفايته لمولى ايله
 انفا اولمى بونلك فاعلمارى جرنديره رن نقاوتناك روانه و تحفظه و لانه سائر
 اماكنه رنى بوكى موكناك شدناك سبب اولمى جفته و و قوتناك بوكيم سيم حال
 هر طرفه يا صير لمى فريضه بونله ففته با ارره سيم و بيلانه تقايمانه مونجيم بانفاده
 ماعدا كرنك جلال بك خاتناك و كرنك امشالى مملكرن لرى الايجاب معاودت عاكريم
 رنى بالمر اجمع سريفا با صله رن در و نلر نه كى جاينارن رن رستلر نه مبارنه فاشم سدر
 اجلا نده معلومار و رنى تخمده و كلا قارى طارده ففطه سيم سرراى مونجيم نويم
 صدر اعظم
 ففته

١٤
 ١٤

اولنو

اصد مه ففته

(۹) اختصاره اور سنجیدگی باز کجیوس ساحت او چه دم تب باشد از مکه به بهانه بجای آنکه قوطی او در بن موقع مذکور ده ماهه زند
سوقاغه جبه رفقا تهر ذوقش ایسان باشند بدین مذکور می ایاز مانند سنجیدگی آلمانیا دولتی بهر سنده موسی و لریگان
فرورگت آتفه استیجاریه بهانه او شده بر عهد خجسته آتفه ایسه ده با توفیقیه اعیان یافته برکتی غرض ایضاً انیسامه و مجری
اولاد مذکور قلمه سنده آتفه و همو موقوفه و فواید نامی ازین شیرازی مذکور قلمه فواید الهفانیه انجمنی که در ده فایده بهر بنی
حق و فواید محمد افندی طرفداره میا در دست اید در

[illegible]

{ غنط جرت }

[illegible]

فکره قوی در قیام و نه دافعه بزرگ آتش مغربند و او در دهامی باطله اندر و نیز قوه کشی به تحت نهید و درین
آمریه باقی دافعه محصور بر افسرد

بر موده ارباب فساد باقی در طرفه باید و نه موده یا نایب موده بدقیقه هر ضعه فیه اندر نه اسلحه و حربه از افقه و افکار
تفاوت با شمس و باقی دافعه محصور قاده و او ست قاده و نه مغربند با سه دیگر معارف و مروج اولاف انسیه
ظهور اید و در کثیف اولافین اقلویه ایچ استیجیه اندر و نه باقی دافعه محصور و دیگر اندر و نه
قاده و او ست باقی قاده و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور
مناقصه کورسته و نه اله و نه جلال و نه اندر و نه قاده و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور
جریان و دیگر ارباب فساد و دیگر طرفه و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور

• موده و نه اله اسباب تفاوت و نه واقع اولاف استیضاه و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور
• بر کثیف و نه فیه و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور
• کالجیه قدر خایه و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور
• هیجان اید ایچده و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور

مطالع و موده و نه واقع و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور
کد و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور
اندز و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور
مشاهد و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور
چیزه و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور

واقع و نه واقع و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور
قاده و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور
ایده و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور
نن و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور
التمیجه و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور

کوک و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور
آتش و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور و نه باقی دافعه محصور

قانونه و مذهب و اهل ان اهل علمه و از ره مساعد طبعه و نه با ايکي ديگر و عرب و دولتي و کريم و بقرينه موافقه و در نزد
السرور خانه و اهل کفر و در نه در بين قرضه و ايتودر

برآسانده موله ابو موسی و در خلفه تدریجاً عالمیه احواله و اقواله در بنی فسد اوله فی احوالیه و شیخ رشحه او کوره اوله وقت
عظمی سفایه برنق کوره و کله و لرنگ با نقه بکدرین و قدوم طوب اولنا به احواله و اجاره تمه با احوالیه و تعلیمه و تکیه
و بر تعلیمه و معرفت و خلافت اید و بر سر با نقه و تعلیم به احواله و معرفت کلام بیان و معرفت بر تعلیمه قبول اید و معرفت به
ایده و معرفت به آسانه اید

محاوره آسانند و بسو و دلچسپ و فزونی نقد و تعجب لازم اجرا و سلیقه ایده و ابداع و قطعاً تأثیر اجتماعی و ادبی
درین الهام ریشه شده به خطبات با قوه سزاوارت فزونی برنده و خلاقه نه باید تعجب آید به خطرات سزاوارت تعجب و رضای
بر فیه رتبه اختیار سکونت آید و مستند نگه داشته قافله و قافله میر قافله قائده بر نماند با نقد نقد و کتب و
بر قافله رتبه آید قافله نقد و سلیقه و خطبه بر نماند مغربیه آید بر نماند بر نماند

[illegible]

(۷) باینست ساعتی که در آن ساعت بریده مریدان و اولاد آن حضرت اندکی با یکدیگر ساعتی از قدر سزاوارت و آنرا شصت روزانند آنرا شصت روزانند هر روز بر تمام روز و در هر روز از مریدان و اولاد آن حضرت یکبار که در آن ساعت بریده مریدان و اولاد آن حضرت اندکی با یکدیگر ساعتی از قدر سزاوارت و آنرا شصت روزانند آنرا شصت روزانند

ايشه بانقده عورتد جيايي بوفاريدنه برورعه و بيايه اولنا نه شورسه و سده شقاوت اقلع اوتور ساعته اودر بجه
راه لنده بر درجه قدره سخته خسته و گنج ساعته اولده بانقده دبر لورده مروج اذخاره و سانه در فاقده معاوضه مروج
اول اذخاره و سبه شقارده باسه زج جافه مروج ماقصوفه و ياد و زايه علفنه شرا ياد بر دبر لورده و هج ياشا ابد نعلم علفنه ياد و
فاش نعلم نظرد ب بولدينه هالده و در دبر ايدرك آنا سبندله رتبه خيره يا استند و رتبه زولم بانقده خيره بولدينه
هالده يان جه ايجوده بفايه دبر لورده مروج و دلفن ابد ترجمانه يا خيره يان طرفته اذخاره بولنده خيره بگنبدور

منه الى سواقه برنده هلاکه جریانه ایرنه محاوره و مکالمه مودنده رویه سفارشی ترجمانی مریه الیه موسیو ماسیوف
فیده مرقومده شد کما انه خطابه و عتابه اید یا لکن عبارتین است تا میله اولیه بیه کلمی سوبلیسه و نوساله فیده بر عبارت قدر

قبوله انچه و حبه دفعه دهنده ارم در سواله بده جواب و در لقمه بنمودم عهده قیافه برین درود را رفه
برای سید یارنجی سوزانده حبه انی حقورده سزایز سز عروتن هاوی اولو جز انن اطسه اولدیفن و نه بنمودم سز الله
بر دیو و دیو ده قره غولخانه سنده یارنجی بولزین و اوزو نه بول اولو برین دض به بولسم قرققید زینین و بر دیو
دض در سوز (هنگامه) برابر العبه خانه سز ایهک ایدم و قاسم شاد آتج اولدیفن سولیه سوفه قیافه انم ایدوکن و اشو
مرا جودم و دیو ده اولدیفن بیار ایدم تحفه کیم اولدیفن طایه بید یکن کی یارنجیه و حینه نه یارده سن الله ضابط
قیافه آدم کد س طایه بقی و تحفه قرقم کد بیدین دیکر ان نفه نه خانه اندکین و مرا جودم اولدیفن اولدیفن آدم کد س
اطره در برنا نرک اوزر لرین تحفه ایند انرا ایدوکن و کدی ضابطاف دض بر طاقم کوسه قاسیه چک اید بر بیدین برار
نفه که مه حبه الجرح الله الله سده یارده عبارت اولدیفن و بیدر کد نفه الهالیم بر آن دور کد بیدین سلا
خانه زنه ایهک انکیم بیار ایتیم

نه برخاسته زبیه فائده انظاره دولتی به سنده حاضری طالع مجاری آرد و آنرا از او چو عدد فائده سنده بر ضابطه اشتقاق
 حسب ایدین و غیره حاصله شکیله نقد و غیره است و در هر یک از این قدر ضابطه اولی و ثانی و سومی
 فائده ترا به بر تاج کتی اید بر بر الفبا اید و اولی و دوم بر طریقی ضابطه بزودی ترا و در این در باب فائده من سؤالی اید
 فائده من یزید اولی و دوم آرد و در این در باب فائده من یزید اولی و دوم آرد و در این در باب فائده من یزید اولی و دوم آرد
 طریقی که در یزید و سرقه نامه اید و در سرقه نامه اید و در سرقه نامه اید و در سرقه نامه اید و در سرقه نامه اید
 در این الی و در این الی که در فائده من یزید و در فائده من یزید و در فائده من یزید و در فائده من یزید و در فائده من یزید
 به یزید و در سرقه نامه اید و در سرقه نامه اید و در سرقه نامه اید و در سرقه نامه اید و در سرقه نامه اید
 و در این در سرقه نامه اید و در سرقه نامه اید و در سرقه نامه اید و در سرقه نامه اید و در سرقه نامه اید
 که در این فائده من یزید و در فائده من یزید و در فائده من یزید و در فائده من یزید و در فائده من یزید
 اید و در سرقه نامه اید و در سرقه نامه اید و در سرقه نامه اید و در سرقه نامه اید و در سرقه نامه اید

کند خطه ده آکسبارده خانکه زیمه فایده برنج و آبخن و اوجین فایده بپاشه مغازه واطر لوده زیمه فایده افضل
و فایده اوسته فایده بپاشه واطر لوده بدونه بکرم به قدم لوده لوله رقیق واطر لوله بر خطا خفت قیولی اچیه بولونه و بطرفه
رض قیوله صورتی اچیه ورنه مزاج ایدیند بر اینک واطر لوله خنده قاهره ویکو لید و دلبه و بایجان لری قریب اولوقلری
طاعنه و الدین کیه اشتباه آلمه کی بر طاق احواله جئاته ایند کله کدرسه و اصحابند دیشار اولوقلره ضایعاند
بر قطع و نزلدن تابع اولوقلری قوسل اولوقلره و بر کله افاده لنده آکسبارده

[illegible]

کبریا قوتشده کانه انکده قیامتده در سو بوندک فاریقهسه اغتوسله اورد در پنج کوی قطعه ارض قیامت بوند
ایکیمه فاریقهسه عهده سنده بوند و بوند در مایوسه اوستده بر دوولدر اید بر فدا رفتله بولغی ابرته کانه
بغ اغتوسله اورد پنج کوی بعد الظهر سوا قدر معی ی بنما کرله ملو اولیغه حالده مذکره فاریقهسه خیمه سنده
بر دوولدر آتیم اوزرینه در عقب عسکر بنشوب ایچره کرطه کرطه مغایله آتیه اید عسکر هانه لری و لکر خیمه
صراطیه اوله خلقه طرفه سه ارض آتوق اولسه و بدو بر یوقه و نه قائم ملو بر آتوق فاریقه صاجه طرفه نه
کدرتله در مرقم مایوسه اب نیل اولغه ارض اولیعب بر کوشده ایکن عسکر مقادفه اند کدرتله قتل اولسه
و بر آتاده الهای اسلامده بر فاج کت مجروح اولسه و طایه قایمه اوله بر ارض بولیس نیل اولسه
صبر را اندده بر یوقه بنما کرلک اسلحه ده بر طرفه کیمسه اوله لکری شای اولسه اب ده شرکت خیمه ده اوله تحقیقانه
در شادند اهل و اساس اولیغه آتانه آتیه

[illegible]

عبارت هر چند خطاب مطلق از روی مهارت زبانی و اطاعت بنده سرچشمه با سواد افراشته تجربه پسند از منظر فقهی سوره انفصاف

اولین اختوسه اود در پنج روز شنبه کوفت هفت خانه مملوده در سن و بر کده مملوده چو در به عودت اینه اوده
تقدیرا ساعته اوله اوده مملوده غلطه کوریه سیه قطره و ایدرل حرکت انتظاریه و ایدرل ریت کوریه نیاسدین
نقطه در ترقه اینه اینه مملوده لاله اینه اینه طایفه اهلالت غلطه طرفه استاجوله طوغره بریده اولین و اینه
استاجوله چنده غلطه مملوده اوله بر دور بر غلطه مملوده طوغره در مملوده خیمه استاجوله اینه اینه اینه اینه
بازده اوده و کده اینه و بعده مملوده اهلالت کوریه استاجوله طرفه کیه طوغره کیه دور بر غلطه در غلطه کیه
ساعته اینه کیه بیا اینه

اختوسه اینه پنج روزه هفت خانه اینه پنج روزه کوفت ساعته مملوده غلطه در پنج روزه و اینه اینه اینه اینه
فرانسه مملوده در مملوده مملوده سید کورل سواخته بیا مملوده بولیت و اسک کورل مملوده اینه اینه
اونه و مملوده مملوده و کیه مملوده اینه اینه مملوده در مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده
سواخته بولیت مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده
دقیقه مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده
اونه مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده
هیمه مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده

بیا و ایدرل اوج ساعته طرفه اینه ساعته اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه
اختوسه اینه پنج روزه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه اینه
اینه مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده
اونه مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده
و باقه مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده
مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده
مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده
مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده
مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده مملوده

ایلیه اسلام و درستانند بر فیلک سانه افاده و شهادت مکرره لید مرتبه تجو و ارمه و سوهال نظا سفیرا ابله و قریا
کدرت چون ارعا در دایق و بر ضابط عقده بغیر هیه و اوردن معامله هیت شفا من شایه سهر و فط و نه سالم کورید باشد

{ صحابه جرحه }

اغتوشه او در درون جرحه شیم کجین ساعت بر جرحه راده لنده حمایت جوازده مر جاکوشه سنده هافر البسج من لمانست
تصرف اولین خانه ده ستا جرحه هیه هیه هیه هیه و ارمه کذلک قیوج جرحه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه
کلمه این ارن ایده خانه دافنده ایاده اوزنده کدرت شیم برتن تعداد شغول انکه مرقع لمانسه اطمه بکره جرحه هیه
با جرحه هیه
با جرحه هیه
ای جرحه هیه
کونیه و اوردن شغول بر جرحه هیه
دیمه و اوردن ده و اوردن ده و اوردن ده و اوردن ده و اوردن ده و اوردن ده و اوردن ده و اوردن ده و اوردن ده و اوردن ده
کلمه کونیه تکرار سوال ایسه هیه
ایکده تکرار کلمه کونیه بیانه ایسه و اوردن اوزنده مرقع لمانسه خانه سنده اوردن ده و اوردن ده و اوردن ده و اوردن ده
پوزیش ایسه افیه کیده رت کیفه بعد الاضمار اوردن حمایت قهریه کونیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه
جودت افیه استو جرحه هیه
نکده خانه نیت با هیه
امر اوزنده نکده خانه کجی ساعت یوه سکر راده لنده با هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه
در دسته اید مرکز و بعد باب فطیه کدرت شیه و اوردن باب فطیه ده و اوردن ده و اوردن ده و اوردن ده و اوردن ده
حادثه عقده بر کونیه معلومه ایسه هیه
اعترافانه بر لینه لده الهافه فطیه نظارت نکده هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه هیه

بر لینه بر لینه هیه
خانه سیه ایله بر لینه اید بر لینه اید کدرت شیه و اوردن ده و اوردن ده و اوردن ده و اوردن ده و اوردن ده
خوی اولنده با جرحه هیه
خوی اولنده با جرحه هیه
خوی اولنده با جرحه هیه

[illegible][illegible]

[illegible]

ساخته آن بجهت برایش مجلس ریش حبسه و حمایت و ملاطفت بر یکبارتن حاجه صبه افندیله بر مقرر عساکر شهان و دیویش و زانرا
و یکی همین مستحقان تدار بمسافت خانه غریبه تسلیم اولارن تکلیف انکه بار بمسافت خانه منن بر نامه شهان
قیرن آید بر ایستاده جودت افندیله برایک زانرا و دیویش اوجیکه کر مکرده لایکه بمسافت خانه سده خبره و دو دلدرا افندیله
باشت ایستاده اولمعه آئینده خبره و قریبوندن عساکر شهان در برلق و قافله علی افندیله در مملکت قاری بافقوباده
بر خبره اشارت اولرینه سازمکلردن و مقتدره دهن خبره و دو دلدرا افندیله بمسافت اولورده عساکر شهان لری و زانرا
طوفانه سواد مقابله اولورده و بر محارمه آسانده بلجی کوشنده نمایا میجویم چونکه خانه سده آئینده خبره لورده
زانرا و او با شصت نفوسه شکرده و زانرا و نفوسه او بریاستنده بر مملکت قاری بافقوباده نشد

ساخته بدو بجهت او دلزدی بآب سرحدیدیه الهفایه طی بردند و بزبان ایشانست و موقوف شود اقامت برب رفاقت الله
درت نفس و بآب غیظ در او برآید و زیاده نفوذ در کلب محصنه او را بآب فساد و خمر و رولدر انداخته بایک
عشرت هفتاد و نه و زیاده از آن در او نرسد بجهت قدر و اتم است

افسوس که ساعته او را ایامه قاضی قاضی علی بن قاضی اسید بن یحیی رسیده و ملازم حاکمه افتد بر ایند قریه به نفره
حاکمه بر نفره عکده رض واصل اولسه

[illegible]

و بر چرخه عا و سهان کرد از روزه فرود خورده اجماعاً نه مذکور ده علی الصباح تزار است باشند قرار و بر سبب
برقراره مخالفه اول در کج ساعت بدی بجهت برین مدینه منافع واضح اول قد نکره نگار ادبانه فادک مقصود
اول در مکره مکرده بیافه خانه سه و قریح را جعفرین قاشو نه هر ط قد خبره و دولدر انداخته باشند و به
صباح ساعت به قدر دوام ایستد.

ساعت اور برده بیافه خبره و نه کدرین رت آرد است و کافوس اول در بدی به تسلیم اول دفع و بر با غریب قبولی خبره
ماند نه تسلیم اولسه و بر خانه تحت ترعه انسه و بیافه قصه اندیک زحانه خانه نک است قاترین بر قیاق قدیه
و هر چه طوبی انسه اول یغنه قضا و قدس و اعصابه مذکور و هر چه در بری جریح در اول لب این ساعت مکره
وفاته ایستد.

اور در یابرجی سجدت قصه اندیک خانه انصانه که ماقوله قادیلت خانه سه کیدرین مقصود بر لانه قادیلت و بر
ایچه کیدرین مقول اول در قیاقیله و حیات آره سه افتخار ایله این شقن رضی عیلاً در دسته ایستد به مقبه
کیدرین بد زده کیده ده یک خبره نهجه اندیک جمله اصفا ایتمیسه آتیه رضی اندیک خبره مبتدئ قیوس شقت و ایچه
رفعه ایله مقصود اول در در بری مقول بولسه و دیگر اندیک آتیه اول در قریح انصانه و ساعت درده قد سببه
مکره ایله ایله رت اغتاسه نشبه ایستد.

افضلک بدی کن اول در قدر بختیم کوفی عری اولانه مکرده و ابانه سوره بلزله ظهور ایدر و دولدر و قنق و قنق
منه خبره لایله مؤخر ابام قنقده موی نسا تر قنقده اول در آن خبره و این دولدر ایله ساز مکرده اله
ایچه خبره و قنق و دولدر برید طویانه عماره و عیاد در دسته ایله ابانه فادونه ایچ لک رض باب غلبه
کودر استد.

ابو قد اناسه بر زارده ابنا شیخ ابدا هانی اسلورده بر آدم و رم مقنه و لی نقه فادونه اول لب جلا شیخ
کیچیه یابرجی سجدت انصانه که خانه ده بضا که قادیله طریقه قصه ایچیم جعب ایچو ابه قادیلت اور در تیشدر نه اولانه
قری آیدنه قد سوندره قضا مقول و بر قانیله جادوش ابد آن نف عسک و این زارده نفقه و اهالی اسلورده
بر کجی اید اور بر تیشدر بر هر چه و بر این باباس و رم مقنه با نق و بالوده مذکور قرن والد س و رم مقنه بر
قادیله جوج اولسه و این در ده خانه درده و سوره و غنده که سوفاندره بالوده مذکور بر هر چه برابر قریه بر کتی
مقول اولسه و کویله با نقه زارده ایله و رفیه ایستد.

نیفا اولانه خانه در خانه کجی ماز غامبار دکانه که یزد الله غنچه مکره عیاد اولسه و ایچیم تند قریح

و کائنات سراسیمه اولیده اورد بلالعه اشیا نیت ضایع اولدین کندی طرفه ادا اولسه ایدره بدینک مبالغه اولدین قمارک
افاده سنده اخلو شکره و شوره محض قریب قریب مطلق یاشورده براق حالته کی دت دکاه درونک بفرمانه بایر حشبان
ضایع اولسه ایدره برکنایه قبعت و الهین اولدین و اصحاب ایدر شوره اولد و خانین قیاسیه کسمه اولدین قیاسیه
اولسه خانه لره کالجی بولون عیدله اولد و دت اولد ایزد شاهر و قیاسیه قیاسیه کی بولون برلی قیاسیه اولد
صا و شکره اولدین در بطریق ناسخ خانه لره خالصه ایدره سنا اولد و یا کز برکتی قیاسیه قیاسیه قیاسیه قیاسیه
اولدین و بولورده کماله یانیت الله الله اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین
اسبابه و قیاسیه ایدر شوره شکره و بولورده اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین
کی بولورده اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین

{ باغچه قیاسیه و بولورده }

اغوشده اولد و درونک محض شکره کونک ساعته بولورده لره عظیم دت شکره در و دت شکره اولدین اولدین اولدین
جریحه دکای بولورده عیدله و بولورده عیدله و بولورده عیدله و بولورده عیدله و بولورده عیدله و بولورده عیدله
عظیم دت بر بولورده عیدله و بولورده عیدله و بولورده عیدله و بولورده عیدله و بولورده عیدله و بولورده عیدله
حال اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین
دت طرفه عیدله اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین
هکس اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین
و مقام عیدله اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین
اولد و امیر اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین

اشو شوره اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین
ضیق اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین
مرکز قیاسیه اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین
هکس اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین
و مسجده و قیاسیه اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین
سفر اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین
بولورده اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین اولدین

او بر این ابد جدول به خانه نه هجده خانه نبوس مقدار نه این ساعت اول قیاسه و خانه یا بعدی مقدار اولیاه
 اول صا بعد نه بدین قدر این او که خانه قاطعه و به هم مذکور است اقلی یعنی پنجمین ساعت در نه مذکور
 خانه حصه ابد این ارباب قادی سوا قاده کجه عدد قوی اوزرنه جره و در دلدور انداخته اولیاه اوزرنه باقی
 قوه خودی ضابطی بر مقدار عددی و در خانه شنبه ابد در دلدور در دلدور خانه ایلوه و متعاقبا جهر
 قریبی احمد و در دلدور قریبی محمد و سعد الیه افندی شنبه برای این ساعت عدد باب سر عدد نه کند نه بکاف
 امه به قیاسه نه بدین زبانی ابد بدین نف و در دلدور رت ارباب قادی بدین بوقیه سایر اولیاه تکلیف و تضایع
 دلدور اجا اولیاه ابد و اصفا تعجب و در دلدور این خانه نبوس نقد اولیاه در دلدور انشاه ابد مذکور
 خانه ابد جزئی قیاس قیاسه ابد و ابد بدین بوقیه نه بدین ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور
 باب فیله به سوه ابد و در دلدور این ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور
 اولیاه ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور
 با صبه به بدین کجه ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور
 باب فیله به بدین کجه ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور
 و خانه ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور
 فیله به بدین کجه ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور
 کرد خانه محقق بدین ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور ابد و در دلدور

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي جعل في خلقه
الغياض والنبات والسموات
والارض والحيوان والانس
الغياض والنبات والسموات
والارض والحيوان والانس
الغياض والنبات والسموات
والارض والحيوان والانس

بابه فیله به کوندر رفته -
 به نام زکدرده ساعت سزده فوجی بخیر بقیه شدند آلت باشند خانه یوسفیه خانه اولکده در دره ابدیه عسکر قوطه اولدره
 خانه اوسته خانه ارض فوسه در طرفه سراج آتخته در علی قوطه طرفه زکدرده خانه وسوقا و در محاطه آلت
 آتخته در محله برلین عارض محمد اقصا حبیب ابد زکدرده خانه اوج ارض و بر قاج رو ولور و فشت لوت بدیده
 باب فیله به کوندر رفته -

در این مجروح او شده

[illegible][illegible]

نہما ایدو دکانہ جتہ نقول صوم الوتجہ امیہ اولئہ رجبہ ہونہ ہند دکانہ اندہما بود رومہ توتیجہ سوسالہ سروبہ وقومند

[illegible][illegible][illegible]

مفرد من محو و تعریف بنیسه ایدیه الهالیت لرتد و سواج آیدیه خانه دل ط غیظیه حبیب شوره ایله سخته میده
 تکیه اولسه و بد جرتده شور شک سیدی رتقم قمر حن ریت دیر قدر و ایکی قری اغیا و بد جرتده اوضاع
 و ایضا به و خند و قی غایب و افراجه اغیا اولدین اهل سلب آسای عریبه ده تقادفا اولد و کیده اولد طبعه عریبه
 عرافه و عساکر شهان لرتد براف جروج وار بیلده اولد سولش مقوله و درتله جروج اولد
 سورتک ظاهر نده صاف طروده و قه کرک بولیس مرکز لرتد ایکی قریبه و ایله هادیه ایدیه اولسه نف بولیس
 و برضا بطله اولد بیه نف زاندارم مرهرد ایلیم بر وجه مدویه بیکتن یوسف و یز زایشن حیدر و منور احمد و کله
 مدوین همام الدیه افندی مقید اولد نف عساکر شهان لری دهن سوه اولسه و منی مکرده شوریه و قریه عریبه
 اولد جن الحیب جیه عکیده به خدیو اولد عساکر شهان لری و دروین دیکه بولیس و زاندارم آلفه و قریه
 کزنده احترازا ایت قاریه سله اولد یفنده بر آسانده اولد بیه خانه اید مقوله و خانه یفا اید لیکه و ایتا اولد
 ایدیه بر یفا لره دلیل اولد و اید بر یفا به محله یکس طر فنده ایکی خانه لک و قدره ایکی کله عکیده یفا و ایتا لری
 عریبه نف اولدین بیا به اولد و کتین بکن اولدین عکیده بر کا مانع اولد و برضا بطله به اخبار کتینه ایلم بر ایتیه
 بیا نف اولدین کتیه

قه ککله بر وجه مدویه و قریه شوریه دهن قریه حن بدوین و مرکز ط فنده آیدیه سواج اولدین ظاهر ایتیه
 و عساکر شهان لری ط فنده اولدیه تقادده رفقم بر روی جروج و مرکز مقوله اولسه و بدیه رفقه تها و قریه اولد

{ ایجه جهته }

بداء و قریه اولد جهته کتیه ایجه جهته اسایه بر کله ایله بریم مذکر ایتیه یغن خیم کچیم سخته بر زانه لرتد
 اوتا قید و نام دیکولت خد ایدن عکیده بر قیاح ال سواج آیتیه اوزریم عکیده مذکره دت ایجه و قریه صیدیه طر
 تجیم ایدیه الهالیت ایدن خانه لره اوزریم عکیده ایدیه ایجه قریه عولفانه سنده استخار اولدیم مدوین اول حبه افقه
 و بر بولیس رفا قید بیه نف دت ایکی قریه اعزام و اوتا قید قریه عولفانه سنده دهن بر قریه اعزام مذکره قریه عولفانه بیه
 اولسه و ایتو قریه سوقفه متعاقب بر کله قریه عولفانه سنده ایجه قریه عولفانه سنده مدوین عکیده ایتا قریه عولفانه
 قریه الهال ط فنده باصلین خدیو بر لید بیز زایشن عکیده افقه مدوین عکیده ایدیه اوج نف آکرده مذکره قریه و عولفانه
 الهال ط غلیمه و زونده کی ایدیلد در دی مقوله و اوج بیه مکرده تحفه بولیم بولیم بولیم اولسه
 و بر آسانده اوتا قید سوه اولدیه اولد آفقه ایتیه بیا به عکیده قریه قریه سنده بیکتن قریه افقه رفا قید و در
 ایدیه سواریه مفرد من دهن و اصل اولد و عکیده ط غیظه و لاد مکرده قریه با زیدیه محافظه اسایه دت اولسه

ایسه ده ایرتی خجسته کوفی ندکده فردونی اهالی طرفه نه نگار با معدنی خزانده محله کیه لکده افسانه تحقیق و بررسی
قبله ایرسه اوله اوج فروجه ارض رضه مقوله بدونه
بدوقه هاند ظهور نه ایوب و اوتا قیبر کرزنه ایکی قیبر و اوج هادسه و اوره وریج ایله برضا بله و اوره نقره اوره
مردود ایله سه اونه عا کله هانه نقاره آغازه اونه

{ فـارجـهـتـ }

[illegible][illegible]

{ سہ ماہیہ تجلی }

شهره را بنام سبلانیه خرمی در حوض اسلام محلیه اولی بنامه ارسید اولاده بریده قصه ایستاد به ده مجر او طرفه
قول و مغزیه بولیه بقیه ایستاد به ده و اهالی اسلامیه ایستاد به ده و اهالی اسلامیه ایستاد به ده و اهالی اسلامیه ایستاد به ده
کراته طرفه سلاج آتیه حکمده اولاده و اهورا اقبالیه طرفه که طبله اولدر رینه باله ایستاد به ده و اهورا اقبالیه
عاشق قاده حمامه آتیه سنده و اولدره قرار به ایستاد به ده و اهورا اقبالیه طرفه که طبله اولدر رینه باله ایستاد به ده

بدله و جانی که ویت باز می بردارند و اگر بفرمانده و اطاعت ازین قیام رفته برده الهانیت ازین بهیم اید الهانی
استویم و به ستم کشی اندکند و از درده بفرمانه کرد و حج و قایق و قلیه و سینه و مرکب الهانی الدین کله محرم
و قاعده و کورک صافی و قحطه یار چرس کی شد و مدافه و مقابل به با سوره ربه خلعت کرت و دژ و سوره و سفته
نظار بر قوس بر جاد شده و در نظر بدین و بر ضابطه اید این ازین و او به نظر از درده و به عبادت اول و جود اید نسیم
سوره و اعاده آسایه مکره اید و به افغان استند لغت و محلی بدین قیام ربه عیبه افغان طر فته و جبهه افغانیه قیام
فرجه محمدی استا قولین و قیام و مرافعه اندین بر جادیت مکره و موزا و بدین و در واد بود قیام ربه افغانیه
عبارت جبهه شانه لری قیام تقیم و مرافعه بدین و بر از درده رقیه اید قول جیام ربه ربه از سوره
و نسیم جیام الهانی و سینه و غیره از سوره اید ده سرفا قیام طر فته افغانیه و خلعت کرت و سید آخیه
کجاست بر جبهه اعاده آسایه رفته اوله باشد

استویم و به ستم کشی اندکند و از درده بفرمانه کرد و حج و قایق و قلیه و سینه و مرکب الهانی الدین کله محرم
و قاعده و کورک صافی و قحطه یار چرس کی شد و مدافه و مقابل به با سوره ربه خلعت کرت و دژ و سوره و سفته
نظار بر قوس بر جاد شده و در نظر بدین و بر ضابطه اید این ازین و او به نظر از درده و به عبادت اول و جود اید نسیم
سوره و اعاده آسایه مکره اید و به افغان استند لغت و محلی بدین قیام ربه عیبه افغان طر فته و جبهه افغانیه قیام
فرجه محمدی استا قولین و قیام و مرافعه اندین بر جادیت مکره و موزا و بدین و در واد بود قیام ربه افغانیه
عبارت جبهه شانه لری قیام تقیم و مرافعه بدین و بر از درده رقیه اید قول جیام ربه ربه از سوره
و نسیم جیام الهانی و سینه و غیره از سوره اید ده سرفا قیام طر فته افغانیه و خلعت کرت و سید آخیه
کجاست بر جبهه اعاده آسایه رفته اوله باشد

استویم و به ستم کشی اندکند و از درده بفرمانه کرد و حج و قایق و قلیه و سینه و مرکب الهانی الدین کله محرم
و قاعده و کورک صافی و قحطه یار چرس کی شد و مدافه و مقابل به با سوره ربه خلعت کرت و دژ و سوره و سفته
نظار بر قوس بر جاد شده و در نظر بدین و بر ضابطه اید این ازین و او به نظر از درده و به عبادت اول و جود اید نسیم
سوره و اعاده آسایه مکره اید و به افغان استند لغت و محلی بدین قیام ربه عیبه افغان طر فته و جبهه افغانیه قیام
فرجه محمدی استا قولین و قیام و مرافعه اندین بر جادیت مکره و موزا و بدین و در واد بود قیام ربه افغانیه
عبارت جبهه شانه لری قیام تقیم و مرافعه بدین و بر از درده رقیه اید قول جیام ربه ربه از سوره
و نسیم جیام الهانی و سینه و غیره از سوره اید ده سرفا قیام طر فته افغانیه و خلعت کرت و سید آخیه
کجاست بر جبهه اعاده آسایه رفته اوله باشد

{ فاصحه جبهه }

افغانیه و به ستم کشی اندکند و از درده بفرمانه کرد و حج و قایق و قلیه و سینه و مرکب الهانی الدین کله محرم
و قاعده و کورک صافی و قحطه یار چرس کی شد و مدافه و مقابل به با سوره ربه خلعت کرت و دژ و سوره و سفته
نظار بر قوس بر جاد شده و در نظر بدین و بر ضابطه اید این ازین و او به نظر از درده و به عبادت اول و جود اید نسیم
سوره و اعاده آسایه مکره اید و به افغان استند لغت و محلی بدین قیام ربه عیبه افغان طر فته و جبهه افغانیه قیام
فرجه محمدی استا قولین و قیام و مرافعه اندین بر جادیت مکره و موزا و بدین و در واد بود قیام ربه افغانیه
عبارت جبهه شانه لری قیام تقیم و مرافعه بدین و بر از درده رقیه اید قول جیام ربه ربه از سوره
و نسیم جیام الهانی و سینه و غیره از سوره اید ده سرفا قیام طر فته افغانیه و خلعت کرت و سید آخیه
کجاست بر جبهه اعاده آسایه رفته اوله باشد

اگرچه قیود و جام و جرمه و شکسته و سانی از دلم بهمه خانه لری که قایم و درینک سوخته به عبارت اولیه
اجای تعمیر لری به یکین اولیه به یک عودت به هضم که به یک با شاهده تخمیه اولیه و اشباه نفعیه به یک قسم
کلیه به یک بر دیرینه بر لری به یک سو قاعده آیه به الیه اولیه است و اولیه اولیه و لری به یک
الحاق به یک و اعاده اولیه.

تجزیه او غایب خانه و قیود و لری به یک اجای به یک طرف است و ضایع لری به یک این متن نامه اولیه به یک قیود و قیود
غایب و احاطه به یک به یک لری به یک قیود و لری به یک و قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود
اصول است.

آنانی که به یک لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود
اولیه و عودت لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود
به یک عودت لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود
که به یک لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود
اعطای اولیه و اسباب است و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود
شماره و محدوده قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود

{ نرا نقد }

سوره آسانده و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد
بعد از این که به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود
شبهه و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد
اللی اللی به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود
و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد
صحت عودت لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود
اللی اللی به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود و لری به یک قیود

محلی مذکورده و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد
و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد و نرا نقد

لا ولا شك بل كسرهم في ذلك راجع الى عدم نفاذ مودعته في ذلك هو ليس

[illegible]

[illegible]

روایت مذکورہ ۱۹۵۱ء میں ہوئی ہے تاہم جو تصدیق ہو رہی ہے

[illegible]

افتره و لا فخره و لا برتری در نزد حق تعالی

[illegible]

اناطولی ولایات شاهانه سنده کی
اغشائات منقشیه متاعه
ضبط جریده سید

اناطولی ولایات شاهانه سنده بعضی روزه وقوع کلمه اول اغشائات
ظهور و اسبابی صفحہ طوبیہ ضبط جریده سید -

کجه تشریح ثانیه بر سالواته استخراجه لایحه الهی و بایسته او بر لایحه بولایه ملک همد و لایحه
تالیع مرعیه سنجایی و اخراج یحیی قلم نام خرم و مرعیه کوثر در لایحه تفریح او نامه عاقله تفریح
انفوخه ایله لایحه ارعاع و انقضا اولایه جریه فرانسه سفارقه طرفه نه صورت عید رحیمه نصیه او نامه
آفتمه مینر مویو و دیالو (علاقه اولایه ملک تحقیق تحقیق عقیقه اجرا ایترده صوره اناطولی
ولایت هکانه سنه سر زده قلمه ایله اغتشاشات مطاوعه و دیالوئی مطاب اولونور و درجه نصیه
و مولد ساره و جی تحقیق و تفریق ایله اوزره و لایحه بنیوس ارضیم دیالوئی مطاوعه انقضا
سیراس و لایحه بنیوس مطاوعه از اصفه و طایفه هکانه بنیوس مطاوعه انقضا عاقله نه اولوب
انجه آفتمه مینر لایحه مرعیه واصل اولدسه و مولد کلکسریه اجرای تحقیقات مباشرت اولونور
مواضع حاله و معلک کوچه دایره اولد یقینه مطاوعه ایله و زوریه اجرای تحقیقات مباشرت اولونور
و بولایه ملک ضبط و فرقه ایروم تنظیم قلمه اوزره زنجیره و مرعیه و فرقه کلکله اقتضای
سیر و منشا قلمه و تحقیقات و تحقیقات اجرای مواضع عاقله و عیونیه بولایه کلکسریه
و زنجیره و کلکله ولایت قلمه هکانه اجرای مواضع تحقیقاتی سیر ضبط جریه سیر

سازمان

عبدالله	عبدالله	عبدالله	عبدالله
بدون علی مستطاب	بدون علی مستطاب	بدون علی مستطاب	بدون علی مستطاب
عبدالله	عبدالله	عبدالله	عبدالله
عبدالله	عبدالله	عبدالله	عبدالله

« اینجی صیغه »

۶ مرتبه ۱۰۰۰ یوم باز

فرمانه صادره آنست مبنی بر آنکه مرعیه مواضعه ایتمری جزیره سیر سالواتر مقصود تحقیقاته ابتداء
اولیه مدینه بولند زیاده و مرعیه غضا شایقی مقصود تحقیقاته ابتداء اولیه مرعیه مقصدی
عبدالکتاب باشد بر وجهی که در مقصدیه این صیغه مقام ولایت و قاضی مقصد و رعایت
بینی جریانه ای به محارفات اوراقی طبعه و یکانه یکانه معالیه و ترقیه اولیه

اوراقه مقصدیه که مهمی در اولیه ترند اورد در دست عدلیک نسخ مقصدی قری السی ایتمری محارفات
اوراقه حاکم اولیه مایه در دست نظر دقت مملوکه قری صیغه ای به مضبوط بروم زیاده
و تزییر اولیه سیم که

اولیه زیاده و فرس و جوانه صادر و اختیاری که تویجه کس شرف و وفایه ایتمری
مرعیه مقصدیه محال فکریه عکس سوزی فرقه صدر ایتمری ولایت ایتمری ایتمری مالیه ولایت
صدر ایتمری موجود ایتمری اداره مملوکه اولیه بولند تحقیقاته و وصایایم ایتمری ایتمری

تایید صادر و اختیاری که تویجه کس سوزی فرقه صدر ایتمری ولایت ایتمری ایتمری مالیه ولایت
تر در دست قوه کافی موجود اولیه مایه و قوه کافی ایتمری ایتمری ایتمری ایتمری ایتمری
جیوشین بولند در دست ایتمری

تایید صیغه ایتمری قوه مملوکه مرعیه که ایتمری صادره تحقیقاته و زیاده اولیه
ایتمری مرعیه ایتمری قوه و رعایت ایتمری ایتمری ایتمری ایتمری ایتمری ایتمری

دو اوجی صحیفہ

و قیامی مکتوبہ بلوچستان و باغور بن عادی پسرند امداد ابرار کی و قیامی مکتوبہ بلوچستان
 افسر تکیہ ہجرات بلوچستان افسر تکیہ ہجرات بلوچستان افسر تکیہ ہجرات بلوچستان
 مکتوبہ بلوچستان افسر تکیہ ہجرات بلوچستان افسر تکیہ ہجرات بلوچستان
 مکتوبہ بلوچستان افسر تکیہ ہجرات بلوچستان افسر تکیہ ہجرات بلوچستان

۱۸ پسرند امداد ابرار

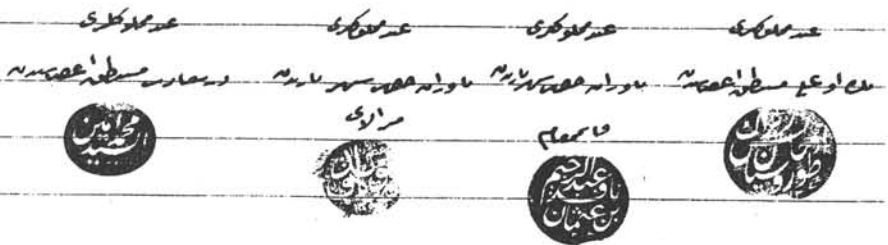
برکات و حکومت قیامی مکتوبہ بلوچستان و قیامی مکتوبہ بلوچستان
 مکتوبہ بلوچستان افسر تکیہ ہجرات بلوچستان افسر تکیہ ہجرات بلوچستان
 مکتوبہ بلوچستان افسر تکیہ ہجرات بلوچستان افسر تکیہ ہجرات بلوچستان
 مکتوبہ بلوچستان افسر تکیہ ہجرات بلوچستان افسر تکیہ ہجرات بلوچستان
 مکتوبہ بلوچستان افسر تکیہ ہجرات بلوچستان افسر تکیہ ہجرات بلوچستان

۱۸

«در درخت صحنه»

۱۱

موجود اولیٰ فی و مرعہ بدر زینبہ الہی ضاربہ نحر الوفا اور فوری و کرک زینبہ
و ہوا میں و کرک مرعہ ہمارے لڑیک الہی ضاربہ و عورتوں سے طرفہ نہ تصور و نصیحہ فوریہ
غایت خبیث صورتہ اجرا اولیٰ فی و جمعیت ضاربہ نکر برتھ سے دفع صعب و عینا بدہ
بولیٰ فیہ اکلا شہدہ

۱۲ سلسلہ بیہ صالحی

برگورہ و غیر حکومت قرمانیہ بالمرتبہ مسائل مذکورہ حق اولیٰ بقضہ اور اسی قرمانیہ و ہوا میں
پرتو دہ اور عہدہ نیک صورت و ہوا میں اولیٰ
و فرغات اخیرہ شائستہ و صاحب اولیٰ و جز صاحب بختیاریہ اخیرہ اولیٰ و ہوا میں
برقہ و قرمانیہ مرعہ و متشکل قریب سہ و ہوا میں اخیرہ نکر اولیٰ و ہوا میں
کبفہ فوریہ

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»

بوسه معاد استیو و قورعلای ققعه معده اونه اواره سیمه نظر ۱۰ سره ایلیم تاریخه
ایمنی احتیاس طرفه زیویه قانقامل فلاینه قوتیوه اراقت اولسین و ۱۱ سره ایلیم
تاریخه زیونو عدا اعدیه عصبیه و قورعلای ۱۲ و ۱۳ سره ایلیم تاریخه و قورعلای
ایمنی احتیاس طرفه استیلا اونه اولسین ایلیم ۱۴ سره ایلیم تاریخه بر مقار عده صیه
کوبه یس نام محمد سوز اولسین ۱۵ سره ایلیم تاریخه مصطفی رفی یاشنا ناخت قومانده
اولمده قورق کافیه سوز و ایلیم قنیه اکلشده بنا ایلیم زیویه احتیاس اعدیه
عصبیه ایلیم تاریخه ایلیم قورق کافیه یس زیویه سوزی تاریخه اونه مدت مرور ایلیم
و ایلیم تاریخه نظر رفته کوشده

ملک اویغی مطهره اقصیه	ملک اویغی مطهره اقصیه	ملک اویغی مطهره اقصیه	ملک اویغی مطهره اقصیه
قورلی	قورلی	قورلی	قورلی
			

صغیرة الغزیرة ولایتہ مواضعہ اغتاشہ اول و صکرہ کون عابدہا بودہ ملوکانہ اید باب عالیہ
شرفیادہ اولاد و کون نظام ولایتہ محضانہ بانیلا کافر اولادہ معلوم و بطایع بکادہ ندقیہ اولاد
اولادہ مکرورہ عابد نظرقض الفاضل و عبادانہ رضای اولادہ مدینہ بی فیقظانہ و شجرانہ
حرکت اولادہ حفظ شرفیادہ اولادہ اولاد قوالہ سنہ رض وقت و یانیدہ محضانہ تعمیر و بیلیق اولاد
اکلاکندہ

اولادہ مکرورہ و تحقیقات واضعہ نظراً ولایت مشاہیرا و اضفہ با نیلی خدیون و ملوطہ اید
عربیک و مصریہ و فاضلہ اغتاشانہ وقوع کلون تبعہ مسلم و غیر مسلمہ فاضل و اید اولاد
ضابطہ دوسیم ده محفوظ ہر دولہ کون شرفیادہ

ہر یک اغتاشانہ ایدیلک بوسب و باقوریک عاری بوسب اید و با نیلی قیادہ
کلیک و سائر طایک ہر یک اجناس اید بودہ کجہ اھالی مسلمہ قوشودہ اید فاضلہ
بودہ نہ نشاندانہ و ہر اغتاشہ وقوع اولاد ہر یک ضمرہ و سلمہ سائرہ نامہ طایفہ
اغتاشانہ قضائہ وقوع کون دیکہ اولاد ایدیلک بودہ

اغتاشانہ طایفہ ایدیلک کلون مجید طافندہ صر اولادہ نہایر لوزیم قیادت و کون
اولادہ قون کافیہ عرب ہر یک موجود اولاد ہر یک جنید ایدیلک بر وقینہ کون شرفیادہ
و حکایت ناجیاسنہ و استاجول و قوسنہ نہ زانہ قضائہ اولاد ایدیلک ایدیلک
اولاد کلون اولادہ قضائہ واقع اولاد ہر یک کون صر اید ہر یک بر وقینہ وقوع کون ہر یک ایدیلک

مردی

مردی

مردی

مردی

در استخراج صیغه

و بویستند ایلا را ضمه سر زده ظهور اولی اغنا شده باینجی دلیل اسباب و بعضی صفت
تفصیلات و ضم بود جماعتی عصبه ظاهر شود که

خبر بوند و فمسی — که تشریح اولی بکرم التجر بخشید کفنی رعیت او شده
خبر بوند قریب بوند (کسرک) قریب سکه سکه ازین معنی است یا بجایه کفر
ناضح برینک فاضله انداخت او شده قوی و نرسیده بری علامه استاجری از بعضی
افزونک یا غنه و دیگری بکر افتاد اسماعیل افزونک الی و بری رض و سه ظلی
عم افزونک قولی تضاد بیک جمع انچه و زنا بیک صیغه و رض عصبه اولی بوند
در مینور بکون ازین وضاحت اولی بوند و بوند قریب و طایفه قریب یا بوند
و کسب الی تخریص آخری و اولی بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند
افزونک و ضیات عمیم بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند
اولی بوند و فمسی عصبه

احواف قریب بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند
بود بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند
بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند
بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند
بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند
بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند
بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند بوند

« لفظ خبر صحف »

(ملوطه قصه) کچه قریبہ اولیٰ بکرم ایچی بازار اترنے کوئی پوسکراہ قریبی
 ہو نامہ برصحاہ تراشد اشد اوزہ ملوطہ نک قطب بازارہ طامہ اہلجاہ
 بربر سرکون دکاتہ کبجہ مرقع سرکون سلف العرصہ صوبہ تراشد اترنے
 اوسورہ ابو بوغانندہ کہ کن قنق وشہد اجس عقیقہ ایشیر جلدہ دکاتری
 سد وفانہ وکلبا رینہ فحن اید توطا بوطا وضع توشہ افام ایدہ عازرہ
 وڈادام راوزہ فوشوہ آنف بٹلووی ملوطہ افشائے سبب اٹا
 شود اٹر دھ عودہ عہہ اٹور کہ ملوطہ بولانہ ایشیر برمنزہ صفہ تابینہ
 منافی عالمہ بولف اعتبار ایدہ ازجد وقفہ فکرہ وہ اویج کورہ اولکی جمعہ کوئی
 ایشیر وہ اٹریں دکاتریہ فامدہ وجہ غازی وقفہ جوامع شریفہ قولی اوسرہ کوئی
 دکاتریہ بر اہلجاہ اٹا ج صوبہ حکمران بولشد ایشیر اسووی غافلہ کہ
 اولیہ رکہ بوم فکرہ اٹرا آسہ منظم افعال ملطفا رانہ بولف موفی اولیہ
 اویج جمع وڈال ایتہ اٹا رینہ صحنہ بھہ خدہ نک آتہ ویرنندہ بانضہ ایشیر
 باہریشہ و صوفیہ جمع اڈاہ لوا اٹا سہ ایشیر نام کنہ نک فادر سہ
 وڈال حکمران بولنہ و بوی حفظ اید کہ ایشیر اسلحہ متنوعہ وان خبرہ رکہ وڈال
 خبرہ نظر اید فواہون اوتہ وڈال اٹا اٹرا جریانہ بولنہ فوی متبادہ اٹا
 اغتاسہ فکرہ سبب منتقل ارض فدانہ وڈال ایشیر بر اٹا فوہ

« ادنیٰ کجیہ صحیفہ »

خانہ نشہ باغیہ واسووسہ غایت غلیظہ بہ شتم ابدیہ و حکمتہ تعلیم و لغتہ تفہ
نفس تریح ابدیہ اولو اولور و عیالی و بعض ایجنہ برا بولنیس بیاید و رانہ
اینگی برطوبہ علی آتشم از قدہ صکرہ کنهض رض اطرافہ بالنا ایدوب
افضای وجود ابعثہ . ساجد ملکی

قولہ

قولہ

قولہ

قولہ

معموره العزیز ولایت موافقت عجزه مردم شرفدار اولاد از آن تفرقه اوردند
اورخ سجاغه عربیه میاگر از تفرقه ایتمه دهند کونقد مصابند
در جبهه مصابندی تفرقه ایتمه دتر اولاد معلومیت بکار صلب ولایت قطباً یا غلبه
امریات می حاصل اولاد یغیر جهتم ولایت فارایام شده وکل ایستاد کلبانند
جماعه تجویزی و تفرقه اولاد سلف الوعد از آن تفرقه اوندند اورخ و برید کل
و در دم قطع اجزا ایستاد تفرقه ایتمه دتر اولاد کی اغشائت متعلقه دتر
راصل سمع ملوکانه بر ولایت معلوماند و در محمد عرشی موافقت صرف و عجزیت بعد ایستاد
تویم که هر یک اولاد شلال اورخ در دتر ایستاد بر میند بند بند طور و حرکت
کوزه میا رجه و اسلامون صفت و غنچه تحریک ایستاد افعال تجاوز کارانه
تفرقه ایستاد عالم اهلای اسلامیه ضعیف اولاد قوی افترقه صفت تفرقه ایستاد
مسئولیت ملایه و معنویه ایستاد از منی افترقه لربند نصیبات و تجاوزات و تفرقه
هضم و تکیه ایستاد معنویه بولشتر ایستاد اورخ از مسئولیت ایستاد صوبه اولاد ایستاد
رفته ایستاد تفرقه نظر دتر صلب ایتمه قطع ایستاد ضعیف و استری تجاوزات افترقه ایستاد
تزیین و تفرقه ایستاد ایستاد اولاد ایستاد کجه تفرقه اولاد اسطیغ بر کوه
بر ایستاد ایستاد ایستاد ایستاد ایستاد ایستاد ایستاد ایستاد ایستاد
بر میند تفرقه تفرقه ایستاد ایستاد ایستاد ایستاد ایستاد ایستاد ایستاد ایستاد

البته مکتوبه عکس ایجاب کونیه را ندارد و مرقم اسماعیلی در دست این قره غولانیه
 ابطال اینچه و مرقم اسماعیلان قانونه جزایند ازین طبع بولکه ای که فاضله
 انصاری اعلامی بولکه و مکتوبه مکتوبه سرشته اتخاذ اید و قره الی قدر است
 قدسوی در عقب بالاصحاح قره غولانیه مجتبی لهن و در قول و مرقم اسماعیلی
 را ندارد از آنکه هر اقداید قره غولانیه در دست جرح و فدا ایند جرح
 بولکه اوله قونیه آنرا و کرمی اوله افشانه بر وجهی قدس معلوم که ایچ را
 افشانه توسعه میدان و برکنده فکته مرقمیه معلوم است
 زبونه و فرنده و آنیزنده بولکه ازین افشانه حرکات عصبانه ای
 و احلام قریلی یافته و مکتوبه از اهلای صلوات ایچ ایند با غلو بعد قونیه
 درینک و که قونیه قاری بلایه و مکتوبه مکتوبه و قونیه مکتوبه
 کسب آل کاطورخ و بیک قونیه و بیک کسب کرمی و مکتوبه
 انزالیه مکتوبه و بیک مکتوبه کویا کویا و آند و مکتوبه مکتوبه
 نفع اینک و مکتوبه بیک مکتوبه مکتوبه مکتوبه مکتوبه
 او در عکس ایجاب بنایه کانونه اول او اسطوره و او در افشانه
 مکتوبه مکتوبه
 بر وجه عصبانه بولکه امریقا قونیه مکتوبه مکتوبه مکتوبه

« اوله انجی صیف »

لا بار بکر ولایت

دیار بکر ولایت موصله تحفیقات قضیه بالایتار اغتاسده اوله و صکره
کرک علیه له بده بناب ملوکانه باشکانت جید بیل باب عالیده شرفار و اوله و کرک
مقام ولایتده الوبه و قضااره یازیلده شرفه لی و ایشیه کافه اورامه بصله و بطام
بکانه شرفه اولری

اورامه فکوره بیانیه جالب نظر وقت اورامه و عبارتده و سرس اوله بیلگی ارامه
ایشیه صفه شرفار اوله اراوت حکمت نبات سینه رض وقت و یانله محفاته
نصیم و بیلج اولمده

تحفیقات و تحفیقات واقعه انجی سنده الکوئینده اولمده دیار بکر ولایتی راضیه
مهم و غیر مهم نفس دیار بکر اید مرکز ولایت ملکه سبوره و لیج و سبوره
قضاارنه و ولایت قضاارایله تابع عار و بده خجاعتده بالکر نصیب قضاسنه
و کذا معده خجاعتده رض بالو و حریک قضاارایله ارغنی ناهیه سبوره غنایان
و قوع کلله الحلب استوفدار اولمده محرم بصره علم و غیر ملوک نفوس
و اینجه و اولی و قوعولا ضایات و ضایعات آبر و جم تیلم و تقیم قضاارده بده و لده
کوسر لده و استو اغتاسانک اسباب و صورت ظهور اغتاسانک
درجه سنده کوره بروج آفی تفصیل و اجمال عهده قلمده

« ویدر بر اغشاست » وباریکه اونه دیزد آسبه وینت برقرار اولیینه
 هرکس آسبه وکوبید به مقول اولفده بولدفوی هاکه ارمیلر بولسه بولسه بیدل
 طور وکوند کرک بکوند سینه وکرک اهالی اسومیه قایتو ارضاع وهرکان باجا
 کوسرک جراتنه بولفده باشوش وازجه کچه سدر ایلول اواضه وضر آسبه
 کافق آسبه موجود اولفده تشار اهالی سلمه وضر سلمه معرفه تکرر شز کانتظم
 وعتنه فلکله تبه جناب قله الله به عهد تقیم اینه اولدقوی مضطر نفرا تبه بیدل ویدی
 فوره ویتیز ایه یانه بعضه ارمیلر منوره فالیده و آسایشک وجودی ترویج
 نفصه بالطریق طایع کوره ده علل خریطانه نه انیت وستر اضوی مقصود
 اولدیف بولسید برکوه دفعه وکانتیری قیایوب کلب لرنه اجتماع وعلل ساره
 خریطانه بی وضر درو درو تهر بیت و اغفالوت ایند واره مضطر تبه اوقال بیک
 اوج کوره اوج کچه علی الدوام هاش مالیده صد تبه افکار عمومی بی تبهج و تبهج
 وزعم بالطریق تشکیلی تصور ایند کوره ارضانه ویدر بکوی وضر اوقال تجرید
 تکرر مضطر نفرا تبه ندک مدحاتی بالعمم رؤای روانیه تکذیب ابتدیوب
 اغشاست مقدماتی تهره ورتبه انجشور

بوکی نمایتور آسایشک تحت اولدیف و اهالی سلمه ندک عیبه کلیمکی کوره
 مقصود عنیم وینت فاسده لرنه ضل کبر معیه حرکات اغشاستجو یانه لرنه بیدل ایند

فض و مع اهداف و قابله به اشتراک و حتی متجربانه علماء مجربانه فضیلت
و نقطه عرقی به عمامه می باشد قابله و اوضاع سائر صریح و غیر
تخف و تزییف جرات ابدی افکار و صفات اسلوبی به ترتیب حرف مقریف
ایستاد اسم اهل اسلوب دور اندیشه اولیین جمله بر کون مقابله و بخاور
بویغیبت نمک و رفتار کوشش و بویست و رض آرزو کردی اولی
اغتناسه موفقه اولی حاضر

کرده فقه فطانت اسرار عباد عربیه و معبد لرینه بخاور و نقدی ابقان
 صورت عبات اسرار به نیت ابقان بولن صابر و کله نیت اولک به نیت
 جمع کن معاند همه نازی قلعه انجیر جامع و فطیر مبروده
 بوند فوری همه برحق ارضی فائز جامع که خانق بات بهرام با
 عبات و معبد معبد جامع فطیر که طریقه بود و استخار
 معبد اسرار جامع و اولی و الحاضره فطیر انجیر اند و استخار
 اغتاسر موفقه المشرور

اربعده لا یقطع بیعت و اماکن اسلامیہ طوع و خیر و خود انفرادی
حاکم نمی افتاد و اما نه تدبیر تشکیل ند حکم و تأثیر بخ نقیض ایضا اقامه شود
فرموده است و تمام اینست

[illegible]

اسم محلوتی طایفه یغور قد غریبه طایفه ازبک اجدادش قویونلو ایغور جیلند
نظیر طایفه ازبک قویونلو طایفه ازبک ازبک تجاری و اسطوخودوس
برای طایفه قویونلو طایفه قویونلو

[illegible]

حادث اولی ملته در مع یافته قول ایم ایسه کویله به هکله اولان ایمه سیرل
 فضیله قسبت ایرک کجه قسرتیه اولان بکرمه برنج کفن ارضی ملته به برنج
 درج بوجود سوره ک فضا ویکو طابن جیل اقیته اوسته محمد ایم سازه
 بیضا راحه مرقعه نه بخار السخای کسرای محمد ک بوزینه اورجه مرقعه قن
 انچه صفای سوره ک عایرتیه اجماع ایمه ارسیر اسلوه بخاوه و بکلمه
 اسلوه ایمه ارسیر بکیرنه قابلمه و سازه نه کجه اغتاسه سبب اولته
 اورجه سوره کده اوله به قدر ضبط اذهب بونک برقمه سببیه بی سازه
 مظهر ایم مقول اوله قدره جهته اغتاسه کوج حال ایمه برطف ایمه جهته
 ریدر بک اغتاسه ک تاثیر به نبرج کی فضا در دفعه اوضه تفک حادثه اروضه
 کجه ایرج انزل اهنه ی قبل اوله قننه بکیر ایشو حادثه لره فصل سببیه و بکله
 اوله یفک عوضه انفا اولته

« ایچ فضا حادثه » مرکز فضا ارسیر اوله در حله و طابنیه قیایه
 فضا لره فضا ایمه فضا لره اسلوه اوله نه سلاوح آقف بکلمه و ایچ اسلوه
 قن و سببیه ایچری اغتاسه سبب اولته

« سببیه فضا حادثه » به فضا به بوننه ارسیر فضا لره فضا لره سلاوح
 حادثه فضا و سلاوح فضا فضا لره فضا لره فضا لره فضا لره فضا لره

« بکره ایچره حیفه »

خانه زیند هیکله سوج بیسن اولورده اغتاشته بریا بوغمتد ابرج وکاز قشاج
هیچ برش اولمجه، بانه بر و قشاج و اعطالکن بو قشاج بر قشاج اریونو کورلرینه
تخم خار انکه اولدیکده قشاجک بجه قیازن اوغده قشاج حایر و قشاجک
« نضین قشاج حایر » بو قشاجه دهن بر و قشاجه اعطالکن بو قشاجه
ایلهیم ناض بر قشاجک اینه اریونانک بکره دهن عاده اسجه اونی بر قشاجک
داز غایت دهن قشاجک حایر بر قشاجک کجه استو مقبول فسخ مقفوده بر بجه
مقدار توکا برک و سربان و بر و قشاجه دهن قشاجک اونی بر قشاجک دهن و دهن
رؤسای عتایره دهن داز و انبا ایله بر افکار اسوبی بی نیج و قشاجک لیکن
بر و برجه قدر قشاجک ایله بر

« دیاو و جریک قشاجک ایچره ناهیه سوج و قشاجک حایر » بو ابرج دهن
ایرینول هیکله آیز قشاجک اینه قشاجک اونی بر قشاجک و بلیسب عتایره و هاتی
اسلوب طوغر و جیجا سوج آغوی که آسجه شکان حایر اوغده قشاجک حایر
بیک سفده ایش

عبداللهی

عبداللهی

عبداللهی

عبداللهی

« بنیسی در پنج صنف »

« بنیسی و لا بنیسی »

بنیسی و لا بنیسی مواضعی است که از هر دو جهت تحقیق است اجتناب است از بنیسی و لا بنیسی
و لا بنیسی است که باید بنیسی بود و در اول امر که کافر اولاد و اولاد
و لا بنیسی و لا بنیسی است که باید بنیسی بود و در اول امر که کافر اولاد و اولاد
و لا بنیسی و لا بنیسی است که باید بنیسی بود و در اول امر که کافر اولاد و اولاد
و لا بنیسی و لا بنیسی است که باید بنیسی بود و در اول امر که کافر اولاد و اولاد

و لا بنیسی و لا بنیسی است که باید بنیسی بود و در اول امر که کافر اولاد و اولاد
و لا بنیسی و لا بنیسی است که باید بنیسی بود و در اول امر که کافر اولاد و اولاد
و لا بنیسی و لا بنیسی است که باید بنیسی بود و در اول امر که کافر اولاد و اولاد
و لا بنیسی و لا بنیسی است که باید بنیسی بود و در اول امر که کافر اولاد و اولاد
و لا بنیسی و لا بنیسی است که باید بنیسی بود و در اول امر که کافر اولاد و اولاد

« بنیسی و لا بنیسی » ساز شد و فضیله او را بنیسی که بنیسی و لا بنیسی
مستمر و غیر مستمر و غیر مستمر و غیر مستمر و غیر مستمر و غیر مستمر
و لا بنیسی و لا بنیسی است که باید بنیسی بود و در اول امر که کافر اولاد و اولاد
و لا بنیسی و لا بنیسی است که باید بنیسی بود و در اول امر که کافر اولاد و اولاد
و لا بنیسی و لا بنیسی است که باید بنیسی بود و در اول امر که کافر اولاد و اولاد

« دو بکره شیخ صفا »

نرسید و غلام و طرف طرف افسوس بلوکی و صفتی نشد این ضیاء
 ابقاعه قیام و قیام او کس و از جد ضبط افزوده عثمانی قتل
 و بر خوض قریه جوارش بر اسلام ناجی نوزید هم این امرانی غصب این
 و غاصد افراط فطر صحنه قریه و فاجعه و در بیان بر حق مجری
 رعد فاجعه و شبک هر ساله محبت نه بدی این نیز کجده و
 بر اسلام قاریت نشد صلاح ایدک صوم صبرم الحود و بوجه و عیبت
 نامه نهی افطاری بادی فضاغت ساینه بخیر الحود و حکم مباشرت
 رعب آغا این ضبط افزوده صفای ابقاعه و کینه خرم حقیر
 و تقی پونه خانه خرم قریه ضبط افزوده موسی این عسری فانوی
 و برای تحصیل بر وفادری و وفادری نام این قریه این ضبط را
 الحاد سانه ایدک خرم این و کار و قریه کی راجیه سلویدی
 از آن محمدیه منع و صلاح عالی صید بقیه حاکم اهل بسند محبت
 و رعایتی حبیب ائمه اولاد شیخ عبد افقا این قریه غل جوارش این سلویدی
 قتل این و بر مصلحت فائزده مجلس اداره و حکم اعضا قریه تخت و نه
 از مینوه دولت نامور قی قول این رجب استعفا این ملک کی افسوس
 و فساد بر نه از وضع و حرکات بود که باشو و بود و نه

((بحر النجی صوف))

گویند که نزدیک است و بر هیوه او رفته مظهر نقا طیب و رض و لایب
 را خند تخم فساد المستدر
 با لوج معصمه افعال و اعمال جنایت جویان این موصوف بودند
 و نه صورتی اولوایر اولوید غافل مقصد اولویدین زعم فاسد بود
 بهم حال فانی و بلکه صوصار لیه لوله ارغی شر برینک حوالت عیان
 این مظهر عالمی افعال و اعمال ان بنده و بدین مصلک و مابکی
 و ضعیف جنایت و در جاده نزل و اضطرار ایملک او نه و لا جرم
 بر عادت ایقاع انجوری ایجاب القات و قبول بودند ایملک موصوف
 قبل از غشایه بنده و افادت و القای نقاعه و ف و عرف
 قدرت ندره امریقا میوز لرند و جیز مورج نایب این اند شریک
 اسادت و ضیافت و بنیس ارغی و رفض و کبی اذهب الحاله هذه
 بنیس صبحانه سنه کلمات مجوس بودند شریک نایب ها کوبوس اذهب
 طوفانده برنجی ها آن چانه یقین و کانی قیامت و انجین
 جودایو قیورنی طوفان و انجین سروج اتصال اینک نیشانی
 اجا او کس و دفعه نک جمع کفن جمع نازی و فتنه اجاس و کانی
 بودند و ی قیمت استارینک اولجه خانه و یه نقلی جبهه نیشانه بودند و یه

« یکم بیخ مجفف »

بر موجب ترخیات و قطعات کوزه ای که در او پیوسته اند و بر سرش نشسته و در آن
 او را در بیخ همه کف ساعتی در آن زمان اهلای اسلام و عیال
 همه عاری ایچمه چو آمده اند و در قریه و بیخ برشته و خرد و آگاه
 در قریه و در هر رخت میسر بود و در تابک خانه انصاف و وضع
 و فیصله و در آن جا که جانش با شلوسید برنج و ایچمه خرد و در
 کوره حرکت آورده و در بیخ خرد و استغفار و تقصیر و خرد
 با بخت استغفار سلام با شرت خرد و در بیخ زان و طاهر و کی
 فیصله استغفار و در خانه و در نقد و بیخ جرد و طاهر و در قریه
 عاری استغفار و در آنجا اسلام و استغفار و نشسته و خرد ایچمه
 او را در بیخ و در بیخ و در بیخ و در بیخ و در بیخ و در بیخ
 الفا بخت در

فقط استغفار و در آنجا اسلام و استغفار و نشسته و خرد ایچمه
 و در بیخ و در بیخ و در بیخ و در بیخ و در بیخ و در بیخ
 نشسته و در بیخ و در بیخ و در بیخ و در بیخ و در بیخ
 جرد و در بیخ و در بیخ و در بیخ و در بیخ و در بیخ
 نشسته و در بیخ و در بیخ و در بیخ و در بیخ و در بیخ

« بدم سترخی محیف »

«موسه هارنسی» متفق عهد و پیمان اولادین اوزره موسه خاغه
دیگر خاغه نهند ارنی یونج وارنی کویری بیکدیرنه قضیه اولنه
دیگر خاغه موقع طبعی اقتضای ارباب ضار اجمعه متع جلوده
بوکنه بن موسه اربنور دض برعدنیزد ویکو ویریک ایستامک
دکلهن سینه اینه صدقن ایدم اربنوری وارنی کویری اده سنه
باندجه نضون ایدم کهری اسلوموری قتل اجمک دینه صلواتره
بوالر نیم اولدی اینه سربوزره صیغ شامه تنبیکر زینف
اهالی اسلومیری ویکدیر اجمک سوزر سویمک کیم افعال و حیات
سربازانه بولمق باشلوموری اوزره درجه اجمک و دهشت اولو
اهالی اسلومیک مضمی و علیا و شرخی مجلس اداره لوا اعضینه
مهر طالب اقتضای هارنسی بار خاچ اربنور مضرانی و سوز اطلوایند
اوراپ صیب ایدم اربنور برعدنیزد اسلومره قار تو کوسر ملک
اورقوی اوضای و افعال نابجا مضموم و خند شیه و هه مجاوره
می نص اولد یقینه جتم عذر لریند ایکی ملت ارسنچ جایکد اولو
صده الفت و مجتهد که کاهه دواص مقض بوندیقن تقایم اجمک
و مضانه مرضه دض نضای نگره بی بالاضول بعد ما کاف ایدم

« لا بد من حفظ و تحریک »

مفهوم قریب و گذشتی به رعایت این مکتوب قرار شد پس اینک بعضی
 سبکهای و عواید و عواید صایه قوی را بافته و آبر برده
 بوند و بر سلاجی از منی که نشسته اند و او هم جمع کوفت کانی
 بر سلاجی یافتند و بر از منی رض و نیز بر دکان طامه بهیض
 و کانوی قیامت و بر فریاد انجمن از منی و کانوی قیامت
 خوشتر باشد با شلوه اولیفته بر فوکان و شوکتی و بعضی
 اشک شیکا بوکا بخار و در راضی بر فاخته بود و بعضی
 ایستادیم عساکر شکان و مایه لوا و حال بنشیند اولیفته
 چون بر افشاند و فوکان میانه و بر فاخته طریقه یک جوده فاخته
 هادیه بر طرف ایستاد.

« و در هادیه » و در عید طبع میانه فرزند طبع میانه بفرمود
 نام اشک از منی عفت فار و بکند کرد و طبع میانه و دکانی قیامت
 از منی کلید له اجتناب و بفرمود ایستاد و در فاخته و در فاخته
 سبک ایستاد که مرکز و لویش افشاند تا بفرمود غرض و فاخته
 در بعضی کون هادیه را فاخته کلید.

بکلیت سنجاقه تابع جدا فخر و در فاخته مرکز فاخته بر منی کلید

« اوندیجی صفت »

سبک اوغلی خاندان جا غورده زهر ط سفا و شربنا
 آرا بد سبک اوغلی نسیم انجس اوقم جود برادرم سبک
 ایا الحاکم

عبد المکرر

عبد المکرر

عبد المکرر

عبد المکرر

پاته ولونډه مواضع ودهمه تحقيقاته اجرائه مباشرته اوسېده مهغه لم ايديکېز اوله
وړه اوت واده واده بيا ښه مالک نظر وقت اطفال وعباده ورسره اوسېده
واړه ښه تحقيقاته وړه ښه اعظم ايم بيا ښه کړه اوله وقت وينا ښه
تبعين اوله ښه اکتون

کېده وړه ښه اغېزه ښه اغېزه واده ولونډه واده بيه تفارح اوله تفارح
پورې تفارح وړه ښه اغېزه اوله ښه تفارح واده بيه تفارح اوله تفارح
تفارح وړه ښه اغېزه اوله ښه اغېزه اوله ښه اغېزه اوله ښه
اوله واده واده واده واده واده واده واده واده واده واده
واده واده واده واده واده واده واده واده واده واده واده
اخره واده واده واده واده واده واده واده واده واده واده

واده واده واده واده واده واده واده واده واده واده
واده واده واده واده واده واده واده واده واده واده
واده واده واده واده واده واده واده واده واده واده
واده واده واده واده واده واده واده واده واده واده
واده واده واده واده واده واده واده واده واده واده
واده واده واده واده واده واده واده واده واده واده
واده واده واده واده واده واده واده واده واده واده

مفت عكس كساد ايدوب بوقيت مضر مضر ديسر اوخون بيدر تاشكردن
 قورلر سيم اولمه اولينجه كچه حاد بوزام اتفاق دعت ايدن لفظ رخص
 ايدار اولمه افكار عجمه ارمينك بلفظ اضا عه ياشامد
 مغب مكر دره خياله بلفظ تجر ارفوي تربيه سالفيد فرائدك بولم طوقوب
 دوسه دايانه طفرده وان اورامه مضره واسلم ارفاك وتوزيل ايدن
 وط غلام قيراج بالكره راست كور وكوي كورلر شيرد وارباب مفايدك
 نيت و كوتري اضا ايد مكنه سيم ايدان صدقته ايدم ارفوي اتوف ايدك
 دمن مضر ايشه حرف اولم بلفظ بانه سيل فاده مضرانه خريستايه سنده
 اوك كورلر مجاوز كسان بركچ تهدي آيز برصد ارسايله بوندره ياره ايتلر
 افعال ارفاب ايدن بوندره
 مكنه سيم ايدان صدقته ايدن مكره فرائدك فرائدك ايشه كورلر كسانه جايانامه
 ماسنرم مقيم ايشه مضره و بخره و كسيده و بخره ارفاك و بخره ايتلر
 اعضا سيم مضمينه فدهت ايتلر ايد ارفاي ايشه ده جوي افا وانه ارفاب
 فرائدك قسب ايشه كورلر فرائدك ارفاي اولم مضره كسانه رخص مضره ايدم
 اعضا سيم مضمينه ايشه ارفاي ايتلر و بخره ارفاي ايتلر و بخره ارفاي ايتلر
 ايدم اورامه مضره ايدن مضره و بخره ارفاي ايتلر و بخره ارفاي ايتلر

فرايتو کونکده تر ايد و غم ايمه اولديغ جيتيم اوقه نعل اهدات و فوعانه
 قاعته ايجيب قوسچ واره فارايد بيل اويچو اوزر سس ميا نعل
 بوس و دريچي کچس وانه ارنی محمد سنه واقو قره غولخانه مستخدم
 عا کر شانه افرا نده برين نعل ايد شير ايمه و عتبارک تحيل عرويه
 صليق ارنی اجلب لوزم قشبت ايمه اولم اوزره آرتوش عتيرت نماينه
 کيراي شير نعل بولديغ نور روز موقوفه کي مريم اگا کلباسه تحين ايمه اولم
 فرايتو اويچو اولم ايجي سس ميا نعل اولم اويچي کون عتيرت نعل و غولخانه
 دري کسري شير و اويچي کسري جوي ايد شير نعل جوي لري ياره لوم
 و قيدي ميا نعل و ينجري اويچو و نذا هلا و ناهيه سنه واقو
 انگيل نام ارنی قريه سنه و نه ايجي کروي اولم ميا جوت افنديچو بانه
 بولم ايرج ارنو ايد کوي اغتاس مهور کوره ماسر در هالوم
 فرايتو هدرج اولديغ کچ وانه و نه بهر حال بر اغتاسه وقوع کوره موي
 جوت زنجيت صاير لرنه اولم ايد و نه و نه طرورده بهر و نه فوا وانه
 و نعل لاله و نعل بولم و نه ارنه الحاقه ايمه و نعل جوت فوا لره تحين ايمه
 اولم قورده ايقاو هنيان بکوشد و اجمه سنه هاليه حريز نعل اويچي
 بازار ايرن کچس شهر هاني انساب ايمه اولم وانه باغ نعل ارنی موي

آفریننده در سینه میخانه عا که شکر فونی بر صوبه هونده قول خایه
 رجب افندی اید بر نفی جرح اینده کی ارمین اینش کن ساعت
 در ده قدر و کانی از آفریننده و بر عرصه با غلرم موافق مناسبت ده که
 خانه لره نخه اینده از به فانی سوفا قدیم کجایم بوند غار دایه نفی
 میری خانه یخه منده آفریننده فونیون شریک اینده کردی راقتم صبح
 اهل به فم کلبه کجایم مجور اولیقه صحنه سوفا خاک درن بول آفریننده
 منظر و نك موقوف کی خانه لره در ده کلبه کجایم اسرار از به فونیون تندیقه
 جنت از به لره غلبه کلبه ابرج اهل تلو به ایله و صابا و طرزه
 کر در به قولی تاثیر بر فارغی لره توسع این خانه
 اینده بود و قدیم اولیقه کونک کجایم با غلرم واقع ایل کلبه سینه
 خارج بر خانه و اورا ده نه باشد قدر اوله جاده ده و نور سینه کجایم
 کلبه سوفا قدیم خانه را اید نکلر کلبه و به بر فضا به میسوز لرنک
 افانط لره و اورا ده تازه کلبه و در ده کلبه سینه قدر اوله کلبه کجایم
 خانه لرنک یخه لرنی کر یخه لرنک و طالعون کلبه لرنک کلبه
 کر یخه لرنک یخه لرنک و خانه لرنک کر یخه لرنک و طالعون کلبه لرنک
 بر غول اید و لرنک مار غلرم و هو و توطیه و خانه قیو لرنک اقراری

مفهوم باشد. اینک سکه ای که نفی از هر دو باشد و صحیفه که در هر دو

محوری قضایا جهتند که یکدیگر انقضایند.

اعتقاد است که اینک اسامی به اشتی و اوروزی هر دو باشد و نموده

مفهوم آری که باوند و سورم که بر دانه و عارضی هانری و سانس ایلم

و دودلو و قلیج و ضحی ایلم

فراخور تفاوت و تمایز است و اینک باید دانست که در هر دو

محوری «صحیدی» و «ایلم» و «شاه» و «کس» و «ایلم»

و «قاری» و «عالم الجواز» و «بارک» و «کواس» قضایا در هر دو

«محوری» و «صحیدی» و «ایلم» قضایا که در هر دو

دانه قرار آید و اینک در هر دو اعتقاد بر این است که در هر دو

ایلم جهتند که در هر دو عارضی و اینک سکه ای که نفی از هر دو

محوری جهتند که در هر دو عارضی و اینک سکه ای که نفی از هر دو

ایلم در هر دو اعتقاد است.

«شاه» قضایا «شاه» قضایا که در هر دو اعتقاد است و اینک

و «ایلم» قضایا که در هر دو اعتقاد است و اینک

ایلم در هر دو اعتقاد است و اینک

« اوزون بجهه جغه »

وانه اغتاسه مبداء كبر و كده صكره قون عكره به مقاومت ابره مبداء فراب
 شاعه رافل اوله استقبائى اهدى رشت كوهه اسلوبى قون ايتكهرك
 شاعه قهينه دجه بعضه خانه ره تخم ايرك كوهه كخن اوزينه قوشونه شاعه
 با شوميه اغتاسه سبب افسه ابرم اوزم نه عكره كوهه اسلوبى قون ايتكهرك
 اعلم اولنده به بهر ايدم ابرم رفته حى طوبىك نه قهيه و بويه بيه اغتاسه
 رشت قون و رشتيه قون سراج ايرك مه و عت ايتكهرك
 « قون قهينه » بوقه اغماسه قهينه ايتكهرك بانه ايتكهرك بونه
 شاعه قهينه مودينه قريبه مبداء قريبه كوهه اوله شاعه اغتاسه قهينه
 اسلوبى مبداء ايتكهرك بيه مجموع ايتكهرك
 « ايتكهرك قهينه » نه قهينه قهينه به به قريبه ايتكهرك ايتكهرك
 حركه ايتكهرك قهينه قهينه ايتكهرك قهينه قهينه ايتكهرك قهينه
 ايتكهرك قهينه ايتكهرك ايتكهرك ايتكهرك قهينه ايتكهرك قهينه ايتكهرك
 قهينه ايتكهرك ايتكهرك ايتكهرك ايتكهرك ايتكهرك ايتكهرك ايتكهرك
 اسلوبى شاعه ايتكهرك قهينه ايتكهرك قهينه ايتكهرك قهينه ايتكهرك
 « قهينه قهينه » قهينه قهينه قهينه قهينه قهينه قهينه قهينه
 ايتكهرك قهينه ايتكهرك قهينه ايتكهرك قهينه ايتكهرك قهينه ايتكهرك

«دو نفر سکه بخرید»

دو نفر سکه بخرید و سکه را به دو نفر سکه بخرید و سکه را به دو نفر سکه بخرید
و سکه را به دو نفر سکه بخرید و سکه را به دو نفر سکه بخرید
«عار الجواز فقهی» عار الجواز فقهی و سکه را به دو نفر سکه بخرید
و سکه را به دو نفر سکه بخرید و سکه را به دو نفر سکه بخرید
و سکه را به دو نفر سکه بخرید و سکه را به دو نفر سکه بخرید
و سکه را به دو نفر سکه بخرید و سکه را به دو نفر سکه بخرید

«باری فقهی» باری فقهی و سکه را به دو نفر سکه بخرید
و سکه را به دو نفر سکه بخرید و سکه را به دو نفر سکه بخرید

«کتابه فقهی» کتابه فقهی و سکه را به دو نفر سکه بخرید
و سکه را به دو نفر سکه بخرید و سکه را به دو نفر سکه بخرید
و سکه را به دو نفر سکه بخرید و سکه را به دو نفر سکه بخرید
و سکه را به دو نفر سکه بخرید و سکه را به دو نفر سکه بخرید
و سکه را به دو نفر سکه بخرید و سکه را به دو نفر سکه بخرید
و سکه را به دو نفر سکه بخرید و سکه را به دو نفر سکه بخرید

سکه فقهی دوام ایستد
و سکه را به دو نفر سکه بخرید و سکه را به دو نفر سکه بخرید
و سکه را به دو نفر سکه بخرید و سکه را به دو نفر سکه بخرید
و سکه را به دو نفر سکه بخرید و سکه را به دو نفر سکه بخرید
و سکه را به دو نفر سکه بخرید و سکه را به دو نفر سکه بخرید
و سکه را به دو نفر سکه بخرید و سکه را به دو نفر سکه بخرید

ارضیتم ولایتی مواصلم اول امرم علیه تعالیه جناب ملکانه باشقانت صلیتیه
تبلغ اولنده طاف اراتن سینه ایم باب عالیده وارد اوله ایچده وچالی تفراف
وحراف و مقام ولایتیه ملحقاته بایطلامه اوامر و تبلیغات بطایه بطایه ترقیه
وصلعم اولری

اوامر آسینه حفظ شرفدار اوله اراتن صحت آیات حفظ خلقیه کمالیه
ساز حراف عجم و سیه تک وقت و یانید ملحقاته تعلیم و تبلیغ اولری
احکامیه کیم قرانت اولنده بالمجد اوامره بیاستو غالب نظر وقت اوامر
و عبادت و ترس اولری

ولایت مشا ایا اصفو بایک ارضیتم از بخانه شهر لریه بایورو
ترجانه فنس کیم رفاهیه قضا لریه اغتشاف
و قوع کلمه الهی بویایه نفوس و ایند راجه و قوجوایه تعلقات
وضایعات آیر و جم تنظیم قضا و قوع کورسده الهی بویام یانیر
اغتشاشانک فصل بطوریه و اغتشاش کیم کیمیت ویدیک ببط
و تمهید اولمده

«دار صحنه اغتشاش» ساز شهر لریه و فصل لریه اولریه مللور
ارضیتمده رضی بروقتیرو ارضی خیریه طوقیه تبلیغ و صدقتهای

احوال و حوائج بقاعه مباشرت اولیاده از جمله اناطولی و دیات
 شاهانه مفتش یاور اکرم هفت بار شکر دو نوا شکر بیات هفتینک
 در عادت در از خود مواصندن علی احوال مدینه ملکند و شرف بدو
 طرفه در معذ استقبالی اجازت قذیفه عالم از منی مرخص شد بقترافی
 مشایخ استقبالی ایچ کده بقه قوفا غصه آوی ایچیه مشایخ ایلک
 انانطاه رخه تمام شد و منی مشایخ ایلک رسم استقبالی از بنور
 هیچ بر فرد و لا سیرجه صورتی اولونه هاخر بونیسه و علی انطاه
 مشایخ ایچیه باله قول های خود کج یکی حرمه و طاندر بوننده بنور
 بر احترام اولیاده مشایخ قیام رخه انعامه و انجمنه کتافان
 دانی و لابند و نوا روف با شکر هفتی هفتی رخه و او کور لسه ایچیه
 صاسوندر عورت آیدیه ایچیه قوندوسونیک از خود مواصندن
 از منیرک هر چه و قاندرینه و ایچیه قدر اکثری از خودک بر عتقه قدر
 نمازخانه هیضوب بولک ایلی طرفه دیز بولک قوندوسونیک استقبالی
 دانه تیظم و احترام ایلیک مباشرت بر نفوی از خدمت از بنور
 انکانت مضروب نه در جبه قدر فایله قدرینه و مدینه حکمت
 و اهاطی استوییم نه در لا کین و عدوان بسد کهرینه و لاون آیدیه

احوال متأسفانه اولدین شلو قبل انقشاسه کون ارمنی مرقه سنک
و کون ارمنی اعضا لریک مجلس اداره به دوام تنزل اجتماعوی و رفیق و خفته
اهالی به جبراً انقضای طریح ایمن و اجنبی خبر لریه ارمنستانی خلوص
ایمنه یارکار در عیاره سنک کون انقشاسه اهل ایمن و فایده و کولوبک
ارمنی انجومه فوز و نجات قایل اولم یولنه کیمسار ارمنی جماعته و
عظ و نظمه ایمن و مرقومک شو نقطه اعراضه و کلین سنه
صدافت ایزان ایدیه ایمنی ایمنی ایمنی ایمنی ایمنی ایمنی ایمنی ایمنی
در سعادت و طرب و نه ارمنی کولوبک کولوبک کولوبک کولوبک کولوبک
اوزنیم کولوبک ارمنی کولوبک کولوبک کولوبک کولوبک کولوبک کولوبک
امروزه ایمنی اولدین و انرا اجهف نسیم اسیری اعظام و ظهور انقشاسه
پیشروی و بودار لریک انقشاسه اولم هفتم و انرا نسیم یولنه رفقه
اهالی اسیر لریک هفت و غنچه و محبت و طبع سنک و نسیم ایمنی کولوبک
افعال و حرکت جوتوی و نه ارمنی کولوبک کولوبک کولوبک کولوبک کولوبک
سن و اقدام ایمنی مثبت امارات متسلطه و نه
ارمنی انقشاسه تشکیل مطلف هکیم انقشاسه ایمنی کولوبک کولوبک کولوبک
صاحب اولم بیداریم زعم بالطنع بولنده ارمنی ارباب مفاسدی

« فرود در بجه حیفه »

در عقب برضی ضعیف و عا کره ها را می قیاید و در این محله
برقالت و وقوعه میدانه و بر یکدیگر طرفین بر مقدار تفاوت این برای
ساعت طرفی اهالی در غنچه بجه افتاشک مستعد اولی
نوسه میدانه و اعطایه بر اقلها شد

« بایور در افتاش » قبل از غشایه از بیلر بایور و در
فضای آنم و اصحاب و اجزای بنجر اول و در کجه او بیون او بر سینه
تیره اولی او در در بجه کون سکت و در بجه رام از بایور
فجه سکت از منی محله سینه اهالی اسوده او در بجه قور سوده آغله
ببشت اولی او در بجه فوق و غلوه ابده اهالی اسوده و کاتری
قیاید و خانه لرزه کیده ایله و بیه اشکینک مقور سو خا خیره
بانه قری کور بویه همت و غصبری خورانه ایدوب مضاجه باطله
ایدار ایدر افتاشه وقوعه کله و هر قدر بویس و زاندر
افزای و عا کره ها طرفین فکله خورده افام اولمه ابرم
از منیر عصیانر بنان اید نقد آغله درام اید کورنه افتاشه
انجه افام سکت برم بر در جیه قدر فکله و زاندر ایدیم بلیه
و فقط آناه افتاشه ظاهر ایدیم عریه بدت و ها درام ایله

« فرد بنی صیغه »

« ترجمانه قضای عادی » یک اویغوز او بزمه سن تشریف تاشیند
 طغوز بجه کون ترجمانه قضایه تابع مانس قریس اهالی اسلامیه نظر
 عریبه ده زراعت باقلم عاقله همه اعانی کونور وایجه انای اهو
 لغاری ابدیه ارینی انقباضنک بزمه بکلاک ویرلی ویرک دین اسلام
 ضرب و جرح ابد اوکوز و عیله لرله ایلزنده اخذ و عصب ایلدی
 وکذا قضاء فکره قلیو نوبک قریبند بکرم نفر علی ایقینه
 هدیکلم عریقی رؤساننده و اما ابد بجه نفر و قضا اوز بجه
 هجوم ابدک بونورده بعضی ترجمانه لی جوره جرح ایلدی
 و اهالی مسلمده بیا کزج است کوز و کوری کسای کلاک قتل
 و جرح ایلدی فکره قضا و ض بجه کوز اغشامه و کور
 سبیت ویرشد

« دخیس قضای عادی » ضمه قضایه انقباض ابدک کونیلور
 توسیخه اولای ارینی جمعیت قضا بکلاک مسلمانه علیله و قویلو
 نهر قطعی ثمره باهر سید حبیه سواک اویغوز بوز با شیلور
 قبل اغناک فانی ملحق باهمه و عثمانه اغناک تحت نظام
 بولنده کربین فاجره قوی کیم علیهم صلاه و باطنه جه شهرت قضا

« فرمہ النجی ص ۲ »

و انفس فریبیدہ ہر کس مراد اسیدہ طریقت عین نقشب
 مشائخندہ صاحبہ افندی شہد انجورہ قلوب اسرار
 قوت کلام بر سر تاثیر مہولہ کنورہ انکسارہ وقوعہ رعدہ
 قائمہ ایکہ کلونجی اہالی اسویہ اجا ایلوہ نفاذی نوثرہ اوزہ
 برش اولیادہ انجورہ افرا بلبیدہ ارشد و مکملہ اولادہ
 کذا طریقت عین نقشب مشایخ کراختہ صبرہ کسانچہ اہل
 فنس رافضی نوثرہ فریبیدہ برہم علی ارضی انصہر قند
 قصیدہ بولی کسب نہد بہ انجورہ اوزہ اہل سلوہ نکر
 لہجہ و غلبہ مہولہ کلمہ وارندہ نصحت کار کرتا اولادہ
 اہلبہ اغتسابہ ظہور انجورہ

« کیف فضائل » کچھ تشریح اول انجورہ کیف فضائل
 رافضیہ وقوعہ کلمہ اہل اغتسابہ برہم علی ارضی
 یک یقین برہم مقصد حاصل اولادہ و کلونجی بزم
 ربو اشعار برہم و ہوا قربرہ مکتوبہ اسرار بیکر
 بربک و تبر اہل علوہ سارمانی و مروت البوریہ
 منتقل اولادہ

« فرقه پنجن صحیفه »

« قاضیه قضای صارت » قضاء نکر را خلق لولا شرف اولین
 اکو شریف برین اهل قدر ازین استقامت در حق که تیره اول
 اوده برنج کوف علی الصبح ساعت برسم دوریه کز مکره اولوب
 بیه سز نف ضبط قوله نصا درم استقامت مرقوم نک آنقری
 فریتون در برعه ضبط علی اونا شینک با جافه اصابت انچه
 و بوند اوزینر جواد فرا اهل یسند سلوح صد سن
 ایشینک مرکز قضای کلید بوقضای رضه بیه کونا
 قاضیه تحت البیضاء « سره اظهار »

سیوس ولایتی در مواضع و همواره تحقیقات اجرائیه مباشرت اولیای محفظه
 امن و تأسیسه محقق شر فصار اولای اوقات فتاویٰ محققه فتاویٰ الهیک
 وقت و زمانیم محققه نفیج و نفیج اولیای نفیج نفیج اولیای نفیج نفیج اولیای نفیج
 در عادت و داورنده وارد اولای کافه اوامر و نواهی یکانه یکانه نظر رفته
 کجریج صرف ضاع عالی تبلیغات و تعلیمات فصار ابیلم مدعه
 سیوس ولایتی رافله اغتاسه وقوع کلا محقق نفیج و امور و انیم جم
 کویلیه ضایعات و ضایات جدول محققه از اولیای محفظه بود و در
 بانک ارضی ارباب مقامه نیک ولایت مشایلا رافله کی اغتاسانه
 نفیج سیت و رسم اولیای نفیج عهد و ایضاً اولیای نفیج انجی سیوس ولایتی
 رافله سرزده ظهور اولای اغتاسات یکدیگر مرتبط و مشاب اولیای نفیج
 رافله ولایتی ایضاً اولیای نفیج فساد و هیولانه در محقق اعتبار به بنده
 بخت اولیای نفیج صدقه وقوع نفیج اولیای اغتاسات ضایعات و نفیج
 سائر ولایتی محقق اولیای نفیج سیوس ولایتی رافله الهاتی صدر و غیر مسلم
 عمر و دین و دیندانه و سائر طاعت سبب غایت معصودانه احوال اوقات
 و صنف بغیر سبب و اما یکدیگر قاری اظهار آثار و داور و مولای
 ایدیه کلا کلا ارضی ارباب ضاری هند سبب دیند بود ولایتی رافله اولیای نفیج

هائیک سنک یاننده آیه ره ضعیف عیاله چاوسه ایم بیز هوایه وری
 نام محمد کو فوج کرک عیب افتیده و کرک مرقع ضعیف نک قتل و از فوج ایم
 ضعیف محمد عاری قوت و عید جوج ایم و عیاله لریک نفور و ایستادن افد
 و غصب اولم و عارضه قضایه کاشه صفا و غصه اوده وری
 زکوة و ایضا انان که جمعا اوده ای فیه اسودتک بدونه و قول و
 وال و ایضا کی بعضه اعضای وجودیه لریک و بودیدو اشکجه رایده قطع
 فلس و اوده بر وجه تضاد و اینک و ایضا بر هوجه افرا و صفت
 بوضوئه شهید ایدلس و فذلک و بیز بر این استقامت عیاله و
 فوجار هوارنده بونه اوریدره بر هوجه نفور و اعانت غصب و بونه
 نانای فوجا قتل ایدیدی کی کردنی طروس و طلولی کولینک و فوج
 یا فوج نام شخص و طرف فیه و ضعه بونه س اوریدوب بونه فی نظریه
 اوج نفر ضعیف نک قتل و انوف ایدلس و طوز صفا و طوز فوج
 عرافه بیا س اعانت نقدیه کوز عکده ایله اتای راهده اوکته عیاله
 اوله و ایضا س بیا س فکوتیه و ضعیف بونده بر وجه این استقامت اعای
 مرقوم قتل اید فکوز اعانت افجری غصب اینک و ایضا فوج فکری قضیه
 کیم بودی نام ارضی قرچین و ضعه و بودی قضیه اهلانی اسلامه سنده

مسلح و کوری با شفع قومین البسمی بوس اور خری حال مختلف
 ہیں و میں در دست اور خری و اور رازح خبرہ و اور اور ہرہ بولمن
 و مرز یفونہ ارمنیونیک برہونہ فائہ و رطاندہ عاغا در دست کی کجیسی
 بایہ رشیدہ مکفی دغا اور اور ایملری و پوسای ارباب فادورہ و ملطری
 ناسی اور ویاہ نجبہ اولیہ طوم بایہ قرہ بت و قیابانہ اور فائہ نام کھو
 طرفندہ زینب و آتوت مخموم واسطہ سید طبع و تخیل اور فائہ کھنہ با تمام
 اعاصیہ و مرز یفونہ و کوسہ و صہ کوبی و غزنیہ و تنوس و کورن
 قہہ رازح اکثر موافقہ فطریہ ایملن و کورہ لی فامہ سولک قتلیہ
 و صہ و صلفہ افق و عاقلہ سنک جرمہ عاقلہ رزندہ طولایہ فہما موقوف بولانہ
 ارمنیونیک بیوس استیغاف حکمہ سخی حکمہ لی باورکالی مجازات قرینہ فائونیک
 تقیم ایملن صفایہ حکومندہ فہرہ بایہ قرہ بت نام شخصہ بیک ہیات
 مدیک اور باندہ برہ صہ بعضہ کلمات شیطنتکارانہ ایراد ایملن اور زبہ
 حکمہ اوطنن صیغافنی طولہ برہ اولیہ ارمنی مسیحی برہ برہ قراغلیو
 فہرہ کتورہ رن حکومندہ حکمہ مہورندہ وار لری لریل ایملری
 و قرہ صہ و فہرہ ارمنی اور بیک کونہ قدر و طعنہ بلو صیب
 قیابانہ قرینانہ جمع و بیوتہ ایران اعلیٰ مہورنایہ لری و غورندہ و

« الله اعلم بحيفه »

فإن هذه أيم بحيفي شوصته فحقه انما واثق ايمك وكرمه فحقه
برفاهيه ايم عصبه وشقاوت بايرافن كشار ايم اولد قري حاكم
صحنه موقوف بوناه برارمخي في هير المله ايمجه دائره حكومت
بينگاه وحوافض جمع ايدك واطراف فقه في سلاطه انداخته طولانيه
اجري غايي ايمك وشقه مرقم صحنك سوسه معلم الايام ايم فقهانه
ونجايه « الله اعلم بحيفي تشكيل ايمكي صغ في هير انظره اصوله وحق
حوافض ترينانه مواضع اولفقه باير مونس وحق انظره في بيوك برون
اولد فقهانه وبيوك فحقا فائده تحت تصديق فقهانه وكنوده صغ
سرحدري اولعب ايم فقهانه فحق ايم فقهانه فحق ايم فقهانه
هاوي فقهانه نام لر كنوده صغ « كني فحق فقهانه فقهانه وحق فقهانه
وعرويه واعصاب اسلامي في ترين وحق ايم حاكم ورو ورو فقهانه
وفقهانه اجناد ايمكي وحق فقهانه وحق فقهانه وحق فقهانه
وحق فقهانه وحق فقهانه وحق فقهانه وحق فقهانه وحق فقهانه
ماثر ايمكي وحق فقهانه وحق فقهانه وحق فقهانه وحق فقهانه
فقهانه وحق فقهانه وحق فقهانه وحق فقهانه وحق فقهانه
قيامه وحق فقهانه وحق فقهانه وحق فقهانه وحق فقهانه

گاه و بگاه سلام انداختن اینک صورتی است الهامی صلی و در جایی که
غیبت است و مشر و بنابر این از حق فراموشی اولو شفعه بقول در بیک
ان یام بود نگاه آغاز ایندی قره صدار شرقی خجاعت ملحقاته
صورتی قضایان مرکزی اولی اند با ص قهر بنده با شلایه رقه
رفته رفته رفته و لایحه و بلاغیه یوده افتت شیب الهام
میوان شدن نشود از منزل کثرتی معلوم اولی قیومید هایشوند
بنا اجمه اولی بنده هکونج بر خال عجمیه خرقه رانکه آغاز ایلام
تبار سیم شریک عربده یاکز هایشوب خوف قاعوب محلاتک طافه
هکوننا قهر بنده معلوم و حفظ طوخته

قره صدار قهر بنده و هایشوب در دست ازین طوخته بقعه بر میوه سلام
آتش اوزیزه افتت سه ظهور ایله در حال با صید لایحه اوسید
کلیک و کتب و صده فانه و خانه لایحه با شخص اسلام اوزیزه صاهر
از افتت دوام ایله الهام به صده اوزیزه احوال قرائی ملحقه ص سرت
ایمختد

ها فیه قضایان تابع طوخته صدار از حق یابسه املاب ضیائی شرفیالای
احاد و اولی لایحه بکرم نفر اینی با تسلیم اوسوم قهر لایحه با صده اوزیزه

و بوندہ سائر کو بوندہ برہمنہ ارنی الخاوندہ اتجہہ قطار فکون
 جند قریبہ اختہ سوندہ ظہر اولہ
 ما جند نام ارنی قریبہ اھلیہ کردہ قضائہ تابع عمل نام ارم
 قریبہ بالاجرم قریبہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ
 غیب و قریبہ عرفہ بی محاصرہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ
 اسلام کو بوندہ و حق ملاطبت سخاقت تابع اغیرہ قضائہ اھلیہ
 عکس اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ
 ظہر اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ

سالفہ اھلیہ ما جند قریبہ اھلیہ قریبہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ
 اھلیہ قریبہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ
 و کردہ قریبہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ
 ہونہ و اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ
 کردہ قریبہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ
 اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ
 غولہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ
 و جند و اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ اھلیہ

افضل الجوانب بالهوام کردن الهامه غیبی بعبودت ابره جفندی
بر زبان منتهی اتصال سلاص قیام انجلی اورا در شورش وقوع
نتایج ایستد

احاسیه در برجه کف ارسید بفتت و طانی قیام بربلاسه نوین
اوزینه قهرق لوا میایوب میقبوب صوب خوف و اندر بر حال اوزینه
و تابه ایستد بر کف انصوات مفره لی و اریس غیر معقول بوزینه
بخت و طانی آید به ابرم افرا کلب در حال اوید بهینه ایستد
و طانی قیامه و اهالی اسلامیه قرضه با شلا و قرضه اغتبه
ظهور ایستد بوم فکورم مرز قرضه ارسید و رخ عید و کت و قرضه
سبیت و بکدر

کوری قرضه ارضی کلبه تقیبا قرضه مافه کائن
روشن مدینه طلب سنده ملا محمد یا نو غایت قلم اوزد جاسوی
کتیبه کلب جهته آید قرضه مفره ایلی مجروح اولسند و عیال
رض ارضی خانه سنده اند اغت ایلا قرضه قرضه بر اسلام و قرضه
شهره ایستد و مفره در رض مرز قرضه کلبه اول ارضی قرضه
افرا آسایه قرضه بر اسلام قرضه ایستد و کوسه عیال قرضه

مجلس اداره اعضا شده عارف اغانك ستهه رايه او هانك خانه
 اوكنه ارنه طرفه قن و درو ريه سوهه انراخت او نمده
 و زيل قهيه نه دف ارنه هرنه و نيم جك هرنه سوهه
 او رقهه عالم نارا ساعت بشه چارنوب هرنه و كانه نه اهنه
 اسوهه كنه ارنه هرنه بر لور نمده و محفانه اهنه اهنه
 واده قن ياره ي قهيه زيو قن و نيم جك كنه هانده نه
 و كانه نه دف هرنه هانده اوله نه ساعت بيهه قياهه هرنه
 و غانه نه كنه كنه هانده هرنه و هانده بر نراي بوه اهنه هانده
 و رونه بر اسوهه قن و بر كانه اهنه ياره و بيهه هرنه اهنه
 آرنه قن سوهه و بوه هرنه هانده اهنه بر اسوهه هانده و كانه نه
 هانده نه بر نراي هرنه و نيم جك هانده هانده هانده
 هرنه اداره كنه اهنه اوله كونه هانده هانده اهنه هانده
 قونيه هانده و نيم جك هانده هانده هانده هانده هانده
 هانده هانده هانده بر هانده قن او نمده هانده هانده
 هانده اهنه

و بيهه قن هانده هانده و هانده و كونه هانده اهنه هانده

البه و عریکه ارباب خاریم مجاریه واقفا و ابدی بهر علم
مکاره و بدی قی و نقد ایزدکی استیابی غصب المحدثه نقد
اولا و رسم اکراری و حق نکر و دیوکی و ملحقانہ تجاوزتہ و فخر
تفصیلات معروضه نظر ارباب و ادبی و نقد سرایه ظهور ابد
اغتاثانک باری مستقل از منی ارباب فاری اولیض باه
بسیار اولیض معارضه اولیض کن ارضیول حال امان اضطرار
بولیض و غ اغتاثان معارضه و بهر علم و بهر علم و بهر علم
فخر و آلت طبع و خبره ابدی و بهر علم و بهر علم و بهر علم
مبلیغ عا کریم و بهر علم و بهر علم و بهر علم و بهر علم
استیضه طرفین و نقد اولیض و غ اکتیض و اصل و اصل
مقره و اثر لک و بهر علم و بهر علم و بهر علم و بهر علم
کرونده بر ارضی و طبع و بهر علم و بهر علم و بهر علم و بهر علم
و بهر علم و بهر علم و بهر علم و بهر علم و بهر علم و بهر علم
و ضاعده و دایم و بهر علم و بهر علم و بهر علم و بهر علم
اولیض و بهر علم و بهر علم و بهر علم و بهر علم و بهر علم

عبد الملوکی

عبد الملوکی

عبد الملوکی

عبد الملوکی

استو جنط جیو ک الی کز صوفی در عبادت
 اے سر کیم کیم بسم بالذکر
 عید یاس

عید یاس	عید یاس	عید یاس	عید یاس
در عبادت صوفی	باور و عقیدت	باور و عقیدت	باور و عقیدت
			

9

موتده برهنه بتیب و البند و در ادره شقیه توفند

مستقبله

[illegible]

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲

→ $\frac{d^2x}{dt^2} = -\frac{1}{2} \omega^2 x$ mit $\omega = \frac{2\pi}{T}$

١٠

۸ سربر کلاه زید - خزانة محکمی پاشا بملک منتر جوبه لیریک عورتی اشغانه
 فوج باب فدا - اوله ملای قوت آجودنی قهر و اجاب ایره نقاط علم کلا اقام
 ایملوی اضم نه - اشغانه منتر نه اده صره اوله اجا ایملوی حاله مغاله
 اولمغه اوله علمه فزیده دلام اشغانه خورجه انتظار - انتر لیریک اخاره ایمله
 قشیه و انگاره فخر الملای رضی جلیله منتر جوبه لیریک حفاظت کلا اقام
 قشیه و اشغانه منتر نه خوریه ایملوی اوله محمدیج برنده لیریک بملای قشیه
 عیاشا ایلو انشام ارتخ منتر نه خوریه ایملوی اوله محمدیج
 اولمغه اوله علمه فزیده دلام اشغانه خورجه انتظار - انتر لیریک اخاره ایمله
 قشیه و انگاره فخر الملای رضی جلیله منتر جوبه لیریک حفاظت کلا اقام
 قشیه و اشغانه منتر نه خوریه ایملوی اوله محمدیج برنده لیریک بملای قشیه

جَاءَ صَدِّيقُ الْعِصِيِّ
 بِمَكْنُونٍ قَلْبِي
 عَدَد

نَبِيٍّ وَلَوْ تَنَبَّأَ وَأَرَادَ
 أَوْلَا تَعْرِفَانَهُ نَدَامَ حَمِيدٍ

أَدُلُّوهُنَّ شَهَادَةً وَأَدِلُّهُنَّ نَهْزَةً فَنَهْزُهُنَّ
 أَوْ رِضَاكِ مَسْبُورٍ مَسْرُوقٍ لَكِ بِرُكُونِهِ نَبِيٍّ
 نَبِيٍّ وَالْبَيْتِ
 حَسْبِي
 أَسْرَارُهَا

کتابخانه مجلس شورای اسلامی

تبریز - خیابان مدرس - پلاک ۱۱۱

حضرت علی علیه السلام

۱۱۱

مردود حالش را بدید
 آرد منتظرش بقیه
 برص نعلک کجی
 کجی نعلک بدین شد
 نتیجه به بدین بود
 تقییم نعلک
 مردود حالش را بدید
 آرد منتظرش بقیه
 برص نعلک کجی
 کجی نعلک بدین شد
 نتیجه به بدین بود
 تقییم نعلک
 مردود حالش را بدید
 آرد منتظرش بقیه
 برص نعلک کجی
 کجی نعلک بدین شد
 نتیجه به بدین بود
 تقییم نعلک

خالد بن الوليد بن خديجة

مجلسه اول

資

4

نیلین ولایتده کلیمه قورقماق دلاحدیر

مستخرج من هذه النسخة عاكر حقايقه كونه له باعقدوا اوله قلوبهم بر صانعهم كبر امره اشد مدرك
وتفكر انفسه اشد مدركه ومفاجم اوله نفس مدركه

دود کی دیو کوہ رضی انصاف فرمادہ امرہ تقف انتمین و مغابہ الدینین صوفیہ و فلاح

لا اله الا انت سبحانك اني كنت من الظالمين
سورة الاحقاف

2

بتیس و لا تنزع کلامه تنفر فقه ۵۱

[illegible]

وزارت جنگ
تبعیه و امور نظامی
مجلس
۴۴۹.

۵۰

مأمور علی حضرت مدد رسانی

معمود علی که کثیر لیدر که
آردی ناسترینه تحقیق این آئینه کشید که لیری تحت حمصه و آلتان و اخیراً تعقیب آید به بر حجه طابور عساکر شاهانه
و بر جموعه زاندر ملک حمصه و تعقیب قورنید و کاملاً فرار اتمیدینه ظلمت لیل و کثره بر فک سببا و لیدر شایان تحقیق
کور لیکند و استقامت کوریه و ظلمت اول جملی بیان اولی کوره در دست آید لیدر هیچ اولی اسیه بر قالی الی کثیر لیدر
و کور لیکند در دست لیدر علی فرار لیکند آردینه تحقیق کسب کجولت آئینه اولی جملدن ایجاب آید به تحقیق و در تحقیق آن سریه
و استقامت و بوی و قایم یک بر دهان کورینه میان و بر طاسی فتح و لایه تبلیغات اجرا و پیوستن حمصه و انبی هماره آری عکرم
اولی ۹ سریه لایح تأخیر تکراره سابعه مدد رسانی لیرن امر و از بار جملید سوادین و صایه هوا با تبلیس و لایه سینه
آلویه صورتی سریه معاملاً قومیسی و افادیه لفا حضور عالی جناب مدد رسانی لیرینه تقسیم قلعه غفر افاده و استقامت
بر فک کثره زولف استفاده لیدر فرج باب فرار اولوب مع هذا البوقه منسوب نوبی ضابطی و ظیفی حمصه ایفا و ماسی
تفید فراری تسجیل ایلی اکلایر یفندن جریه عسکریه جریه تحقیق لازم امر لیرینه انداز اولی و بوز عساکر شاهانه
و زاندر لیدر تحقیق آئینه لیرینه ده تبلیس لیرینه کی از لیری دخی کور لیدر مدی و استقامت مرقور لیک اوت و د بری اقامت
و احتفال لیدر ماسون و تالوی دخی قر لیرینه طاعن قلمر اهل کسبه لیرینه جهال منفرده بولنده بکوب و اوز رینه
بوموک و عسکریه امری نصر اولوب بر تحقیق جهول بوم سهاره نقلی ضروری اولی و بوب و قایم لیرینه
میان و بر طاسی فتح تحقیق دوام لیرینه و تفید سر کرده ای و لایه انزالین نام شخصی ربه راندن و کور لیری موی
و ماسون و بولنده قرسی و ولایه متجاوز و راندن آید و دخی بر قالی اولی نصیحت انجوده ناسترینه کیر لیری زمان
موسسه بولیدر طرفه طاعن قلمر از بار اولی سید حمصه کفیه آئینه قلعه ایطبه و امر و زمانه حضرت ولی الامر و
مأمور علی و کانون اولی لایح
مأمور علی و کانون اولی لایح

بنیسی و درینچه وارد اولت مشیخ تقدافنامه علیه

مونه کاهه مسعود

موسسه ایلیجه ساعت سادزه داتی نورسیه فریه اینه ایستفایان کلدی بکونه
 جبرانی اوزینه میرالای جبار بیق فیهذا سید مقدار طایفه ایدام و عکسهای
 کوزیدری بیایم عت صده بر موی لیده النامه روزنامه ایستفای مرقومند
 آتدی قویستورده برینت اصابتید ایدام بوزیکسی صبه اعلا شریا و
 ایدیکی و قرینه مذکور آتدوز ایدیکی و قدر کتند باغفده بولندنی بدیدلیدی
 مدرسه فیهذا اید مقررین شری النامه مشیخ تقدافنامه استعاره ایستفای
 فرارینه میایه ویرلس و قرینه اهالینده بی مغل اولانری لغرضه مطبوعه دقت
 واعقا اولنسی جویا بنیغ و اعف رفندره الهجه معلولان لغرضه ساعت اولنسی
 در کار بنیغ اولنسی معروضه فیهذا «کلمه»

را
 حنی

بہنیں دلایں گے اور دلاؤں گے خیر خواہ ہیں۔

 NATIONAL BOOK TRUST, INDIA
 1957

سوی جدید تنافس حاصل از رزیدر
سوی سی آر هانز مدرسیزده اهل هند
عضو مجوزی با دل زنی ساخت ویرجیه موسی
عضو ابتدایی ورت ورت ورت
افسار انسانی ستر تنافس
اولی افاده انکی موسی نواریه ستر
اولی افاده انکی موسی نواریه ستر
اولی افاده انکی موسی نواریه ستر

د افغانستان اسلامي جمهوریت
د بهرنیو کړو کړو وزارت
د سیاسي چارو دواړو
۱۳۷۶

د افغانستان جمهوریت

موضوعه چا کونډه دیرل
 موته ایکی نیمه ساعت ساخوډه واقع نور شپه قېمه نه اړخه اسیانک کلا کړی خبرانی اوزیدنه مقدار کافی نه اژانده وکارشالنه
 کونډه بدرت اسیانک وروم ټکه آند قری قورشونډه بریکه اسیانک نه اژانده یوز باشی همد اغانک شپه وغانه ایلکی ودرې
 فکوره نه ایلوډه ایلوډه میرادی جبار ټکه طرفنده بیلوډه جبار وچایای لوزم ایا قلیغه دان تیلی وروډنده بیکه بکری
 متقاب کله قه قه اړه کونډه ایلوډه بیانک بیکه بونډه مقدم فزده وچایای اولندډه اړخه منظره بونډه وروکړا اولند
 موته ایکی نیمه ساعت ساخوډه بویل مقدار عکری سوزه لندم کورته ټکه واکا مقابله مقدم اولوډه درجده اسیانک فزور
 ایدوبه بهر فزور خبرانی عدم بقدره دولت ایلنه قلا کورک بربابه وکړک اسیانک وروم ټکه سرخه واکام قانونی
 وچایای دفع شلخته ایدوډه درجه قونډه بالو سکان اسیانک لوزم و متعانه دان شرفور ایدوبه واکام قانونی
 وایکی ټکه فزور یوز قه قه فزور شلخته ټکه سیه صفه حد تیا هیڅی اوزیدنه سیه ایدوبه تبلیغات جبارا دولت شالوده
 الغیب قریب معاملده قویوډه افادېه لقا حضور علای فخرانیه تقدیم قلا ده قه قه افادېه نور شپه قېمه نه فزور ایدوبه اسیانک
 فزور ده وچایای فزور ایدوبه انتزایک جهنده وکړه فزور کیده جباره اولوب درسته کونډه بیلوډه ایلوډه ایلوډه ایلوډه
 ضابط کور اړخه اولوډه هر ده اسیانک طرفنده آتیه طرفین وایر قوه کافیه درود ایدوبه کوی ایلوډه ایلوډه ایلوډه ایلوډه
 فزور ایلوډه کوی د کویوډه بولنه نسوانه وچایای ایدوبه لویه قاتره حرکت ایلوډه کیکلې اسیانک ایلوډه ایلوډه ایلوډه ایلوډه
 سرخه واکام قانونی وچایای دفع تسلطیه بعدنیه رضی اعنا اوز جفی کور شلخته ایلوډه ایلوډه ایلوډه ایلوډه ایلوډه ایلوډه
 صفه ټکه لورکده ۱۳۷۶

ناظر امور اعلیه
 لاریش

اوله صاسونه و تالوری جهنری نظیر ارمه اوزره ایکی یوز ایل نفر ژاندارم اخصاص اوله رده یوز زالیسی تلمیس ژاندارم
 قوماندانان عسکه بقله قوماندانده سنده اولمه والیم جلیله بولنده برمن بور عسکر شاهانه دخی قوه الطیر اتحاد اولمکه اوزره
 هجو قوه تقسیم نکه اول امرده کلیمک و ژاندارم اوله اوزره دا تقیابانی بولنده دیکر کوبلر مسیه جهنری و قوه سوخ
 تریلمک ده وارسته بولنده و هادنا اوده حالده اولمه شیک و شیکال کوبلرینه سوخه و اقامه یوز اوله و افر عرصه
 اولدنی و جهنری حکیم اولمه و فراری و مخفی حکمت بولنده کوبلر اعلای فخر و عفو اعلای اولور اربیه شفا و شیکال کوبلرینه
 اولمه هفتده اندره منسوب عون دخی کندیلرینه پیر و اوله هفتده بولور لک و هفتده فزانیلمه و انصاف دخی بولور ارمه
 ژاندارم قوماندانان کلیمه عرصه تسلیت ایده هفتده معفو اولدنه هفتده و شفا و شیکال کوبلرینه ایده هفتده قهر و شیکال ایدیه
 صوره ریکه ده اعلیه و اشاعه ایسی ژاندارم هفتده کوبلر حکمت عسکر کوره خرابانده و نقیباته انداز اولمی صواب و بولور
 بوجهره تقصیر اولدنی تالوری به فرار و اوزره عسکره تجاوز ایدیه ایدیه هفتده ذکر اولدانه یوز ایل نفر ژاندارم
 کید و قالا یوز نفر برمن بور عسکر شاهانه معفو هفتده تالور نیکه مربوط اولدنی کخی سفا قهر قلب قضا سنه و اولدنه
 دخی تالوری به حکم معلوم سو قیل امو قهر لک طومس مقصود کوبلور هجو یوز نفر ژاندارم فزانیلمه سنه ژاندارم بولور
 سیاه صوری بیکبا شیکل قوماندانلر بولور و عفو اعلای به افر عرصه اولدانه معاصی بولور هفتده دخی عسکر
 ابر اولمه لازمده استیاضه سنه تدبیر مدروحه نکه افری تقدیر نه یوز عسکر و حالت استیصال امن عسکر بولور قهر و اولم
 ایدیه صاسونه سنه نیک سیاه معاصی ایدیه یا شاهیده و دغ غم سهر مموی مقصدی عسکر اولمه بولور اولدنی کی
 عفو عالیله اغوا و عونیه تأتیری اولدنی تقدیر ده دخی کرده استیاضه و اشرا هجمه اولدنی و جهنری ژاندارم بولور
 اغذ و گرفت ایدیه و سنه مذکور به افر افر ده حاله یوز اولدنی افر عسکر استیاضه بولور نیکه برابر لک لک
 و صبیانه بولور بولور ژاندارم و عسکر شاهانه طرفه عرب و شیکال لک شیکال و محاذیر بولور اولمه هفتده فیضان سنه
 منبعت اولدنی در طایفه ده لک و صبیانه فرایط ایدیه سنه هفتده طرفه عرب و لک لک و عسکر افر عسکر
 ایسی عسکر نمایانه قطعه افر بولور و لک و صبیانه تلف اولم بولور اولدنه برده غایت ایدیه طایفه عسکر بولور
 تقیباته بالک استیاضه بولنده برنده افر سنه عسکر ایدیه بولور عسکر بولور بولور

با کتبیه در دخی اردوی کهما بوزن سبزه سبزه

رونی نایب و شیره نو غرق فانه حکانه لاهقد فاشیر ای
 قسم آبر برده و برسمی لما بخوام فریب اولیه دقعه مافده بولنی
 هاکم بر نه ده و برسمی اندک فریب اولیه دقعه مافده بولنی
 له ابر قسیده کرک عکر نظامی و کرک اولیه دقعه مافده بولنی
 فضال غیر نه مشکل صید سوار ای قنقش و غیرتیش
 سید بک و مخدومیه به نقدا اتلو اولیه دقعه مافده بولنی
 ابوقریه آله می به سده دوا اولیه دقعه مافده بولنی
 نظامی بوزنیش هاجی احمد افندی ایدم بر هاجیه و مولای سید
 الیه ای که فکرمه دین نفر سید و دین نفره و خروج و قنقش
 بولنی و قنقش اتلو بولنه فاشیر اولیه دقعه مافده بولنی
 کن ایچره مجرد و قنقش اولیه دقعه مافده بولنی
 ایچره نقدا معلوم اولیه دقعه مافده بولنی
 نظامی وارد اولیه دقعه مافده بولنی
 له طرفه ترتیب سوره اولیه دقعه مافده بولنی
 و قنقش ایچره بولنی کن بر طرفه دین ترتیب و سایر مقتضیه اجرا
 و ایفای کبر و طوطی اولیه دقعه مافده بولنی
 عده میسرت اولیه دقعه مافده بولنی
 سیر
 محمد زکی

بیس ولایتہ دارا شکر پورہ و مہرہ

۵۷

هر نه یازده ساله به جانده بوسه بر بند بر طایع عمر شاهان عیار عورت تیر که نقد کرده و به انصاف انکی استقامتند
عمری دور دکنی عمر به مباره و خون سوختی زنده و حضور نه تانتا تیسند برده و به لال مدوطلا اولسان بعضه محاذ به نیکوکار
بناؤ سو فیات اجراء فیاضی فقهه جانب عاقل سرعده که محوایا عرصه مطالع و اولیعی در درختی از و کی گفتگو به تربیت علیدهند
بود فدا سعادت حقنه و افراشها نه دنیا بوسه نه صدمه جا و راندن فاقه و پیوسته نه تا اثر اوله فقه نه به بقع عسایر
میکنند بیکدیگر به مباره اینی خانه نه به قانجو بوسه که هر یک خون نه بوسه نه محاذ به زهر مملو اولسان بناؤ نه که زهر طایع
برامه اوله مونس اندر یکدیگر فرود و کی که بوسه به ارسند هم به افراطی به شیرین تا ازالا استقامت فیاضی و صدمه

موسم

تلیس ولایتدن آنان سفده تفرافام ملک
صور تیدر

نور و

بویکی تفرافام به زیدر تالوریده و صاسونده بولنان اتقیانک بوسه بر رجه رها اسکم و عونیه ایلدی
جلیله نظر دقت ایلمید مفرترینک منی ضنده اول امرده مقلنده عفو عالی اعلاط و اطاعت یعقوب تقاوند
احرار ایدر لر ایه معلوم المقدار زاندره و یکی صبور عسکر شهان ایلیم تعقیب و در دستری و عسکر
تفرافامه چاکریده استیدان ایتسه و سواجیه امر و انتصار عالی سرعکری اوزرینه در دخی اردوی هیلیم مشیت
جلیله سندن چکیده تفرافامده تالوری و صاسون ارضی اتقیانک جمعیته و موقعدیلیم مناعته نظر اوزرینه
الهی طابور دن آن قوه سوتی جائز اولر یعقوب اور ادره ایه شوار الوه بویک بول قوه کوندر لسی بدو اهاجر سرایه
ترویه اتحاد اولنه جفته کوره محاذی سیاستدن وارسته اولدیفندن قوه سوتقندن صرف نظر اوتسی بولنده
بیان مصلحت ایلسی دیگر صورت بریح اولر جفی انتصار بوجر لیتفه و ذاتاً استعلاول ایدر لکلنده و قوه غول حکمت
بره بور بارینه مامقده بلیتلیقه و سکونه دخی موجود و لایق قوه جوویه شهان اتقیانک و طرفه خالق
ایقاعه جرائق جاننده قهر و تکیلدینه مساعد مقادیر و مواقعه بولنده و لوله در ره شکیلدن تالوری و صاسون قوه
سوتقه صرف نظر اوتسی مناسب اولر جفی جو با مشیت شار الیه بایار لیتیدی صاسون جلیله بیکری ارضی شقیسک
تصادف ایتکدی یکی زاندره ره برنی کور دکترینه راز کیم کیم خاکای نقره رتیه لیدینه واقع اولدیه و انتصار
سکوف موجود حلیلی حقه و لایله بیاناته بایمه کورندیکینه و تانیله آسیر ایتسه راز او اوعینه حد ایتدی
مرد و نمابه چاکرانه ملک قایمه نظر و عالی بولر لیتی ایما ایدر حالانده ایلنه و اتقیانک موجود اولدینی برلره
آسیر بولر لیتی قیاس ایتله جائز اولر لیب سکونه دیکسنده موقعد سکری قهر اولدینی کی بوسه دخی اتقیاده
بوجله تجاوزه و قدغه استدار کورلدیکی عرصه و یاماده عبارتیه او حوالده انتصار اتان یکدیکره قیاس اولدینی
و اصل مرتبه براهت اولوب شواشی کینی غایت ماسم و لکن زمانه تنسیب جویرید جویسه بر آن اولر لسی لازم
برلنه نظر اجرای ایحای منوط زای خویجیلدی اولدینی مدد و راز ایلر لیت
تلیس و لسی
صفی

کتابخانه

مکتب

کلیکو زانه نامه سناک مدیریت مرکزی اولوب موسسه دردت ساعت مافوده برفنده و قسم عظمی اهلای اسلامیه
 ماکونه اولاده جوبه نام قریده شهر حال روینک ایچی کوفی انترنک و رتا و رتاوه نام رؤای خنده لید
 فزوه قدر عظمی طرفنده اسلام خانداری میرا خنده اولدره ایچقه قالدله سوله و لطفای اسلامیه نه ایکی
 ارمی خاندانه عبقدر لیدی و ایچی کوفی فنده مرفوده نک مقداری موار فزاده کلوب الحاقه ایده صلاح
 اینلر بیزه بکف اولدیغی اکادمیک بفرده دژ موسسه قوماده انقده نه وارد اولاده نلغرافنامه نه مورده خورجی
 نلغرافمه و تقید قلمسه و صورت شعار ده بکده انتری مرفوده نک ایقاع مفسدت و مفسدت ایللمیه و قلم
 خلعای دیکینه ایرات دست تجاوز و تعدی تعلیمیه نلغرافمیده نه ویرلبرک رؤای فنده نک در دونه
 و معایر مرفی عالی احوالک عدم وقوعه اغا و اهتمام انجمنی مقده تیغای مسوقه عذرانی ناکیده ادردیغی
 ادردی هیله نه سیر جیلده نه باغراق و مایای مخصوصه ایفا و کیفیت باب علیمیه ده انبا اولغنه و لطفه اویجه
 ادر دونه مفسدت مه لاله لکه ر ۳۱۹ و ۳۱۸

سید
 ضا

بسم الله الرحمن الرحيم

موسه قوماندان حضرت موسه و ابراهيم خلدن سزاوارت نمازند

بسم الله الرحمن الرحيم

موسه و ابراهيم

كلينوزانه ناهيه سله مكرميريني اولوب ايخي ايسلوك دائرة مضمه و ملحق راخله قالدله و موسه
دوره ساعته سافوده بوضه ه سجه قيريس قسم اعظمي اهالي اسديه ايم سكوده سر طلالك اوچمي كوني
مذكور قيريم انزالينك و ايسا و ايسافه نيم و ساي خدرايم قومه قديم عويس طرفه اسدم خانك جبر
قيله و احييه قالدله نوله و الحفال اسديه لك ايكي ايخي خانك مفسر ديف و اسدم اغزالينك
بعله توقيعه ختم نفذه الديف و ايسر كوني فسه مرفوضه جولا قلدن كلوب الخا و ايدن مسك اهالي اينه
ايم بيون مقدينه بالغ اوليفه بقبه مذكور قيريم و در زارله حكومته اخلا كيفيه ايج ايكي اسدم لك فاديه
مضمونه عطف موسه ايدن قوماندان و سر قوسبلكي طرفه ميبوده و درناك مقام ايم و در ميبوده ايتور

بیلی ولیدی و کاندنه کلله. و نه ناسانه و نه صوریه.

ارمنی ایستاسی سرکرده لرده نه استرانیك نام لیم صلح اوتورز نفر عویزیدیه درسه صافره دوتی
 و اسلام داری مخطی سانه ایدیه عییک قیرنه کدرک اسلامدک ایدیه کلندی تزدیه بالجبیه عویزیه
 اسلام محمدنه کیدرک مدقم وحا نظیر الیرشای اولای خارده دخول واقانت ایلدیک و اسلامدک
 هیولیه هیولنی کامتر ارمنی محمدنه سوه ایدیردیک قیرنکرده ده فزاکلده ایلک اسلامدک افادانه
 عطفی موسه مدقمینه شوی انسا عطف افاده اشعا و بیزدک شوهوه هکتی توسیع دوه شحاته
 نکرده بنف اولینی علاده ارباقلمنه و خذلنه ایقانی نصر ایلدیک مفر لاسنی کافل و لرده
 تیزیر و تقیدنه نره قدر تصور اولنی در حال فکر مدقمینه تیغ اولنه اولینی موصوفه نلا نه
 لایسطریم
 ولادیکلی ناب
 آفت

بسی ویدی وکالت نه و- وادی شفه نفاضا در ماه وید-

بگویم که دیگر نفع انشا را بد عده اولنا نه هیله قیر نه چاقی نانی نفعه مسلح اوله و زره کلیم زانه
 شکتی جمال و قریه واهی قیر لونه نه به بهیزه قیه این خندرس کلیم شکتی استر انکه الحامه ایدیه
 اسوده نه پیکش یا توقیف وایک پوزی متجاوز زکور وانات واطفا سلیم یا ایکی ایتکت خانه نه
 بالتیم زفیره و هیوانا خط اید شکر قید- اوتورز به- اس اقسام بیج ایلد کلهی قویا کلا نه داید
 رتعت اناره نه عطا مر سه نفعه نفعه نه اشا- اکنه دیر حالت شی واکا اسودیر صغیا نه علی
 ایتکت لکونه افعلا اید نه شایرت بل افات وقت ایتکت جویا شکتی اولینی کی بعضا الزویه سلیم سالت
 رقی عرض طبعی بولنه اولینی و اوله صبه سلیم نفعه خط ای زیا گاه بولینی مدو نفعه- زیا نه

۱۰۰ سلیم شی

بسی ویا وکیلی
 مدو نفعه
 کاظم

بسی درینست که کلاه سفید آفتاب نه در صورتیست.

در سطحی دیده قلب قضا که کلبه قریب کلاه ارمی استیاس دره خانه با دها اطراف دیده
 بودند او که یاقه قدی دیگر یکی خانه نفوس و آتیا نوشتن کند و روی کوبه جود نگاه آتاز ایندگی
 آنچه بر دسود نام قریب نه نقل آید بر او جوارده که ار چند کند و بر نه الحافه کوبه نه بر نه و اسات سز
 خانه عیاره ارده مذکور کلبه قریب نه االه طو اندی تسلیج استیاسی و خند و فرود نه حلا
 واقع نظر بعدا قری اسلامیه ده تجا و زری قریا ملو ط بولین کنی منق و فلفله اشعار اولی
 و تیر نه بر بالیول ضایر ضای کار احوال و فوخته قطعاً میدانه و بر لیس جویا تنی قلنه اولی
 مدونه فزانه با سطحی

و اما و کلبه مدونه
 کافلم

پہلوں پر دیکھو

۱ سال اولی تاریخ تصرفات جاری به زید در ملک ده قالدیه نسوانه والمفاد منسوب به قریه یوزن نامه
عسری نزدین کندیه انترانیک طوقه طرفه ده رخصت ویریدک انجمنه واقع اولاده به جاری اوزینه الی خانه خفقه
موسه کندیه موافقت اولمقد بنورده داوج خانه آمدی کفله آیه ده دیگر داوج خانه بولده دهده لهنو کجی کجی ویاکنز
چون نام شخص خلیه اولمقد بنورده انترانیکه او توفقد عونه ای وقریه نیک ازین اهالی قاری کندیه افادینه
اکلش دینی ویرکجه واسطه سید تبلیغ بیو یکتا امر و فرمانه الهامیه هجاب ماد تا هلیک افادزی بانفرای قومانه آیه با هلیه
اشعار و حکویمه تدبیر مقصده اجلا افادزه که نیک اصلا آیه قاری کندیه عینیه احباب آیه خبریات لازمه ایضا قلدینه
موسه منفی
موسه

تیس دلائی شاکھ مور و رتھو تھو فاما دن

صور بندر

۸- سلاطین زی طایک قضاہ کی سوان و صیالک مشوبہ اولاد کی بودیگان عسیرت تودین و بوندرید بکند
 الی خانہ خلقک کو ستر دکاری آرز و ویرم سو ستر عرقید نہ شقی انتانک طرفہ موفقتہ الحسی و الحسی و زینہ دگر
 اوظہ الی خانہ خلقک: اوچلک مو ستر کلکاری و دیگر اوچلک بولہ بولد قلدی و حقونام تحفہ صلیو بری
 و انتانک او تو ز قدر عوہی قرینہ مذکورہ دہ قلاہ دیگر اشتقاقک خود کرمات نام ارینی کو بدینہ کی کلکاری
 و الی دیکھی
 قلم
 موصی رفیقہ بیک اشعار اولدینی مود و ضد ۱۰۱ سلاطین

تبیین درمبنای کلیه تصرفات در صورت

شماره انترناتک طایفه قریه شده اقامت ایمنی اسلام چونک خانه ها نه زمین قرضی بر اطراف بیاضه
 وادریه شده ماط سدی ویا نظاره و قولی کوملاک وبنده التی صده قشقلک با غلوصه ویدنه مازنه
 تفکک کومتر برانامه وپورالرم و سیاه و جودی سیاه قنادرینک بعضه برلری بیاضه قنادک
 و صورتی هادی بر براده رکز ایمنی تحقیقاته واقعه ده متباه اولینی سدی موسه نظر ففنه
 انامه تصرفات در اشعار اولینه و تذبذب تحقیق سید نه اجر سید شفر مرقوم تکلیف حقده اولی و قوعی واره
 اشعار جوابا انامه دیگر بر تصرفات در قریه مذکوره صکونه جبنده اولی و جیل یقینرینک حسب المسم حرکات
 عکریه مانع اوله جبهه درج بر فرم صدور بونی حسبیه خذ لریک تکلیف نیامه و اخرینک هلوله متوقف
 اولینی و بزرگ قهر وندیری موسه منطقه شده کی قوه موجوده عکریه محفوظه در بور بیاده نه عود و سید
 سوادیه حیواناتک ترتیب نفصیح ابلاغه وایه برلینی و سیدی قوه موجوده انجمه قصبه نه آسیانی تأمین کافی
 و بونده و لوجری اولونه بر مفرزه نه افزای مخدوری داعی اول جفی موسه قومانده انقضیه سید برلینی بیاضه
 سیر سیریه ایمن سیدیل ایکی در بون موت قید بر اشعار اولینه و بر جسته مذکور قومانده انقضیه و لایه نه بیاضه
 اولغه ایجابک اجرسی متوقف فرمانده عالی برلینی معروضه
 ایضا طایفه
 والا وکی سر و قرضی
 کاظم

بنیسی دلائی خاقله انان شفه لغاتانه
صورته

دورد
۷۷

دود کچر سخته اوج راده لسته صلح ایی اوج آدله جلدن قصه یه کله رک برار نیلک خانه سه کبر دکلری تاندره
قولی طرفنده اضا قشقی اوزر نه راندره قوماندانی بر سف بلک و مجلس اداره محضانه و شرافنده خلیلی افندی
بنده لری معرفیه کتبتیه خانه ایله اقباله ده کی دیگر خانه سایه موصیته دایم حضرت خلد قیچکی و غنم سزج بالجری
زور برک و غنم طو ناملر ایی شخصی دیر قادیله بدنی ایله البسمه آره سنده برعد سورملی تقی و کی قادیله بنده
و شق اوج عد قسکله دوز اوتوز آتی عد سورملی مارتینی رد و لور فستکی و خانه لره ایی عد و جماعتی
تفکله اجالی بر لباج و بر خور و آتیه سبه عد و قاسول ظهور ایله اله ایله کی و و قوماندانی استقبالی اولمدر
و خانه صاحبیهک یا قلعه ایله کله اقله کله مرقومله تحقیقه اور اقیله برابر جهت عدلیه در دست اودیل طایلی
و مس سوسه سده خانه علی کریون قریبی جورنده مضار فاضله اوج نفر ایی استقبالی در دست اوله زفر
بر سورملی و و تقیه مارتینی تقیه برابر خاصکوی قریب شک مغز زه عسکریه طرفه موشه کبریکه تحقیقاتی بوسن
دار و خجی اجرا ایله کله بولینی بکون صبا حار شو مس و مضار فاضله آتانه کی قطع لغاتانه ده بیانه افانس
و اجرات واقعه سایه تقیه اولمدر خیده براعت استلال و لدر نامه و مظانه ساحر ظهور کله موصفات
جناب خلد قیچکیه دال بولینی مدو عد راسا و اقله

بنیسی دلی و کلی
سعد و تقی
کاظم

[illegible]

362

۱. حال سی محاسنی مستلزم اولی یعنی لهی الخیار به مرسومه تصرف منقذ به عنوان باید بپسند در صورت ولایت داول و آخر فرموده ولایت مطالعات و ایجابات
مراغه و نقد برابر مرسومه تا مقامی هفت کوزانه در برینک باجه زلفی حاله نقد مرفا عتبار اولی یعنی و لغات نقد بر اولی نفسی موزید
و اهلایه فاضی در بر کونک مشکلی عقد کاسته الی بنک نظر نه نقد از روی اصول تعدی بر اولی کیسی مرفا مناسباً و لجه بی صورت مرسومه
بنا بر احوالی منوط رای و فرموده عالی بر مرسومه اولی مندرج ۱۰۱۱ ساطع
تیس دلی کیسی مندرج
کاظم

ج ۱۶ ساطع مرسومه دیگری بباله کار بندید تصرف اولی را احساناً قوه مطاعیه ابائی بی عا و اولی مرسومه و درجه
ایمنی محمول زاعنه یک حال بر مرسومه نظر خذ بنک درستی ایمنی مرسومه و تعدیه برابر اولی نقد بر اولی نقد در بر کونک
تکلی اولی مرسومه مرسومه ایمنی محمول بر مرسومه ایمنی مرسومه و تعدیه برابر اولی نقد بر اولی نقد در بر کونک
یک شکله تعاد و اولی یعنی مرسومه و درسی قرا مندرج و تعدیه برابر اولی نقد بر اولی نقد در بر کونک
ایمنی مرسومه ایمنی مرسومه و درسی قرا مندرج و تعدیه برابر اولی نقد بر اولی نقد در بر کونک
۱. حال سی محاسنی مستلزم اولی یعنی لهی الخیار به مرسومه تصرف منقذ به عنوان باید بپسند در صورت ولایت داول و آخر فرموده ولایت مطالعات و ایجابات
مراغه و نقد برابر مرسومه تا مقامی هفت کوزانه در برینک باجه زلفی حاله نقد مرفا عتبار اولی یعنی و لغات نقد بر اولی نفسی موزید
و اهلایه فاضی در بر کونک مشکلی عقد کاسته الی بنک نظر نه نقد از روی اصول تعدی بر اولی کیسی مرفا مناسباً و لجه بی صورت مرسومه
بنا بر احوالی منوط رای و فرموده عالی بر مرسومه اولی مندرج ۱۰۱۱ ساطع
تیس دلی کیسی مندرج
کاظم

باسمه کتابند و در اینجا روی هم پوز می‌نشینند و گفته قلنا له ، ما نه عی
 - ای بختی از قاتل تو -

۱- منیرك موسى و اقلند و مدینه قریه نه تجاوز اید - ك بود و ده قریه
 قد - اسلامك شریك اولی فی و عسك او لمانند طویدی و قریه توسع اید ك
 بکر می‌بندد فانه یا ندینی و الهالی اسلامك استمد او الیه کی عروضا و اقلند
 معاوم عالی بود - لدی او - الرجه و قبله تریات عسکریه اجراسی امر و فرما
 بود - لیه ای که - منیرك بویله تجاوز اید - میباید بود لاری موجب تأف و تعالی
 او - لیه بفسد و ذات و اندی شیر یارینك تزدهی بونه ما و طانه ده معاوم بونا
 صداقت و - دیناری ایجا بجه بود بایده ما - عطا - انه معالیه اجراسی نظر
 عالی اوله و عجا رانده عسکریه ده و یا خود باب عالی بیده موجب تزد
 استعانتی واقع او لفسد و - بولاسی اکلایله مدینه نه ایضا اقلند
 بویله نفوس و اما که اسلامیه فی الخلاف و امر او بولنده جهات الیه کلای
 افعال جنایه فاش و - م کلا نه قوتان همایه بشیر بولند - ك تأمیه آینه
 و دفع شقاوت ما - عت و الهالینك بکی بکر می علیه تجاوز ده بولند مالیه
 دقت ایلمی و عسکر و افوا و لیو بوج صیدیه آید یار نه نه و می اولی فی هاله
 تحت سلامه آلتوا و نه - عزمه و انعا - کیفیت قاضی و وقوعا ك تفصیلا
 و اتحاد اوله بوج تدا بیه و اثر شد و عزمه معاومات ایلمی ترفند و بویله
 اید و نه حضرت فاطمه و مقتضای عالی بیدار و فعله اولی بایده

تلیس ولایتدن مورد و رشده لی تفرقاندن

صورتیدر

۱. ماریخی دیلدر موشه بسلطت مسافره بولان واسلام سکه اولتا لایمجان قریبی وقوعاندن مودلی
اهالی قریه جوار کویردن استمداده بولند قلدی و مندنك کسبائیکلی الهیت فوق العاده به نیاز قصه ده ک
قوی عسکریه نظامیه تلموزی جریخ ایجابایدن محله ده سوه ایله یوب اورادن قوه افراز و غنائك اعطاسیفید
برابر کینج مرکزنده ده قونله فقدان و محل وقعات موشك یقینی بولند یقینه منی سوه قوتانده المنقدن طلب اولونلوز
کوند رلیان بر طابور عسکر شهانه لك همان قریه نده کوره به اعزامی الزم و چونکه اهالیك هر طرفه استمدادیه نظر
عادتیک توسعه میدان ویرلکسینه اولدیفی برده باصه برلی و اگر اکل منع ایلمی یچونه استیلان طابورک برآن
اول تشه برلی اهم بولنی کینج مرفلقدن اشعار اکتی و دون کیم عرصه وظه به بر بلول سيار زاندر بکین
عواصباح تلیس دن قله اعزام ایله برابر اهالیك مدافله سنه امان بر اعلی اکیا مرفلقدن از بار قفسه ایسه ده
الهی صلحه نظرًا معاملة ایجابیکه برآن اول ابرو انای کای سر عله مسدود
والی
ماریخی

بشیر دلبرینه کلورده شعر قاشمده صوفیه

عاشقانه در دخی در دود کجا بود شیرین جید سنده دخی اولر استیغاح اوزریم اجیر قشیده کابریم
جیداً موسسه نظر قشیده انا نه شعر قاشمده جیده کی این استیغانت مضره ردیه نظر شیرین زاده سنده
اولریم دوبره یا قلمه ایدر حاسوده ایشیریم قشیریم دخی اولر اولر کزیریم انجانی حاسوده مضره لر
کوز ایدر جلد را کجا بل حاسوده جیل ابر موسسه اوده سنده کی ایشیریم ده پات چو غفلت خنلریم الحاحیه ایلاریم
تخمه ایشیریم ایدر کی دخی مظهر غفلت جوینده دخی استیغانت مضره قشیریم قوشما کلف میر اولر توفیه بکده کیم
فکر علم و کینک اشعار کوره اوج درت بودر نینده اولریم ایشیریم مضره لر تریب مضره لر توسیع اوزره مضره لر حاشیه
طبع اولریم ایشیریم ایشیریم ایشیریم ایشیریم ایشیریم ایشیریم ایشیریم ایشیریم ایشیریم ایشیریم ایشیریم
را غلظه زده برینک استغلو مضره غیر موقوفیه سنده حکما یا قشیده عیانت بولیمه اولریم قوشا ف

اولر
قشیر
ایما شایع
موسسه

ج. ه سادینجه قید مربوط موسسه دوزده واقع اولدی قاضی لاجلانه قریب سنه سونک موفیق معلومنده مصنف ادبی
استقامت کجه چهارشنبه کوفی بفته هجوم ایدرن ایقاع ایشکری عاده انار دانات و مستهشکول اولوبغیربایهائانه
ایرمنقول محاسنه دوزبانده محروم بیضواهانک بودنده قیددی عکس ایله تاو بدقیام و خجاردن کر در طرفنده وقوعی
تشریفک ایشکری نده محضنه ماکور به عدیه طرفنده بوکره عظیم قضا نه خط ورفی مورتی بریم عرصه دوزر برکون سب
بود ایکنه عالم ویرمقدیر ازار حیات ایدنه قریب ده کوزه اهالی السواری تفک فخر باطل ایم انوف و دوزیر فریفته
و غلبه اغوی بر فریاد ایدنه قادیونی قریب و جرج و مصومورده بر فانی افاضه و فرانه ایشکری کج جازده لایحه عیاده
و سوار قاضی بانگ زده طایفه قوی رانی بی طوره ایدرن بشیر مردانه زده کودرن مجرب ربه عید کوی دانسه و برینده
مقتولورده محمدان خان سنده قاضیه ویرمقدی قولنده طوکوب انسه انقوی مجروح بر فادینک قوجا غنده بوناه طغوز ایله
میرمینی دانسه سونک کوزی دانسه افاضه و ندره انقایتیکری حق ایدیرر عشاری غلبه کزیمک ایله ایله ایقاع دانسه و سوار ایله
تایران قویشماره بی موجب اولورده مرکز قضا سنده دفعه کونک کجکی و فرادسی ترکون قبه قبه کیمده و محل دفعه اوج
ساعتک سافزده بوناه ستر بریز مربوطی برلی بورعک شافانه دوسه قوماندانک دفعه غلبه شتاب قیامی سوداران
و عرافان دوه اولاده عولاده کونا کونه تیجیانک ترایدین باعث اولمسه بی خدمان ساره تعطل ایدرن موجود دوزانه
محافظه سکونه و انقبالی ایله موفیق لازمه ایزام و خدمتک و طاعت عظم تا بعد از کرم افند زعفرانک فتر و قلم بر و قوی
عدالت و عقابت دازده سحر ایزامه جکری ایجاب ایزامه تقییم قنده ربه خجعتان موفقه بر طرف ایزامه و بر ساعده قنده قوه عکس
حرکت ایامه اولوب ایقایتک در دست و تکیه ایزامه ایله اوج درت کونه زمانه غایب اولورمه اولورمه ناز و فادان بر دوزره
عمور بر اولورمهی جانب ولایه همیشه عرصه و تکرار قنده بی معدودر ۱۴ سادینجه
کج سنجائی
منفی

بنیسی و دیوینده آناه تفه و تفه قنا نه هوریدر

ایضا شقیی طرفنده مد عفاه قریبیه و قومی تواریخی مختلفه اید عرصه اولنا له مجرم اوزرینه محی و فرمائه کیده نامورل
طرفنده تنظیم اولنا نه خط و درقه سنک مدینه نقلا کچو مقولقنده عطفه تفه قنا نه ده فدلر مرقوم علی الحرفقه قریه
نه کوره نلک طرفی قوشانه رفته اند و مد عفاه به برلک بولنا نه کردلی تفه و غیر بطه اید انا نیت قنلایده ویک
بر صورت و عیانه ده قنده بالقوی یکمرا طک اندک و بر عیض اخصامه رادیم ارکک ویک قادییه جرم اید قهری
و مقول محمد نافع برینک قنلانی کسب کتور و قهری کی مرقوم خان نه و برینه قسه اوزرینه طه به عیض مد عفاه
قنلنده مرقوم بیاتنه و مجرم قادییه ده برینه قنلانی کی برینه عیضی واده سنک قنلانی وکنه بالاد قنلانه ده
ایده قهری و کربیدن حیاتی القوی و مقولدن اوزرنده غلام قنلانی اولنا قادییه قریبایده قهری وکنه برار لرده کی
را قیده بر قهری قنلانی و ب جهانه لرا وکنه قادییه ده مد عفاه کسره دن و کور و بیجیایه رفایده قهری اشعار الحنه
و نه کور خط و درقه سی بنه اید و دروست تقیم بولمسه اولینی مرقومده لایسا نه نه
بنیسی و دیوینده
قریه

تکلیف و امتیاز در مورد شغل و تقاضای ملک
صورت دیگر

مورد

مقرر است بعلت حکم هیت نامحرم بر کون اقامتگاه اجرائه عقد اجتماع اید ملک اقتضای قدر مذکور در اقامت باشد
هیت نامحرم در خصه کسی طرفند امتیاز در نه کون ملک او زره یا در قدری و بکوتب و بطریق آن در کس و در نه
اینکی بصورت نامر و در جهت طرف نه خانه نه تسلیم اولدینگی بکی بونک کند و در نه موجود اولدینگی بیانه ایملری و در سطح
اید کون ملک و یا خود بیک در خصه اید مجلس اعضای و دیگر اعضا را بر اولدیده کند و در کون و در عودت اینک شایه
امتیاز طرفند معامله در نه بکی بر تریز که تصادف اید در سه اول وقت جمع و در سطح اید برابر کیدید ملک
بر تکلیف متعاقب امتیاز با سلامه صورتی موضوع موقع تکلیف و تفایم اولدینگی هیچ اولدیده جمع کون ملک او در تکلیف
در خصه ملک و در در نه قدر تاخیر طلبی بر اولدینگی و در حقیقه بر تقضای امر و فرمان همایون ملوک و در خصه ملک در وجه
الزام سرعت اولدیده لازم در اولدیده بر اجماع مقرر است قایم توفیق حرکت اید بوهیت خریستانیه در معامله و در خصه
اتحاد افکار استخوانیه آتیا بقی و مقال وقوعه میدان بر تقضیه بولنده حرکت ایست اولدینگی و در وقت دخی فریضه
ماتریتید اولدینگی و بجله ملک امتیاز اید در طرفه خانه بیک اولدیده شبهه نیکم هیت خریستانیه در وجه غیرت اید بیک
تصادف اید بیک حال شکل اید بیک و بصل سوز لونی نهایت جمع اید بیک کون قدر بوراده ایکه اتحاد حرکت اید ملک
مواضع اولدیده بقی و بوراره کونک یاغان برف دخی حرمانه کیدید بر مانع غیرت اولدیده بوجهت در دخی اردو بیک
شیریت جید سه شوال الحیدیه جوایا و صالح یا شایه مشرکات امتیاز دخی معدود
والی
فریه
لا سانیج

ببینم دلبر قندینه کلامه تنواری نامده صوری

نصیب قضا سناک کو زبان و در کوکب قمر لرزه کی ابر سیرک کا خوشنیا و زنده لرزه ای قمر سیر قمرینه نطق آید به
 منکر کو بر در بالگر بر قیاح محافظ بر اندوهی و نفع عاق «ما یمنی علی تنواری عرصه قننیهی بویچه علی السحر کج
 مظهر قننیه انما نه تنواری نامده اشقیایک بقیه اهل لای رضی ای قمر سیر و نالو بهی سوده آید بهی هر ایچ قمریه ده که
 خانلری احرار و تحریر آید مکر و باز عظیم امر تنگیست اجرت نه قد و بد به بر می نغزات بر آید در مظهره سناک
 ره اغراض لرزه اشعار و کشید آید در ملک تربیت رسوقی سوده زهری قننیهات خفوقی رضی جود با بچه مظهره
 بلیغ و آید قننیهی صوری صدف و فطانت ابراهیمیه
 بلیغ آید
 قمریه
 موشن

کجی موقوفه آناه شفیق لی تمنا قاندره صوری

هر روز که که زان قریب لری او را دیده کدی عروسه دلنا نه اتقا نیک کیه سبا طراوتی کز نا که بر وقت سافه ده کاهده
 قریبی یا قریبه اهلینی نزدینه ایصال ابیدرس ده بر قریه اهلینی بر رضیفه نا و کجید بر اجدید نه فرایمک سبا نه
 برلنا نه بر دوسلی کجی برینی او کی کجی قتل و بر لکله کجی نه رعالت نه نه اولاده رفیده ی تهید بر لکله ی مسود کجی

لله سالک

کجی موقوف
 صبی

بیش و در تپه که می شد و کوه افراشته بود.

۵۵

صاحب و پند که از این اشعار که در کتاب در زبان فریاد می آید این عبارت بود که منی و بر نزل نزل و پند
کلیه از آن فریاد که در کوه افراشته بود و پند می آید که در این اشعار که در زبان فریاد می آید که در
اولی که نوزده در آن که در تپه که می شد و کوه افراشته بود و پند که در زبان فریاد می آید که در
دو که نوزده در آن که در تپه که می شد و کوه افراشته بود و پند که در زبان فریاد می آید که در
سه که نوزده در آن که در تپه که می شد و کوه افراشته بود و پند که در زبان فریاد می آید که در
چهار که نوزده در آن که در تپه که می شد و کوه افراشته بود و پند که در زبان فریاد می آید که در
پنج که نوزده در آن که در تپه که می شد و کوه افراشته بود و پند که در زبان فریاد می آید که در
شش که نوزده در آن که در تپه که می شد و کوه افراشته بود و پند که در زبان فریاد می آید که در
هفت که نوزده در آن که در تپه که می شد و کوه افراشته بود و پند که در زبان فریاد می آید که در
هشت که نوزده در آن که در تپه که می شد و کوه افراشته بود و پند که در زبان فریاد می آید که در
نهم که نوزده در آن که در تپه که می شد و کوه افراشته بود و پند که در زبان فریاد می آید که در
ده که نوزده در آن که در تپه که می شد و کوه افراشته بود و پند که در زبان فریاد می آید که در

پند

۵۵

تالوری به جوار قلب مربوط است که کوزنای دار و بگونگی قریب از ارضی اهالی است و حیواناتی با سقا با ده ارضی
اشقیای طرفین تالوری و یقینده اولاً اقیسید قریب نه نقل اید لیکن کمی قریبیه رنگو رتبه اهالی بکن موقع موقوفه
سوره و خانه از احوال و تحریب اید لیکن اشعار خلیلین میان اولوب خنده تر خود لاجهان جوتخ حصول مقصد امیدنی
قطع اید لرسم قلبه چنانه ناهیدی داخلند خانه از صغره و مقصد بطنه اسلام قریبیه مقصد اید به جگرینه
و بقریر از الت طرفی خیانه باد خانه بکانه کمی مستعد غلبه به جسم عزیزان قرار ناهدی اولفده نی اوید به جاده
و قوعده عبارت معانی ملک مد اهدی شهر سزاید و کنه بی حرکت عسکرینک ترمیمی چونکه زاندر موجودی می
و قلب جوتخک اشقیایک مجاورانه فارستو تداید مانده اتحادیه مقدر در جود ایاضه جلیقی ترمیمی اید به جگر
مخلدک حافظه عسکر آله الفی و یا خود زاندر ملک ترمیمی از وی جانب ولایت عرصه و اشقیانک قریب موقوفه
احوال اید به جگر و سناط غفیه اید مقصد ما خد آله زره ایکی بلوکچه دون اولوبه او زره قلبه ایجابی قدر قوج
عسکرینک برای حافظه کوزناکه سوره و اقامدی ده ۱۶ و ۱۷ مار نیل مار نیل قلب و سوره قوماه انقلدیه اشعار
و تکرار اول زره خانه نیولدی معدود در ایاضه مال سناط
صورت دیگر

قلب قضانه ربط تالوری سکر علم ده عیسای خانه ده عبارته اولوب بوندره آتی خانه از نزع عسکر ادب بکن
مقدم ارضی اشقیای طرفین احوال اید لرسم ارضی اولوب اهالی و دیگر خلایه نقل اید لیکن عرصه اولوب
کچھ ترمیمی
ما سناط

درق طرفه که طاسه دیوار در موجود بولنی در قریه مذکورند نهاد چینه اصابت ابریه محله نهی اولوب حیه اغافا
اولنی روات و عاوسید بر ابر استقامت نه کوتوریه نکر درلر جان طرفه اخو و صا حله تا ز اولنا در کور
حتوی و تخنیا ایلی یوز غوسه قنلی بر باب خان یا قیدر درق طرفه که دیوار موجود بولنی در قریه مذکور
و کونک جنوب جهته کا کله اولوب حیه اغافا اولنی روات اولنا ایلی حاشی و درق بیله غوسه قنلی بر باب و کونک
طاسه اولدره و طاسه برسیه قریه در و کونک موجود بولنی در قریه اولنا ایلی یوز غوسه قنلی
تخمیه ایلیه کوی ده تخنیا اولدره اتفاقاً حیه ایلیه صوبه القار اولنی کور صوبه کوتوریه و کونک
صوبه ایلیه تخنیه ایلیه در قریه مذکور در و درق کونک جهته نهی اولوب حیه اغافا اولنی روات
و عاوسید بر ابر استقامت طرفه کوتوریه اوس و درق کونک آقا قنلی ایلیه افاده اولنا اخو و صا حله داخل
اولنی حاله اوج کوی درق و تخنیا ایلی یوز غوسه قنلی بر خان در طاسه اولدره دیوار بیله قنای
موجود بولنی در قریه مذکور در حیه اغافا اولنی روات و عاوسید بر ابر استقامت طرفه کوتوریه معروف
میریک آقا قنلی ایلیه افاده اولنا مع اخو و صا حله ایلی کوی حادی و تخنیا سبه یوز غوسه قنلی بر باب
خان طاسه ایلیه درق طاسه دیوار دری تمام موجود بولنی در قریه مذکور در حیه اغافا اولنی
روایت و استقامت نه کوتوریه تان اولدره طرفه آقا قنلی ایلیه افاده اولنی روات و عاوسید بر ابر استقامت
ایلی یوز غوسه قنلی بر باب خان یا قیدر در دیوار دری موجود بولنی در قریه مذکور در حیه اغافا اولنی
و عاوسید بر ابر استقامت نه کوتوریه سرکن و درق طرفه آقا قنلی ایلیه افاده اولنی روات و عاوسید بر ابر
اوج کوی درق و کونک ایلی یوز غوسه قنلی بر باب خان یا قیدر در دیوار دری تمام موجود بولنی در قریه مذکور
حیه اغافا اولنی روات اولوب عاوسید بر ابر استقامت طرفه کوتوریه کونک و درق کونک آقا قنلی ایلیه افاده
در روزه دره دیوار بر ایلی طای محتوی و کونک سبه یوز غوسه قنلی بر باب خان یا قیدر در دیوار دری تمام موجود بولنی
در قریه مذکور در حیه اغافا اولنی روات در قریه مذکور در دیوار دری تمام موجود بولنی در قریه مذکور
درق کوی حادی و تخنیا بیله غوسه قنلی بر باب خان یا قیدر در دیوار دری تمام موجود بولنی در قریه مذکور
حیه اغافا بازیه اطورنه مخصوص اولنی روات و عاوسید بر ابر استقامت نه کوتوریه معروف و درق کونک آقا قنلی ایلیه افاده
افاده حظه اوج کوی محتوی و تخنیا ایلی بیله غوسه قنلی بر باب خان یا قیدر در دیوار دری تمام موجود بولنی
در قریه مذکور در کای بیستگاه نام محل کای جهته که طاسه اولوب حیه اغافا اولنی روات اولنا اوطا و غور
و صا حله داخل اولنی حظه اوج کوی محتوی و تخنیا سبه یوز غوسه قنلی بر باب خان یا قیدر در دیوار دری تمام موجود بولنی در قریه

[illegible]

شينك و بال فريله زده حرکت عکس به مساعد هواي منتظراً و قوه خود منزه که به لره
 عاکر تا هانه قره غولاری اقامه سله رها بوسك کلیکونه نه تیره زده کما حقاً نوبیانی
 من صافرا - شنه کوشنبر و بلامرکت طو - لمعه اولی فی ماله رونه کی تا - یلمه صرافیتیم
 و جله رو کیمیه هوا آیمیه و مراب اولیه کیمیه ساعت کزده صالح ایانا و ادج - کلامه صریه
 الیه - تا قولیمه عاکر تا هانه حرکت و موجود رادیده - رت عدد طایع طوی و فاعلیم
 و غیره سانه کولر زده مالی نقل اینک ایچونه مستعمل قینه اقامه - بط الیه عملده طایع صرافیتیم
 فاعله خود - اولده طاعنه که تیره نه ساعت اولیه بقیقه و اولی فی آنده طریقه سانه کلامه
 تکلیلاتک تمامه دیار و ام ایندی که رت سایدیم - طایع و طوی صرافیتیم طوی و دشانه
 کو - نمکه رابره دیار لکن صرافیت عکس به کلیکونه نه تیره لره آ - قه صبر سنده و قوه بولوقه
 اوله یفتند که سله میو - کومیک و طوی و دیار و اوله - زده بولنامه شينك و بال
 قیه لره زده مرکز اولده میار لره زده نوبی و محافظه و طایع سله برانخلده بر مقدار - عکس
 تا هانه الیه برابر جریانه ماله نکرانه بولسونه - نه طایع - له برابر او موقعه طایع الیه برلی
 شينك لره قلا غولاری بولسونه - نه تکلیلاته غیره کومیک اوله - نه و غیره عدد
 - اوله لره کیمیه بکامکه در لره سده ساعت بشه اوچی لره منیار و نسب بری
 - اوله و قلا غولانه نه - نه مجموع کومیک لره - یاره لره طوی و قوه و قلا غولانه و قلا غولانه
 و اوله - نه که بچینه ایله و اضطرار باقی خفیف و تر لکه سز اوله یفتند میار - نه کیمیه
 صوفیلم کسیر لره شقیات زده بو - زده اولی فی وایری و فاعلیم و کلامه صرافیتیم
 مجموع اوله قلا غولاری و هر مناسب طایع کوشنبره طایع لره موجود و فقط عاکر تا هانه
 هجم و سنده قله باینه کلامه شقیات کلیکونه نه موضعه نه قاهره اولی فی سوله
 شينك لره کومیک - رکاره غیر لره سده ساعت الیه بومرکز و اولوب انشا اله تعالی
 موفقت به الیه برابر عرصه قلا غولانه موضعه - فاعلیم به سله تبلیسی والیسی
 فرید

شمعی اعطی طغوز ده موقع تکیله سما انما اولند یقینک ده کلک و زانه قریبی انکوب
 عاکر تالاهانه قریه ایمنه ده اشتیاق تکلف اولفل برابرتالو ی طرفه فراتالکده
 اولد قاریده خا جد مله تکیا اید لکده اولمنه نا اول طرفل رضی تحت انضاطده
 طو تیاوب علم الخصوص کفر و انک طرفنده کت و کنا اید بر لکده اولدله اندام
 مغنه نلک روده او جریده مضار فایت کلای فندله رده ایکنی اتلاف ایت کلای
 و قلب جریده تالو ی حرکت ایتد یلام عاکر تالاهانه نلک موقع منکوبه بر عت
 ساف رده لانه قریا لاه انقیاد اولدله افریس قریه منده فندله ی تکلیل ایدله و
 عاکر تالاهانه جر بکونا مضایعات وقوع لید و کیرد کلای کنج متصرفل فندله بیلیر
 هراکیر صولیه و فقیه نلک حضرت ملا فتیله صیده ملو دی مفاخرت بنلان مله معروفه

تالیس والیس

نقده امیانه شیخ

فرید

بنفشه

موتده بنفشه والیسنده

بوکونکی نلفر قنار به دیله کلکوز انک بنفشه قریب نلفر اولاده نیر لر
 عا کر نه لکانه ناک انده اولوب انقباض کلکوزانه حوضه نلفر طویل و قوی
 وساعت اونی شدتی صادم دوام اتمکده ایری خود جناب ملکانه
 طرفنده بوکون کلکوز انک انقباضه تخلیه و ضبطی نصیم اولمسه ابره
 نالوده بره قوه امدادیه ری کلکده اهدیفی کو طسه اهدیفه بو مقصد
 حص اهد مزایه عا کر نه لکانه ناک بنفشه نیر ابره کیمه می ارجاب
 ابره کلکوز بنی چادران در زانک ارسال قوتانه صالح یا نلفر نیر
 طرفنده با یوصله انقباض و تحلیله در حال ارسال لازم اجرا اولمسه
 بر شهادت ایل به مجروح افانته لکونوری جراحت معاینه سی عینه
 معز بوند بنفشه حیفا بولده نیمور بار چهره با قیاس اولکی دفعه کی عینه
 انقباض ابره یور و بونک سائر طرفلری هیچ بر دقوی اهدیفی
 معزده قنار ۲۰ ساله ۱۳۰۰

بنفشه والیسی

قیر

استیفاء یعنی اجزای خدمتند بودند بر بلاه بنیاس و مومنه ازین مرخصه لایق بنیاس مجلی اواره و مومنه مجلی صحاف
 در و حاکم اعضا می بود که میاد و ریخته نژادها که در مدله و در معانی الیام استیفاء میاد میقد و بوداده
 یک سفلی اولوب خسته نه خدمتند به بخت خود نژاد مساعده اید بنیاس سقره قدر سولیده لایق ده عود
 حالند اجزاء جاریه حاکم می خارجه نفق و اعلامه اید به چکری ملا خط سرباه واقع اول استیفاء بود
 در و در استیفاء استیفاء و موقفین سرباه جناب خلافتی اید کلکوزانک خطه تعلیق فتحیدی بود که دیگر
 شرافت عرمد اولنا نه نفیبلان نظرا عاکر شاهانک بصفایه اید تقای بو اقام قدر کلکوزانک کرمی
 قویاً مامول بودند و میار کنند خ کلکوزانک صفای عاکر شاهان اید برابر عرمد بنیاس اولیانی مومنه
 عودنه مساعده و نه خف و برده استیفاء اولیانی یعنی نام لری راهب الی اید بر لکه اید الی ایچوله یستینه
 و کیچ فالوب راهب استیفاء نژاد اعزامند به هر که سبک فری سنده نژاد و نه کلام سولیک میا کلکی خاسته و نه
 و کیلی راهب وار طمانک ماهانه استیفاء و نه سولیک افرا با س اولیانی نظا هر اید به کی
 هر نه مقصد لایق بنیاس مرخصه سربازینک افندی طرفند به کمال محرمه طرف محکومانه اید فحشید و میا بر رسید
 اید نژاد کانه جلب و افاده می سمان بنیاس خطه خطه خطه اید بر لکه جیلده کاسر بنیاس یستینه اید صفات
 دایس اولیانی خلافتند برابر خدمت بنیاس و مومنه و کیچ سبک خدمتند واقع خرنیاسه کویرین کروب اولاف
 و اید اولیانی سولیک سولیک بر فایح آی طرفند به خرنیاسه طویلاد خدمتند و میا کویرین کسورین از زده واقع
 کویرین مجبور اید کلکی و تنکبلانک اجزای مرده سنده مذکور کویرین اووه فری سنده اغتاسه حیفار مومنه
 اولیانی افاده ایچیده کند که میا میا طرفند به طومنه و بونک و میا مرخصه لایق اعضا لایق برابر بر افندی
 و سبای قدر توان حضرت خلافتی اید هر طرفند به نفیسات انضایا لایق بر دایم اولوب جیلده به سقره طرفند
 سکوه و آسایه حاکم مومنه یعنی معرفت سبای سبای بنیاس و لیس
 فرید

موشه بلبس والینده شیف

دوئی معروضه مخدیه حکره معارضه نیک در جسد و مجروح و شریف
 مقداره خبر کلمه کلکوزانه تیریزه عکس نیک جادری
 مرکوز و انما نازیم پیاده لری کونز یوب احوال صور در پلفه
 و ازان و نصیات کونز لکده در کلکوزانه فزین محاط اولو
 طاعن کلکوزانه طرفه کی حزمینه اینجه اولو عکس نیک
 بکونه صبا حده سدی ساعت سه قد معاد با طوب و نقاب آغده
 اولینی ایستلکده و بو رفیده سدی با ایه و فوطه ایه زانی
 طولو با غمقه در وینک جات ساره سده کی آیه سیه
 حیدر قشیه برکی اولینی معروضه ساعده
 بلبس والین
 فزید

در دخی اردو هکلوئر بر بنده سیف

تالویر دغلنده ارض استیضائی تنکیده مشور اولو قوه عکریه قوتاندا
 فریه صالح یاساده آلمانة طفرقه ده سده قدر استیضائی مرقوم ایم
 همجوا بولنا برلی ارض اهلایندنه بکیده زیاده نفوس عمرمه خلک
 ایلک بوندره مناسبی بالاجواب استیضائک کلکولانده همه قرارنده
 تالویر ایل کلکولانده ارهه فکر قریبک نام قیالنده وهورنده کی
 قریره خصن انیکلری و مقارلری بیک بیوز ادهنده بولندی
 اکملکسه وندکولر ایکی قریه ارهه کی ارضیک احوال عقیده افه
 معلون ایمونه برملورلر ارکانه حرب قاتلوق کوند یلرله ده موقعه
 مناعت قوه العاده منی لایقیده کف اجرا ایدیمکی وجیهه ده
 حرکت ایله استیضای صاونک بوزیکانه نام عشار وحبس
 ایجرونده قریب باب قرار اولی و باضود دیکر جنودیه قرار
 موسه اوده نه کی ارض قرانه دخول و اطری سوریه و اختلال
 نفس انجدری ملحوظ بولنی حسیله لهنه اتصال حاصل اولو
 قلب قضا قوه عکریه استیضائک ممکنه اولدیجک جوابنده خودیون
 تشکیل و تدبیره بدل مرتب غیرت اولغی و بنا و عید قلب عیونکی

فونك طيب واصحاب جفانه نى نقل ايجوه حكومت محله طرفه
 باجده موبور ايجوه يوز. محمد نك تدارك ايند برك او اول
 ايله اجانه تقصير قذيفى اتقا. اوليو. اليوم كرك موبه جفانه
 وكرن كنج سخا نك قلب ففسه جفانه سوه اولنق قوه اوه
 ملبو. ياره ايله الن جبل لمونده عباد. اولوب بوقوت هرديو
 احوال واصلاته قانو سايه هزاره نايه مقصده بلقا مابغ
 كافى اولوب عكرتهان هرديو ماعبد و مكلان اقتم ايله
 خدماه فداكان ايفانه ضرورته ابروه نه چاره كه اسان
 عكابه ماعبد بولارده محروم و ايجو يلبوز متروا قناعه
 اولوب هر طرف كتر برف ايله متو. بوناه طاعدره سويغونى
 وسيع و فخرلى هوالرده اجانه تنكيدنه دلام اينك امكانى
 مير اولينى كى قلب جفانه كى قوه عكابه ايله اتصاله حال
 ابرك اتقايي اونيه برويه غلظه مكره مزبه مناجاتك امكانى ده
 انجيه سوكوندره حاصل اوله بيليكه سوكوندره طالع فرضه طالع
 هفتة ظل الله عظيم استنادا اسان برركت تنكيد اجا اولره
 اتقايه سباق نك دردت و تنكيد حصول موفقت الهف و توققه

سجانہ وہ قویاً مقول و ایجابی حال و موقعہ داشت بلیغاً و اخصراً
 لازمہ متی و بیا ایضا اولیٰ عقدہ اولوب نتیجہ نکاحی علیٰ طاعت
 اقدس و عظمیٰ عرصہ فلیضیٰ معروضہ اولیٰ بجمہ اصحاب و ائمه

یاد و اگر مفضلہ شدی در بخیر دوی

همجو - میر

زکی

ترتیب معانی و اصطلاحات فی مابین

عدد

و ان ولایت و محکم و سفیر و نماینده امور است .

۱۶ مخرج تأیید و تصدیق است . لایحه - شری و ولایت تر اندازم قوماندانان و قضایا
فانهم فاسد و الفاسد فاسد است . اتقوا اذن و نفوذ و احب بیری و بنی الله ایدیه اولی و اوج
فایت صبر برید و قصه الجسد و اندر و ده لطف صفا و سلطوت و خباب یا کلاه و در سیری
تأیید الله اولی و بزم طوفان و فی بیری قدر شری و انی مجروح و در شری استعمال استغری
توسعه و کرد ایسی و در کشف ایدیه و بیان و تحفه و هر یک به جرات و خدی و زمان ۱۷ مخرج

و ان و لایحه
سزای و فرق و توانان
فرموده همه

وَلَا يَكُنْ فِيهَا

وَلَا يَكُنْ فِيهَا

موت لموت ونبیب اویع واعداد رت عت سافرن واقع سرور نام صلیک انکسہ بولندہ شخیرہ
 فریبندہ عاکر شاہان ارضی تقیاسہ تقاروف ایدرک صادر ایدک اولیئہ وھذلہ بولندہ شخیرہ
 بولنیقہ وائر موتہ تبیس والیسہ موتہ قنارہ انفسک ایک قطعہ تقاروفہ وارنہ نقذ درونجی
 ہلکندہ یشرتی مضامندہ وارو اولادہ تقاروفہ نک صورتی نظور عے بولندہ اورہ لقا علیہ ولیدیم
 قاتلج وھولہ نقدہ قوتج مضمرہ لرسوقیدہ اشیای مرقومہ نک فرارینہ وھج بر طرفہ ایقاع مضرت وھولہ
 تقاروفت ایدرینہ قطعیا بیادہ برعالمہ رھ اقدہ ونگل ایدرینہ ہولنا بافتارہ عاقبہ توبہ وشتار
 اولیئہ اولیئہ ویدرینہ الرقبہ معلومانت علہ فیکان عے تلافی درکار بولندہ اولیئہ اردو نام علہ
 لایعہ اولیئہ ویدرینہ ونا بولندہ
 عکسہ
 صلیک

مکتب قاجاری
تهران

اینده بخانده در دوشنبه دوی ستری نامه ارکانه جدید بیسی و یک برلاسای
مورد ۴۰ موردی نایز خلا تفصیلی تفاوتها صورتی

موشه بیسی والیس ایله موسه قیامه الحفنه نامه تفاوتها بر ابرو ابرو عرصه اولشده از صبه
تفصیلات و فی بدین عرصه و طور عسکر بدین قدغن معروفه

صورت

موسه اوده سیک نتر سنده و صفت لفظ و تبیه اوج و اخلاط دره تحت مافرد واقع شود نام
جبله حاصله قوتند و جبله فرار ایله ارض اشقیاسه تحتی بولینجی محاربات واقعده اکلاط
بوندلک فرایه قطعاً میدان و بر لبه که در دست و تکیلی ایلی ایچونه ایجاب ایله تدبیر اتحاد و اخلاط
و تبیه قوه لایق مقیمه و ضابطه موسه و اسرافات ایلی بولکونای مجتبه کنی اخلاط و تفصیلات
نامه تفاوتها قوه تقصیر الیهم نکله جبلت آتیه بولانه و ساعت موقعی بولانه شعبه
فریحه اشقیاء تصادف ایلیک و صاوه با شویلی و فعله یوزی تجاوز بولینجی و تبیه
عکس سوت لازم کلیکی و اخلاطه کی ایلی طایف محلی نکله کوندلیله اوله قنده لازم کوندلیله
استعمال قدغن بلیله و بنا علیه قریه مذکوره جوده علاماد عالی نام موقعه و تبیه
اوتورر مافردی ایلی موسه اوده سنده و فی بر مفرده قصبه موسه ایلی بر لبه کنی اشراکت بیسی
جوده و صفت ایقاع ایله نامری ایچونه تأیید تقیلات و فعله نک فرایه میدان بر اعلا قصبه اجرای
تکلیف لایق مقام ولایه و عوایا اخلاط قائم مقامه تبلیغ فائز اولینجی و از صبه تفصیلات
و فی عرصه قدغن معروفه

دیگر صورت

حکومت محلیه و کوسه بلیله لزوم اوزرله اخلاطه موسه اولنامه بیام زاندر موده مرکب بولانه
مفردی بر مفرده شعبه قریسده ارض اشقیاسه تصادف ایلیک و صاوه ایلیک اولینجی ستری
نامه تفاوتها در سجنه اولینجی و معاونت ایلیک اوزرله جبله کی مفرده نک مذکور قوه التامه
ایلی و تبیه از صبه معلقات و در حال عرصه ایلیک معروفه

تیسری ولایت نہ بدھ

انواع فضاحت و تفاوت حاجا، حجازہ خالی قاعا صغیر اولیٰ ایضاً خذلسک وود
 قریم رکت وصولہ و قزاقی قریم لرندہ بکری ستر عدد قبائی و سورہ صا و صائی تصدیک
 برود و لو و ایکی بوز بکری درہ عدد فیسی بوز کردہ ولایت زانندہ قوماندان غوث
 یاسا طرفندہ در دست و موسہ کلوتہ نسلم اولینی موسہ متوفی ملک و یاسا موسیٰ مولد
 اسحاقی زورنہ معوضہ فہ اسماعیل و یاسا قاضی
 تیسری ولس
 فر

شفا

نبیسی و لایق شد

ادود ده - دوسای استیقا ده کوسای قریه طایفه بار قریه مذکور به خدمت طایفه
 کبی اسدول و از اخی ایلم مذکور قریه ده ارباط و مشعلی بهضاه مستحق علی علی
 و ایکی ذکور و برانات خدمت کینج لیست مذکور قریه ده ارباط ابدل طایفه
 قریه قریه کا ده ده ارباط ارباط و صمدی افسر کینج ارباط و لایق شد
 قریه ارباط ارباط یا طرفه باقیه صمدی ارباط ارباط ارباط ارباط ارباط
 حکومت نبیسی قلمند و بونقل میا قریه کا برما قریه قریه قریه قریه قریه
 ارباط نبیسی قریه قریه قریه قریه قریه قریه قریه قریه قریه قریه قریه
 ارباط نبیسی قریه قریه قریه قریه قریه قریه قریه قریه قریه قریه قریه

صدرہ عظمیٰ سلطنتی قلمی

[illegible]

مَنْ كَبَّرَ قَلْبِي
خَيْرٌ مِنْهُ

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

بسم الله الرحمن الرحيم
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

موسسه دره نك علی کبر بوده و زینت فریه را به کفایت ازین غرض ازین موصوفه و درین
فرد از رفته به میری و پویس و زان به در نقشه و موزنیم غلام ازین موصوفه و زان به
برفر از رفته به ساینه و زان به موزنیم غلام ازین موصوفه و زان به موزنیم غلام
اتقاید موصوفه نك کلام و زان به در ساینه و زان به موزنیم غلام ازین موصوفه
نه موزنیم غلام ازین موصوفه نك کلام و زان به در ساینه و زان به موزنیم غلام
معلولان و زان به موصوفه نك کلام و زان به در ساینه و زان به موزنیم غلام
احمد الموصوفه نك کلام و زان به در ساینه و زان به موزنیم غلام

سید محمد
سید محمد

در دخی اردوی هما بوده شیرینده مورد ۹۲ مورخه
تا فلو سفده لی تلف اقدام نک صورتیه -

مکتوبه
مکتوبه
مکتوبه

موسسه قومانده مورود تلف اقدام صورتی برای معلومات زیاده تقدیم قلمسه اولی یعنی معروضه

صورت

موسسه او ده سنگ علی کبر بوده و تربیت قریب لری ده سنگه کی قمر ارای تیر لرنده قدر لک
بولد یعنی خبر انسی و ز رینه ناهیه مدیری و بولیس و زاندره رفاقیده هما خاص مغزه سنگه
مدرزم عاصم افندی قومانده اسید سوه اولنا نه الی موجودی بر مغزه طرفه نه انقیابا ایل
درت ساعت عربا بدله کده سنگه اسلحه جدیده ایل ایلک مجر اولاده او ده نفر قدر لک
بر فردینک بیلر مطوت قاهره مسکده ده جاک کریا تی قلیص ایدیه به راک سایه مطوت و اید
حضرت خدیو قیما هیده میا در دسته موفقیت حاصل اولسه و له المصنوع جناب ملک و ده رفدک
بیلر بوری قنایه یعنی مورد و زور خالده الحاح شکسته و مقتولیه مر قومانده تحقیق هویت لرنده
کله لری و کیدار اولد یعنی بیلرک بزرگ لرنده موجود اوله هو طبعی بولنا نه و رای و بهانه وی
برایر به کینه ملک و زره طرف حکومت جهت مسکده ده مرکب بر کتف تحقیق اعزام طند بیلک
مستحقه لطیف اولد لرنه نتیجه تحقیق لک سارقه عرصه اوله یعنی برای معلومات معروضه -

و تخلص من غلظ
و تخلص من غلظ

4

ارمخی از باب فادند نه اولوب برهوه فاندند و او نه برود و طو یقصد و اولده
و بعضه ای نسلدی نویسه ایلم یوک بر افشانه بدانه ایلمه سکی بولسانه ریش خدلم
کیفیر قلک سایه یوقیغور غیاب غلظ قضا جیده عا کر شاهانه طریقه یوسه او ده سحر که
الوایح فریه سنده و دست ایدلکی کی برهوه عجمانه و او وانه نایه نوبه نایه خدلم
طریقه احزان اولدنیقه زار و درنجی ایدوی کلوبه یوسه بیت علیل سنده نه مورود
نقد افشانه نه مور و لفافه عرصه و نقدی قلعه و باب عالیه معلومانه و بریده اولفلم
اولیاده اورد و مانده علفه صد اولدیکه ۲۴۴ ما اهرمه اولدیکه ۲۴۵
حکایت

در دخی اردو هیله شیدت جلیله سند نه مورود و سره اول علی
 تا بخوانند افتاده صورتید -

مکتب فانی
 خیر علی

ارمنی از باب فادنه اولوبه نالوری جلیله اجرا فنانه نیکیایه هر فصله ورم باب
 فزاید اولوبه بر جوده زمانه بد و اینی غایت ایتمک فکرم اوده در ورم طول و فزاید
 اولاده و بدیهه اریلاری حکومت سیم علیمه توبه ایدرک بونک براغتاشه بدیهه
 اچیمه حاجا ساعی بولنامه تقی مشهور و ریسی خذله کیفره فک در دست و اینصالح
 ارمین طرف طرف مضره لر حقیقیلله و تقصیریه شیده اجرا اولوبه بونکساری
 بکره رفعل و رقانیه موده اوده سند الوارح قریب سنده نقادق ایدرک
 وقوع بولامه مصادمه باینه موقتیویه حضرت خلد قشیه اعظمیه در دستلیمه نفقت
 هال اولوبه و افراد غایب و اها قشیه قطعیا ایش قاریش بر لیرده و بقای رضای
 بادشاهی اودنا مرتبه بر هال ظهوریه بدیهه و بر لیرک بلکنه شومره ده افراد شاهانه
 ایش نفه شریه و اوده نفه ده مجروح وقوع تملدکی و نزدیکی معهود بولنامه
 بر هودیه صحنه و اودانه نایب مجرب در دست ایدرک خطری صی اید - ایزد خذله رفعل
 مرقصه در هال محو و احواله اولوبه موده قومایه نفقه مجله استعاریه اکلحله اولوبه
 و محل وقفه ده بولنامه کای فصاحت و جیدتلم ابراز اثر باکت و شجاعت ایدرک ضاعت نه
 و افراد جنودیه ده لازمکدنک ترغیباً للامثال اجرای تلخیص و تفسیری حضرت رفعل
 عالم سیریه ایدرک غصه قلم خفی در وند -

داده ولایتیه ۲۰ - ماده ۲۹۹ تأییدیه کلامه شقوه ندر صورتیه

توبانیو کلیه اسم شهر و منطقه کی خانه رده ظاهره جیغریه به اشتباهی عنعنون یوزین حقوق یوز و اقوت
 عدد محکو و یوز یوزین یوزین کفر یوز الکی الکی عد و نایر فقره کی و قایم الکی و خاسو ندر خاسو الکی الکی یوز یوزین
 یوز یوز کلامه الکی عد و قشند الکی کفر ماوز و او قوت سوره کی و برما یوزی و برما یوزی و کلان
 ماوز و یوز قیسه الکی مع مقایزه ماوز کدر می الکی مع مقایزه سوره کی املری لرم حیا الکی یوز قضا و عد
 و الکی قشند النوع او حله او زده او به یوزی عد او به آتلی ماوز و دولری و او به عد و قشند سوره کی
 و برما یوزی او وائی و او ج کلامه او به کیو و نیایت و انسته عد و قشند النوع فقط مقایزه لری و او قوت
 کیو یوزی و برعد و طاشافه قوتی سوره کی یوزی یوزی الکی کلامه او زده و به به عد و قشند سوره کی و قشند
 اقلام قشند سوره کی یوزی یوزی او قشند سوره کی یوزی یوزی الکی کلامه او زده و به به عد و قشند سوره کی
 راخذ و یوزین کی قشند سوره کی یوزی یوزی او قشند سوره کی یوزی یوزی الکی کلامه او زده و به به عد و قشند سوره کی
 و او به و به و به قشند سوره کی یوزی یوزی او قشند سوره کی یوزی یوزی الکی کلامه او زده و به به عد و قشند سوره کی

[illegible][illegible]

 L'état n'accepte aucune responsabilité
 à raison du service de la télégraphie

ژوندگال نومبروس سوق نومبروس ارسال تاريخي ارسال ساعت -سوق مانووي			متوسط مرکز بخرج مرکز کشیده ایدن مانور اخذ ایدن مانور اخذ تاريخي وساعت
٢٢ نومبروس N° du dépôt	کلمات Nombres des mots	غروب Group	تاريخي Date du dépôt
			ساعت Minutes
			دقيقه Minutes
			روز و شب Matin ou Soir
			طريق Voies
			اشارات مخصوصه Indications non taxées

نصف سیدہ اکا کس بیفتان انفا سے جو لیکن
 کہند موقتہ زمانہ ہے
 ۲۰
 ۲۱ جوار

<p>۴۹ ۴۸ ۴۷ ۴۶</p>	<p>مهر نفع به جیب</p>	<p>درآمد کلی</p>	<p>۴۸ ۴۷ ۴۶</p>
<p>۱۹ اولین ماه از این ماه که به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه که به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p>	<p>۱۸ دولت به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p> <p>۱۷ دولت به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p> <p>۱۶ دولت به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p> <p>۱۵ دولت به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p> <p>۱۴ دولت به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p> <p>۱۳ دولت به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p> <p>۱۲ دولت به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p> <p>۱۱ دولت به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p> <p>۱۰ دولت به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p> <p>۹ دولت به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p> <p>۸ دولت به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p> <p>۷ دولت به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p> <p>۶ دولت به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p> <p>۵ دولت به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p> <p>۴ دولت به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p> <p>۳ دولت به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p> <p>۲ دولت به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p> <p>۱ دولت به جیب و آن ساری است بسته نظر خود حکایت مردم در راه</p>	<p>درآمد کلی</p>	<p>۴۸ ۴۷ ۴۶</p>

 وزارت مخابرات
 TELEGRAMME
 L'état n'accepte aucune responsabilité
 à raison du service de la télégraphie

دور نام نومروسی ۵۰۷ ارسال تاریخی ارسال ساعته سوتی ماموری مکان	متوسط مرکز خارج مرکزی کشیده ایدن مامور اخذ تاریخی و ساعته اشارات مخصوصه	روز و شب دقیقه ساعت محلی تاریخی غروب Group	تاریخ Minutes Hours Date du dépôt N° du dépôt ۹۷۶۸	Atatin ou Soit Modications non taxées
--	---	---	---	--

معتمد
 د. خدیجه نهارت جدید
 ج. ۱۱ ساعه ۱۱
 بولکون مفصل ایکی نفره ایه و دوتیک
 احوال و مرخصه و قوعان بید بلمه و امرا نقه بنجهه منتظر
 بولکون ادیب ج. ۱۱ ساعه ۱۱
 حبیب و البیه
 سید

زودنال نومردوسی								متوسط مرکز	
سوق نومردوسی	۱۴۸	L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie						مخرج مرکزی	حلب
ارسال سال تاریخی	۱۳۱۳							کشیده ایدن مامور	بود
ارسال ساعی	۷							اخذ ایدن مامور	
سوق ماموری	شعب							اخذ تاریخی و ساق	۱۳۱۳
معلی نومردوسی	کلمات	غروب	معلی تاریخی	ساعت	دقیقه	روز و شب	طریق	اشارات مخصوصه	۷
N° du dépôt	Nombres des mots	Group	Date du dépôt	Heures	Minutes	Matin ou Soir	Voies	Indications non taxées	
۶۸۰۶	۱۴۰		۷					سکه	

منجمله داخله نظامیه حلبیه

ذکر مرعنه ایلی کوه اول مجروح اولانلارده دفع اوجی و خان ایندی
 و هنر قدر نامه انقباض و اساتیه هالبیورده ده اسلام فریانه ملای
 برهجه ایله بولندفاری و زینویه ارغبارنیک حال و جور لیده حلب دف
 بولندفنی جمل مرعنه و زینونده نامه انقباض ایجوده عکرنش برطری مرعنه
 منظر فلفنده استعایله و زینویه و مرعنه و خابوع سافنده نظر اواره
 بر خابو هابور عکرن و جودی لاید وارد و جم نظامیه عکری بنش بر ملک
 امکا ه خارجده اولدیفی و لیفته جیه نظامیه یاز لدفی بیاند هار جیده
 فوای نظامیه سو فی اسبابنک استمال لر و می بنش اردوی لکها بوره مشینده
 ایبا- بولنده اولدیفنده عهه مبود و جمل هجی اولدیه سیمبلک عموم
 ولایت ایجوده انی نظامیه هابورنیک بر سر بیلم بنش برطری کمال اهنیه خدر
 ۱۳۱۳
 والیه

موقوفه مرکز مرکز کشیده ایند مأمور اخذ ایند مأمور اخذ تاریخ و ساعت		تاریخ روز و شب دقیقه ساعت عمل تاریخی گروه کلمات عمل نومردی		N° du dépôt Nombres des mots Group Date du dépôt Heures Minutes Matin ou Soir Voies Indications non taxées	
---	--	---	--	--	--

قرائ اسلامیه یا برتونه برتونه محو و تلف نویاری احرار و انجمنه غیب
 و غایات ایده صمدی سینه بر بولندیند این و خندند فرط قدسه بخا و زان
 و قریب و قریب مدغم قیام ایندیگری نصیری کاظمی حیدر صغری درانه حکم
 نیشدین شریف احمد و صلوته قحمانه نامه استقام ایاز اولیای خات
 مقبایان مجامع مدی قره کینه امام کزاده الدعی مدی
 بدی زده مظهر نوری حیدر حیدر جامع همه
 صمدی زده قره قنداقی نوایدیش صمدی زده
 الحاج علی حیدر حیدر عبدالمجید خلیل مجاهد
 مجلسی صمدی زده یا است عیالو زده جمعیان
 صمدی

مجلسی صمدی زده یا است صمدی زده یا است نام نه و طرف کارانه مدیه مکرراً اجرا
 قلنا نه تبلیغات و نصایم جوایا درت بول احرارینه مجتمع قرائ مجامع مدیه مقبایان
 بولاره امداده صله بعضه قنفذانده انانه دیو کو نه بدات ادایم غریبه کارانه
 رضی مالتکار اولنا نه تذکره بالایم تقدیر صمدی زده قولای اداره بولینیم
 مدیه طرفینده بره ییلم سماع اتمایم دفعه بیاسی مدیه بکند نه انات
 تقدیر نام ده بکو نه درت بول بیاسی جهنمه بخیری و قره کینه قرین
 ارنه طرفینده هجوم اید بکند نه امداد طلب اولندیندی بینه بولین و دوم قدم

[illegible]

رضی سلاطین و ائمه و صلواتی ده معلوم است و الله اعلم بمودعهم و طریق مریض
تشییه بر اینستی تحقیق اوله - . قدم نه دزدی که اسلحه گرفته اند
هنگامی با اسلحه ایوم امید اینده بر یافته - . افعی عقیده حق
طایفه اید یا نه طایفه یون تذکره یا ایله و گذشته قویتره مذله قد -
مترس اینه یا نه ایسه یا نه ایسه یا نه ایسه یا نه ایسه یا نه ایسه
سند کریم و امره منتظر بر اینستی بیدار شده و فقط حالت ادبیکر یکدیگر
ماده - لم بجز ایندک تمکن بر اینستی آنکسار است و دهایقه بر عید
کدام مریض فحاشه کویله - . اوچه کنیله نه خیراً نصیحتام ایلم
قدم به تلم و اسلحه لم بجز دسترط اسلحه تسلیم آید و قطع مودع
قدم ده اقام ایلم که عذر دروین قدر انتفاده بر کنه صوتی جواب
تکلیف و در برید عهده جواب الحاحیکر یا نه را نام توانای کونه این
اوزه مکرر اهمیت نیاید با عذرده عورت ایلم و اسلحه ایند کنیله
سلاح تحققی مقایله اینجه عهده مع انعم قطعاً بکره ده بیدار شد -
را نا اها اسلحه نه نصیحت نه زیاده صفت با اسلحه - . اینجه طریقه
استه نجایع مؤلم سید عذر کلیم که امتیاع بر وجه نقد ایده عذر
دیکم اختامده صیام اسلحه از ادم دهامده بهینه طایفه ایده
در حقیقه نه بر دزدان و اعدا اسلحه و عذر و مودع فریاد

جمهوری ایران اسلامی
TELEGRAMME
L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service du télégraphe

دستورالعمل دستورالعمل دستورالعمل دستورالعمل دستورالعمل	TELEGRAMME L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service du télégraphe	شماره مرکز تاریخ مرکزی مشخصه این مأمور این مأمور این مأمور
عملی دستورالعمل N° du dépôt Nombres des mots Group Date du dépôt Heures Minutes Matin ou Soir Voies Indications non taxées	TELEGRAMME L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service du télégraphe	اشارات مخصوصه طرق روز و شب دقیقه ساعت عملی تاریخ گروه شماره عملی دستورالعمل N° du dépôt Nombres des mots Group Date du dépôt Heures Minutes Matin ou Soir Voies Indications non taxées

اینه ایچیده اولدی صله حایره بر اولسه عکرتیلامان
 همه اوارفته بیلیم نظمین نصارت ایلامه عکرتیلامان
 بی ایکی صوره عکرت بر سکت خایره العاره ایم یتدیلم سکت
 بیلیم نصرت بر لواند تمیله دایت انتف - مانه صوقده تمیله بیلیم
 مدینه دفعه / سانس
 حیل رکت مقوق
 آصف

شماره		مستط برکز	
سوق نومردی		مراج مرکز	
سوق نومردی		کشیده این مامور	
ارسال تاریخی		اخت این مامور	
ارسال ساحق		اخت تاریخی و ساحق	
سوق ماموری			

L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

طریق	دور: شب	دقیقه	ساعت	عمل تاریخی	گروه	کلمات	عمل نومردی
Voies	Matin ou Soir	Heures	Minutes	Date du dépôt	Group	Nombres des mots	N° du dépôt
Indications non taxées							

انتدیه معور - برشده باری محو و ضریبی بر موقه معلوم عائد دلک دو جا -
 بر تانیسی اوله در - دولتک بر موقه غرضی خایجه و راضیه ایدم و از تانیسی
 غائب اینیکی باری تحتک اعتدال انتدیه یانیدی بر موقه ده بعضه توفیق
 استیاد کارانه سیده احسان ایدم بوقیعتک خلوری محاکم عثمانیه ده اینیکه
 بر موقه محضه تأیید ایدم فکرند نه منبت اولدینی محتاج ایستاد اولمیا که بقیه
 اولوب اولی سوند بیدلک اعتدالک تکرار ایقاری و همانه هر یک خانه لره
 هر یوه انقاس یکی احوالک مالدا امیدوار اولدیزی مداخلات اجنبیه ده و توفیقی
 بولندیزی اینه مزیم بیدلکه وارنده - بر بر تانیسی قوری عنا صرایدم بر لکده خوشکانه
 و دولتک تنگک معوریش و توفیقک هماندلک بریدم بر اعتدالده نه نصفه اولم
 شومد مویسومه بیکسی مالد و بدنا تنفر اولم عقدری در کار و ایندلک
 ادم و بیری تعقیب اینیکه فکر اعتدال هر صلیله آنفکلمه بیدار ایکه
 محکمک تحریب ایدم اعتدالک سولتینک حتمی استقامه تخمینه جالبه لیدی
 کمال حیدرک معوریش اولدینیه جهان انسانی بوقیعتک خونینک ایسان
 و سیدنده عذر - انک معصیه سیاه صفتیه مجریمه صیاید بیدلک
 مسلماندر ماضیه سکون و متانتدین نفسکک محظوم جاییه صم غنم خربانه
 ایدم صم کجندراب هاللا و استقبالا فی عیمه صیات ایدم صم بولندیزه
 ایند تحریب و طی مودی اول افکار اعتدال کارانه لرین و کاید بزم ایدم
 معورانه یا صم فکرینی اتساب ایدم لر مسلماندر ده هر سیدنده

ژوندګال نومبروس سونځ نومبروس ارسال ګارډني ارسال ساعت سونځ مامورۍ		 <p>L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie</p>	متوسط ګڼو طرح مرکزي کشيده اېډن مامور اخذ اېډن مامور اخذ ټاريفي وضاحت					
عملی نومبروس	کلمات	غروپ	عملی ګارډني	ساعت	دېقه	روز و شب	طريق	الشارات مخصوصه
N° du dépôt	Nombres des mots	Group	Date du dépôt	Heure	Minutes	Matin ou Soir	Voies	Indications non taxées

ټيم مهم کورنۍ همدې پديې والده ايديل پر صوره وټا ټوږه کي
 هلم نارې براوندلک مرتب برسي اول پي هغه افکار غويي به ټا مين
 کافي اول پيښه ارميدلک تفليط اړه ټا موجب تشرېح کارې لږه و
 هغه سيع و اعتبار ايدلک سى لازم همدې پي ټا ټا - انسانيت پرويښه
 عرصه دلنو - وټا ټا ټا

بودځ	بودځ	بودځ	بودځ	بودځ	بودځ
علي	ابراهيم	نعمه	محمد	محمد	محمد
محمد	محمد	عمر	فريد	محمد	محمد
يوسف	علي	يحيى	محمد	رؤف	محمد

د ټوږه کورنۍ
 رضا اول پي

روز مال نومروس		موسم نومروس		ارسال تاريخي		ارسال ساعت		موسم نامور		موسم نامور		ارسال تاريخي و ساعت	
عملی نومروس		کلمات	غروب	عملی تاريخي	ساعت	دقیقه	روز و لیل	مارق	اشارات مخصوصه				
N° du dépôt	Nombres des mots	Group	Date du dépôt	Heures	Minutes	Matin ou Soir	Voies	Indications non taxées					

شمس‌الدوله بالکلیه امیر اورمیدرزده برسانند اول نجم فری حزنه
 ابه بکدر ز فغان
 فزونی فریب
 عثمان
 جایی فریب ندیده مدینه
 خلب
 فرزند کینه فریب
 مدینه

دولت کتب خانہ

الحمد لله رب العالمين

تذکرہ

مکتبہ
دولت کتب خانہ

و اختتام شد طوابع آبیغه قلا غنائیک اعانه صرف اینک فزید
یہ لبرایہ قفون بکوسہ الہیہ کوہدراکی مالک فزید فزید فادہ عطا باندہ
حیاتا بنیع ولایضدہ غنائیک صدقات و اسطاف اسبابہ شہادہ مناد طوابع

۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰
۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰

ژوندال نومروسی		سوق نومروسی		اوسال تاریخی		اوسال ساحق		سوق ماموری		علی نومروسی		N° du dépôt		٤٧٧٨	
٤٥٨		١٨		٨/٩						کلمات		Group		٢٠	
١٨		٨/٩								عبارت تاریخی		Date du dépôt			
١٨		٨/٩								ساعت		Heures		١١	
١٨		٨/٩								دقیقه		Minutes			
١٨		٨/٩								روز و شب		Matin ou Soir			
١٨		٨/٩								طریق		Voies			
١٨		٨/٩								اشارات مخصوصه		Indications non taxées			

L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

راغبه نامه جلدیه

ع. ١٢٠٠٠٠ نقطه فوسلا توسته انجا ایدیه هالیا به فره به هنجافه دزدکیا به
 زفانک لکاس فوسله فوسله ریسلری اولد فوری دوقور هنجافه دخی هنجافه فوسله
 اعضا سنده و اجابیه مدخلاتی حب ایلر بوراده براری حکومتی تشکیل مقصدیه فوسله
 واقعی نه و زرب انجیه اولده اختلاطیلدن ایلر کلنلر نه حمله فوری اهر اختلاطیه اولر
 تحقیقاتیه اهر حمله بی پولیس مدبری افاده سیر معروضه ١٢٠٠٠٠

والی مصطفی

440

داخلیه مکتوبی فی تصرفات

امور دولتی	سودی	توسیع	داده و درین	توسیع	توسیع	توسیع	توسیع
۴۵۰	۴۵۰	۴۵۰	۴۵۰	۴۵۰	۴۵۰	۴۵۰	۴۵۰
توسیع			<p>بیانکه اوله الفی کشف نور دولت فاده کوار قریه نه انفا دره جانی اید رفقا سر وقت همی اید برن بری دار جیده ده ایچ اینک قد اولدین داده ارن رفقا سر وقت انفا دره جانی قفسه اوله نقد سر بقا تحقیقا جابید اخبار و اخلاص کونولین تقدیر مقی سر رید در دست اوله رفقا تحقیقا انفا دره جانی جنت عدلیه نو دین و حق آساید اوله جابید و برلر و کشفیات مصلحتی احاطه نوبه اوله و برلر و کشفیات</p> <p>الله و لایله</p> <p>در دست اوله سکونت افاده اولنده طواری سلاطین حکومت تسلیم ایلدی ایچره اینک رفقا اطراف ولایت بی لری بیخ ایلدی محل سکون داره عامه بی خارج بولدین و برن قصه احتلا ایچره حله و شکر و طوبی سرقه باشت اولدین شاهر اضایطه عدیه و برن بیخ حلیله غدا فاسه بر طوبی سرقه و برن اوله مصلحت بیخ اطراف و برده جیل برکت نفع اوله</p>				

و اخلیه مکتوبی فلهی نمراف قسری

تاریخ تفتیش						تاریخ تفتیش	تاریخ تفتیش	تاریخ تفتیش
محل						محل	محل	محل

یکی متبادر اهل پنج ایله رل ایستاده نه درکاره
 هجوم در مجرایه ایستاده اند و اموال و مونسیت غارت و خانه
 و حقیقتی احرازه ایستاده یکی راه ایستاده چله درت بولم کند
 ادله در کوی مرده آتده مونس بر ایستاده ایستاده بولم
 حاضر تحقیقات ابرایم اموال تحلیف حق ایستاده مونسیت غارت و خانه
 طالع در کاره تحقیقات ایستاده ایستاده ایستاده ایستاده
 مونسیت و کینیت ایستاده ایستاده ایستاده ایستاده

تاریخ تفتیش
 محل تفتیش

در مقام کائنات فی عالم
 مایه صفت
 ۱۱
 ۱۲
 ۱۳
 ۱۴
 ۱۵
 ۱۶
 ۱۷
 ۱۸
 ۱۹
 ۲۰
 ۲۱
 ۲۲
 ۲۳
 ۲۴
 ۲۵
 ۲۶
 ۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

12-000-10

في

آپ کا مقصد مولانا کا نام نہ رکھنا ہے اور اس کے لئے وہاں جہاں اس کا مقصد

در بزرگ توفیق ارباب مسعوده طریقه ایستادگی
در مقام سرور و عبادت اهل

دودستافا - بولخا - هندو

<div> <div>دوره اول و دوم</div> <div>دوره سوم</div> <div>دوره چهارم</div> </div>	<div> <div>دوره اول و دوم</div> <div>دوره سوم</div> <div>دوره چهارم</div> </div>	<div> <div>دوره اول و دوم</div> <div>دوره سوم</div> <div>دوره چهارم</div> </div>	<div> <div>دوره اول و دوم</div> <div>دوره سوم</div> <div>دوره چهارم</div> </div>	<div> <div>دوره اول و دوم</div> <div>دوره سوم</div> <div>دوره چهارم</div> </div>
--	--	--	--	--

عبد الرحمن بن محمد بن عبد الله

مکتوبی قلبی

۲
اگر اس وقت سے لے کر اب تک کے دوران میں ۲۰۰ لاکھ روپے صرف
صوبہ میں صرف

[illegible]

<p>والمعلم</p>	<p>عليه نقضت عليه في طائفتهم</p>	<p>١٠</p>	<p>١٠</p>	<p>١٠</p>	<p>١٠</p>
<p>١٠</p>	<p>١٠</p>	<p>١٠</p>	<p>١٠</p>	<p>١٠</p>	<p>١٠</p>
<p>١٠</p>	<p>١٠</p>	<p>١٠</p>	<p>١٠</p>	<p>١٠</p>	<p>١٠</p>

[illegible]

[illegible]

الحق واليسى
مطفى زهنى

در خلد بنو خلدی

نام بنو خلدی	تاریخ	محل	تعداد	توضیحات	تاریخ	محل	تعداد
بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰	بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰
بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰	بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰
بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰	بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰
بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰	بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰
بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰	بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰
بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰	بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰
بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰	بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰
بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰	بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰
بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰	بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰
بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰	بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰
بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰	بنو خلدی	۱۲۰۰	بنو خلدی	۱۰۰

[illegible]

سيف

الحقه ولائيه

جيد بركت قهر في محمد آصف بن ايمه اصلاحيه ملك ميرزا بن اغتاسا
 واقع در ذي ربيع الاول قوت و طبعه افاده ايتلك اولد بخت
 اجا ايتلك بولميف بليدي قضايت حوزا كالي ايتلك اولد بخت
 رز ولائيه مقدر و ب طرف بولون هاه اخايد قضايت بركي
 كفاي قيعه و اخام ايتلر اولد بخت ايتلك اولد بخت
 و قضايت واقع كند بركت زه رز ولائيه اولد بخت يا خود
 ايتلك و طبعه زه سلاي قوت و بركي قضايت لازم كله
 معلم قانوي اجا و بركي و بركي قيعه و اخام اولد بخت
 و بركي ناسيد بركت هاه و بركي قضايت و بركي قضايت
 و بركي قضايت و بركي قضايت و بركي قضايت
 و بركي قضايت و بركي قضايت و بركي قضايت

تدبير در حال
 ايتلك و
 بركي قضايت

۴۴۰
 ۴۸۲
 ۴۸۳

سيف

واعلم ان كل ما في الدنيا من نعم الله تعالى اليك فانها من الله تعالى

[illegible]

۵:
 راجه تقي ز جلد ۱

معرضه عاجزانه
 اطه احوالی صفه ابتر ابراهیم ابتر طاهر خرمه انفسه سرور و تفرضا و صوفی نظره عاج و در بدی
 ببر طهر او زره لغت انفسه و طهرت صدر او مکرده ۹۹

او هر دو در وقت ادویه
 صایه

نیاید و او را چنانکه از ابروی کوفی علی الصالح منسوب اولدین طابور له برابر جبل برکت سبانی داخلند و در
 یول نام موقع کلدیکم کوه یا لکن طابور له بولندیم متعاقباً قسم ردیف طابوری و قاصد مقام رضا به فرمانداری
 و یکی اردود به برقی طابوری به جبل بطریسی کلدیکم زمانه عا جزینیه ماند مشهورات آنجا جمعه اولفتر در نه یوله
 بغیر را پیچیده یکی متجاوز از من خانه سی و یاندرنده به من قسم اسلام خانه سی و یزیرلو او جاقی فریرنده منتف اسلام
 و فرستاده و یا پیچیده اسلام و اردو طابورن مواضعند بو قریه لک اطراف ایجابی قدر عسکر محافظه اولد و نه نهایت و طوت
 عسکر به کوشندی اطافند هار جده کلمه به هود اها پیچیده و ارایدی صف و اسکند و نه فرمانده هود برید و پیچیده
 به قاضی کش جلب و اسلام و هار جده کلمه به هود اها پیچیده و ارایدی صف و اسکند و نه فرمانده هود برید و پیچیده
 شایر آن ره ارمینک کلمه عورلی بی یاه اندیر لوی اطافند کلندی مملکتی اعاده قلمه رد اساسیه محله اعاده
 اولدی دور به لرزیب و قریه لک قبط و بریطه و قش و کلاه کشا و نه و متوالیاً نصای ایضا سنجیت اید لوی ارمین کوشنده که
 اسلام و اسلام کویله که فرستاده خانه لرزیده به هود اها جده اوشه و درت بولک اسلام و فرستاده کویله تلغات
 جز و پیر فقط هوار و طره هقنده معلومات عیبه یو قدر و قومات ای سانه عیبه تلغات با شومده اوده اوچ نیاید
 تا پیچنده مقام بولند و قمرانده هار جده که اختا شاند نکسی ایشدر هود کلاه کشا و نه بالان کبدطه طره ییز
 طرفنده عسکر و عا جز لرزیده به قاضی ال سلوح آنکده اید و در حال مقابله و غنمه و عسکر تلغات و قویله عسکر
 اوده کوه طرفنده هر دو قویله ایضا قاضی اسلام و ارمین ارا سنده و نه قدر اختلاف میدانه و برطاشدر فقط
 و قومات اشنا سنده ضرب و مقاتله و ارا قدر طریقه موسع هار جده تضاد اید و نه زمانه هار جده و راحت
 ایچره امنیت متعاقب سنده تأسیسی ایجاب اید و نه مواقع عسکر مغیره لرزیده کوشنده و نه واجب در موقع
 فرمانده ارمین ریاست عا جزیده مشکل قومیله و قومیله هقنده تحقیقات اولدیه دوام آنکده در جبل
 برکت جز لرزیده ریاسته مشکل اسزاد قومیله معینده آتی بونفیدنده ارای فعالیت اید و ماکده در
 انکار محو شد و قوتی بر اجات انتظامنده در قاتل و مجر و لک و محقره خانه لک و محتاجینه امر معالی
 و یوچیه در حال قومیله به در ستمی به قدر بوراده اها لیه به تدریج ایچره به به خروشه کوشنده و نه
 جبل برکت لواحقین بدایند فعالیت مغنیه به کوشنده و ستمیده تدبیر اتخا و نه اهابت فکر لری اصلا
 کوشنده بر حال جوشینک شکایت متوالیه و مکرره سی موجب اولفنده در سلطون عسکر به اجات سریع
 و فکرنده انتظام ایسی کا آستانه ضعیف مأمورینک هار جده ای اس بالوجهه شایه اهیت اولدین معروف و نه

را اخیله و باغی و فانی اعضا را بنمید

۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۹۰	۱۰۰	۱۱۰	۱۲۰	۱۳۰	۱۴۰	۱۵۰	۱۶۰	۱۷۰	۱۸۰	۱۹۰	۲۰۰	۲۱۰	۲۲۰	۲۳۰	۲۴۰	۲۵۰	۲۶۰	۲۷۰	۲۸۰	۲۹۰	۳۰۰	۳۱۰	۳۲۰	۳۳۰	۳۴۰	۳۵۰	۳۶۰	۳۷۰	۳۸۰	۳۹۰	۴۰۰	۴۱۰	۴۲۰	۴۳۰	۴۴۰	۴۵۰	۴۶۰	۴۷۰	۴۸۰	۴۹۰	۵۰۰	۵۱۰	۵۲۰	۵۳۰	۵۴۰	۵۵۰	۵۶۰	۵۷۰	۵۸۰	۵۹۰	۶۰۰	۶۱۰	۶۲۰	۶۳۰	۶۴۰	۶۵۰	۶۶۰	۶۷۰	۶۸۰	۶۹۰	۷۰۰	۷۱۰	۷۲۰	۷۳۰	۷۴۰	۷۵۰	۷۶۰	۷۷۰	۷۸۰	۷۹۰	۸۰۰	۸۱۰	۸۲۰	۸۳۰	۸۴۰	۸۵۰	۸۶۰	۸۷۰	۸۸۰	۸۹۰	۹۰۰	۹۱۰	۹۲۰	۹۳۰	۹۴۰	۹۵۰	۹۶۰	۹۷۰	۹۸۰	۹۹۰	۱۰۰۰
۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۹۰	۱۰۰	۱۱۰	۱۲۰	۱۳۰	۱۴۰	۱۵۰	۱۶۰	۱۷۰	۱۸۰	۱۹۰	۲۰۰	۲۱۰	۲۲۰	۲۳۰	۲۴۰	۲۵۰	۲۶۰	۲۷۰	۲۸۰	۲۹۰	۳۰۰	۳۱۰	۳۲۰	۳۳۰	۳۴۰	۳۵۰	۳۶۰	۳۷۰	۳۸۰	۳۹۰	۴۰۰	۴۱۰	۴۲۰	۴۳۰	۴۴۰	۴۵۰	۴۶۰	۴۷۰	۴۸۰	۴۹۰	۵۰۰	۵۱۰	۵۲۰	۵۳۰	۵۴۰	۵۵۰	۵۶۰	۵۷۰	۵۸۰	۵۹۰	۶۰۰	۶۱۰	۶۲۰	۶۳۰	۶۴۰	۶۵۰	۶۶۰	۶۷۰	۶۸۰	۶۹۰	۷۰۰	۷۱۰	۷۲۰	۷۳۰	۷۴۰	۷۵۰	۷۶۰	۷۷۰	۷۸۰	۷۹۰	۸۰۰	۸۱۰	۸۲۰	۸۳۰	۸۴۰	۸۵۰	۸۶۰	۸۷۰	۸۸۰	۸۹۰	۹۰۰	۹۱۰	۹۲۰	۹۳۰	۹۴۰	۹۵۰	۹۶۰	۹۷۰	۹۸۰	۹۹۰	۱۰۰۰

۱۰۰ تقسیم

[illegible]

ویناچ فاسفہ سائید

9

الحمد لله

مَدَامُ

کنز فی ظلمی

ج ۹ ص ۱۵۱ حقیقہ ابداً کونہ بودہ بر قاجار و مؤول ان غلامی مدنی علیہ السلام بدیر کی وجہ سے
 واصلہ نازی

卷之六

مفتاح السبل

ذوئال نوحروسی		 <p>L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la telegraphie</p>				متوسط تمرکز	۱		
سوق نومروسی	۷					عارج مرکزی	۲		
ارسال تاریخی						کشیده ایدن مامور	۳		
ارسال ساعت						اخذ ایدن مامور	۴		
سوق ماموری						اخذ تاریخی و ساعت	۵		
عملی نومروسی	کلمات	غروب	عملی تاریخی	ساعت	دقیقه	روز و یا شب	مارتق	اشارات مخصوصه	۵۷
N° du dépôt	Nombres des mots	Group	Date du dépôt	Heures	Minutes	Matin ou Soir	Voies	Indications non taxées	
۵۸۸۰	۷۵			۷					

راغب زه به جلد

لین تحقیق در لوله جری ارضی بازید بر محرز اوراق
 زجه سیمونه بر منبر احتیاج کمالیقه رسا رنده و باخود
 قریب ولایت ریح بر منبر احتیاج کمالیقه رسا رنده و باخود
 قریب ولایت ریح بر منبر احتیاج کمالیقه رسا رنده و باخود

کتاب الفوائد العظمیٰ

کتاب فی

آیتہ ولایتہ الفناہ سبہ حلبہ

۵

۵۰۰ سالہ مرخصی موعودہ و دوستی ایچہ ملحقہ و دودلانیہ
 بیفانہ اجلا اولہ بقندہ موقوفہ عذیم و اشکافک اناسہ ماکدہ بیوکی و فرغمانہ انقی
 وفارہ سید موعودہ سال ۱۲۷۵
 کافلم
 آیتہ ولایتہ

[illegible]

<p>روزنامه</p>	<p>روزنامه</p>	<p>روزنامه</p>
<p>روزنامه</p>	<p>روزنامه</p>	<p>روزنامه</p>

به عورت ده هفتاد برده قشای مکه و قد و همچنین به کوه
 صید به سالی نیرینان به کوه دوشم اینده کوه عاده عورت نیرینان
 نعلیل اینده به کوه دوشم اینده کوه عاده عورت نیرینان
 قوف وادی مستاجر به راه مکه

به عورت ده هفتاد برده

पञ्चमः ५.

65

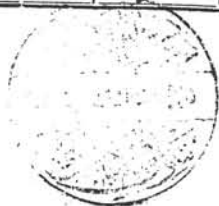
دانشگاه تهران

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي جعل في كل شيء حكمة وفضل
والصلاة والسلام على من لا نبي بعده

مفتی محمد رفیع

زودنال نومروسی		<p>د افغانستان د پوهنې او کلتور وزارت</p> <p>TELEGRAMME</p> <p>L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie</p>				نومره ۱		
سوق نومروسی	۵۵					مخبر		
ارسال تاریخ	۱۳۵۵					مخبر		
ارسال ساعت	۱۰					مخبر		
سوق ماموری	۱۰					مخبر		
عملی نومروسی	۱۰	غروب	عملی تاریخ	ساعت	دقیقه	روز و شب	ماریت	اشارات مخصوصه
N° du dépôt	Nombres des mots	Group	Date du dépôt	Heures	Minutes	Matin ou Soir	Voies	Indications non taxées
۵۶۶۵۱۰								

داخله رقمه رسمه صلیبه

اخر حادثه سنده مکتوب اولن دین سکه به قدر مسلم اولر ره بوزدره و بی مسلم دن کله
 طفولیت ابله برنا دیند اهنه و نونین اولر ره نه قیفا و محاکمه ایچون دیوانه
 عکس برنیم اولن دینجی برای معلومه علمه مکتوب فرقه
 ۱۴۵
 ۵
 ۲۱ مکتوب

<p>در خدمت شاهنشاهی</p>		<p>مقرر علی مدنی</p>		<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>									
<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>
<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>	<p>۱۴</p>

BELGE REFERANSLARI

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ (BOA)

Sadâret Mektubî, Mühimme Kalemî (A. MKT. MHM)

A. MKT. MHM, 621/31

A. MKT. MHM, 624/31

Dahiliye Mektubi Kalemî (DH. MKT)

DH. MKT, 2797/69

DH. MKT, 2810/8

DH. MKT, 2798/100

DH. MKT, 2810/40

DH. MKT, 2798/99

DH. MKT, 2810/72

DH. MKT, 2799/55

DH. MKT, 2810/74

DH. MKT, 2800/51

DH. MKT, 2810/95

DH. MKT, 2802/51

DH. MKT, 2812/14

DH. MKT, 2803/11

DH. MKT, 2812/41

DH. MKT, 2803/45

DH. MKT, 2814/69

DH. MKT, 2804/36

DH. MKT, 2816/19

DH. MKT, 2805/4

DH. MKT, 2817/85

DH. MKT, 2807/40

DH. MKT, 2817/86

DH. MKT, 2807/86

DH. MKT, 2818/21

DH. MKT, 2808/48

DH. MKT, 2819/55

DH. MKT, 2808/57

DH. MKT, 2824/16

DH. MKT, 2808/72

DH. MKT, 2826/3

DH. MKT, 2809/80

DH. MKT, 2826/53

Dahiliye Mektubi Kalemî Perakende Evrakı (DH. MKT. PRK)

DH. MKT. PRK, 2826/95

DH. MKT. PRK, 2828/8

DH. MKT. PRK, 2826/108

DH. MKT. PRK, 2828/54

DH. MKT. PRK, 2826/140

DH. MKT. PRK, 2829/124

DH. MKT. PRK, 2827/82

Hariciye Nezâreti Siyasî Kısım (HR. SYS)

HR. SYS, 2796/26

HR. SYS, 2804/2

HR. SYS, 2799/3

HR. SYS, 2841/13

Yıldız Esas Evrakı (Y. EE)

Y. EE, 7/2

Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı (Y. MTV)

Y. MTV, 250/115

Y. MTV, 274/7

Y. MTV, 260/62

Y. MTV, 276/102

Y. MTV, 262/221

Y. MTV, 279/107

Yıldız Perakende Askerî Maruzat (Y. PRK. ASK)

Y. PRK. ASK, 205/21

Y. PRK. ASK, 214/21

Y. PRK. ASK, 213/12

Y. PRK. ASK, 217/35

Yıldız Perakende Mâbeyn Başkitâbeti (Y. PRK. BŞK)

Y. PRK. BŞK, 72/24

Y. PRK. BŞK, 72/34

Yıldız Perakende Dahiliye Nezâreti (Y. PRK. DH)

Y. PRK. DH, 13/4

Yıldız Perakende Komisyonlar Maruzatı (Y. PRK. KOM)

Y. PRK. KOM, 9/21

Yıldız Perakende Umumî (Y. PRK. UM)

Y. PRK. UM, 67/11

Y. PRK. UM, 70/94

Y. PRK. UM, 68/112

İ N D E K S

İNDEKS

A

Abdullah Çavuş, Zabtiye 81

Abdurrahim Nafiz bin Osman, Padişah
Yaveri, Kaymakam 50, 52, 53,
54, 55, 58, 60, 65, 69, 74, 79, 85,
86

Abdülkadir, Adana hadisesi zanlıların-
dan 200

Abdülvehhab Paşa, Maraş Mutasarrıfı
51

Abdüsselam, Adana ahalisinden 174

Abud Efendi, Rıhtım Caddesi'nde han
sahibi 24, 25

Adana 165, 166, 167, 179, 180, 182, 183,
184, 185, 188, 189, 191, 192, 194,
195, 197, 198, 199, 201, 202, 203,
204, 205, 206, 207, 208, 209, 210,
211, 212, 213, 215, 217, 219, 220,
221, 222

— Hâdisesi 183, 184, 196, 215, 218

— İngiliz Konsoloshânesi 186

— İngiliz Konsülatosu 182

— Kuvâ-yı Mürettebesi Kuman-
danlığı 201

— Murahhasası 201, 211, 212

— Vilâyeti İstînâf Müdde'î-i Umu-
mîliği 190, 191

— Vukuâtı 194, 200, 201, 202, 208,
212, 214

Adıyaman 58

Adilcevaz 73, 74

Adliye Nezâreti 189, 191, 202

Adzem, Ermeni eşkıya 159

Agop, Tepebaşı'nda apartman hademe-
si 8

Agop, Dolapdere'de arabacı 6

Agop, Ermeni Sıbyan Mektebi Mualli-
mi 81

Agop, Kapıçı'nda köselecisi 14

Agop, Merzifon İdare Meclisi Azâsı 81

Ağya, Karagümrük'de eczacı 38

Ağya, Karagümrük'de ipekkozacı 38

Ağya, Yeni Cami avlusunda tütüncü 34

Ahali

—i gayr-ı müslime 195

—i Hristiyanıye 136, 165, 173

—i İslâmiye/Müslime 7, 23, 31, 32,
40, 42, 47, 54, 56, 57, 59, 61, 62,
63, 64, 65, 66, 67, 68, 71, 73, 74,
76, 77, 78, 80, 81, 83, 84, 112,
115, 119, 125, 129, 164, 171, 173,
175, 178, 194

Ahlat 150, 151, 152

— Kazası Hapishânesi 66

Ahmed Efendi, İtfaiye İkinci Taburu
Kolağası 6

Ahmed Efendi, Mülâzım, Edirnekapısı
Karakolu'na memur 37, 38

Ahmed Efendi, Polis komiseri 23

Ahmed Rüşdü, İstanbul Vukuâtı Tah-
kik Heyeti azâsından 5

Ahmed, Cîs-i Cedîd Komiseri 32, 33

Ahmed, Kolağası, Jandarma Mülâzımı
7, 8

Ahmed, ulemadan 177

Ahpi 115, 147, 148
Akarçeşme, Eyüb'de 39, 41
Akçadağ 83
Akçasir karyesi, Muş 115, 119, 127,
132, 134, 141, 147, 148
Akif, Mülâzım 30
Âkil Bey, Mabeyn Kâtibi 10
Aleksandri, Sultanhamam'da bıçakçı 36
Aleksiyadi Hanı 14, 21
Ali Bey, Kanun Kaymakamı 29, 30
Ali Efendi, Çankırlı polis 7
Ali Efendi, Mülâzım 29
Ali Efendi, Samatya Üçüncü Komiseri
30
Ali Onbaşı, Refahiye'de zabtiye 79
Ali Paşa Camii, Diyarbakır 62
Ali, Polis Üçüncü Komiseri 7
Ali, Seyyar Jandarma Yüzbaşısı 155
Ali, ulemadan 177
Alikirpon karyesi, Muş 120, 160, 161
Alisko, Mösyö, Valide Hanı'nda mu-
kim 35
Alman Hanı Mevkii, Şamiran karyesi
152
Almanya 7, 19, 20, 23, 24
Alpak 73
Altıncı Alay'ın İkinci Taburu Kuman-
danlığı 203, 205
Alvarinç karyesi, Muş 162
Amasya 81, 82, 84
Amerika 67
— Kolej Mektebi, Ayntab 60
Anadolu 50, 75, 176
Andırın 59

Andrea, Yenikapı'da dükkan sahibi 14
Anduk Dağı, Muş 135, 136, 137, 147
Angel, Kemeraltı caddesinde fabrika
sahibi 14
Angel, Mösyö, Stein Mağazası'nın Di-
rektörü 23
Angüzek karyesi, Bargiri Kazası 74
Ankara 47, 48
Antakya 170, 171
Antranik, Ermeni eşkıyası reislerinden
86, 87, 97, 101, 112, 114, 115, 116,
117, 118, 124, 153, 154, 156, 157
Apostolidi, Mösyö, Küçük millet Hanı'n-
da avukat 19
Arab Camii Karakolhânesi 15
Arabgir 54, 57, 85
— Ermenileri 57
Ara karyesi 87, 133
— hâdisesi 87
— Manastırı 86, 87, 88, 89, 91, 92,
93, 94, 95, 96, 97, 99, 103
Arakel, Galata'da attâr dükkanı sahibi
14
Arakel, Geligüzan'da rahib 143
Aram, İkibaşlı, Muşlu 136
Aravelk 215
Ardıngok karyesi, Muş 127, 132, 134
Arif Ağa, Gümüşhacıköy İdare Meclisi
Azâsı 84
Arif Bey, Miralay 12
Arif Efendi, Fener Karakolu'nda mülâ-
zım-ı sâni 40
Arif Efendi, Polis 33
Armaş, İzmid 41

Armenak, Ermeni eşkıya reislerden 143
 Arnavud 41
 Arsasyan Efendi, Köçeoğlu Hanı'nda
 dava vekili 17
 Arşa, Ermeni eşkıyası reislerinden 112
 Arşak, Ermeni eşkıyası reislerinden
 112, 136
 Arthur Anter, Küçük millet Hanı'nda ta-
 'âm tüccarı 20
 Artin Efendi, Kem Sacyan, Hamburg
 Fabrikaları komisyoncusu 18
 Artin Efendi, Manastır'da Adliye Mü-
 fettişi 211
 Artin Vazo veled-i Ancelo 138
 Artin, Balat'da kömürücü 37
 Artin, Malatya İdare meclisi azâsından
 56
 Artin, Takyeci mahallesinden 41
 Artur Efendi, Adana İstînâf Müdde'î-i
 Umumisi 189
 Artuş Aşireti 71
 Asador, Amasya'da muhbir 81
 Asador, Ermeni Papas 83
 Âsaf, bkz. Mehmed Âsaf
 Asâkir-i şahane 6, 7, 10, 12, 13, 15, 16,
 17, 23, 24, 25, 29, 30, 32, 34, 36,
 37, 38, 39, 42, 43, 53, 56, 57, 68,
 71, 72, 73, 77, 78, 85, 86, 87, 90,
 91, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 104,
 105, 106, 107, 108, 109, 110, 116,
 119, 122, 123, 124, 127, 128, 130,
 134, 135, 140, 141, 142, 143, 145,
 150, 155, 156, 158, 159, 162
 Asım Efendi, Mülâzım, Hars Müfreze-
 sinden 160, 161

Auboyneau, Mösyö, Osmanlı Bankası
 Başdirektör Muavini 9, 10, 11
 Avadis Efendi, Katolik Murahhasası 51
 Avadis, Bayezid Sokağı'nda kurukah-
 veci 14
 Avadis, Kemeraltı Caddesi'nde attâr 14
 Avadis, Tönbekici 43
 Avrupa 70, 82, 176, 200, 216
 — Tiyatrosu 14
 Avusturya 6, 14, 24
 Ayas 186
 Ayazmakapısı 41
 Aydın 201, 211, 212
 Aynalıçeşme 8
 Ayntab 52, 60
 Ayşekadın Hamamı, İstanbul 41
 Ayvazyan, Mumhâne Caddesi'nde ma-
 ğaza sahibi 24
 Azapkapısı Karakolhânesi 15
 Aziziye 82, 166, 167
 — Karakolhânesi 6, 12, 13, 15, 17,
 25
 — Taburu 166

B

Bâb-ı Seraskerî 29, 33, 36, 37, 40
 Bâb-ı Zabtiye 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35,
 36, 37, 40, 41, 42
 Bâbıâli 54, 60, 69, 75, 102, 111, 112,
 125, 146, 158, 160, 162, 188
 — Teshîlât Sandığı 219
 Babikyan, Agob Efendi, Mebûs 219
 Bacanof, Yosaf, Rusya tebaasından 36

Bademlik 43, 44
Badikan 134
Bahçe 164, 166, 190, 191, 192
Bahçekapı 32, 33, 35, 36
— Karakolu 33, 35, 36, 37
Bahçıvanoğlu, Yenikapı'da dükkan sa-
hibi 14
Bahr-i Sefid
— Filosu kumandanı 196, 197
Bahriye İtfâiye Tabur-ı Hümâyûnları 7
Balat 37, 40
Balıkhâne 25
Balıklı Mezarlığı 16
Balıkpazarı 25, 34
Baltacı Hamı 14
Banka Caddesi 24
Bank-ı Osmanî 8, 13, 14, 17
Bargiri 73, 74
Başkitâbet 105, 125
Bayburd 75, 77, 78
Bayezid Camii 14
Bayezid Sokağı 14
Bebek 46
Bedelât-ı Askeriye Vergisi 193
Bedros, Karagümrük'de kahveci 39
Bedros, Yenikapı'da kahve sahibi 14
Behram Paşa Camii, Diyarbakır'da 62
Bekir, Mülâzım-ı Evvel 159
Bekiran Aşireti 134
Beledizâde Ahmed, Adana ilerigelenle-
rinden 174
Beşinci Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyeti
170, 172

Beyoğlu 5, 6, 7, 8, 13, 23, 34, 43
— Kışla-i Hümâyûnları 6, 8
Beyrut 201
Beyzâde Celal, Adana'da imam 174
Bezdikeyan Zakar, Taşnaksütyun Komi-
tesi Reisi 181, 182
Biga 201
Birecik 59, 60
Bitlis 50, 66, 67, 79, 88, 89, 90, 91, 94,
95, 96, 97, 98, 99, 100, 102, 104,
106, 107, 108, 109, 110, 111, 113,
114, 115, 116, 117, 118, 119, 120,
121, 123, 124, 126, 128, 130, 131,
132, 133, 134, 140, 141, 142, 143,
144, 150, 151, 152, 153, 154, 155,
156, 157
— Hapishânesi 67
— Mustantıklığı 143
— Postahânesi 66
Bitpazarı 42
Blunt Paşa, Ferik, İstanbul Tahkik He-
yeti Azâsı 5, 21
Bogos, Episkopos, Çarpanak Manastı-
rında mukim 70
Bogos, Tepebaşı'nda apartman hade-
mesi, 8
Bogos, Yenikapı'da kahve sahibi 14
Boğazkesen Caddesi, Galata 25, 26
Bomonti, Mösyö, Karaköy'de bira
fabrikası sahibi 24
Bond, Mösyö, Kireçkapısı'nda demir
fabrikası sahibi 23, 24
Bonife, Eminönü'nde dişiçi 35
Bostanbaşı, Beyoğlu 8

Boşnakyan, Tünel Hanı'nda yazıhane
sahibi 22

Bozikan Aşireti 117, 120, 145

Buğday Meydanı, Erzincan 77

Bulanık 97

Bulgar 35, 124

Büyük Yeni Han, Karaköy 14

Büyükdere, İstanbul 23

C

Cami-i Kebîr, Kasımpaşa 42, 62

Camnik, Köçeoğlu Hanı'nda vapur
kumpanyacısı 18

Canik, Ankaralı, Eyüp'de eskici 41

Cebbar Bey, Miralay 98, 99, 100

Cebel-i Bereket 166, 167, 190, 191, 192,
198, 203, 204, 205

Celal Bey Hanı, İstanbul 3, 33

Cemal Bey, Binbaşı, Muş 159

Cemal, Komiser-i Sâlis 37

Cemil Efendi, Siverek Kazası Vergi
Kâtibi 64

Cenova 213

— Şehbenderliği 214

Cevad, Adana Valisi 166

Cevdet Efendi, Samatya Komiser-i Sâ-
nîsi 27, 28, 29

Cevizli Han, Galata 24

Cezayir-i Bahr-i Sefid 202

Cisr-i Cedîd 32, 33, 36

— Polis Komiserliği Dairesi 36

Cole, Mister, Amerikalı misyoner 90

Ç

Çalyan Karabet, Hınçak Komitesi Reisi
181, 182

Çanlı Manastırı 143

Çapakçur 69, 119

Çarıkçı, Ermeni çeteci, Van 185

Çarıkçioğlu Abraham, Van İdare
Meclisi Azâsı 71

Çarpanak Manastırı 70

Çarşıboyu, Kasımpaşa 42, 43

Çaylı karyesi, Adana 178, 204

Çenberlitaş 37

Çengelköyü 46

Çermik, Maden Sancağı 61, 65

Çeto, Kaçıt karyeli 73

Çeto, Tapik karyeli 116, 117, 118, 120

Çıksalın, İstanbul 43, 44

Çobanderesi, Sivas 81

Çokmerzimen 173

Çömlekçiler Karakolhânesi, Eyüb 39

D

Dahiliye Nezâreti 47, 91, 92, 93, 96, 99,
164, 165, 168, 170, 171, 179, 180,
181, 183, 187, 188, 190, 192, 196,
203, 210, 213, 217, 218

Daman, Hadikli Aşireti reislerinden 78

Danyel, Sivas'da şakî 80, 82, 83

Darend 84

Defterdar Yokuşu 26

Demir Han, İstanbul 25

Demircibaşıyan Hanı 18

Demirciyan Hanı, Galata 22

Dere Kilisesi, Van 72
 Dersaâdet 5, 51, 64, 75, 76, 80, 85, 210,
 214, 216
 Dersim Ekrâdı 85
 Develi Kazası 47
 Devenciyan, Dikran, Bahçekapısı'nda
 saatçi 36
 Deveoğlu Yokuşu, İstanbul 41
 Devlet-i Aliyye 18, 19
 Dikran, Evrak-ı muzırranın tercümanı
 71
 Dikran, Galata'da kahve sahibi 25
 Direklerarası 41
 Divan-ı Harb-i Askerî 193, 218
 Divan-ı Harb-i Örfî 189, 195, 206, 210,
 213, 221, 222
 Divriği 81, 85
 Diyarbakır 50, 60, 61, 62, 63, 64
 Dolabderesi, Kasımpaşa 6
 Dördüncü İstihkâm Taburu 26
 Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn Müşiriye-
 ti 92, 93, 102, 105, 107, 110, 111,
 112, 125, 128, 132, 144, 146, 151,
 157, 158, 160, 162
 Dört Yol 174, 175, 178, 180, 185, 186,
 192, 203, 204
 — Ermenileri 178
 Döşemeci Sokağı, İstanbul 14
 Düvel-i Muazzama 86
 Düyûn-ı Umumiye 85

E

Ebrim, Tacir 80
 Edgar Vincent, Mösyö, Osmanlı Ban-
 kası Direktörü 11

Edhem Efendi, Mülâzım 99
 Edirnekapısı 41
 — Karakolu 37, 38
 Eğin 85
 Ekrâd 55, 56, 57, 72, 74, 83, 84, 104,
 122, 128
 Elbik, Mösyö, Voyvoda Karakolhânesi
 karşısında han sahibi, 24
 Emin Bey, Kaymakam 33, 34, 36
 Emin Camii, Beyoğlu 8
 Emin Efendi, Yüzbaşı, Samatya 27
 Emin, Van Vilayeti İstînâf Ceza Reisi
 70
 Eminönü 32, 35
 Endek, Erzincan 105
 Endiryas, Suşehri 83
 Engil, Van 71
 Erciş 73, 185
 Erek Kilisesi, Van 72
 Ergani 61, 65
 Ermeni/ler 4, 5, 6, 7, 8, 9, 13, 14, 15, 16,
 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25,
 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35,
 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45,
 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55,
 56, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65,
 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74,
 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83,
 84, 85, 86, 87, 88, 89, 91, 92, 93,
 95, 96, 97, 98, 99, 100, 102, 103,
 104, 107, 108, 109, 110, 111, 112,
 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119,
 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127,
 128, 129, 132, 133, 134, 135, 140,
 142, 144, 145, 149, 151, 152, 153,

154, 156, 158, 160, 161, 162, 164,
169, 173, 174, 175, 176, 177, 178,
181, 182, 185, 186, 192, 193, 195,
200, 203, 204, 208, 210, 216, 217,
220
— cemiyet-i fesadiyesi 41
— eşkıyası 106, 107, 109, 114, 130,
136, 146, 151, 157
— fesad komitesi 13
— ihtilâl komiteleri 9, 114, 176
— Patrikliği Kaymakamlığı 221
— Sıbyân Mektebi, Amasya 81
Ermenice 33, 114, 210, 215, 216
Ermenistan 41, 57, 60, 61, 64, 65, 76,
173, 178
Ermeniyü'l-ibare, bkz. Ermenice
Erzincan 75, 77, 82, 151
Erzurum 50, 75, 76, 79, 82, 110, 111
— Ermenileri 76
Esad Ağa, Ezbider Nahiyesi Müdürü,
Suşehri 80
Esad, Mülâzım 29
Eslîha-i nâriye 176, 177
Everek 47, 48
Evrak-ı muzır 67, 80, 154
Eyüb 39, 41
— Karakolhânesi 39
Ezbider, Suşehri 80

F

Fahri, Yüzbaşı, Erkân-ı Harbiye Kol-
ağası 148
Fatih
— Komiserliği 37, 38
— Nizâmiye Karakolu 38

Fatih Paşa Camii, Diyarbakır'da 62
Fazıl Efendi, Mülâzım-ı Evvel 26
Feke 165, 192
— Taburu 165
Fener 40
— Karakolu 40
Ferid, Bitlis Valisi 127, 128, 129, 131,
132, 133, 134, 141, 142, 143, 144,
153, 154, 156
Ferik Mehmed Paşa, Bahriye İtfaiye
Kumandanı 42
Feriköy Kabristanı 4
Fettah Efendi, Nizamiye Yüzbaşı 155,
159
Fevzi, Komiser-i Sâni 7
Feyzi, Mülâzım 29
Fındıklı, Beyoğlu 25
Fındıklıyan Hanı, İstanbul 34
Fırnız, Maraş 51, 59
Filibe 124
Filibos, Arapgirli, Topkapı'da sakin 41
Fincancılar Yokuşu, İstanbul 34
Fransa 7, 14, 24, 25
— Gümrüğü 14
— zırlısı 215

G

Galata 5, 8, 14, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 23,
24, 25, 32, 34, 36, 42, 43
— Köprüsü 23
Galatasarayı 6, 7, 8, 15
Gambeta Lokantası, Galata 17
Ganiesb(?) Dağı, Talori 147

Gormohormo, Sason 147
Garzan, Bitlis 66, 69
Gelialıyan karyesi, Muş 136, 139
Geliboçkan, Muş 138
Geligüzan, Bitlis 102, 103, 104, 112, 115,
121, 122, 123, 133, 135, 136, 139,
140, 141, 142, 143, 144, 148, 149
Gelikenman, Muş 139
Gelimansur* 136, 137, 139
Geliyesan Deresi, Talori 147, 148
Gelutanlı Selim, Genç, Çapakçur'dan
69
Gemerek 82
Genç 69, 104, 128, 132, 133, 143, 145
— Mutasarrıflığı 114, 116, 119, 127,
128, 129, 130, 132, 134, 135, 136,
141
Germab karyesi, Muş 118, 133
Gevaş 73, 74
Gevre, Sivas 81
Giravi Şubesi, Artuş Aşireti, Van 71
Gornak Deresi, Muş 147
Göldere nahiyesi, Bitlis 157
Göllü karyesi, Karçıkan 74
Göznak karyesi, Bitlis 127, 132, 134,
135
Gülbenk, Talaslı 81
Gümrük Sokağı, Galata 24
Gümüşhacıköyü 81, 82, 84
Gümüşsuyu Hastahânesi 7
Gürün 82, 83, 84, 85

* Kitabın birinci cildinde "Gelimosur"
şeklinde geçmektedir.

Güzan, bkz. Geligüzan

H

Hacakyan Agop, Amasya'dan 81
Hacı Ahmed Efendi, Süvari Nizamiye
Yüzbaşısı 105
Hacı Ali, Muş'un Kömüs karyesinden
154
Hacı Galib Bey, Kaymakam, Bâb-ı Se-
raskerî'de 37
Hacı Hasan, Binbaşı, Serkomiser 29
Hacı Hasan, Samatya'da Nizamiye Bin-
başısı 28, 29, 30
Hacı Haydar Efendi, Nakşibendi Tarfı-
katı şeyhlerinden 78
Hacı Kadri Bey, Alaybeyi 30
Hacı Mehmed, Sarraflar Hanı'nda şer-
betçi 36
Hacı Mustafa Efendi, Vergi ketebesin-
den 81
Hacı Salih, Sarraflar Hanı'nda fesçi 36
Hacı Talib Efendi, Meclis-i İdare-i Li-
va Azâsı 68
Haçator, Erzurumlu, Fener'de mağaza
müdürü 40
Haçboğan, Van 72
Haçik, Karagümrük'de sandıkçı 38
Haçik, Kemahlı, Hocapaşa'da kurukah-
veci 36
Haçin 165, 166, 167, 192
Hadikli Aşireti, Tercan 78
Haffâflar Sokağı, İstanbul'da 14
Hafız Ömer Efendi, ulemadan 61
Hafız Sabri Bey, Alaybeyi 8

Hafik 81, 83
Hakkı, İtfaiye İkinci Taburu Yüzbaşısı 8
Hakkı, Polis Çavuşu 7
Haleb 6, 50, 51, 52, 58, 64, 166, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 186, 191, 201, 209, 220, 221
Haliç 23
Halid, Bitlis'de jandarma 120
Halil Ağa, Hamidiye Süvari Alayları Yüzbaşısı 78
Halil Beşşar, Sasonlu 114
Halil Efendi, Muş Meclis-i İdare Azâsı 120
Halil Paşa Hanı, Karaköy 24
Halil, Yüzbaşı, Bahçekapısı Karakolu Zâbiti 32, 36
Halil, Dört Yol Belediye Reisi 174
Halil, Ocaklı karyesinden 178
Hallaçyan Hanı, İstanbul 25
Hallaçyan Karabet, Sivas'da mahkûm 82
Hamburg Fabrikaları 18
Hamidiye Köprüsü, Zeytun 53
Hamidiye Süvari Alayı 73, 78, 105, 125
Hammamî Muhyiddin mahallesi, Balat 37
Hamo, Poskiran karyeli Müslüman, Malatya'da 56
Hampar, Samatya'da manav 31
Hamparsum, Gevre karyeli, Sivas 81
Hanikavenk, Van 71
Hanuş İbrahim, Nusaybin'de Protestan Muallimi 65
Hapishâne-i Umumiye 16

Haraççı Hanı, İstanbul 34
Harbiye Nezâreti 86, 87, 166, 167, 169, 170, 171, 172, 180, 198
Hariciye Nezâreti 182, 186, 197, 200, 212, 220, 221
Harput 54, 55
Hars karyesi, Muş 158, 159, 161
Hasan Efendi, Serkomiser 29
Hasan Sadi ibn-i Ali Sâib, İstanbul Vukuâtı Tahkik Heyeti azâsından 5
Hasan Tahsin bin İbrahim, İstanbul Vukuâtı Tahkik Heyeti azâsından 4
Hasan, Müderris, Çaylı köyünden 174, 178
Hasan, Jandarma Çavuşu 12
Hasan, Karafakihoğlu, Dört Yol ahalisinden 174
Hasan, Sekizinci Fırka Kumandanı, Ferik 150
Hasanpaşa Hanı, İstanbul 41
Haseki 41
— Hamamı 35
Hasköy 4, 5, 6, 43, 44, 120
— Ermeni Kilisesi 45
Hassa, Adana 193
Hatab Pazarı, Malatya 56
Havasor nahiyesi, Van 71
Havyar Hanı, İstanbul 25
Havza, Samsun 84
Haydar, Van'da gardiyan neferi 71
Haydar, Yüzbaşı 38
Haydaranlı Aşireti 73
Haydarpaşa Şimendifer İdaresi 35
Hayri Efendi, Binbaşı, Münzevi Kışlası'ndan 39

Heleson, Mösyö, Galata, Demircibaşı-
yan Hanı'nda Vapur Ajansı 18
Helin karyesi, Bitlis 113, 114, 115, 116,
132
Helpik, Mösyö, Galata, Küçük millet
Hanı'nda Sigorta Kumpanyası
Ajansı 19, 20
Hendesehâne-i Mülkiye 23
Henry Pires, Mösyö, Galata'da avukat
21
Henry Ridley, Galata, Köçeoğlu Hanı'n-
da kiracı 16
Heregük, Bitlis 147
Hersan mahallesi, Bitlis 66
Hey'et
—i Nâsiha 131, 133, 139
—i Tahkikiye 34, 161, 188, 189,
193, 195, 206, 210, 211, 220, 221,
222
Hınçak/ Hınçakyan komitesi 57, 72, 82,
181
Hınıs, Erzurum 75, 78, 79
Hristiyan/lar 26, 48, 57, 62, 63, 64, 65,
77, 116, 122, 140, 143, 164, 171,
177, 204
Hısımansur 54, 58
Hitink karyesi, Sason, 147
Hiyan nahiyesi, Kulp 113, 114, 119,
134, 147
Hizan, Bitlis 66, 69
Hocapaşa, İstanbul 36
Humbarahâne Hastahânesi 44
Hunan karyesi, Muş'ta 87
Hükûmet-i Osmaniyye 45, 61, 68, 70,
76, 88, 94, 162, 174

Hükûmet-i Seniyye, bkz. Hükûmet-i
Osmaniye
Hüsameddin, Süvari Mülâzımı 38
Hüseyin Ağa, Bekçi 7
Hüseyin Ağa, Jandarma Yüzbaşısı 98,
99, 100
Hüseyin Ağa, Nerçikli 137, 138, 139
Hüseyin Dâim Bey, Karakollar Müfet-
tişi 30, 34
Hüseyin Efendi, Mülâzım-ı Evvel 39
Hüseyin Efendi, Polis komiseri 42, 43
Hüseyin Fikri, *İtidal* gazetesi muharriri
209
Hüseyin Hüsnü Efendi, Polis Meclisi
Reisi 27, 29, 30, 34
Hüseynik, Harput 56
Hüsnü Bey, Polis müdürü 34
Hüsnü Efendi, Hey'et-i Tahkikiye Rei-
si 34
Hüsnü, Bitlis Valisi 89, 90, 91, 98, 99,
107, 108, 109, 110
Hüsnü, Genç Mutasarrıfı 130, 133, 135
Hüsnü, Polis Komiseri 159

İ

İbiş 81
İbrahim, Mülâzım, Ahlat Zabıta Memu-
ru 155
İçel 217
İlyas Paşa, Bahriye Ferîki Doktor, Te-
pebaşı 7
İngiliz 12, 28, 153, 154, 197, 217
— Maden Ticaret Kumpanyası 217
İngiltere 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23,
24, 40, 51, 82, 90, 181, 196, 197

İnikan karyesi, Bitlis 119
 İpyan, Karagümrük'de basmacı 38
 İran 70, 71
 İshak Cevdet, İstanbul Vukuâtı Tahkik Heyeti azâsından 5
 İskenderun 164, 204
 İslahiye 164, 193, 198, 209
 İslâm'lar 4, 25, 26, 32, 37, 40, 41, 42, 44, 45, 48, 49, 56, 57, 58, 59, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 71, 73, 76, 77, 78, 79, 81, 83, 84, 85, 108, 112, 113, 114, 115, 116, 118, 121, 125, 128, 134, 140, 165, 171, 174, 175, 176, 177, 178, 192, 193, 200, 204, 208
 İsmail Bey, Miralay 148
 İsmail Efendi, Karagümrük Nizâmiye Karakolu Yüzbaşısı 38
 İsmail Hakkı bin Hasan Rıza, İstanbul Vukuâtı Tahkik Heyeti azâsından 5
 İsmail Hakkı bin Mehmed Şerif, İstanbul Vukuâtı Tahkik Heyeti Nâzırı 4
 İsmail, Samatya Serkomiseri 30
 İspiraki Paşa, Osmanlı Bankası Memuru 11
 İstanbul 5, 17, 23, 24, 34, 43
 — Vak'ası 55
 İstefan, Merzifonlu 81
 İstinâf Müdde'î-i Umumîliği, Adana 188
 İstirdâd Komisyonu 204
 İtalya 14, 26, 35
 İtfâiye Taburu 8, 29
 İtidal 209

İzmid 41, 201
 İzmir 183
 İzmirliyan Hanı, Galata 14
 İzzet Paşa, Bitlis Vilayeti Jandarma Kumandanı 104, 153, 154

J

Jandarma ve Polis İdaresi 192
 Jasmond, Mösyö, Mabeyn Mimarı 23
 Joze, Mösyö, Cevizli Hanı'nda mağaza sahibi 24
 Jozef, Doktor, Tokad'da 81
 jurnal 91, 99, 113

K

Kabilcoz, Sason Kazası merkezi 122, 123, 133
 Kaçıt karyesi, Şatak Kazası 73
 Kadir, ulemadan 177
 Kadiriye Tekyesi, Galata 26
 Kadri, Mülâzım 29
 Kafesçi Sokağı, İstanbul 14
 Kagazin Deresi, Gevaş 74
 Kalust, Kireçkapısı'nda kahve sahibi 14
 Kâmil Efendi, Yüzbaşı, Bâb-ı Seraske-rî'de 33, 36
 Kamondo Hanı, Galata 24
 Kandilli 46
 Kantarcılar 40, 41
 kapalı tüneg 127
 Kapan Dağı, Sason'da 147
 Kapıçı, İstanbul 14
 Kapık, Salmatomruk'ta sakin 37

Kaplı Dağı, Sason 147
 Kapriel, Sulumanastır civarında düğ-
 meci 28
 Karaağıl, Bitlis 67
 Karaalikaptan Sokağı, İstanbul 14
 Karabet Efendi, Ermeni Papası 30
 Karabet, Armaşlı serseri 41
 Karabet, Eczacı hademesi, Beyoğlu 7
 Karabet, Merzifon İdare Meclisi Azâsı
 81
 Karagözyan, Ermeni tüccar 6
 Karagümrük 37, 38, 39
 Karahisar/Karahisar-ı Şarkî 80, 81, 82,
 83
 Karakenise karyesi, Dört Yol 174, 175
 Karaköy 14, 24
 Karantina Sokağı, bkz. Karantinahâne
 Sokağı
 Karantinahâne Sokağı, Galata 16, 24
 Karataş nahiyesi, Adana 192
 Karçıkan Kazası 73, 74, 157
 Karışık, bkz. Karşık
 Karmagerak tepeleri, Muş 160, 161
 Karni karyesi, Muş 87
 Karnik, Samatya'da terzi 31
 Kars 192
 Karşık, Sason'da 144, 147
 Kasımpaşa 4, 5, 19, 20, 42, 43, 44
 Kaskanlı Aşireti 105
 Kayayan Ohannes, Ermeni komiteci 82
 Kayseriye 47, 48
 Kazım, Aydın Valisi 211
 Kazım, Bitlis Vali Vekili, Siird Muta-
 sarrafı 115, 116, 118, 119, 120,
 121, 123, 124

Keçeyurdu karyesi, Koçgiri Kazası 81
 Kehhâlbağı, Topkapı'da 41
 Kekerli karyesi, Bitlis 67
 Kemeraltı Caddesi 14, 40
 Kendirci ciheti, Van'da 72
 Kengevar karyesi, Norduz 185
 Keresteciler mevkii, İstanbul'da 41
 Kerih, Karahisarlı, Çarşıboyu'nda ku-
 rukahveci 43
 Keseb, Adana 198
 Kesme karyesi, Divriği 85
 Kesrik karyesi, Harput 55, 56
 Kınalıada 18
 Kıravi karyesi, Bitlis 66 153
 Kışla-i Hümâyûn 53
 Kızılağaç, Bitlis 135, 139
 Kigork, Ermeni çeteleri reislerinden,
 Muş 114, 159, 162
 Kigork, Kireçkapısı'nda kahve sahibi
 14
 Kigork, Siverek'de avukat 63
 Kigork, Sultan Bayezid'de demirci 41
 Kiğı 75, 79
 Kiğırvank karyesi, Bitlis 141
 Kilikya Kıt'ası 176
 Kilis 166, 167
 — Taburu 166
 Kirbo veled-i Kiro 138
 Kireçkapısı 14, 23, 24
 Kirkor, Merzifonlu 82
 Kirkor, Avrupa Tiyatrosu altında fesçi
 14
 Kirkor, Salmatomruk'da 37
 Kirkor, Salmatomruk'da kunduracı 38

Kirkor, Takyeci mahallesinde sakin 41
Kiryani, Balıkpazarı'nda mağaza sahibi
25
Knapp, George, Mister, Amerikalı mis-
yoner 67
Kobans Kilisesi, Van'da 163
Kocamustafapaşa 31
Koçgiri 81
Komisyon-ı Mahsus 53
Konya 191
Kop karyesi, Bitlis 115
Kostopulos Efendi, banka memuru
Kostopulos'un oğlu 11, 13
Kozan 165, 192
Kozan 220
Köçeoğlu Hanı, Galata 16, 18, 22
Kömürcü Sokağı, İstanbul 14
Kömüs karyesi 153
Köprü kasabası 84
Köprübaşı, İstanbul 25
Körzot karyesi, Bargiri Kazası 74
Kudüs 201
Kulp Kazası 104, 113, 115, 119, 127,
128, 129, 132, 133, 134, 135, 136,
139, 141, 145, 149
Kup karyesi 118
Kuvâ-yı askeriye-i nizâmiye 128, 172
Kuyumcular Çarşısı, Sivas 83
Küçük Balıklı Mezarlığı 31, 45
Küçük Millet Hanı 14, 19
Küçükpazar 41
Kümik Manastırı, Bitlis 133
Kürd/ler 4, 42, 43, 44, 56, 57, 65, 70, 71,
84, 92, 93, 127, 129, 130

Kürd tüfengi 127

L

Laçikan karyesi, Muş dahilinde 125,
128, 129, 130, 134
Lancaster, Tünel Hanı'nda Sigorta
Kumpanyası memuru 22
Langa 41
Lazkiye 198, 201, 213
Leon, Rusyalı 81
Leon, Topkapı'da sakin, serseri güru-
hundan 42
Lice 61, 65
Liz karyesi, Bitlis dahilinde 66
Lorando Hanı, Voyvoda Karakolhânesi
karşısında bulunan han 14

M

Maârif Nezâreti 210
Mâbeyn-i Hümayûn Başkitabeti 23, 54,
60, 75, 88
Maden Postası 81
Maden Sancağı 61
Mahmud Ağa, Göllü karyesinden, Kar-
çıkan Kazası 74
Mahmud Şevket bin Süleyman, Üçün-
cü Ordu ve Hareket Ordusu Ku-
mandanı 203
Mahmud, Ermenilerce yaralanan 81
Mahmud, ulemadan 177
Mahmudî Kazası 72, 73
Mahmudpaşa 37
Makholyan, Kirkor, Haseki Hamamı
karşısında saatçi 35

Makridi, Mösyö, Voyvoda Karakolhâ-
 nesi karşısında han sahibi 24
Makriköyü 17, 27
Maksimof, Mösyö, Rusya Sefareti Baş-
 tercümanı 11, 12
Maktamar, Mösyö, Köçeoğlu Hanı'nda
 tüccar komisyoncusu 17
Mameliki, Muş'ta 148
Malatya 54, 56, 82, 83
Maliye Nezâreti 179
Mamuretülaziz 50, 54, 58, 82
Manastır 211
Mancılık karyesi, Sivas 83, 85
Manol veled-i Ohan, eşkıya tarafından
 götürülen 138
Manon Mösyö, Perşembepazarı'nda ma-
 ğaza sahibi 24
Mans karyesi, Tercan Kazası 78
Manukyan Hanı 24
Manzûme-i Efkâr 215
Maraş 50, 51, 52, 53, 54, 166, 167, 168,
 169, 171, 172, 220, 221
Mardin 61
Mardiros, Doktor 64
Margely, Mösyö, Doktor 7
Markar, Kireçkapısı'nda kahve sahibi
 14
Marmaris 197
 — İskelesi 217
Martini tüfengi 37, 38, 81, 82, 103, 120,
 126, 153, 154, 163, 173, 176, 178
Martini-Henry tüfeği 72
Matbûât İdaresi 216
Matyos, Ermeni anarşist 23

Mavrokordato, Mumhâne Caddesi'nde
 mağaza sahibi 24
Maximilian, Mösyö, Sefârethâne Me-
 muru 18
Mecidiye Kışlası 15
Meclis
 —i Mahsus-ı Vükelâ 220, 221
 —i Mebûsân 174, 176, 178, 189,
 194, 200, 212, 213, 214, 219
Mehmed Abdullah Efendi, Polis 8
Mehmed Ağa, Hamidiye Süvari Mü-
 lâzımı 73
Mehmed Ağa, Jandarma Mülâzımı 9,
 12, 28
Mehmed Ali Paşa, Bitlis'de Kumandan
 90
Mehmed Ali, Ferik 89
Mehmed Ali, Polis 7
Mehmed Âsaf, Cebel-i Bereket Muta-
 sarrafı 164, 175, 186, 198, 205,
 209
Mehmed Bey, Yüzbaşı 29
Mehmed Efendi, Mercan Mevkii Polis
 Çavuşu 34
Mehmed Efendi, Mülâzım 39
Mehmed Efendi, Polis İkinci Komiseri
 124
Mehmed Emin, es-Seyyid, Dersââdet
 Mustantık Azâsı 50, 51, 52, 53, 54,
 55, 58, 60, 65, 69, 74, 79, 85, 86
Mehmed Hüsnü, Genç Mutasarrıfı 135
Mehmed Paşa, Bahriye İtfaiye Kuman-
 danı 43
Mehmed Rif'at bin İzzet, es-Seyyid, İs-
 tanbul Vukuâtı Tahkik Heyeti
 azâsından 5

Mehmed Zeki, Dördüncü Ordu-yı Hü-
mâyûn Müşiri 106, 145
Mehmed, Zabtîye 81
Mehmed, Merkez Serkomiseri 32, 33,
36
Mehmed, Muş Mutasarrıfı 114, 117, 139
Mehmed, Mülâzım 8
Mehmed, Mülâzım-ı Sâñî 6
Mehmed, Siverek Kazası Vergi Kâtibi
Cemil Efendi'nin uşağı 64
Mehmed, ulemadan 177
Melkon, Bayezid Sokağı'nda dükkan
sahibi 14
Melkon, Merzifonlu 81
Melleç İskeleyi 217
Memâlik-i Osmaniyye 63, 176, 178,
201
Memduh, Dahiliye Nâzırı 94, 98, 101
Menakalyan, Kapıçı'nda demirci ma-
ğazası sahibi 14
Mercan 34
Merhaba Köşesi, Samatya 26
Merik, Ermeni kahveci 37, 38
Mersin 184, 185, 192, 196, 197, 202,
215, 217
Meryem Ana Kilisesi 71
Merzifon 81, 82, 84, 85
— Ermenileri 82, 84
Metris tûfengi 91
Meziki Eczahânesi, Sultanhamamı kar-
şısında 35
Mezriki Aşireti 73
Mıgırdıç Kebabcıyan, Hocapaşa'da at-
târ 36

Mıgırdıç, Balıkhâne'de mağaza sahibi
25
Mıgırdıç, Bayezid Sokağı'nda attâr 14
Mıhtar, Merzifonlu, komiteci 81
Mıhto, Ermeni eşkıyası 120
Mısır 201
Mısırlıoğlu Hanı 34
Mısırlı tûfengi 127
Mihran, Ermeni muhtarı 28, 30
Mihran, Merzifonlu 81
Mihrtad, Kuyumcu 26, 27
Milan Aşireti 73
Miralay Mehmed Ali, Beşinci Ordu
Erkân-ı Harbiye Reisi 184
Misak 28, 29, 30
Misak Karabet, Siird Belediye Tabibi
69
Misak, Kuyumcu dellâhı 30
Misak, Sulumanastır civarında kuyum-
cu dellâhı 28
Molla Mehmed, Ruşen Medresesi tale-
besi 84
Mongok karyesi, Muş 87
Mumhâne Caddesi 24
Mumhâne, İstanbul'da 14
Murat, Eczacı hademesi 7
Murat, Ermeni komitesinden 114
Murat, Ermeni fesatçı 136
Musa, Bitlis Postahanesi'nde zabtîye 66
Mustafa Efendi, İstanbulluzâde, ulema-
dan 55
Mustafa Nuri, Maçaklı Müderris 174
Mustafa Paşa, Ferik, Aziziye Karakolu
8, 12, 13

Mustafa Remzi Paşa 53
 Mustafa Zihni, Adana Valisi 180, 181, 184, 187, 194, 197, 207, 210, 217, 218
 Mustafa, Çankırılı, Jandarma Birinci Taburunun Birinci Süvari Bölüğü'nden 8
 Mustafa, İtfaiye Birinci ve İkinci Taburları Kolağası 6
 Mustafa, Karakenise karyesinden 178
 Mustafa, Kolağası 8
 Mustafa, Polis 28
 Mustafa, Reji Kolcusu 85
 Musul 80
 Muş 66, 68, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 97, 98, 99, 100, 102, 103, 104, 107, 108, 109, 110, 112, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 135, 136, 139, 141, 142, 143, 145, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 158, 159
 — Kumandanlığı 99, 112, 113, 118, 128, 151, 157, 158, 160, 162
 — Meclis-i Cismânîsi 142
 — Ovası 92, 93, 121, 122, 123, 124, 128, 143, 145, 151, 152, 153, 160, 161, 162
 — Polis Dairesi 133
 — Serkomiserliği 113
 Muşeh, Adana Murahhasası 201, 211, 212
 Muzaffer Bey, Sadâret Yaveri, Kaymakam 11
 Muzaffer, İstanbul Vukuâtı Tahkik Heyeti azâsından 5

Müküs 73
 Münzevi Kışlası 39

N

Naftayan, Galata'da saatçi 25
 Nalbandyan Karabet, Mahkeme-i İstifnâf Azâsı 70
 Narik karyesi, Gevaş 74
 Naşid, İtfaiye Taburu'nda Yüzbaşı 29
 Nazmi Bey, Kaymakam 8
 Necib Efendi, Müdde-i Umumî Muâvin-i esbakı 80, 81
 Necib Efendi, Mülâzım 35, 36
 Nemrud 150, 151
 Nevbethâne Çeşmesi 36
 Nihad, Erkân-ı Harbiye Kolağası 148
 Nikoğos, Kireçkapısı'nda dükkan sahibi 14
 Nikoli, Kasab 6
 Nikoli, Kireçkapısı'nda kahve sahibi 14
 Niksar 85
 Nişanca mahallesi, Eyüb 39
 Nişancı ve İtfaiye Taburları 37
 Nişantaşı 18
 Noradokyan Hanı 14
 Norduz 71, 185
 Norşin mahallesi, Muş'a iki saat mesafede 72, 98, 99, 100, 101
 Nuh Naci Efendi, Tabur Kâtibi 13
 Nûr-ı Osmaniyye 37
 Nuri Bey, Piyade ve Süvari Miralayı 40
 Nusaybin 61, 65

- Ocaklı karyesi, Adana 178, 204
 Ohan, Kireçkapısı'nda dükkan sahibi
 14
 Ohannes veled-i Melkon 138
 Ohannes, Eğinli, Topkapı'da attâr 41
 Ohannes, Kafesçi Sokağı'nda attâr 14
 Ohannes, Karagümrük'de basmacı 38
 Ohannes, Muşlu, Kapıçı'nde Yemenici
 dükkanı sahibi 14
 Ohannes, Samatya'da kuyumcu cilacısı
 26
 Ohannes, Topkapı'da sakın 41
 Ohannes, Yazmacı, Ermeni fesatçı 49
 Ohannes, Zulam oğlu, Gümüştacıkö-
 yü'nden 81
 On Altıncı Livâ Erkân-ı Harbiyesi 159
 Onnik Efendi, Bitlis Murahhasası 143
 Ordu-yı Hümayûn Müşiriyeti 172
 Osep, Kuyumcu Mihrtad'ın kardeşi 27
 Oset, Balıkhâne'de mağaza sahibi 25
 Osman Efendi, Yüzbaşı 39
 Osman Fevzi ibn-i Ebülhayr, İstanbul
 Vukuâtı Tahkik Heyeti azâsın-
 dan 5
 Osman, Bitlis'de zabtiye efrâdından 66
 Osman, Kuzulu karyesinden, Adana 178
 Osman, Mülâyimzâde 174
 Osman, ulemadan 177
 Osmaniye 192
 Osmanlı 216
 — Bankası 23, 33, 42, 43
 Otakçılar mahallesi, Eyüb 39

- Ömer Ağa, Tuzhisar Memlaha Kolcusu
 81
 Ömer Efendi, Karagümrük'de talebe-i
 ulûmdan 38
 Ömer, ulemadan 177

- Palu 61, 65
 Panceri, Tercüman 11
 Panos, Ermeni komiteci 81
 Parsih Efendi, Ermeni Kilisesi Azâsı
 30
 Patesta, Tünelhanı'nda Boşnakyan'ın
 yazıcısı 22
 Patrik 94
 — Kaymakamlığı 45, 220
 Patrikhâne 63, 92, 93, 131, 185, 186
 Payas 175, 190, 191
 — Hapishânesi 190, 191
 Pazar 77
 Perşembepazarı 24, 25
 Pertak karyesi, Erciş Kazası 73
 Pierre Salvator, Latin Rahibi 50, 51, 54
 Piklis karyesi, Muş 87
 Pingan karyesi, Divriği 85
 Pitaris, Köçeoğlu Ham'nda Gavsâle tüc-
 carı 19
 Polis İdaresi 218
 Portakalyan 70
 Poskiran karyesi, Malatya 56

Potukyan Nazaret Efendi, Meclis-i İdare-i Vilâyet Azâsı 81

Pozantiyon 215

Protestan 65, 72

— misyonerler 72

Purhus karyesi, Bitlis 66

R

Ramiz Efendi, Musul Mektupçusu 80, 81

Rauf Paşa, Erzurum Valisi 75

Rauf, ulemadan 177

Re'fet, Vali Vekili, Naib 115

Receb Ağa, Mahkeme mübaşiri 66

Receb Efendi, Van'da Kol Zâbiti 71

Reçyan, Doktor, Hınçak komitesinden 181, 182

Refahiye 75, 79

Reji İdaresi 9, 85

Remzi, Erkân-ı Harbiye Kolağası 148

Remzi, Topkapı'da sakin 42

Reşid Bey, Hamidiye Süvari Alayı Kaymakamı ve Aşiret Reisi 105, 106

Reşid, Haleb Valisi 168, 170, 172

Revoler 6, 7, 9, 12, 20, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 45, 72, 153

Rıhtım Caddesi, İstanbul 24

Rıza Bey, Dört Yol Kaymakamı 203

Rıza, Serasker 102, 111, 112, 146, 151, 157, 158, 160, 162

Rif'at, Sadriazam 3

Romanya Devleti 22

— Vapur Kumpanyası 22

Rowel, Mösyö, Henry Ridley'nin arkadaşı 17

Rum 6, 12, 13, 19, 29, 31, 35, 37

Rumeli Vilâyet-i Şahanesi 124

Rumkale 59, 60

Rus 41, 103

Rusya 11, 12, 24, 36, 70, 71, 81, 86, 90, 109, 121, 122, 124, 126, 154

— Hastahânesi 12

Ruşen Medresesi 84

Rûsûmat Dairesi, İstanbul 32

Rüşdü Bey, Çapakçur Kaymakamı 119

Rüşdü Bey, Yüzbaşı 30

S

Saatçiler Caddesi, Perşembepazarı'nda 25

Sadâret 11, 94, 97, 100, 101, 108, 154, 169, 170, 172, 173, 197, 200, 202, 207, 215, 216, 219, 220, 221, 222

Sadeddin, Merkez Serkomiseri 32, 33, 36

Sadık El-Müeyyed, Miralay 50, 51, 52, 53, 54, 55, 58, 60, 65, 69, 74, 79, 85, 86

Sahak, Ordulu 81

Saka Mehmed 36

Sakar Dağı, Hafik Kazası 81

Sakavi karyesi, Bitlis 66

Sakız Rıhtımı 35

Salıpazarı 25

Salih bin Kâno, mühtedî 137

Salih Paşa, Kuvve-i Askeriye Kumandanı, Ferik 132, 140, 142, 144, 146

Salih, Jandarma Onbaşı 13
Salih, Kol Memuru Mülâzım 7
Salmatomruk, İstanbul'da semt 37, 38
— Polis Merkezi 37
Samatya 26, 27, 29, 30
— Nizâmiye Karakolu 28
Sami Paşa, Erkân-ı Harbiye Reisi Ve-
kili, Mirliva 151
Saraçhanebaşı 41
Sarioğlu Hanı, Galata'da 19
Sarıyan, Terzi 6
Sarrafklar Hanı, İstanbul'da 36
Sason 75, 86, 88, 89, 91, 97, 102, 103,
104, 106, 107, 108, 109, 110, 111,
118, 121, 122, 123, 124, 129, 133,
135, 139, 145, 147, 151
— Ermeni eşkıyası 109
— Ermenileri 128
— Kaymakamlığı 123
Selanik Hanı, İstanbul'da 25
Selim, Gelutanlı, Genç Sancağı'ndan
69
Seraskerî 92, 93, 107, 109, 110, 129, 151,
155
Serkis, Bayezid Sokağı'nda kahve sahi-
bi 14
Serkiz, Balat'da hammal 37
Serkiz, Berber, Hatabpazarı, Malatya
56
Serkiz, Çevlikli, Ermeni şakî 69
Serkiz, Karagümrük'de kahveci 39
Serop, Yenikapı'da kahve sahibi 14
Sihke Sokağı, Van 71, 72
Sıpgank karyesi, Muş 147

Sıvacıyan Hanı, İstanbul'da 25
Sigorta Kumpanyası 22
Siird 66, 69, 74
Silvan 61, 65
Simal, Muş'ta karye 104, 115, 121, 135,
136, 140
Simaon, Rusyalı komiteci 81
Simon, Leblebici Köşesi'nde yaymacı
29, 31
Simonyan, Galata'da, eski gümrük kar-
şısında han sahibi 24
Sîn Camii, Diyarbakır'da 62
Sirkeci 35
— Şimendifer İstasyonu 35
Sirof, Bitlisli 157
Sis 165
Sivas 50, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 191
— İstinâf Mahkemesi 82
Sivaslı Murat, Eczacı hademesi, Bey-
oğlu 7
Sivaslı Ohannes, Hasköy'den 6
Sivaslı Serop, Eminönü'nde tütüncü 35
Siverek 61, 63, 64
— Sandık Eminliği 63
Sivit karyesi, Muş 114, 115
Society Ottoman Unity Bankası 14
Sogomon, Tepebaşı'nda apartman ha-
demesi 8
Sokrati, Yazıcı 20
Starck, Mösyö, Galata Sarioğlu Hanı'n-
da mağaza sahibi 19
Stein Mağazası, Galata 23
Sultan Bayezid 41
Sultan Sa'sa'a Cami-i Şerifi, Diyarba-
kır 62

Sultanhamamı 35
Suluk 153
Sulumanastır 28
— Ermeni Mektebi 28
— Kız Mektebi 31
Suriye 201
Suşehirli Haçık, Kapıçı'nde kahve sa-
hibi 14
Suşehri 80, 83
Süleyman Ağa, Hiyan Müdürü 114
Süleyman, Bekçi 36
Süleyman, Karçıkan Kazası, Göllü kar-
yesinden Hallaç Ağası 74
Süleyman, Mülâzım-ı Sâni 159
Süleymaniye 40
Süryani 65

Ş

Şaban, Bitlis'de zabtiye 66
Şafak Lokantası 18
Şahbazyan Hagopos, Rahib, Bitlis Er-
meni Murahhasa Vekili, Bitlis
Hapishanesi'nde mahbus 67
Şahir, Halep'ten Patrikhane'ye telgraf
çeken 186
Şakir Paşa, Anadolu Vilâyâtı Müfettişi
75, 77
Şakir veled-i Cebo, Muş'da evi yakılan
137, 138
Şakir, Jandarma Yüzbaşısı 32
Şam 68
Şâmil Efendi, Polis Komiseri 159
Şamiran karyesi, Bitlis 150, 152, 155,
156, 157

Şatak 73
Şehremaneti 5, 7, 45
Şehremini Komiserliği 41
Şehzâdebaşı 40
Şemsi Efendi, Fatih Merkezi'ne memur
38
Şemsiki Aşireti 73
Şenik, Muş 104, 115, 121, 135, 136, 140,
142, 143
Şevki, Erkân-ı Harbiye Kolağası 148
Şeyh Haydar Efendi 67
Şidan karyesi, Müküs Kazası 73
Şin karyesi, Genç Kazası 133, 135
Şirket-i Hayriye 23
Şişhane Karakolu 13, 15
Şişli 16, 42, 45
— Mezarlığı 44
Şnork, Merzifonlu 81
Şükrü, Mülâzım 29
Şükrü, Müsteşar 189
Şükrü, Samatya'da nalband 29, 32
Şükrü, Yüzbaşı 36

T

Tahir, Van Valisi 150
Tahkik Hey'eti 46
Tahrîr-i nüfus 122
Tahsin, Komiser-i Sâlis 7
Tahtakale 35, 36
— Polis Komiserliği Dairesi 37
Takyeci mahallesi 41
Talori 97, 102, 103, 104, 107, 108, 109,
110, 121, 122, 123, 126, 127, 128,

132, 134, 135, 141, 142, 144, 146,
147, 148, 162

Tanaş, Samatya'da hazır elbiseci 26, 27

Tano veled-i Nahak 137

Tapık karyesi, Muş 112, 114, 115, 116,
117, 118, 120, 147

Tarabya 46

— Vukuâtı İkinci Fırka-i Hümayûn-
ları Divan-ı Harbi 46

Tarikat-i Aliyye-i Nakşibendiye 78, 79

Tarsus 184, 185, 192

Taşkasap, İstanbul'da mevkii 41

Taşkesenli Ahmed Efendi, Nakşibendi
Tarikatı şeyhlerinden 79

Taşnak/Taşnaksiyun/Taşnaksütyun
163, 181

Taş, eşkıya reisi, Kömür karyeli 153

Tatıos, Bayezid'de fesçi 14

Tavluh karyesi, Siirt 74

Tayhoca karyesi 105

Taze Kehriz, Van 72

Tebaa-i Hristiyanıye 136

Tekâlif-i emîriye 122

Tekye /Tekyekapısı, Beyoğlu'nda 7, 8

Teodoridis, Eczacı, Beyoğlu 7

Tepebaşı 7, 8, 72

Tercan 75, 78

Tering, Mösyö, Karaköy'de mağaza sa-
hibi 24

Terkos Su Kumpanyası İdarehânesi,
Galata 13, 14

Terzibaşıoğlu Artin, Meclis-i İdare Azâ-
sı 71

Tesri'-i Muamelât Komisyonu 47, 94,
97, 101

Tevfik Bey, Kulp Taburlar Kumandanı,
Nizamiye Miralayı 127, 129

Tevfik, Ankara Valisi 48

Tevfik, Komiser-i Sâlis, Bâb-ı Zabtiye
37

Tevfik, Sadriazam 179

Thomson, Mağaza sahibi, Fener 40

Thomson, Mösyö, Sefârethâne Memu-
ru 18

Timur Bey, Yüzbaşı 30

Timur, Üçüncü Daire-i Belediye Tanzî-
fât Memuru 30

Tirmit 160, 161

Tivnik 78

Tokad 81

Tomayan Artin, Ermeni eşkıyası reis-
lerinden 81

Tomayan Karabet, Ermeni fesatçı 82

Tonus 82

Topçu Kışla-i Hümayûnu 15

Topçu Mektebi 43

Topçular Caddesi 14

Tophâne 12, 25, 26

Tophâne-i Âmire 12, 15, 31

Topkapı 41, 42

Torkom, şerîrden 124

Toros, Gürünlü 81

Toros, İzmitli, Hasköy'den 6

Toros, Topçular Caddesi'nde tütüncü
14

Torosyan, Zirak Ohannes, Beyoğlu
Mustantık Azâsı 50, 52, 53, 54,
55, 58, 60, 65, 69, 74, 79, 85, 86

Tosyanyan Kigork, Siird 69

Trabzon 76, 82
Tramvay Caddesi 36
Truşak Komitesi 41, 72, 213, 214
Tuğu karyesi, Bitlis 157
Tungal karyesi, Hınıs 79
Turunçlu karyesi, Dörtıyol 192
Tuzhisar 81, 83
Tünel 21, 24
Tünel Hanı 21, 22
Türkler 130

U

Uncuyan Apik Efendi, Ermeni mutebe-
ranından 24, 33, 41
Unkapanı Karakolu 40
Urfa 58, 59, 60
— Ermenileri 59
Urtap 156, 157
Uzunçarşı 35
Uzunyol 42

Ü

Üçüncü Ordu ve Hareket Ordusu Ku-
mandanlığı 205
Üsküdar 23
Üzerli 175, 204

V

Valasi, Mösyö, Galata'da sandıkkâr 22
Vâlîde Hanı 35
Van 50, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 111, 149,
150, 153, 154, 156, 157, 163, 185
— Vilâyeti İstînâf Ceza Riyâseti 70
Vapur Kumpanyası 16

Varcabet Karabet, Karahisar-ı Şarkî'den
81
Vartan, Kurukahveci 36
Vartan, Muş Ermeni Murahhasa Vekili
154
Vartan, Rahib, Çanlı Manastırı Murah-
hasa Vekili 143
Vartan, Takyeci mahallesinden 41
Varteres, Merzifonlu 82
Vefa 41
Vehbi Paşa, Mirliya 11
Venedik Sokağı 7
Vialar, Mösyö, Ataşemiliter 50, 54
Vincent, kotra 12
Vitali Hanı 24
Vitalis, Mösyö, Perşembe Pazarı'nda
mağaza sahibi 25
Voyvoda Karakolhânesi 14, 15, 20, 24

W

Walter Pence, Vapur Kumpanyası me-
muru 16, 17
Welderikan Kruger, Mösyö, Doktor İl-
yas Paşa'nın kiracısı, Tepebaşı 7
Winchester fişengi 41
Woods Paşa, Ferik, İstanbul Tahkik
Heyeti Azâsı 5
Wülfig, Mösyö, İkinci Direktör, Bank-ı
Osmânî 10, 11

Y

Yağcıyan Kirkor, Harput, Kesrik kar-
yesinden 55
Yahudi/ler 13, 20, 44, 45